



## Minerva' Czelja 's Foglalatja.

**A'** Folyó-írásokat minden pallérozott Nemzetek úgy tekintették mindenkor, mint olyan eszközöket, mellyek által a' Nyelv' 's Tudományok' esmérte és kimivelítése leg-hathatósabban mozdítottak-elő. Nem is ok nélkül: mert olyan tudós Tárházak ezek, mellyekben a' kisebb 's nagyobb Tudósoknak külömb-külsömbféle munkáik, különösen az olyanok, mellyek kisebbek, mint-sem hogy egy egészet formálhatnának; de sokkal becsesbbek, mint-sem hogy semmivé légyenek, együvé rakatnak; 's e'képp' egy egészbe állittatván, a' mondott czélra legtöbbit tehetnek. Ha igaz, hogy a' Tudományok' véghetetlenre terjedő mezeje bejárhatatlan, 's azoknak forrása kiapadhatatlan, — nem lehet mondani, hogy a' hasonló Gyűjtemények még az olyan Nemzeteknél is, mellyek a' Tudományok' felső lépcsőjén állanak, szükségtelenek volnának; — sőt mennél pallérozottabb valamely Nemzet, annál inkább bővölködik máig is az illyes Gyűjteményekkel — ott pedig, hol a' Nemzet a' Nyelv' és Tudományok' kimivelítésében, a' pallérozottságnak még csak félmértékét sem érte-el, — műhatatlanul is szükségesek. A' Hazai Literatúrának virágzásával szorossan össze lévén köttetve a' Nemzeti dicsősség; annak előmenetelét segedelmesen munkálai, hazafiúi kötelesség; 's ezen nemes buzgóságból kezdődött, illy nemes czélra rendeltetett ezen Folyó-írás is; mellyet a' Kiadó, ha a' hazafiúi segedelem tőle meg nem vonatik, több esztendőkre is folytatni, 's minden esztendőben inkább-inkább tökéllenesíteni fáradohatatlanul igyekezik. Azon tárgyak, mellyek e' Nemzeti Folyó-írásban állhatatosan felvétetnek és kiadatnak, e' következők:

*A' felsőbb Tudományokat szorossabban illető értekezések; név szerént azok, mellyek a' Históriait, a' nevezetesebb Férjfiak' és Aszaszonyok' élet-leírásait, a' Föld-leírás', — Ég-vi'gálás' — Természet' tudományát, — Régiség' esmérteit, Statistikát 's a' t. leginkább annyiban illetik, a' mennyiben azoknak Hazánkra befolyások vagyon. Továbbá olyan tárgyak, mellyek a' hasznost gyönyörűsödéstől kötik-össze; nevezetesen: Topographiai nevezetességek, Nemzetek' különös szokásai, Utazások', természeti-ritkaságok' leírása, szép Literatúrára tartozó vig' 's érsékeny rajzolatok, költemények; némelly kiválóatott jelesebb poétai munkáscák, 's a' t. hasonlóan a' Hazára való tekintetből vétetve. Végtere a' Tudományok' és Mesterségek' állapotja felől való tudósítások; úgymint: új találmányok, ujjonnan kijött könyvek, 's azoknak illendő szabadsággal való megvitélése; házi 's mezői gazdálkodásra tartozó észrevételek, javallatok 's t. e'f.*

Ezen Folyó-írás, mint eddig, úgy ezután is minden esztendőben negyedenként jelenik-meg, 's minden Negyedtet egy nevezetes nagy Hazafinak jól eltalált képe fog ékesíteni. Az Elő-fizetés' ára szép medián papirostra 6 for. — Velinre 10 for. Conv. pénz. ide értvén a' szabad posta küldést. Az 1825-ik, 1826-ik és 1827-beli Folyamatok is ugyan ezen áron még találatnak a' Kiadó Könyv-áros boltjában.

Kassa, December 30-án 1827.

A' Kiadó és a' Redactzió.

Felső Magyar-Országi



NEMZETI

FOLYÓIRÁS.

1827.

Czuczor G.



*Opto tibi vultum multa et praeterea minatio. Hor.*

---

**HARMADIK ESZTENDEI FOLYAMAT. — 4<sup>ik</sup> NEGYED.**  
OKTÓBER, NOVEMBER, DECEMBER.

---

*A Felsőbb Kir. Magyar Helytartó-Tanács' kegyes engedelmével.*

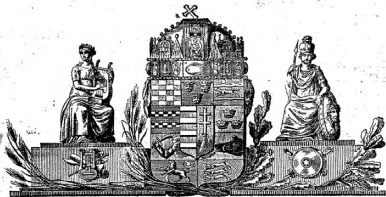
---

**KASSÁN,**

ELLINGER ISTVÁN, CS. KIR. PRIV. KÖNYV-NYOMTATÓ ÉS ÁRÓS BETŰVEL 'S KÖLTSÉGEIN.

*Él Magyar, áll Buda még!*

KISFALUDY KÁROLY.



H A D A D I  
GRÓF WESSELÉNYI FERENCZ,  
MURÁNYNAK ÖRÖKÖSE,

Magyar-ország' Nádora, Jászok' Birája, Gömör és az egyesült Pest, Pilis, Zsolt  
Vármegyék' Fő-Ispánja, Arany-gyapjas Vitéz, Első Leopoldnak Tanácsosa,  
Kamarása, Magyar-országban Hely-tartója.

Nagy idő nagy embert szül, és viszont nagy ember nagy időt teremt; ezt kiáltja az örök tapasztalás. De az egyszer'smind azt is hirdeti, hogy hasztalan minden lelki nagyság, ha-hogy a' törekedést Szerencse nem segí. Rómának az a' nagy fija, kit Plutárch, a' maga nemzeté' Dionjával egygyütt, a' régiségnek minden más hősei felett magasztal, e' szókkal vesze Philippi mellett: „Rény, nyavalyás izé, én téged mindennek hittelek, 's most látom, hogy veled a' Sors laptaként játszik!“ — Wesselényinek életére a' még halálában is tiszteletes Brütusznak e' nagy mondása teszi a' textust. Mi lehetett volna Ó egygy jobb időben! mert nem az vala e, valahol hathatott, a' minek Fejedelme, a' minek Hazája óhajtotta?



Születése fényes. Nagy-atyja, FERENCZ, Kapitánya Szerem és Metele Váraknak, 's Báthori István Fejedelem' és Lengyel Király' idejében Kincs-tartója Erdélynek; mint testvére, MIKLÓS, a Fő-Törvény-szék' Elöl-ülője; atyja pedig, ISTVÁN, Báthori Gábor alatt Kormány-széki Tanácsos és Közép-Szolnoki Fő-Ispán; 's ennek testvére, PÁL, Erdélynek Kincs-tartója. Maga fegyverrel szolgálá a' hazát, 's már Sztreccsén-Várában tőle függének Trencsén-Vármegyének tőjékai, 's itt vala az, hol Magyar-Béli Bosnyák Andrásnak leányát, a' szerencsétlen Sőfiát, elvette. Tovább Füleki Kapitánnyá nevezeték, 's vitézen harczolgata Királya mellett, /hol a' Török, hol az elsőbb Rákóczy György ellen, 's ezeknek hadaikat sok ízben fel-tartóztatta, vissza-nyomta. Murányt nem erő, hanem szerelem által vette-meg 1644. titkon vezetettvén-fel katonáji a' Várba annak aszszonyától, kit őszán, már özvegy, elveve. Váradot, mellynek megtartására 1660. a' német sereg' Vezérével, De-Souches Generálissal, küldetett, és a' hol így nem azt teheté a' mit akart, hanem a' mit ez parancsola, meg nem tarthatá ugyan, vagy mivel az őrizet' száma kisdédé olvada, vagy mivel a' viz a' Vár' árkából lecsapoltatott (Bethlen János az utó-bikat adja okúl), de a' veszteség nem az ő vétké miatt történt \*); valamint az sem, hogy Érsek-Ujvár, a' tőle-függő, lelkes Forgács Ádámnak ellenzése mellett is, felgyúladván a' puska-por, 's katonáji ez-által elcsüggedvén, 1663. elesett.

Érdemei nem maradtak jutalom nélkül, 's a' Hazá' őtet úgy tekintette, mint Véd-angyalát. III. Ferdinánd Gróffá nevezte, megörökösítette Murányban, 1647. az Ország' Felsőbb Férzszeinek Fő-Kapitányságával tisztelte-meg \*\*); a' Nemzet pedig az 1655diki Dietán, Martz. 16d. Gróf Csáky István Ország-Birája \*\*\*) , Késmárki Gróf Thököli István, és Máramarosi Fő-Ispán 's később Erdélyi Fejedelem Rhé-dey Ferencz mellől, őtet választá az 1654. megholt Pálffy Pál' helyébe, Nádorrá. Az 1662diki Pozsonyi Dietán, hol az ő bölcsessége, igaz hűsége, 's munkássága olly nagy fényben ragyoga, Első Leopold neki a' Rendek előtt függeszté, a' Franciscánusok' Templomában, nyakába az Arany-gyapj' lónczát.

Sem a' hely' száuk volta nem engedí hosszasan festenünk azon időket, melyekben Wesselényi élt, mind attól irtóznánk, ha nem tiltana is a' hely; 's így Olvasóinkat, kik magokat elkészülve érzik a' történetek' értésére, kénytelenek va-

\*) Mészáros' tiszti egyköt. Dorabában (1826. II. Negyed 28. lap) Babcsay 'sának azon szót, hogy mitőne néki a' Várát' védelmére őtet kellett volna, haktamán szíjoltatónakál tőle az időt, megcséllá az ott áll-mutatott levél.

\*\*\*) Viszta az 1655diki Dietán, akkor Csákyt tette-le, 's helyébe Gersei Gróf Pethő Zsigmond nevezetett-le, 's tovább Gróf Hosszú (Hosszú) György, ki meghalt az 1653. az Wesselényi kénytelen vala 1653. ismét felállást, de ismét tőle kénytelen tette. 's helyébe 1654. Decemb. 13d. Gróf Csáky Ferencz nevezetett-le.

\*\*\*\*) Ez vala az a' nagy és szép lelkű ember, akinek gyászolást lejtők Mészáros' 1825. lap. 177. szélén. E' jegyzetnek nem szükséges, mert a' Famúlában többet viselt az István nevet.



gyunk az Ausztriai Monarchia' Historiographusának 's az Udvari Archivum' tudós, és hűségéről 's felemelkedett gondolkozásáról ismértetes Órjének, Báró Hormayr József Úrnak, *Oesterreichischer Plutarch* című Munkájára (Bécs, XX. Köt. in 8.) útásítani, melly, valamint a' nagy lelkű Báró Mednyánszky Aloyz Úr *Hisztoriai Zsebkönyve* is, bár minden házaiknál találtnék. Hasonlítsák össze Olvasóink, a' mit ezen Ausztriai Plutarchban, IV. Friedrich és I. Maximilián Császárokon kezdve a' most dicsőséggel uralkodó I. Ferencz' idejéig találunk, nagyobb és kisebb Historicusainkkal, nevezetesen egy Munkával (*Hist. des Revol. de Hongrie*), melly mindent más fényben szeret adai (l. Minerv. 1826. l. 957.) 's ítéljenek el nem suglalt lélekkel, a' mi a' Történetek' Írójának és Olvasójának tágíthatatlan tiszte. Mi a' Hormayr' Plutarchjának kiurjuk egy ide tartozó helyét (IX. 83.) változtatások és kihagyások nélkül:

„Dem Kaiser (I. Leop.) war diese bedenkliche-Verwählung von so unangenehm, -- je tiefer er sich eben dazumal in ein anderes, für die künftigen Kraftäusserungen der Monarchie weit mehr, als alle auswärtigen Unternehmungen wichtiges Werk, in die Besetzung Ungarns, eingelassen hatte. Ein Theil der Nation glaubte in den Anstalten zu ihrem Schutze und in der Hilfe deutscher Truppen Eingriffe in die Verfassung wahrzunehmen. Unglücklicher Weise hatten eben die Jesuiten, die durch ihren ungestimmten Proselytengestalt schon den Unwillen der zahlreichen protestantischen Parthey im höchsten Grade aufgeregt hatten, Mittel gefunden, den Kaiser zu überzeugen, die Protestanten seyen es allein, die ihn hinderten, Herr in Ungarn zu werden, und eben sie wären auch mit dem verabscheuungswerthen Vorhaben umgegangen, ihn, als er seiner Braut, der Infantin Margaretha, entgegen reiste, morden zu lassen. Dadurch kam notwendig in das System der Regierung eine Strenge gegen eben diese Religionsparthey, ein allzusehbares Misstrauen und Aufsehen, die allmählig zu Extremen und unselige Verbindungen und Verschwörungen und Beisetzungen um französischen und türkischen Schutz herbeiführten, also, dass ein schrecklicher Ausbruch endlich nimmermehr zu vermeiden war. Die ersten Grossen des Reichs waren die Häupter der Verschwörung: der Palatinus Wesslényi, der Ban von Croatien und Dalmatien Graf Peter Zrínyi“ (testvére a' nagy Költőnek, az elsőbb Rákóczy Ferenczónék és tovább Tököli Imrénének atya), „der oberste Hof-Richter (Judea Curiae) Graf Franz Nádasdy, der Markgraf Christoph Frangepáni, und der Fürst Franz Rákóczy“ (a' II. György' és Báthori 'Sófia' sija 's a' II. Ferencz' atya). „Sie zogen den Statthalter der Steyermark Erasmus Grafen von Tattenbach in ihr Verständniß. Der Palatinus starb, und mit seinem Tode erhielt der Hof durch einen glücklichen Zufall urkundliche Beweise der schändlichen Verrätherey. Nádasdy, Zrínyi, Frangepáni (seines uralten Stammes der letzte, ein Jüngling (de ház) von acht und zwanzig Jahren) und Tattenbach, wurden insgesamt (ersterer zu



„Wien, die beyden andern zu Neustadt, am 30. April 1671., Tattenbach zu Grätz, den 1. Decemb.) entkauften, und der grösste Theil ihrer Güter eingezogen. Rákóczy wurde begnadigt.“ (Wesselényinek özvegyét, a' Gyöngyösi' Murányi Vénusából is ismeretes Széchy Máriást, Lotharingiai Károly Herczeg 1670. rá bírá, hogy Murányt néki adná-fel. Ott az asszony, 's Férjének titoknokja Nagy Ferencz, vasra-verettek, Bécsbe vitettek, 's Wesselényiné tömlöczben hala-meg.) „Darauf folgten noch strengere, wenn gleich durch das auf keine Weise zu entschuldigende Benehmen der Ungarn abgedrungene Maassregeln. Nichts war natürlicher, als dass dieses Reich militärisch regiert, und als ein erobertes Land behandelt wurde. Hinfürder sollte kein Palatinus mehr seyn, da Wesselényi einen solchen Missbrauch seiner Gewalt gemacht hatte; die Kommandanten der in den ungarischen Plätzen liegenden deutschen Truppen vereinigten nicht selten die bürgerliche, peinliche und militärische Gewalt. Den Protestanten wurden die meisten Kirchen und Schulen genommen, und die Prediger vertrieben.“ (Népolyi Gályakra, is). „Alles rief dem Kaiser zur fortgesetzter planmässiger Strenge; allein wenn auch dazumahl der Zeitpunkt da gewesen wäre, in Ungarn das zu vollführen, was vor zweyhundert Jahren Ludwig XI. in Frankreich, in England Heinrich VII., Ferdinand der Katholische in Spanien vollbracht hatten; so wäre es sehr zu wünschen gewesen, man hätte auch in der Ausführung der Weise jener klugen und beharrlichen Fürsten gefolgt, und nie vergessen, dass der zum Statthalter verordnete Hoch und Deutschmeister Johann Gaspar von Ampringen \*) wahrlich kein Ximenes war, sondern ein rauher, unbilliger Mann“ (és melly emberek szolgálatának alatta?) „der selbst, wo er mit Güte endigen konnte, schreyende Gewalt vorzog, und eben so wenig dem Vorwurfs des Eigennutzes, als dem noch unrühmlicheren Verdacht entging, er habe müunter wohl auch Verschwörungen und Gefahren erdichtet, damit er desto unentbehrlicher bleibe, und seine Freunde in Wien Recht behalten möchten.“ \*\*)

\*) Feldtold az a' Gobernación Regni Hungariae, melynek es a' véregező ember 1651-1656-é vala, Passzonyban 1675. Febr. 27d. 's tartott 1671-ig, midőn az Ország-pytlökének 2dik Gálkelye által elűzöletett. Als-írdalban, áhítésteleg feli-papi méltósága tekintetűl, csak kevés kereszt-erével élt: J. G. Gaspar.

\*\*) Hormayrnak ezen állítását imhol-egy bizonygás: „Quocunque in his Partibus Regni Hung. Superstitibus mens et eculi convertantur, manifestissime et probabiliter comperitur, subornatione et instigata nonnullorum Calvinistarum in vicariis Comitatus degentium illos nequam praedones, latrones, rebelles, nominis Catholicos regales, calas, Sacerdotes, Religiosos, Suae Majestatis fideles, persequi, incaptivare, angariareque, et nonnullas per litteram dimitti, aliquos crudeliter mactari, dilaniari. Et certissimum est, nisi per factoris et instigatores ipsius occasione mali praereteret, hique malefici homines foverentur, absque dubio tam libere minime vagarentur, et tam detestabilia atrocitatis jura eorum placita haud exercebant. Quae cum ita sint, Jacq. Cottai finaliter et de veritate scribo, quod et ego, quavis invite ad ultima media condescendum, exercitibus Suae Majestatis contra Juris Nationalis et ordinaris licentiam dabo, ut eodem processu cum Calvinisticis stantur, illos capiant, persequantur, et similiter littero medicato dimittant, siquidem leges naturae par pari referendum esse dicentur. Cassoviae 1671. 20. Maji. Parisi L. Baro a Spandkow, Doms hereditarius in Pernardis et Abensattel, Consiliarius Actualis „Anst. Balth. Comend. Campi Vigil. Praefectus, constitutus Colonelis, nec non Partium Regni Hung. Superiorum Supremus Commendans Generalis.“



Wesselényinek tettei felől bővebben szólni nem igen lehet, a' kedvetlen emlékezetek miatt. Egygyike volt azoknak, kik 1623. a' Cardinális Pázmány' buzditására, ki maga is Proscelytus volt \*) , a' Római Anyaszentegyház' kebelébe általéte. Hív vala újabb Vallásához; az ezen időlkben üzöbe-vett Jezsuitákat pártfogolta; Szendrőn, Borsodban, a' Franciscánusokat 1660. Klastrommal ajándékozta meg; 's ezerszer mondotta, hogy a' Bold. Szűz' tiszteletéért kész volt volna feláldozni minden vagyonát, sőt életét is. Azomban a' hon' szeretete minden alkalmakban arra inté, hogy a' Vallásbeli gyűlölködés' tüzét oltsa, ne gerjessze. 's buzditás polgár-társait, vigyáznának, hogy a' Religio miatt (ezek valának szavai) a' Régio el ne vesszen. Az idegen seregnek 1661. téli-szállást kívánának Kassán, 's a' Városiak azt kereken megtagadák. Vezérek tehát elfoglalt a' Protestánsok' birtokában állott Nagy- (most Püspöki) Templomot, 's üzte garázdálkodásait határ és tartózkodások nélkül. A' hírre össze-futott a' táj' népe, közel harmincz-ezer számban, és ha a' felháborodást a' Nádor Wesselényi' bölcsessége nem csilapította volna le, meg volt volna téve az undok gonosz. Néki köszönhetjük azt is, hogy midőn 1662. a' Protestánsok vissza-kívánák az 1659. tőlök elszedett Templomokat, 's a' Papi-Rend a' kéreésnek ellene költ, új vétek nem vala elkövetve a' Haza ellen. Wesselényi könnyekre fakadva kéré itt a' Rendeket, hogy magányos dolgokat a' köz javának ne halmozának ellene, hogy távoztatnák a' gyűlölködést, 's a' Vallás' dolgai helyett gondoskodjanak inkább arról, hogy Hazájok az idegen járom alól kiszabadítsák.

A' Vármegyék' Levél-tárjai tele vagynak Levelezéseivel, 's azok örök bizonyosságai, hogy lelke tiszta volt. Az idegen Generálisok nem hittek neki, és minthogy a' zavarban halászni jobb, magok csináltak bajt, 's a' Nádort arra szoríták, hogy inkább a' polgári dolgokat intézgesse. Mint szövödék az a' zendülés, mely a' Zólyomi Gyűlésben vete lobbót (1667.), és a' mellyet az idegen, de jó Gróf Rottál János Arany-gyapjas Vitéz szelid szerekllel óhajtott volna megelőzni, beszélljék mások.

Wesselényi megholt Német-Lipcsén 1667. Martz. 28d. Termete deli, arca nagy szépségű. Sas orra, eleven szemei, testének minden mozdulása, mutatták az uralkodásra termett felkes nagy férfit. Szakála kerek és sűrű. Feje nyírott,

\*) „Com Ignaz Mathias (II. Imp.) te ad dictam Ecclesiam (Switzeriam) nunc pastoris solatio destitutam per suas literas (1616. Sept. 22.) nominavit; tu vero, qui ex parentibus haereticis:“ (Pázmány Miklós Bihar és Szabolcs Várm. nagy bírók és Hazai Margit) „natus, et in haereticis educatus (quam tamen, sicuti fœderibus „religionis accepimus, in decimo tertio aetatis tuae anno convictus abjurarit) educatus filius, dictam Ecclesiam, „absque Nostra et Sedis Apostolicæ dispensatione possedi non poterit“ --- Szavérényi Joz Privatam Eccl. Hung. P. I. pag. 19.



igen gazdag üstökkel. Felső öltözete, olajban-festett képein, zöld bársony kaftán, fél-könyökig érő ujjakkal. Sokat szenvedvén köszvényben, nehezen írt, de mikor nem szenvedte, igen rendesen és csinosan; 's ezen baja volt hihetőleg az oka, hogy alá-írásaiban ritkán írta-ki nevét, 's azt inkábbára csak a' *C. F. Weiss.* által jegyezte.

KAZINCZY FERENCZ.

FELSŐ MAGYAR-ORSZÁGI

# MINERVA.

Tizedik Füzet.



Október 1827.

18.

## ÉSZRE-VÉTELEK,

azon Elv拉斯ztó-műszerről, melyet Schwáb Vilmos Úr Pesten 1817-ben a' szüreteléshez feltalált; — Kunics Mihály Úr érdem-fizetésre lépett Profeszszor és Uraság Gazdaság' Ágense után, magyarosította

Dulházy Mihály.

Observatio naturae et animadversio papirici artem.

Cicero.

## Ekszellenciás, Nagyságos és Tekintetes Urak! \*)

Az Urakban, mint édes Hazánk' Attyaiban egygyesül a' Haza' dicsőssége, virágúsa és boldogsága! Ez dicső jel-szavok, nemes tűzzel törekedvén a' finom gazdálkodásra, szép földjeik' művelésére, javítására: de ez jel-szava általjában minden Magyar Nemesnek és Birtokosnak is, e' szép áldott tartományban.

Dicső Meczenások! mit a' Hazában az Urak' nagy példája taníta, hazafisága fundála, bölcsessége rendele, nemes akarata valóvá teremte és b-ö-kezsége kikészlte, s' díszesíte, a' Hisztória mind azokat a' Haza', az Emberiség', és a' Világ' kor-könyveibe ragyogó és eltörölhetetlen vonásokkal jegyzé-fel. Én itt' most azokat élő nem hozom, meg nem engedvén azt ezen kevés lapok' helye és célja. Csupán belső tiszteletem' szerény érzelme mellett, a' Jónak meggyőző elemérésével elégszem-meg.

\*) Ezen Észre-vételek Magyar- és Horvát-ország Pá-ly Mánuszának 'sminőn Nemeseinek, a' Német Szerző Kanczer Mihály Úr által, teljes tisztelettel, nyomtatásban ajánlottak.

Rég-ólta, kivált a' közelebbi tized esztendőik alatt, sok jó és hasznos, sok szép ízlésű dolgok történtek hazánkban, az Urak' mint a' haza' dicső nagy jöltévőinek és barátjainak hatalmas serkengetéseik által: a' föld-mívelésben, a' marha-tartásban, a' gazdaság' minden ágazatjában; a' városok' pallérosodásában, a' keresetekben, az eléltetés' mestersegeiben, a' kézi-mestersegekben és kereskedési dolgokban; a' Haza-fiaknak erkölcsi és értelembeli kimívelődéseikben. Minden, magasra törekedő szép lelkét, 's haladó tökéltettedést mutat a' miveltég' és gazdálkodás' minden nemében.

Ezek azok az örök Emlék-jelek, mellyek által az Urak' méltó neveiket halhatatlannítják.

Ha én, mint Hazafi, ezen ürvendetes kinézesek, és nagy, dicső munkák' megjelenések közben bizonyos találmányt terjeszték, azt becsúlni tudó és ahoz értő szemek' eleibe, ha az Urakat egy kis és csekélynek látszó gazdaságbeli dologra, mint Hazánkban legközelebb feltalált hasznos találmányra tesszem figyelmesekké; bizodalommal várom az Urak' bölcsességétől tárgyam' helyben-hagyását.

Illy tisztelettel páros bizodalommal ajállok az Urak'nak ezen kis írásomat, melly Pesten Klavikordiumokat készítő Schwáb Vilmos Úr által eredetiképpen a' szüreteléshez feltalált elválasztó-műszert adja-elő, és annak közelebbi esmeretére vezet.

Vajha szerencsés lenne a' kis Írás, figyelmekre méltóztatván! Czelja ennek, szüret' alkalmával, a' szőlő-szemekkel való bánás', a' borok' készítése' sikeresebb és jobb voltának figyelemre vétettetése, megfontoltatása, és megvigáztatása; hogy azután legalább a' hol a' hely, 's környülmények engedik, szokásba is hozattassék; mivel ezen mód a' bor' csinálásra nézve, hasznos következeseket ígér.

Édes Hazámhoz vonssó hajlandóságom és szeretetem vezette lépéseimet a' jelenlévő munkámban. A' bor Magyar-ország' legelső és legbecsesebb kincsei közé tartozik, 's azon természetények közül való, mellyek ezen nagy Ország' gazdagságát tessik. Hol van a' föld' golyóbissának olly hajlatja, melly általában olly sok bort természetesen, és a' jó nemes borokra nézve olly gazdagsággal bírjon, mint Magyar-ország? — A' tisztelet' tellyes érzésével marad

Ekszellenziátnoknak, Ngtoknak és a' T. Urak'nak

Pesten, Júnus' havában 1817.

legalázatosabb szolgálók

KUNCS MINDÁLY,

Érdem-Értelme légyt Professzor.

Nincs e eléggé tudva: hogy a' borral, mint legnemesebb, legvidámitóbb és legerősítőbb természetényvel, mellyet nekünk a' természet nyújt, a' legártalmasabb visszaélések történnek? Melly ártalmas mérget isznak naponként ártatlanul sok ezer tudatlan emberek italokban, mellyben nékik enyhülést és vidámságot kellene találni? mi romlottságot terjesztenek-el az uszorsók, egoisták, és kereskedők, olly sokféle büntetést érdemlő keveréseik által, a' pincese' homály' menedékében, a' megcsallatott Közönség

között? A' jól elrendelt Státusok' Igazgató-székei, szívükre vévén polgárjaik' és jobbágyaik' javokat politikai és az egészséget tárgyazó törvényeikkel, intézeteikkel zabolássák ezen farkaroknak gonosz fogásait. Német-orosz' hajdani országos össze-küldtetése után, a' Római Sz. Birodalom' várossaiban, halálos büntetés tétetett a' bort megvesztegetőkre. Egy bizonyosága annak, mennyire által-látták a' bor' megvesztegetése' ártalmát, és szívükre vették az emberek' javát. Egy olyan bizonyosság, mellyből kitetszik a' dolog' fontossága, és hogy mennyire méltóztatták ezen tárgyat figyelemkre. Vajha a' többi különb-külömbféle igazságos büntetések, mellyek a' gyakran bécizonyított bort megvesztegetők ellen, a' Felsőségek által kiszabattattak, a' minden országbeli uszorás lelkek' gonosztevői kézi mesterségeket megszüntetnék! Ezt csak oldalaslag. — Ha ezen nyomorúlt kincs-gyűjtőket, ezen igazságtalan kapzsi embereket nem éri is mindenkor a' büntető igazság' sújtóló karja: még is ezen alattomos ember-fojtogatók, mikor-akkor megkapják méreg-keveréseknek érdemlett díját!

De ugyan mi módon? ha már ősi szokásból és elő-ítéletből, vagy pedig a' szorgalmatos nemesítés' híjánossága által a' bornak, már tőkéről leszedése' első csinálásokor, a' sajtónál hibák követtettek-ei; honnan azon felséges ital, mellyről maga a' Sz. Irás is így szól: „a' bor megváltatja az ember' szívét”, valamely undorító és kedvetlen iszú kéverékke formáltatik.

Kiki magából az emberi józan okosságból, minden tudomány nélkül is ált-láthatja: hogy csak a' megérett szőlő-szemekben lévő nedv nyújtja az italt, a' mit bornak neveznek, és hogy a' szár, kocs és éretlen kemény szőlő-szemek, semmi bort nem adnak. Valamint a' gyümölcsnek héja vagy hártája alatt találtató húsos részek szolgáltatnak csak élelmet és táplálatot. Hanem a' szüretkori szőlő-fürtök' sokasága, és a' szemek' egygyenként való lefosztásának, vagy a' szárától és kocscsától, az az: csutkájától való feloldozásának lehetlensége hozta-bé régtől fogva azt a' szokást; hogy mindent egygyüvé rakának, össze-keverének; és a' csomoszolás, meg sajtolás által munkába vevék. Így éltek vala osztán evvel nagyobb részt, majd mindenfelé. Természetes fogatja a' szőlővel illy módon lett bánásnak lón, hogy a' szárnak fű színű leve, azoknak össze-zúzattatása által kiszajtolván, a' bor' nemes levével össze-keverede, és azt fanyar-iszével küszli; úgy-hogy még a' csomoszolással is a' szőlő-szemek' magvai össze törtetetének, mellyek valami rendkívül való keserűséget foglalnak magokban. Az illy mód és szokásnál fogva, soha-sem lehetett tellyes tisztaság és keveretlen italhoz jutni, mint azt az emberek' számára az áldott természet teremte.

Némelly figyelmes szőlő-birtokosok Magyar-országban, és különb-külömbféle bor-termő Tartományokban tapasztalván ugyan azt bor-csinálásuknál; elhatározásk magokat, és elkerdék azt a' fáradságos és idő-tolvaj munkát, hogy a' szőlő-szemeket száraikról külön-szedjék. Ezek valójában, egy egészen másféle borhoz jutottak, mint azok, kik nem így bánának a' dologgal. Többen követék ugyan ezeknek példájokat, de közönségesen még is csak kivihetetlen dologgá lón az, mivel lehetetlen volt annak végit érni.

Nem gondolva a' fáradságos munkával, és észre-véve annak hasznát, csak-ugyan lassan-lassan egész bort-termő téjékok fáradoztak abban, hogy szüretkor a' szőlő-szemek' külön-választásával foglalatoskodjanak. Kiváltképpen Német-országban, a' Rénus, Ménus,

Műza, Nekkár mellett, Alsátszáiban, Lotharingiában, Burgundiában és Champaniában sok fáradságot és gondot fordítanak a' bor' ily módon való csinálására. Az emberek, ki-mondhatatlan nagy fáradság, kézi munka, és idő-vesztés miatt, külömb-külobmféle mű-szerekhez és segítő-eszközökhöz, kénytelenítettek folyamodni, úgymint fűsökhöz, kefék-hez, szitákhoz, rostákhoz, 's több más egyéb e'félékhez. De mind ezen eszközök, mind eddig tökéletlenek valának. Nem kevésbé sok honni Gazdáinknak Magyar-országban, valamint Ausztriában és Stiriában dicséretül lehattulajdonítani, hogy ők hasonló-módon, külön-véve sokat fáradoznak a' bor' csinálásában. De közönségesen véve bor-termő Tar-tományainkban még is csak mindég a' bor-csinálásnak szárazkával és kocsokkal, érett és éretlen szőlő-szemekkel való össze-törtetésének módja marad-fenn.

**Készítés' Szerzője**, az Ausztriai Monárkiában és a' Kül-föld' külön-külön tájain, sok szüreteken jelen volt, és alkalmatossága vala a' bor' mindenféle csinálás-módjaival megismékedni. Azok közül egy módot jobbnak, és jellesebbnek találá; azonban kény-telen megvallani, hogy egyikkel sem elégedo-meg egészen. Úgy gondolkoda ő mindég, hogy egy eszközölhető modnak jobbnak és tökéletesebbnek kellene lenni; mellyél fogva minden megérett szőlő-szemek egészen, könnyen és hamar a' szárazkáról elválasztódhatat-nának. Be kíváncsios lenne! több'ször mondá a' Szerző, és minő kedvesen várt jelenés minden szőlő-tulajdonosokra néve: ha valaki egy oly műszert készítené, mely közön-ségesen ezen elválasztásra lenne fordítható, és oly alkotású, hogy a' czél könnyen, bi-ronyosan, és mind a' munkának 's időnek, mind a' sok emberi kezek' takarékos gazdálko-dásával elérődhetnék. —

A' Szerző, legnagyobb örömeire véletlen meglepettetik a' hírrel, hogy bizonyos Kla-vikordismenok készítő Schwáb Vilmos Pesten, a' múlt ősszel 1816. hasonló műszert ké-szített, és azt a' kívánt végre fordította volna. A' Szerző fel nem hagyá annak nyomozá-sával, Schwáb Vilmos Úrral megismerkedé, az általa feltalált és elkészült műszert meg-mutatattá magának 's az orval való hánás-módot és annak fogamatosságát elő-adatá. A' Szerző valamint maga, úgy több ügyes Gazdák' és a' dolgozók értők' tanácskozással és helyben-hagyásokkal élén, ezen műszert alkotására, és minéműségére nézve, mással próbált össze-hasonlítása, és minden környül-állások után, tökéletesen meggyőződésén aztán jóstga 's haszonra fordíthatása felől, ajánlja, és a' feltaláló Mestert több ily köz-hasznú műszerek' készítésére lelkesítvén, ezen jó ügyöz viseltető szeretetiből 's hajlan-dóságából magát arra határozta, hogy ezen kevés lapokat az iránt közre-bocsájtaná.

Schwáb Vilmos Úr tehát önnön tökéletes meggyőződésére műszerével teve egy próbát. Özevgy és ház-birtokos Zsófi Anna Asszony, Pesten, közel Budához, Kis-Tétény nevű szőlője' egész 1816-diki szüretjét Schwáb Úr által, próbáti, ezen műszerral vitette-véghez. A' következtés tökéletesen megfelelt a' várakozásnak, sőt felül-haladá azt. A' munka sebessen, könnyen és jól haladt. A' mit 15. szedők napjában a' tőkéről leszedének, és egytűvé hordának, azt Schwáb Úr műszerjével hasonlóképpen ugyan az nap és ugyan az időben igen könnyen, tisztán és rendszeren elválasztá, úgy-hogy csak az érett szemek valának rakáson, a' szárazk pedig, vagy csutkák az szokon maradt éretlen szemekkel fere-letének. Ebből következe a' második haszon, hogy a' csomoslás elimelözthetete, és a' munkások szüntögy, valamint az idő és fáradság megnyerettének.

Ha az ember a gazdasági hasznát, a munka megnyerés végett tekinti; már úgy is ez a bánás mód tekintetét érdemlő; de ha meggondolja az ember még azt, hogy a szőlő sűrű természetű és kesernyés leve a szőlő szemek jó nedvét elrontja, és az Orvosok 's a' dologhoz értő, 's széles esméretű férfiak' hítele és bizonyossága után, az egészségnek nem hasznos, így ezen tárgy még nagyobb fontosságúnak látszik. De vallyon van e szükségünk e' mellett az Orvosok' tanácsára és ítéletére? vagy a' dolog maga nem szől e maga mellett? van e többre szükség az egyenes emberi értelemnél azt felfoghatni, hogy a' szátraknak savany-salakja elrontja a' jó bort, és hogy ezen savanyúság és kesernyőség bizonyos veszedelmes következtést szül az emberi testben az emésztésre nézve? — Tudva van az, hogy a' csomoszoláskor a' szőlő-szemek' magvai az edény' faljára hajtának, és hogy a' törés' alkalmával elkerülhetetlen ezen magvak' egy részének össze nem törtetnét. Próbáljon csak az ember egygyellen-egy illy szőlő magot fogvaival rágni; úgy annak irtóztató kellemetlen keserűségéről meg fog győztetnét. Vallyon az efféle keserűség össze-férhet e a' nemes borral? jobbá vagy rosszabbá teszi e ez a' bort, ki-ki megítélheti. Jó lenne bizonyos derék Boros-gazdák' kívánsága után, a' csomoszolást szűretkor mindenütt egészen elmulasztatni, és bizonyos Törvény által közönségesen eltöröltetni. Ha már a' mint meg van mutatva, az elválasztó-műszer a' csomoszolást egészen elkerültheteti, alkalmaztatásának nem lehet e még nagyobb becsé?

Ezen műszer által készült bor' tulajdonsága és becsé e következők:

*Elsőszőr.* A' bor igen szép, világos és tiszta színt kap; ellenben az olyan bor, mely a' szátrakkal együtt össze-csomosoltatik, homályos, és zavaros. Ezen különbség főképpen a' veres boroknál szembe-tűnő.

*Másodszor.* Az elválasztó műszer által készült bornak igen kellemetes, kedves íze, és különös jósága van, a' nem elválasztó műszeren csinált bor felett.

*Harmadszor.* Ebből az ember' egészségére, erősítésére, és megvidámítására nézve is világos a' haszon.

*Negyedszor.* Azért nyilván kitetszik: hogy az efféle bor' ára is nagyobb. Zofáhl Anna Aszszony a' múlt ősszel illy módon csinált borának akóját 36. fájával adta-el, midőn többi ugyan a' Kis-Tétényi hegyen termeltet tízen-hat és húsz forintok között 22-éfé fellyebb el nem adhatta. Mennyivel légyentehát nagyobb egy jó bor termő esztendőben és egy bő szűretkor a' haszon? és mennyivel emeltetik fellyebb a' nemes Magyar borok' becsé? felvén mindazáltal, hogy az illy módon csinált bor csak egy grádussal jobb, és csak egy kevéssel többet ér is; már csak ennél fogva is nem érdemli e meg ezen műszer a' használtatást? ha becsbeli nyereségére semmi haszna sem lenne bár, még is elég haszon lenne bizonyos tiszta, világos, kedves és egésséges italhoz juthatni.

De mint minden újítással 's minden jó dologgal kezdetben történni szokott, míg az emberek annak jóságáról meggyőztetnek; — Ellen-mondásoknak van az kitéve, és az elő-ítéletektől ostromoltatik. Így a' Schwáb Vilmos Úr' találmányát is hasonló sors érte. Alig tudósította és utasította a' Közönséget, hogy elő-fizetés' útján több illy műszereket kíván készíttetni, már is czél-irányossága különbféle nemű ellenvetésekkel terhelteték. Mi tehát, minckutána ezen tárgy már figyelmünket felébresztette, valamin azt, a' múlt-tapasztaltunk, és tanúságul egybe-gyűjtöttünk; szüntűgy az ellenvetéseket is felhozzuk:

## Első Ellen-vetés.

Valaki azt gondolá: hogy a' szőlő-szemeknek száraitól való elválasztások jó lenne ugyan, de csak a' fehér borokra nérvé, és hogy ennek a' veres boroknál helye nem lehetne, mivel a' veres-bor csupán a' szárák által festetik-meg. Mi ellenben azt mondjuk: hogy ezen ellen-vetés egészen tévelygős; mivel jól tudjuk, hogy a' piros szín csak a' szemek' héjjaiban foglaltatik, és a' csomosszólásnál, valamint a' bort, szinte-úgy a' szőlő-szárákat is meg-festi. Ha ez így nem volna, úgy a' Zsófi Anna Asszony' szőlőjébe termett 's ezen műszer által csinált veres-bornak nem lenne olly szép veres rubin színe, mint a' milyen valóban vagyon, el-annyrat: hogy a' jelen esztendő-beli csomosszólással össze-hasonlítván azt, azon minden ember csudálkozott. Sok jeles és a' dologhoz értő férfiaknak egygyike úgy, mint másika, egygyet-értőleg megvallották, hogy nékik ezen bor' dicső piros színe jobban tetszik, mint a' szokott módon csináltak homályos veressége.

## Második Ellen-vetés.

Valaki azt kérdé: vallyos az illy műszer által csinált bornak ezen veres színe tartós marad e, vagy színet veszti? azt miannyjunknak akkor kellene látnunk, ha ezen bort több évekig megtartanánk. De midőn ezen bor az ő csinálása közben ezen szép színt, jóllehet szüretkor, a' szárák' külön-választásával készült módon kapta; világosan következik: hogy csupán a' szőlő-héjjak festették azt meg, és mint-hogy ezen szín mind eddig tulajdonsága is maradt; tehát legkisebb fundamentomnak sincs gyarúszkodni, hogy az offéle bor piros színet hosszas ideig is fel ne tarthassa.

## Harmadik Ellen-vetés.

A' bor' tartósságát illető vélekedések külömböszők. Sok szőlős-gazdák, főképp' Magyar-országban azt hiszik, és sokat fundálnak azon, hogy a' szárák' kesernyessége több erőt és tartósságot ad a' bornak; azt hiszik, hogy a' száráknak ott kell lenni, el nem maradhatók a' nélkül, hogy a' bor meg ne gyengíttessék, és hosszabb ideig való tartósságának erejéből valamit ne veszítsen. — Más szőlős-gazdák ellenkezőleg gondolkodnak, és azt mondják: hogy a' nemes szőlő-tő' leve már magában is elég erővel bír nemességében sokáig megmaradhatni, és hogy az a' szárák-levelének össze-koverésével csak keserű ízt, de a' potolás által tarthatósságára erőt nem kaphat. Mellyik Résznek lehet ebben igazs, és ki ítéheti-el? Mi sem az elsőt tagadni nem akarjuk, sem az utóbbit vitatni. De igen nagy bizodalmunk van a' jól-tévő Anya-természethez, melly olly kitapogathatatlan és megfoghatatlan folyásaiban és foganatjaiban. Innen azt hisszük, hogy ez a' közönséges szőlő-anya elég erőt helybertetett a' szőlő-szemekbe. Éppen olly formán, mint látjuk és tudjuk: hogy minden-nemü gyümölcsnek húsos részében van a' valódi erő enyhítésünkre és megfrissítésünkre, a' nélkül, hogy szükségünk lenne azoknak héjjaiba és száraiba ré-



szesülni. És ha ez másképp lenne, avagy nem kellene é a' gyümölcs-bort is annak szá-  
raival össze-keverni, mellyet több Országokban almából és körtvélyből oly' nagy mér-  
tékben készítenek? Ki előtt esmeretlen a' Felső-Ausztriai alma és körtvély must' jósága,  
szeszétől való tökéletes kiforrása után? és hogy némely ezen gyümölcsből készült bort,  
ha az több esztendő, nem egy könnyen különböztetheti-meg a' szőlő-töke borától? —  
avagy a' gabonát szárával és polyájával egygyütt kelljen é az embernek az étellel össze-  
örletni, hogy a' liszt jó és tartós legyen? vagy a' gyümölcsöknél lévő szárok, és a' szőlő-  
nél lévő csutkák, nem csapn a' természettől megkivánt össze-köttető részek é, mel-  
lyen a' gyümölcsnek függeni kell? avagy nem ez e' czélja a' szárok' és kocsok' létele-  
nek? Még csak ezen ajánlást függesztjük ide, hogy vajha több Magyar- és Horvát-oroszági,  
Ausztriai és Stíriai szőlős gazdák győződhetnének-meg ennek tökéletes valósága felett;  
melly meggyőztetés igen könnyen valóságosúlhatna az által, ha egy szüret' alkalmával,  
a' borok' egyikik részét ezen műszerrel, t. i: a' szároknak egészen elválasztásával és fé-  
re-vetésével; másik részét, az eddig gyakorolt módon, a' szőlők' száraival való csomo-  
szolás által készítették, és mind a' két neméből ugyan azon bornak egynehány akót, a'  
szükséges különböztetés' megismerhetése véget megjegyezve, öt vagy tíz esztendőig meg-  
hagynának. Akkor jönne majd világosságra, mennyi erőt foglal magában a' szőlő-sze-  
mek' szára, a' bor' tartósságára és színére nézve? Innen sülné-kí osztán valóságos becse a'  
bor' ilyen vagy amolyanképpen való csinálása módjának.

#### Negyedik Ellen - vetés.

Némelyek azt gondolják, hogy a' szároknak elhárítása által a' bor' mennyiségéből  
veszt az ember. Egy valaki a' többek közül, kik ezen ellen-vetést tevék, azt állítja: hogy  
100 akó bor mellett, a' műszerrel való bánás, és a' szárok' fére-vetése által 15 akó vész-el;  
de azonban azt is megvallja: hogy az ily módon nyert bor különös jósága. Más mély  
belátású és tisztelre méltó Gazdák ellenben azt bizonyítják, hogy-ha helye van a' vesz-  
tésnek a' mennyiségnél, 50. akó mellett legfellyebb 2 akó vész-el. És így 100 akó mel-  
lett a' mennyiségre nézve 4 akó lenne a' veszteség. Egy mély belátású férjű és nagy  
tapasztalású tudós, arról is bizonyosokká tesz' bennünket, hogy 5 néki kedvesebb a'  
műszeren készült egy akó bor, két oly' akó bornál, melly a' szárok' bele-keverésével ké-  
szült. Tegyük bár egy calculust, feltétven, hogy a' szokott módon készült bornak akója,  
a' jelen-lévő szüretkor 20 fítot érjen, úgy 100 akónak az árra 2000 fítot. — Ekkor a' 4  
akónyi veszteség 80 forintra üt.

Ha csak relative és okossággal vesszük-fel e' dolgot, minekutánna Zofáhl Asszony  
az ezen műszeren készült 1816-iki borának ittszejét 36. xronon mérette, és akóját 36 fíton  
adta-el, a' mint közönségesen tudja van; az alatt ugyan azon hegyen termett többi borá-  
nak ittszeje csak 16 xrtól 20-ig; akója pedig 16 fíttől kezdve 22 fíton költ; tehát a' szárok'  
külön-választása általa készült bornak akója, ha csak 5 fíttal többet érő lenne is,

úgy 100 akónak az árra	-	-	2500 f.
a' fellyebb említett 4 akó' vesztesége	-	-	80 f.

---

2420 f.

következésképpen 100 akónál a' kész nyereség	-	-	420 f.
--	---	---	--------

De hogy a' csutkák' fére-hányásából következő mennyiség' veszteségéről meglehessen győ-zettetni, azt javasoljuk bizonyos szőlős-gazdának, hogy szőlejenek egész természetét ezen műszeren választassa külön csutkáitól, és annakutánna mind ezen csutkákat, az azokon maradt éretlen szemekkel sajtoltassa, zúzottassa, vagy a' mint neki tetszik úgy bánjon az-zal; hogy láthassa és győződhessek-meg a' felől, hány akó nedvre fog szerttehetni? de az-után az ezen csutkákból és éretlen szőlő-szemekből kieroletett nedvnek valóóságos meg-kóstolását abban ne hagyja, hogy tapasztalhatta annak ízét és tetszetőségét.

#### Ötödik Ellen-vetés.

Azok többnyire, kik a' feltaláló Schwáb Vilmos által közönséggé tett elő-fizetés szerint elő-fizetni akartak, vagy a' kik nem akartak is, kívánták látni ezen-műszert. Vala-mint sokan azok közül, nemes tudni-vágyásból, és a' Jó's Hasznos erántvaló szeretetből óhajtották; de észre-vette Schwáb Vilmos, hogy némelyek merő újság-kívánságból és cain-talanságból kívánták azt látni; sőt azok közül valaki talán az utánozási kíváncsiságból is. Ezen észre-vétel a' feltaláló Schwáb -Vilmost meghatározta feltételében annál-inkább erőseb'nek maradni, hogy műszerét, minekelölte az elő-fizetés által azt közre nem bocsájtja, a' Felsőségtől, a' megvizsgálásra kinevezendő Commisziókn kívül senki-nek-sem mutatja. Bizonyos gazdag, nagy szőlő-birtokos és bor-kereskedő, ki a' Zofáhl Aszszony Kis-Tétényi szőlőjében a' Schwáb bánása módját látta, ezen kinyilatkoztatást tevé magáról; hogy ő, ha Schwáb a' dolgot közönséggé nem tette volna, ezen műszer-ből maga szükségére többeket készítettett és mindegyikéért külön-külön 500. ftot örö-mest adott volna, avval a' kikötéssel, hogy a' Feltaláló köteleste volna le-maga-több ily műszereket nem készíteni, és hogy azokat senkivel meg nem esmérteti. Egy másik a' Feltalálónak fontos ajánlást tevé, messzire terjedő ezéllal, és nemesebb móddal, mert a' más szőlős-gazdák' kirekesztése nem vétetett tekintetbe és alkuba, az ő ajánlásánál fogva; de Schwáb Úrral nem egyesülhetett. Meg annyi bizonyágai annak, hogy ezen bánás-módnak hasznai által-láthatók!

#### Hatodik Ellen-vetés.

Némely személyek' kinyilatkoztatásaiból következik, hogy ők a' Schwáb iparkodását csupán-csak szemfény-vesztésnek és pénz-csalásnak nézik. Mi ezen nyereség vadászó idők-ben, oly sokféle tapasztalások után, az efféle bizodalmatlanságot senkibe rosz-ra nem magyarázhatjuk. De ha ezen férfiak és aszszonyok, ha ezen bizodalmatlanok, a' tiszte-letre méltó tanúk' bizonyosságaival, az esmeretes tettekkel, sőt a' dolog' nyilvánosságával sem elégszenek-meg; a' töb'ször említett derék özvegy Zofáhl Aszszony' akaratjával, köz-önségesen nyilvánossággá tesszük azt, hogy ezen ház és szőlő-birtokos Aszszonyág Schwáb Vilmos Úrért, úgy a' már befizetett, valamint az az után-fizetendő elő-fizetési pénz-summákkért, nem különbben a' műszernek pontos jó következetéért, hogy az, a' ki-jelentett mód szerint fogható és hasznos, minden vagyonával jót áll. Ha ezen



Írás Szerzője, tekintetben sem vétetvén Zofáhl Aszszony' kezesége; már maga a' dolog, annak fogantatja, következete, és a' tudománnyal tellyes 's a' gazdaságban tapasztalt férfiak' helyben-hagyása által, ezen bor mivelés-mód' jóságáról és annak czél-eránys használatásáról meg nem lenne győzöttetve, nem bátorkodna ezen felvett dolog mellett mentő-írást írni, és ezen dologban hebehurgyás bele-avatkozása által mind eddig fenntartott literátori nevét meggyengíteni. Noha, „becsület annak, kit a' becsület illet" mindazonáltal, nem úgy kell ezen lapokat, mint a' Schwáb Vilmos Úr' személye', hanem mint az ő találmánya', 's az igaz ügy' részire írt Apológiát, elismert' jósága tekintetéből szemlélni, vezéreltetve azon szép lélektől, melly legkisebb hasznos dolgot is a' Hazában, kész elő-mozdítani.

#### Hetedik Ellen-vetés.

A' Pesttől való távol-létel sok Elő-fizető Urakat akadályoztat ezen műszer' hazaszállításában. Valóban a' dolog' természetinél fogva ez egy elkerülhetetlen akadály. De még sem olly nagy, millyennek talán azt az ember képzelné. A' műszer egészen fából van, 4 lábnyi hosszá, 2 lábnyi széles, és egy lábnál valamivel magasabb, 's olly könnyű, hogy azt egy tizen-négy esztendő gyermek könnyen elhordozhatja. Innen könnyen meg lehet határozni, hány efféle műszerek vitethetnek egyszerre bizonyos meghatározott vidékre. A' ki ezen hasznos dologra elszánja magát, örömeit el fogja hordozni azon kevés által-szállítási költséget és kis alkalmatlanságot is. Hiszen már különböző-külömbféle újjonnan feltalált hasznos föld-mívelést tárgyazó eszközök és műszerek kerűltek Bécsből, egész Alsó-Magyar és Horvát-országba, mellyeknek leszállítatása nehezebb és alkalmatlanabb volt; de a' mi nagy becsületekre is szolgál ám a' Magyaroknak, hogy ők föld-míveléseik és egyéb külső gazdaságok' ágaimak tökéletesítésekre valamint fáradságot, szinte úgy szembe-tűnő költséget is fordítani nem sajnálnak.

#### Nyolczadik Ellen-vetés.

Vallyon szüretkor az ezen műszer által követendő munka megkönnyítettik, vagy megnehezítettik; meghosszabbítottatik, vagy megrövidítettik e? Sokan úgy vélekednek, hogy ezen műszer által igen lassan halad a' dolog, és sok időt kíván. De mi azt mondjuk és a' megtett próba után, az ellenkezőről kit-kit bizonyossá teszünk, hogy t. i. a' műszeren való munka igen könnyen 's sebesen halad, még pedig ezen egymáshoz való arányban, hogy mind azon termés, mellyet 12 vagy 15 szedők nap-estig szednek, és a' műszerhez hordanak, ugyan az nap egygyetlen-egy személy által, ezen műszer' segedelmével, játszva, külön-választódhatik, Schwáb Vilmos Úr ezen munkát, műszerével a' közelebbi 1810-ban a' többször említett Zofáhl Anna Aszszony' egész szőlőjére nézve két nap alatt elvégezte, melly idő alatt minden szüreti munkájával elkészült; mellynél még az is megjegyzésre méltó, hogy nap-estig nem dolgoztak pontosan; és kifáradva, hanem sokat tréfáltak, és az időt elhijábalóskodták; melly idő alatt 50 akó veres, 10 akó fejtér

bor készült-el. Ezen sínór mérték szerint, ki-ki könnyen felszámolhatja szőlőjéhez képest, hány műszerre legyen szüksége? mennyivel kevesebb munkásokkal érheti-bé? a' midőn a' csomoszolás tellyességgel elmarad, és bizonyos idő alatt mennyi készülhet-el?

#### Kilenczedik Ellen-vetés.

Vallyon, az ezen módon készült bor valóban jobb e, és ezen jóságát megtartja e, vagy talán később meggyengül? Mind azon személyek és azok között sok jeles férjűak és borhoz értők, kik, kik Zsófi Anna Asszonyinak ezen új borát megköstölák, azt egyáltalában sokkal jobbnak, erősebbnek, és tisztábbnak találták, mint ugyan azon a' hegyen termett, a' szárak' meghagyásával készült új bort. Némellyek ó borknak tarták azt, és nem akarták hinni, hogy az, 1816-iki új bor lenne. Ha már most a' bor jó, tiszta, és erős, micsoda fundamentomon hihetné az ember, hogy a' jó bor ósága által rosszabbá lehessen? De hogy erről tökéletesen meggyőzettségünk: készíttessetek magatoknak szőlőleitekből egynehány akót az elválasztó-műszer által, és egynehány akót ugyan azon szőlőből, ugyan azon időben, szárait meghagyva, a' csomoszolás' útján; tegyétek fére mind a' két rendű bort egynehány esztendőig; annakutánna köstöljätök-meg, és hasonlítottok-össze. A' következés megmutalja. Azután Magyar és Horváth-országoknak, nem különben Ausztria' 's Stíría' nemes szőlő-hegyeinek illy dicső és hasznos termése, nem érdemli e meg az illy' próbát, fáradságot és csekély költséget? Egy illy költséges áldozat, melly a' munkába lehető takarékoság által vissza-hárúl, és tulajdonképpen nem csak semmi költség-áldozat, hanem a' hasznok' felszámításánál fogva még inkább haszon és nyereség.

#### Tizedik Ellen-vetés.

Vallyon ezen műszer' valóban minden szárazakat és éretlen szemeket egészen elválaszt e az érott és jó szőlő-szemektől, vagy elkerülhetetlenül nem keverednek e a' száraznak részei az éretlen szemekkel, a' megérették közé? A' tapasztalás ezen practikus próbánál megmutatta, hogy ezen műszer mindent tökéletesen és tisztán elválaszt, és a' száraznak legkissebb része sem keveredik a' jó szemek közé. Az ezen próba után féretett száraz száraz mutatják, hogy legkissebb részei is egészen azokon maradtak. Mindazáltal, ha azon vélekedést engedjük is felvetnek lenni, hogy valami hozzá-járúl a' szárazból; de avagy már nem elég e, ha attól annak vastagabb és nagyobb része elválasztódik?

#### Tizen-egyvedik Ellen-vetés.

Vallyon mennyi ideig tarthat ezen műszer? A' vele való élés' módját, szakadatlanul esztendőc által, napról-napra elő-lehetne venni, de minthogy az, esztendőben egynehány napokig csak egyszer használtatik; bizonyos, hogy az 30 's több esztendőkig ha-

szon-vehető maradhat, ha realság által, és szántszándékkal el nem romlik. Ha azt minden esztendőben újonnan kellene szerzeni; úgy annak hasznáért becse 40 Váltó forint lenne. A megszerzés költsége csak egyszer tevődik-meg, annakutána hosszvas tartóssága alatt többé semmiben-sem kerül, sőt minden esztendőben ugyan azon hasznot hajtja.

#### Tizen-kettedik Ellen-vetés.

„Mi 'est mindég úgy gyakorlottak és borainkat úgy ittuk, 's úgy adtuk-el; — és az mindég jó volt. — Szüleink 's Eleink úgy éltek ezzel, mi e' mellett maradunk, és továbbá is úgy élünk avval.” — Igen, Szüléitek és Eleitek avval úgy éltek, mivel ahoz jobban nem értettek, és mi is természetesen továbbá is úgy cselekszünk mind addig, míg ahoz jobban nem fogunk érteni. Ha azonban jobban fogjuk azt érteni, úgy mi is a' jobbat követjük. Csak maradjatok szokástoknál, legyetek megelégedve, 's folyon jól dolgokotok mellette. Nagyon esmerjük mi az elő-ítéletek' erejét 's hatalmát, hogy sem magunknak just formálnánk benneteket azért megtámadhatni, vagy pedig magunkat e' dologban mint Reformátorokat nyakatokba varni. De azonban megvagyunk győzöttetve, hogy nem minden emberek ragasszkodnak a' ti elő-ítéletekhez; jól tudjuk mi az örvendetes meggyőzöttetésünkre, hogy a' pallérozottabb és értelmesebb emberek' szép száma, valamint Hazánkban, úgy az Ausztriai Császárság' minden Tartományáiban már régen túl-esett a' minden dolgokban megrögzött szokás' elő-ítéletein, és jól által-látja; hogy a' Teremtő az embernek az elméleti erőket és tehetségeket a' gyakorlásra és munkára lejendő fordításra ajándékozta. Mi is bizodal munkat csak ezen gondolkodni tudó és értelmes emberek' számában helyhezettjük.

#### Tizen-harmadik Ellen-vetés.

„En magamat boromnál mindég jól érzetem; az emberek mindég ilyen bort isznak, és még is egészségesek.” O, igen is! Az ember a' legjobb és legnemesebb bortól is megbetegedhetik, az avval esztelenül élés által. Legyetek mindég egészségesek, kesernyés és tisztátalan borotok mellett. Nem vagyunk meghiva Orvosaitoknak. De a' dolog ellenére százanként úgy vélekednek mint mi, és a' kedvesebb 's tisztább italt eleibe tesszük a' rosszabbnak. Miért fáradoztak hát már rég-időtől fogva némally szőlős birtokos Urak a' szőlőnek külömb-külobféle fáradságos módon való elválasztásában, hogy legalább magok szükségére esztendőként egynehány akó tiszta bort készíthessenek? és miért kapdokat némellyek olly mohon ezen kijelentett műszeren?

#### Tizen-negyedik Ellen-vetés

Mivel a' Schwáb műszerének kétféle a' czélya, a) a' bor nemeseítés, és b) a' munkások' és idő', következképpen a' költség' megkéméltése, minthogy az a' kettős következetet szűli; mi corszok less' a' szegény munkás embereknek, kik eddig minden esztendőben szűretkor

keresték-meg kenyereket? Minden-módon a' legerősebb, legfontosabb és szívünkre ható ellen-vetés! Itt is a' történik, mint az újabb időkbeli minden találmányoknál és javításoknál szokott lenni, melyeknek czélja az emberi erő' megkímélése. Látni lehet, hogy az illy feltalált műszerek által a' Fabrikákban és más foglalatosságoknál, oly sok dolgozó emberi kezek elmellőztetnek, melyek ez által keresetjüket és kenyerüket elvesztik, és kényszerülten fognak élelmeiket más módokon keresni. De ha ez mindég így fog menni, hogy mindenütt a' gazdasági munkáknál is az esaközök és műszerek a' munkások' megkevesebbitésére fognak feltaláltni és szokásba hozattatni; mi lesz' végre ezen dologból? mihé fog nyúlni a' dolgozó közönséges nép osztályának nagy száma? vallyon nem hozzuk e be a' nagy szükségot, és az innen eredő népek' békétlenségét, mint Angliában, a' mi Státusainkba is? Ezen dolog' elvitélisése egy felsőbb politikai Itélő-szék' eleibe tartozik. Bizonyos az, hogy ezen feltalálási termékeny időkben, némelly készítmény oly állapotra jutott, és oly használhatósá tétetett, hogy az által több vagy kevesebb száma a' dolgozó embereknek elmellőzteték, és munka 's kereset nélkül való sorába helyezteteték. Vegyük p. o. Bécsben, a' posztó Fabrikában azon nagy gőz-műszert, mely a' res-fordított szőnyeg készítését, a' sok dolgozó személyek' tellyességgel való kizárattalások által bizonyos idő alatt helyre-mi, és jövőendőben ugyan azon tiszta megkímélési nyereséget adja. A' mi időnknek ezen sokféle találmányai számában, melyek az Igazgató-szék'től kikereszto Kiváltságot nyerének, nem csak olyanok találatnak, melyek a' felvett tárgy' szükségességét és nemesítését; de olyanok is, melyek a' bánás-mód' könnyebbitését, az idő' megnyerését, és az emberi 's állati erő' megkímélését teszik czélul. Miért az oly eszközök, melyeknek behozása által az emberek' bizonyos osztálya az ő ideig való keresetibe világosan megkárosítottak, nem csak megszenvedtetnek, hanem inkább pártfogottatnak? e' kérdés' eldöntése nem tartozik Biróságunk alá. Igaz, hogy a' Schwáb Vilmos szürethez való műszere szintúgy az efféle találmányok' sorába tartozik, mellyel-fogva több munkások' kezei megkötöttek. Megvethető é tehát ez, vagy elfogadható? meg kell é azt szenvedni, vagy inkább elő-segíteni? Engedjük azt egyforma lépéssel haladni a' többekkel. Minden dolog függésben van másától, 's a' helyek, környülmények és viszonyok határozzák. Hiszen be-nem bizonyított igasság az, hogy a' feltalált műszerek lennének Angliában egygyetlen-egy okai a' nép' szükségének és nyughatatlanságainak. Nálunk még kevesebbé azok, vagy lehetnek azokká. Csupán korunk' idő-lelkében fekszik a' haszon', könnyebbség', és tökéletesedés' hajhászása. Schwáb Úr, mint becsülletes jó ember, műszere' készülttekor bizony nem szándékozott ember társait kenyértelenekké tenni. Próbája elsült, 's az alkalmaztatás megmutatá a' következetet. Mit tehát ő arról? A' Szerzőnek is éppen oly kevésbé czélja, sőt tellyességgel távol van attól, hogy valakit, még a' legcsékélyebb embert is megakadályoztassa élelme' keresésében. Soha sem juttott az eszébe, hogy valahol valami dologba magát újítónak tőjja-elé; annál kevesebb fogta ő ezt tenni valamely emberi-osztály' kárára. Mint minden dolog, úgy ez is maga útján megy; minden embernek szabad akaratjában van valamit tenni vagy nem tenni. Senkit sem akar az ember rá-beszélleni valamire 's valamit rákötni. E' dolognak, e' műszere alkalmaztatásának van jó, de úgy látszik, van rossz' oldala is; mennyibe némelly munkások' kenyér-keresetjét akadályoztatja. Tudni való, hogy vannak Közönségek a' bo-

ros vidékeken, hol nem kevés kis viskóban lakók, kapások, vinczlerék élőködnék, kik Familiájokkal egygyütt szüretkor efféle munka által keresik-be télre élelmek' egyik részét. Ki fogná akarni ezen jó, szorgalmatos nép' táplálatját elvonni? De ellenben sok olly Urasságok is találkoznak, kiknek temérdek darab szőlő-földjei, Tábliáivannak; illyeneknek már e' műszer jó, czél-arányos, és hasznot hozó; mivel 3x által jobbágyaikat megkéméllik, azoknak könnyebbéget szereznek; az által nem csak hogy valamit nem veszítnék, hanem inkább észre-vehető haszonba részesülnek. A' nagyobb Birtokosok e' bánás-mód' behozásával jobbágyaikat a' keresetbe nem hogy akadályoztatnák, de inkább javokat mozdítják-elő, 's eszközik a' magokét is. Innen a' földes Uraknak és Jóság birtokosoknak a' Schwáb szüretelő műszere kiváltképpen ajánlatik. Ki tiltja-meg az egygyes Jóság-birtokosnak, a' magános szőlős-gazdának a' költség-kiméllést? Ki parancsolja vagy tolja valakire, a' ki ezen műszert nem akarja használni? Száz dicsérő beszédek és magasztalások sem bírhatják őt' arra. Közönséges szokásba-vételéről egy olly dolognak, mellynek még jó következe, sokszori próbák után állapítódik-meg, 's a' melly száz esztendő szokásoknak van ellenébe; következe képpen megrögzött elő-ítélet ellen kell harczolnia, itt különben is legkisebb szó sincs. Történne bár idővel a' Schwáb út-mutatása után, vagy más próbák és jobbítások által a' bor bánás-módjában egy közönséges változás; de nem kell félni, mert lassan-lassan éppen az-e' szerint kenyér-keresetjébe károsodott emberek más utakat és kereset-forrásokat fognak találni, és a' közönségesen felállandó bánás-módnak formáltatása által szükségesképpen más munkálkodások' nemének és keresetbei foglalatosságoknak kell elő-állani, a' munkában szükülködő emberekre nézve. Hát ha valaki jó következezel egy könnyen haszná-vehető arató műszert találna-fel; ki tilthatná-el azon nagy szántó-föld birtokosának, kinek nagy számú aratókra van szüksége, annak haszon-vételét? Az emberi munkát és költséget tárgyazó találmányokkal illetlenül kereskedő idő-korunk, valóban a' dolgos köz-népnek nem kedvező. De önkényes használsát sem lehet eltüntetni, mert az illyes-mi csak törvények által tiltatódhatnék-el.

### Tizen-ötödik Ellen-vetés.

Magyar-ország' veres borai között a' Budai látszik kivételt szenvedni, készítésénél fogva. A' Budaiban éppen izének kesernyessége és setét-homályos színe kedveltető. Ezen tulajdonságai mentől nagyobb mértékűek, annál jobbnak tartatik. Ausztriában és a' Külföldön a' Budai borban éppen ezen tulajdonságot keresik és szeretik, 's jóságát ezen tulajdonságok' mértéke 's ereje után bílik. A' jó setét színű Budai bor erősítő orvosi szerül szolgál, főképpen a' has-menési betegségekben; az illy esetekben, magoktól az Orvosoktól is gyakran rendeltetik, és annak össze-húzó erővel bíró tulajdonságának többször jó fogantatját lehetett tapasztalni. Bizonyosnak látszik tehát, hogy a' Budai bor ezen tulajdonságát a' héjjak' és szátrak' kesernyés fekete nedvével való forrása által kapja. Éppen ezért a' Budai szőlős-gazda nehezen fogja fejté arra-vetni, hogy ezen derék, csupán illy tulajdonságai miatt kedvelt bort másképpen készítse. Ugyan-azért, nem is lehetne a' Schwáb Úr műszere a' Budai szőlő-hegyeken használható. Vallyon nem szinte így le-

hetne é az az Egri boroknál is? nem vetekedik é az a Budaival? azonban a másféle nemű veres-boroknál, 's mindenféle fejér boroknál, és azon szőlőkben, hol a fejéret és vereset össze-keverik, ezen műszer derekasan haszna-vehető. Sőt még azt is állítják, hogy a Tokaji borba, proportzió szerént, egynehány tele marok törött szőlő-magot vetnek, hogy az által annak kedves illatú aromát szerezzenek.

Ki merészlene a készítés' módjában egy illy hosszú időtől gyakorlott szokást, melyet az ember mindenkor jónak talál, megtámadni és betelenteíteni? Mi, a szőlő-mívelésben nagy tapasztalású férjűak' belátásokra és szabad próbáikra bizzuk mind ezeket.

De közönségesen tudva van ez a szőlő-gazdák előtt, hogy a veres-bor az edényekben való hosszasan állás által, a szárákkal való forrasától kapja azon nagy keserűségét sőt keserűségét; és ha egy, két, vagy három napig a törkölyön marad, elromlik 's haszna-vehetetlenné lesz'; kiváltképpen pedig némely szőlők' nemei olly finomak, hogy ezekkel így késedelmeskedni csak egy nap is veszedelmes.

Mi már a haszon, és miből állanak azon nyereségek, mellyeket ezen műszer' használása által nyerni lehet? Mi ezt kétféle tekintetből akarjuk megvizsgálni:

### A) A' szüreti munka mellett lévő haszon.

A' szőlőben, szüretkor, a' must' készítésnél az említett elválasztó-műszer haszn-vételének haszna többféle, és áll tulajdonképpen:

- 1) A' szembe-tűnő idő' nyereségéből, ezen műszer' sebes munkálkodása által.
- 2) A' munka' könnyűségéből.
- 3) Az edények' kevesebb számából.
- 4) A' csomoszolás, és a' munkás emberek' megkéményléséből.

Mit és mennyit lehet megtakarítani körül-belől ezen műszer' elrendelésének, a' már fellyebb elő-adott sínör-mértéke szerint fel lehet venni, és ezen készítés-mód' tapasztalt gyakorlásával, az ember ennek haszna felől mindég jobban meg fog győsettetni. De a' ki semmit sem mer, semmit sem nyer; a' ki semmit nem próbál, semmit nem tapasztal. E' nem találomra felveendő pusztá gyáva próba, de bizonyos dátumok 's meghatározott czélzott következetek szolgálnak alapúl. Azomban, ha ez csupa próbátétel lenne is, ez az áldozat még sem olly nagy, hogy egész vagyonába és életébe kerülne az embernek. A' Feltaláló és Készítő ezen műszernek legjutalmazasabb és olcsóbb ára' meghatározásával, jó indulatjából oda céloz, hogy azt sokan, jó móddal magoknak köz-haszonra, megszerezhessék. Drága eszközöket csak a' gazdágok szerezhetnek. Ha azt a' közönséges Vinczélér, kapás és parasat felől fel nem tehetni is; hogy olly dolgot, melyet még nem esmér, és annak alkotásáról, 's foganatjáról, annak közönségesen meg-állapított hasznáról meg nem győzetteik, magának megszerezzen és azt használja; de a' pallérozottabb és megkülömböztetett emberektől, a' nélkül, hogy szükségek lenne tudósoknak lenni, méltán meg lehet várni, hogy olly dolog után óhajtozva nyújsák karjaikat, mi felől folyó beszédünk 's szándékunk, az ő szép és gazdag Hazájok' leghosszasabb természetnyének művelését, 's nemesítését tárgyazza.



## B) A' bor mellett lévő haszon.

Es, a' termelt bor' tulajdonságaitól és becsétől függ. A' Schwáb Vilmos Elvlasztó műszerével készült bor szembetűnőképpen megkülönbözteti magát:

- 1) Színének világossága és szépsége,
- 2) Tisztasága és jósága,
- 3) Ereje és ízének kelleme által.
- 4) A' mi tellyességgel kétségbe-hozhatatlan, az illy' bor jobb, egésségesebb, mint a' csomosolás és taposás által készült; mint, részszerént a' szárák' fő nemű nedvével, 's az Össze-törtett szőlő-magok' keserűségével és éretlen szemek' roz' nedvével kevert bor.

5) Természetes, hogy illy' jelességek által, a' bor' becsé is nevededik.

6) A' szőlő-szemek' héjjaiból és magjaiból, oda nem értvén a' szárákat, drága és igen erős égett-bort lehet készíteni. Zofáhl Aszszony az 1816-iki szüretjén, Schwáb Vilmos' műszerével készült fellyebb-émeltett 60. akó bora után, a' szőlők' héjjaiból oly jó 18 pint törköly pálinkát főzetett, melly erejével da kedves ízével minden másféle égetett italokat felül-halad. Mennyi törköly pálinkához juthatni tehát egy szőlőből, könnyű hozzá-vetni.

7) A' szárák más gazdasági szükségre is, ú. m. trágyára fordíthatnak.

Úgy látszik, hogy idő-korunknak juta az a' szerencse, hogy a' hasznos találmányokban és jobbításokban bővülködik. Hány jó találmányok és hasznos jobbítások fordólnak-elő a' közelebbi két három Tizedek alatt a' mezei gazdaság' osztályában, a' kereset-tudományban és a' kézi mesterségekben? Az emberi elmének a' kiviveltetésben való gyarapodása, észbeli tehetségének és ügyességének a' dolgokra való alkalmaztatása szülte főképpen ezen vetélkedő iparkodást; jelesen a' kereskedési szellem, telhetetlenség, a' szükség ezen nagy Tanító-mester, a' tudni és vizsgálni vágyás, a' jótakaró emberi érzés, becsület-szeretet, az emberi szorgalom' és eszméikedés' nagyobb vagy kisebb mértékben nemes rugóji, a' honnan oly szép következetek állottak-elő. A' Schwáb Vilmos Úr találmánya egy oly tünemény a' mezei gazdaság' széles mezéjén, melly figyelmet és közelebbi méltatást érdemel. Megérdemli, hogy avval több oldalú próbák jétessenek, hogy a' több-szöri próbák által minden hasznai és nehézségei szorossan latra vetessenek; azért, hogy a' tskélletes meggyőződés elárettessék, és hogy annak fogantatásairól, 's vele bánás-mód' hasznairól bizonyosabb meghatározás adattassék, melly a' borok' nemesítésére közönségesen oly kedvező fogantatá lehet.

Határtalan a' mi bizodalmunk, hogy minden Magyar és Horvát-ország' mély belátású Gazdái, kik áldott földjök' dicső jelességeit esmerik, a' más Tartományokban lévő Jót is becsülik, vetekedő rész-vétellel lesznek egy illy ügy eránt; melly arra szolgál, hogy

Hazánk' legjelesebb természetményeinek egygyike nemesíttessék, és annak jósága fellyebb-emeltessék. — Ezen frás' szerzője, bizonynyára drága és szeretet Hazája' földjének érdemetlen szülőstje, 's honn-gija lenne, ha belsőképpen is nem úgy érzene és meggyőzöttetve nem lenne arról, hogy a' nemes Magyaroknak semmi idegen inger, semmi külső ösztönrre nincs szüksége, ott, hol ön' becsülete, hazája' boldogsága, 's becsülete, és az emberiség' java 's haszna forog-fenn. A' nagy szívű Magyaroknak vele-született és örökségül maradt hatalmas ösztöne, hogy minden szép, jó, és hasznos dolgokra törekedjék! —

Van e Ország, mely oly sokféle és nemes borokat teremjen, mint Magyar-ország? Magyar-ország méltán ellehet Champániai bor nélkül. A' nemes Egri szőlő-hegyeken terem néki Champániai bora, és meg van mutatva, hogy a' Külső-országi Champániait felül-haladja. A' Budai tiszta készítés mellett a' száraz' civalasztásával Burgundiaivá lesz'. Kiszámlálhatná-e Magyarország' minden jó nemű boraít, hegyei', tájékjai és fekvései után?

Mi szintegy bizodal munkat helyhezettjük az Ausztriai és Stíriai Szőlő-gazdáknak is. Magyar és Horvát-országhoz legközelebb Ausztria, bor-termesztése' mennyiségére és minémőségére nézve; majd következik a' szép Stíria jó boraival. Oly hiedelemben vagyunk, hogy ezen áldott Tartományok' bor-csinálására nézve magunkat az által érdemesztjük, hogy az említett Tartományok' bor-csinálót a' Schwáb Elválasztó műszerére figyelme-székké tesszük, — 's hálájokra számat is tártunk. —

## 2.

A' könyvek' kritikai szempontból való olvasásáról,  
és vizsgálásáról.

Valameddig az Iró sok olvasás által szerzett tudományt magában tartja, mind addig ő maga magának Censora, ítélő-bírja; mihelyest pedig azt irás, vagy nyomtatás által közre-ereszti, azonnal minden olvasók' ítéletének, bírálásának önként alája veti. Ez az olvasóknak az Irók' emberségéből származott hatalma nyilván jelenti, hogy az Irók' sorsa sokkal nehezebb, mint-sem az írást bírálóké, ugyan azért sok sanyarú mű-bírók, hogy magok is ne lakoljanak, munkáikból az olvasó közönység' eleibe semmit nem eresztenek, azt gondolván a' Poétával:

*Non deerunt certe, qui cum nil edere possint  
Dignum laude, tamen gaudent maledicere semper,  
Carpentisque alios famam venantur inanem.*

Az Iróknak azonban még sem szabad arról panaszolkodni, hogy a' ránczos szemlődőkű Censorok

*(Ad vos hic sermo est, qui alios vexatis abunde,  
Nec parcat cuiquam vestras petulantia linguae.)*

őket szerfelett rostálgatván, sőt néha cenzori viselkedésből még a' szerénység' határit is által-hágván szabadságokkal rőtül vissza-élnék, nem szabad, mondom, az Iróknak erről panaszolkodni, mivel önkények szerint adák magokat ezen ítélet alá. Méltán gúnyolá hát Varro A. Posthumius Albinust aul. Gell. noct. att. L. 11. c. 8. mintha irás módjáról, és hibájáról bocsánatot kérne azért, hogy látán létere görögül írt, mert senki nem kényszeríté arra, a' mi elmehéli tehetséget meghaladta, az elkövetett hibáért inkább akart bocsánatot kérni, mint azt, midőn lehetséges vala, elkerülni.

Azomban az olvasók is tudván, hogy még a' napban is vagon fogyatkozás, minden csekélységért ne ingerkedjenek, 's ne is azért cenzorkodjanak, hogy a' nekik adott hatalommal vissza-élvén, az írói jó-átteményt és emberséget, szívet keserítő bosszoztatásokkal hálálják-meg.

*Cuique suum impressit solum natura, nihilque est  
Tam pulchrum in terris, aliqua quin laque notetur.*

Senki nem tagadhattya a' tudományokra nézve hasznát, és szükséges voltát a' józan és helyes kritikának, mellynek czélja az igazat felkeresni, a' hamisat üldözni, 's má-F. M. O. Minerva 4. Negyed 1827.

soknak is, hogy azt kerüljék, megmutatni; de ebben úgy szükség eljáráni, hogy ne vétünk az igazság ellen, *Scilicet*, úgy-mond Cic. de off. *quae remota est a justitia, calliditas potius, quam sapientia est appellanda*; az igazság pedig szorossan azt kívánja, hogy a' jót rossz' gyanánt ne kárhostassuk, hogy rossz' szándékból senkinek írását ne bírál-gassuk, hogy ne hozzunk ítéletet olyan dolog, írás, vagy tudomány felől, melyet jól nem értünk, mert mi lehet gonoszabb, mint a' hamisság' szinét igazra máxolni? a' mi könnyen megtörténhetik, ha olyas valamit kárhostatunk, a' mit nem értünk; az ily ér-telenben censoroskodó fonák kritikuskoknak szöll eme leczke: *videant, quantopere sibi curandum sit, ne immerito aliorum scripta feriant, eorumque Authores indebita ignominia onerent, frustra indignante iustitia, frustra conquerente veritate*. Murat. de Inq. mod. L. 2. C. 5.

Hogy tehát olvasásunk, és a' könyvek körül való vizsgálódásunk cél-erányos legyen, szükség, hogy az olvasáshoz minden elő-ítéletektől tures, és tanulékony lélekkel járuljunk; ugyan is, mivel minnyájan vagy neveltetésünkkel, vagy gyermeki esztendeink-ben vett tanulmányinkkal bizonyos elő-ítéleteket szívtunk magunkba, vagy pedig már érettebb korunkban némely bal-ítéletekhez úgy hozzá szoktunk, hogy azoktól most nem egy könnyen szabadulhatunk-meg, 's a' mellyek sokszor még akarattunk ellen is eszünk-be ötlenek; azért hát minden tőlünk kitelhető szorgalommal arra kell ügyelnünk, hogy minden eféle elő-ítéletektől mentek lehessünk, 's azt, a' mit olvasunk, ne erőlködjünk olly igen önnön principiuminkra csigázni, *nihil rectum putantes, nisi quod nostris moribus conveniat*. Corn. Nep. in Praef. hanem ha jó, fogadjuk azt el, ha pedig nem jó, iparkodjunk megjavítani. Az olvasott mondásoknak ne tulajdonítsunk más értelmet, mintsem azoknak az Író igyekezett adni, mert csak-ugyan tagadhatatlan igazság az, hogy

*Optimus interpretis verborum quisque suorum.*

Est javasolá a' hasznosan olvasni akaróknak Pictáviai Hilárius is így szólván: *optimus lector est, qui distortum intelligentiam expectat ex dictis potius, quam imponat, et retulerit magis, quam adulerit, nec cogat id videri dicitis contineri, quod ante lectionem praesumerit intelligendum*. Lib. 1. de Triū. Azért nagyon hibáznak azok, kik valami munkát nem más szándék-ból olvasnak, hanem csupán csak hogy abban hibát találjanak, mert a' rossz' felkűség minden indifferens dologt is az Író' tetemes hibájának fog mondani. Tudjuk jól a' mindennapi tapasztalásból, hogy gyakran az Orestesi, és Pyladesi barátoknak bizodalmas, és nyájas társaságában sok olyas történik minden megsértés és gyanú nélkül, a' mit a' rossz' felkűek a' gaz szineskedés' nyilván-való izgágás jelének tartanának. Ha az Író, és Olvasó a' gondolkodás-módban egymástól különböznek, akkor ennek semmi nem fog tetszeni, ha bár a' munkának közönségesen elesmért érdeme, és becse az ő elmésségét meghaladja is; igen helyesen mondja Basilius Epist. 75. *Oculus vitiatas multa non videt eorum, quae sunt, et multa suspicatur, quae non sunt, idem et in iudicanda sermonum virtute saepe numero fieri video, quando eorum, qui conscripserunt, mentem, habitumque non assequatur iudex. Oportet enim, ut eadem sint pene animi industria praediti, et qui aliorum scripta iudicaturus est, et qui illa conscripsit*. Némelyeknél csupán a' gondolkodás módban való különbözés már elegendő ok az ellen-mondásra, a' sivatag pusztához, 's berkes pagonhoz szokott bujtár bizonyosan még a' legkissebb kertet is ócsárolni fogja.

Azt iparkodják hát az Iró' munkájából tanulni kiki, a' mit ő irásával kiváltképpen akart tanítani, mert másképpen vissza fog élni a' drága idővel, és még az arany bányában is vas-por szedéssel foglalatoskodik. Némelyek a' Classicus Irókat, Plátót, Cicerót 'sa't. felettébb dicsérik, mohón olvassák, 's egyedül a' deák-nyelv tanulásáért még az ifjúságra is erőnek-erejével tuszkolják, szüntelen a' szavakkal lévén elfoglalva vagy semmit, vagy igen keveset ügyelnek azon elmésségre, melyben a' Classicus Irók különösen kiténtek, ugyan azért bővelkednek, és pedig nagyon bővelkednek szavakkal, de szűkölködnek ideákkal, sőt még isléseket is elvesztik azon elmésség' megtanulására, melyt a' Classicus Irók a' szép szavak közé oly helyesen rejtettek, 's hasonlók lesznek azon rajzolókhöz, kik bővelkednek ugyan legszebb színekkel, de a' rajzolás' mester-ségében járatlanok. Ezeknél is a' Poéta szerint csak

*Verba nitent phaleris, et nullas verba medullas  
Intus habent, sola exterius spectatur imago,  
Et pictura levis, verum quis succus in illa est?  
Quam mens inde capit frugem? qui talia legū,  
Quid didicit tandem, quid scit nisi somnia, nugas?  
Quae nil ad vitam faciunt, nil utile ponunt,  
Quae scire, et noscira parl discrimine refert.*

Midőn egy új könyvben olyas valamit olvasunk, a' mi ellenkezik a' közönségesen bévett vélekedéssel, akkor szemünk előtt tartzuk Cicerónak ezen javaslását: *plura apud me valet vera ratio, quam vulgi opinio.* 'S tudván Seneca szerint, hogy *consuetudinis immensum, et incomprehensibile arbitrium est,* ne hirtelenkedjünk, hanem léletünket egy kevés időre függesztjük-fel, mert a' megrögzött vélekedésnek elő-ítélete, és az újnak szokatlansága nem mindjárt fogja-meg a' józan okoskodásnak győző erejét; sok olyast kárhoztatunk első tekintettel, a' mit későbbben a' szorgosabb, és nyomosabb vizsgálát után nem lehet helybe nem hagyunk. Midőn hát valami szokatlant olvasunk, gondoljuk-meg, hogy még a' mostani időre is reá illik Cicerónak *eme monditum* *consuetudinis immensum est errare.* Phil. 12. §. 2. most is szabad még valami hiányossat mondani, 's ezzel a' hirtelen való kárhoztatást szabályozzuk-meg.

Vegyük tovább jól fontolóra azt is, hogy a' gondolkodás, és irás-mód nagyobb részent az Irónak mértékletétől, neveltetésétől, és sorsától függ, 's más dicséretekkel fogja t. i. elő-adni némely Fejedeleminék történetét egy a' Szerzetesi szep-tartások között mevelkedett Klastromi Iró, mással egy Politicus, mással ismét egy hadi Férfú. Utazának bár egygyütt egy a' régiségeket flükésző, egy Fűvész, egy Történet-író, és egy természet vizsgáló (Antiquarius, Botanicus, Historicus, et Physicus) írja-le mindenik a' maga tanulmányának tárgyát, legottan látni fogjuk, hogy az utazásbeli irás maga magával alig fog megegyezni.

Ha pedig a' munkában hibát találunk, a' mi könnyen meglőrténhetik, mivel Horatius szerint *quandoque et bonus dormitat Homerus,* akkor harcolni kell a' lába, nem pedig a' hibázónak személye ellen, és ha győződelmeskedünk, kerüljünk minden büsz-

keséget, mindenkor szelíden kell bánni azokkal, kik nem gonoszságból, hanem vagy gyarlóságból, vagy pedig az ezzel gyakran egybe szövetkezett tudatlanságból tértek-ki az igaz utból; a' felebaráti szeretetnek mindeneket kötelező törvénye ellen vétének azok, kik minden könyvben, mellyet olvasnak, hibát találnak, vagy akarnak találni, 's magokkal el is hitetik, hogy találtak, a' 's mihelyest a' könyvben ollyas valamire nem akadnak, mit kárhosszának, azonnal nem vélik magokat elég tanultaknak, és mélyen beléltó éles eszűeknek.

*Spiramusque acres piperosi naribus anras  
Grandia lactantes, et grandia multa minantes ! !*

Ha, ugymond Montesquieu, a' jó és tudós könyveket irigy epékedéssel, és vádolóssal megtámadjuk, ráképpen kell akkor bánni a' síkamlós tárgyú gonosz könyvekkel? semmi különbség nem lesz a' kettő között, 's elvész az ítélő igazság, és így minden tudományos vetekedésekről azt kelletik Lucánussal mondanunk:

*Bella geri placuit nullos habitura triumphos.*

Némelly homályos, vagy egygy értelmű helyek miatt nem kell mindjárt hábról, vagy hamisságról vádolni azt az író, kinek egyéb-eránt egész munkájából józan tudomány, nyíltság, és helyes okoskodás tűnik-ki, mert a' kétséges gyanúkat a' nyilván-való bizonyosságoknak nagy megsértődés nélkül nem lehet eleikbe tenni, mivel ma is tapasztaljuk még azt, a' mit hajdan Cicero de orat. Lib. 2. C. 42. mondott, t. i. *plura multa homines sedcant odio, aut amore, aut cupiditate, qm iracundia, aut dolore, aut laetitia, aut spe, aut timore, aut errore, aut aliqua mentis perturbatione, quam veritate.* Így Cartesianus bizonyos állításai miatt némellyek latent-tagadónak mondották, sok tudós, 's jámbor Férfiak pedig vgyan azon állításihól legnagyobb gyűző okokat vettek az Isten' létének bébizonyítására.

Az olvasásban szükségesképpen megkívántató gondos vigyázatnak arra is ki kell terjedni, ha vallyon azt, a' mi a' munkában elő-fordúl, csak mellékesen, vagy pedig a' munka' czéljából említi é az író? mert a' mellyek a' munka' foglalatlyában csak történetből említetnek, egészen másképp' jelennek-meg, mintsem ha az író azokról *ex proposito* szólott volna: így p. o. az emberi megvetésről rosszul vádoltatnék valaki azért, hogy a' puská-pornak erejét, és természetét leírván, 's egyszer-smind annak Szerzőjét Schvarcz Bertholdot főtőlög említvén, őtet még is hosszasz dicséretekkel nem magasztalta, mert saúkségtelen is a' mellékesen említt dolgokban nagyon kiterjedtnek lenni.

Az író' értelmét magának az írónak szavaiból kell kifejezni, azért nagyon hibáznak azok, kik elállván a' szavak' rendes, és természetes értelmétől, az író' értelmét más jelekből akarják kivenni; de még rosszabbúl cselekesznek azok, kik a' szavaknak olly értelmet adnak, mellyekről maga az író nem is álmodott. A' valódi tudós, és tudományos írónak soha rosszabb sorsa nem lehet, mintha ollyan magyarázónak kezébe akad, ki a' szavak' értelmén kívül a' tudományoknak minden titkaiban járatlan. Az olvasó ne zejűsának nagysága, hanem tudományos tehetsége, és igazság szerint ítéljen akármiféle író; mert zavetséges az úgy nevezett zelus tudomány nélkül, és a' dolognak nem-műyifa hasz-

nes, mint káros védelmezését szűli, a' rosszúl védett úgy pedig sokkal gyengébb lesz', mintha nem is védelmezett volna. A' tudomány nélkül való zelus sok olyjat gondol a' gyűző ok ellen lenni, a' mi valójában azsal nem ellenkezik. A' tudatlan olvasók rossz-szaljak a' Történet-írókban azt: hogy Fejedelmeknek, 's Fő-papjaiknak hibáit megír-ták, holott, ha valakinek, tehát bizonyosan a' Történet-íróknak fő kötelességek az igazat kimondani; *prima historiae lex est*, úgy-mond Cicero, *nequid falsi dicere audeat, delude nequid veri non audeat*. A' mely Történet-író ezen törvényhez nem szabja magát, arról azt kell mondani a' Poetával:

*Dum Patriam laudat, damnandum Poggius hostem,  
Nec malus est Civis, nec bonus Historicus.*

Dicséretes a' hibákat elismerni, igazságtalan-azokat elhalgatni, 's azoknak palástolá-sával a' maradékot megcsalni, kivált midőn a' felváltott hivatal kívánnya a' Történet-írást magokból a' tettekből, nem pedig az Ironak agyából össze-szerkesztetni.

Hogy pedig jól, és világosan megértsük azt, a' mit olvasunk, szükség azon népbeli szokásokat, vélekedéseket, és szóllás-módokat is tudni, mellyeket az Iró már mint úgy is esmeretes dolgokat a' munkában csak mellékesleg érintett. Így p. o. ki jól meg akarja érteni a' Királyi Profétának eme' szavait: *mag nem szűgyenül, midőn az ő ellenségével szől a' kapuban*. Psal. 126. v. 5. annak szükség tudni azt: hogy ott, hol a' Proféta est mondá, hajdan a' törvény-szék a' város' kapuiban tartattak, tehát mintha azt mondaná: nem veszi-el ügyét az ő ellenségivel való perlekedésben.

Tovább a' haszonnal való olvasásban szükség a' könyveknek két nemét megkülömb-öztetni, egygyikét azt, mellyet csupán csak kedv-töltésünkre, 's mulattatásunkra olva-sunk, másikat pedig azt, melly komolyabb okoskodással, és eles vetekedéssel foglalato-szkodik a' mi oktatásunkra. Amannak szépségét, és elmés tréfáit néhány olvasott la-pok tüstént kimutatják, emennek határozottságát, és becsét észre nem vehetjük, ha csak az olvasást tökéletesen el nem végezzük. A' ki p. o. Plautusnak némelly helyeit olvassa, jádszi szavait, és tréfáit azonnal megérti, Locknak pedig az emberi értelemről írt köny-vét senki nem fogja érteni, ha-csak az olvasást tökéletesen végre nem hajtja.

Idején meg kell különböztetni a' Század' közönséges hibáját is az Ironak rideg hibájától. A' homályos Századokban az időnek durvasága miatt még a' legnagyobb elmék' maradványira is minden ön' hibájok nélkül ragadt valasni mocok. Innét kárhoztatni kell azon kritikusoknak vadságát, kik a' tiszta deákság' hevétől elragadtatván a' 8-dik, 9-dik, és 10-dik Századnak (a' deák nyelv vas-korának) Íróit egészen megvetik azt adván okúl: hogy azokban semmi megjegyzésre méltó nem találhatók, mintha bizony az akkori tuda-mányokat, és történet dolgokat nem lett volna szabad megírni bárdolttan, és nem any-ra miveltt beszéddel? Azt mondja Plinius: *nullus Liber tam malus est, qui non aliquo parte prosit*. A' pallérozatlan egygyű beszédben gyakran több igazság, és egyes szí-vőség, rejtezik, mint-sem a' czikornyás caifra mondásokban. Ámbar tehát azon Irok a' tiszta deákságnak, kritikának, és más némelly tudományoknak hiányossága miatt imitt amott agg meséket, és miveletlenséget mutatnak is, az ő munkáiknak olvasása mindazon-által csak azért is hasznos lesz', hogy a' máj világosságán' ama' régi szennyek le-töröl-

tessenek, és hogy az igaz történetek' esmérte mellett a' máj deákságnak, és kritikának jelességét is megérthessük.

Már a' mi a' könyv-*vi*sgálást közlelebbről illeti, ha azok, kiket a' főbb hatalom könyv-*vi*sgálókká tett, kötelességekben roszszúl járnak-el, a' köz-társaságnak legnagyobb kárt okoznak, mert a' felesleges sanyarú *vi*sgolat által a' hasznosnak, és jónak írásától, és olvasásától sokan elidegenülnek, a' lágy engedékenységgel pedig mindenek kezébe könnyen eljutnak az könyvek, mellyek a' tiszta erkölcsöt, 's józan tudományt kipótolhatatlan karral megvesztegetik, 's a' mellyeket jó lett volna mindjárt születésekkor örök homályba borítani.

Itt gondos észre-vételt érdemel a' máj idő-kornak az olvasásban való telhetetlensége, és a' törvények ellen törekedő azon makacssága, hogy akár egyházi, akár pedig világi *vi*sgolat által megtiltatott könyvek minden felől szorgosan kerestetnek, és mohón olvastatnak, mellyek tilalom nélkül talán soha senkinek kíváncsiságát nem bizgatták volna. Sőt a' történet bizonyítása szerint volt már példa, hogy némelly Szerző vagy híű deákság vágyból, vagy a' fővény nyereség kívánásából magát arra határozta, hogy könyvében némelly tilalmas állításokat hintene, hogy így a' tiltott könyv annál hamarabb, 's drágábbban kelne-el, a' tiltotthoz mindég jobban ragasszkodó emberek között, meglérén maga is győződve a' Poétának ezen mondásáról: *nūmūm in vetitūm, cupimusque negata*. Ugyan azért tekintvén az idő-kornak ezen már igen elhatalmazott szokását, úgy vélem, hogy az emberek a' rosz' könyveknek olvasásától nem annyira idegenülnek-el tilalom, mint más érett itélettel irtt, 's ugyan azon tárgyú jobb könyveknek ellen-vetése által. Így midőn Pomponatius egy gonosz könyvet irtt volna a' lélek' halandóságáról, Augustinus Niphus X-dik Leónak bő-kezűségétől baidtatván, egy sokkal derekabb könyvet irtt a' lélek' halhatatlanságáról, mellynek jelessége, 's velős tudományossága az embereket önként arra birta, hogy Pomponatiusnak nyomorultt szüleményét megvetnék. Vajha a' mai világban is a' Moecenások' bő kezűsége által serkennének-fel a' jobb elmék azon tudományos szörnyetegeknek elfojtására, mellyek a' mostáni időben a' tudományos csinosodásnak elég nagy kártára napról-napra szaporodva nevelkednek! Bár-csak szünnemeg már a' Mu'sik' boráttinak eme' panaszt:

*Sunt multū ignari Sophiæ, crassique cerebri  
Doctrinæ otores, quibus est sola illa curæ,  
Aut nutrire canes, et equos, volucresque rapaces,  
Continuè quis locis puerilem ducere vitam.  
Nemo dabit vati, Musæ spernuntur ubique!*

Kiváltképpen-való praerogatívájok legyen a' *vi*sgálóknak mindenféle mély tudomány, hogy ne taláttán a' tudományoknak csak éppen egy ágában lévén járatosak, még is mindeneken ránczos szemöldökkel hordozzák Censori pálczájokat. Mert vallyon lehetne é valami nevelésesebb, mintha egy csupa Grammatikus, ki Seneca szerint *circa curam sermonis versatur*. Egipt. 87. rostálgatná a' leg tudosabb Theologusok' munkáját? vagy pedig, ha egy derek tanult Osvos, Geographiái, és Chronologiai *vi*sgalatokkal terheltetnék?



Végre legszebb czímere, 's vezér-csillaga egy Könyv-vizsgálónak legyen az állhatatosság, egyenes szívűség, és változhatatlan ítélet, ha bár fegyveres sereggel körül-vett könyvet kellene is vizsgálnia. Tekintsen azért gyakrabban Philoxenesnek ifjabb Dionysius' udvarában élő Póctának férfinas állhatatosságára, kit, Athenaeus' bizonyosága szerint, soha nem lehetett arra bírni, hogy Dionysiusnak nyomorék verseit dicsérő, ámbátor jól tudta, hogy azzal Dionysiusnak igen kedves dolgot tenne; megneheztelvén azért Philoxenesre Dionysius, ötöt tömlőcsebe vettette, mellyből nem sok idő múlva kiszabadulván, 's Dionysiustól a' hitván versek' becséről kérdeztetvén, mihelyest azoknak olvasását a' Tyrannus elvégezte; Philoxenes azonnal vissza kéredzett a' tömlőcsebe, többre becsulván a' nyomorultt fogságot a' rút szineskedésnél.

Szabó Nepomuk.

### 3.

#### Rövid Értekezés a' Római Nyelv' becséről.

Sokan vagnak, kivált e' mi Magyar Hazánkban, a' kik egész bizonyossággal azt állítják, hogy a' Római Nyelvnek nem tudása kipótolhatatlan híjánosságot hágy maga után az emberben, és így annak esmérete nélkül igazi Tudós, semmiképpen nem formálódhatik. De még többen vagnak, kik a' Római Nyelvről ellenkezőképpen ítélvén, azt számtalan vádakkal terbelik: 's a' többek között, azt is mondják, hogy az, az emberiség' előmenetele' megakadályoztatására született. Ezen két állítás úgy ellenkezik egymással, mint a' tűz a' vízzel; a' honnan egyiknek igazságából, bátran lehet következtést húzni a' más sikknak hamisságára: de nem megfordítva, mert a' mint a' Logica (de propositionibus contradictorie oppositis) tanítja, lehet mind a' kettő is hamis.

Ezen rövid Értekezésnek czélja, mind a' két Értelemnek elő-ítélet és részre-hajlás nélkül való megv'sgálása. Tégedet azonban E. Olvasó! barátságosan kérek, hogy míg Elmélkedésemnek végére nem érsz, ne légyen terhedre, ítéletedet felfüggeszteni.

Közönségesen tudva van ez az emberi természet' alkotásából folyó örökös igazság, hogy Nyelv nélkül tudományt emberben képzelnem sem lehet, és hogy az, szükséges feltétele minden esméretnek (conditio, sine qua, non). Mert ugyan is az ember kettős természetű valóság lévén; az ő gondolatit, mellyek a' tudománynak legutolsó alkotó részeit téssik, testi jegyek nélkül ki nem fejezheti; 's következőképpen sem magával, sem

másokkal nem közölheti. Innen következik, hogy mentől tökéletesebb valamely Nyelv, annál alkalmazosabb az, a' tudományoknak mind terjesztésére, mind tökéletesítésére: és megfordítva, mentől inkább barátkozik valamely Nemzet a' tudományokkal; annál tökéletesebbnek kell lenni az ő Nyelvének; mert a' Nyelv és tudományok egymást költsönösen meghatározzák és áthatják. Értsem pedig itt a' Nyelv tökéletességén, nem azt az általános tökéletességet, melyet a' nap alatt találni nem lehet olyan dolgokban, melyek az ember szabad munkásságától függvén, a' végtelen tökéletesedés' törvénye alá vagnak velle: hanem azt a' részszerént való tökéletességet, a' mely elégséges arra, hogy a' tudományoknak akármelyik ágát illető gondolatunkat, ítéletünket és okoskodásunkat világosan, 's ilendő rövidséggel kifejezhessük. És már ebben az értelemben a' Francia, Angol és Német-nyelvek minden kétségen kívül megérdemlik, hogy a' *tökéletes* nevet részők ruházzuk; sőt az Olasz, Hollandus, Svéd és Dánus-nyelveket is szinte ide lehet számlálni.

Látni-való már, hogy az első értelem' pártfogóinak, ha ugyan valami okát akarják adni állításoknak, vagy azt kell mondani, hogy a' Római nyelven több és jobb tudományos könyvek vagnak, mint az említett Europai pallérozott nyelveken: vagy legalább hogy a' *száza, egyenes és velős gondolkodás'* módját, Római-nyelven jobban meg lehet tanulni; és hogy az ember annak esmérete, és gyakorlása által Anyai-nyelven is világosabban és ékebben fog tudni írni, mint a' nélkül. Olyan emberre, a' ki az első állapotában állította volna, még nem találtam; de ha találánk, egyszerre Anticyrába küldeném: mert ezen a' jusszon azt is elmondhatná, hogy a' nap, fényes déliben, nincs Horizonunk felett. Mert ugyan is a' ki meg nem esméri, hogy a' máj pallérozott Nemzetek, mind közönségesen csak nem minden tudományokban; mind különösen a' Mathesásban, és a' semmi határokat nem esmérő Természeti tudományokban, a' régieket szörnű meszeseségre hagyták magok után: az olyan ember vagy semmitsem ért a' dologhoz, vagy vakmerő szemtelenséggel rugdózik az igazság ellen; 's következképpen, nincs miert csak egy szót is vesztogessünk vele. A' mi pedig a' felelet' második ágát illeti: ez azt foglalná magában, hogy az újabb nyelveken, nem lehet feltalálni azt a' tökéletes Írás-módját (Stylus classicus) a' millyennel a' Rómáiak éltek. Mintha bizony a' Rómáinak kizáró jussok lett volna a' józan észhez! Mintha bizony csak ők esmérték és követték volna a' Logicának, Grammaticának és Rhetoricának törvényeit! E' szerént az újabb Nemzetek a' Természetnek csak mostoha gyermekei; nem mosolyognak már a' Mu'sák a' mostani emberekre; híjjában való már ezeknek minden igyekezetek, 's fáradszatlan munkásságok; híjjában-valók azok a' tudományokra nézve megbecsülhetetlen kedvező környöltilások, melyekhez a' régieknak szerencséjük nem lehetett; mind ezek mondom, mind híjjában-valók, mert ért-hathatatlan határok közzé vagyunk szorítva, melyeken semmiképpen túl nem verelkedhetünk. Mintha bizony továbbá a' remek Írás-módja, oly vastag kő-fallal volna elválasztva az esméretben való tökéletesedéstől! Hiszen e' kétő mindég együtt jár, 's egygyik a' másik nélkül nem lehet. Imé illy szörnű képtelenségek folynak a' második állításból is! Zavaros kút-töből, zavaros a' folyamot is; 's itt igazán hatalmú az az örökkös igazság, hogy a' ki felette sokat mond, semmit se mond.

Mint a vakot a színekre, a siketet a hangokra megtanítani lehetetlen: úgy nekem is sikertelen lenne minden fáradságom azokra nézve, kik a tudományoknak csak tetején úszkálván, sem a Római, sem a máj Irókat nem értik, és mikor róllok ítélnék, csak azajkó módra fecsegnek. Szóllók tehát csak néktek, kiknek módotokban van, mihelyt akartok, az igasságról meggyőződni. Ugyan kérlek, valljátok-meg igaz lelketekre, hogy nem a' nevelés, tanítás, példák, 's kiváltképpen a' mohos régiség' szent homálya borították é bé a' ti lelketek' szeme fényét? Valljátok-meg, nem az alacsony részre-hajlás szóll é belőletek, kik a' Római-nyelvben érezvén legnagyobb erőtlöket, azt akarnátok, hogy ti-teket az egész világ bámuljon, 's világ szerle azt predikáljátok, hogy a' Római-nyelv' esméréte nélkül tudos ember nem lehet? A' milyen bizonyosan tudom hogy vagyok, és írek: éppen olly bizonyosan meg vagyok arról is győződve, hogy megtaláltam azon két össze-törni való hűbásjos tükröt, mely a' Római-nyelvet oriasí nagyságban mutatja néktek. Én az Anglus és Olasz Irókat csak fordításból esmérem; a' Németekkel 's Franciaikkal pedig tulajdon Nyelveken társalkodom: 's már abból a' kevésből is, a' mit eddig esmérek, azt merem állítani, hogy a' legjobb újj Irók, a' beszéd' minden tökéletességének egygyesítésében szerencsésebbek, mint a' legjobb Rómaiak. Mert az egy Cicerónak, ki születésére nézve ugyan Római, de tudományos neveltetésére nézve Görög volt, nemelly munkáit kivévén: nem tudom hol találjuk-fel azt a' kellemetes rövidséget, pontosságot, azokat az értelmet és képzelődő tehetséget hármóniás játékra ingerlő eleven kifejezéseket, azt a' bámulásra méltó méjjséget, 's még is a' nap' fényével vetekedő világosságot, melyeket látunk a' Barthelemy Anacharsissában; Voltairenek sok írásaiban; Villers Károlynak a' Reformátizó' következéseiről írt híres munkájában, melyhez hasonlót, az egész régi világ egygyet sem tud elő-mutatni; Volney Ruinásiban; Bossvét, Fenelon, Flechier halotti beszédeikben, és más munkáikban: 's kitudná mind azokat elő-számlálni, a' kik itt említést érdemelnének? Méltán ide tehetjük a' Sans souci Philosophust is, ki tudományos pallérozottságára nézve coupa Francia volt; és a' Mirabeau név alatt lappangó Irót, kinek *Système de la Nature* nevű munkájában, olly tökéletes írás-módját látok, hogy, ha ez az Iró, a' Derhám' szívével bírván az Igasság' védelmezésére fordította volna dicőb talantomát, talám nem volna e' világon több olly remek-könyv, mint a' *Système de la Nature*. De a' Németek sem kevesebb remek Irókat tudnak elő-mutatni. Ki nem tudja, hogy a' Gellert, Lessing, Sulzter, Herder, Rabner, Haller, Wieland, Koczzebue, Schiller, Zimmermann, Reinhard, Ammon nevek örökre halhatatlannok? Annyn vagynak ezek, hogy nem azt kell nézmem kit említsek, hanem-hogy kit ne említsek. De hárman vagynak különösön, kiket rút háládatlanság nélkül el nem halgathatok, és belső gyönyörűség nélkül nem említhetek: Kannabich (a' Sondershauseni volt Superintendens) Tschirner és Krug, a' Német Nemzetnek soha el nem enyésző csillagai. Én bizonyára bátran azt merem mondani, hogy méjjséget érthetőséggel, eleven-séget és tüzet józansággal, az egymásra omló érzéseknek, és gondolatoknak bővséggel olly könnyű rövidséggel, és olly mértékben 's alyfiaságos egygyességben párosítva, mint ezeknél, soha sem láttam. A' Római Poétákat, Virgiliust, Horáciust, Ovidiust 's a' t. hozzá-fel valaki ellenem? Én nem tagadom, hogy ezek Poétai láng-ésszel bírván remek munkákat írtak, és magam is ezeknek olvasásában szer-felett gyönyörködöm, de e' mellett az

merem állítani, hogy az újabb Poéták' munkáit, a' pogány Mythologia és a' mi felséges Vallásunk között lévő nagy különbség, 's a' tudományos eszméreteknek sokkal nagyobb mértéke, a' régiekén, szembe-tűnőleg felyül-emelik. Nem is lehet ez másképpen, ha megengedjük, hogy ma is szál a' természet igazi Poéták; mert az ok, nem lehet következtetés nélkül; és a' következtésnek mindég egyenes arányban kell lenni az okkal. Mellyre néve én azt tartom, hogy a' Klopstock Messiássát az Aeneisnek méltán tésszük elébe; hogy továbbá a' Voltaire Henriássát, Milton' elvesztett Paradicsomát, és Tasso Jéru'sálemjét mindég ellenébe lehet tenni az Aeneisnek, 's annyival inkább a' Thebaisnak és Pharsáliának: 's hűzem hogy az Arpádiás sem maradt volna el a' többtől, ha a' Magyar-nemzetnek megsírfathatatlan Csokonaija, tovább élt volna. A' Horác Ódái mellé bátran tehetem a' Schiller, Klopstock, és Kleist Énekeit, mellyekben alig-ha nem nagyobb és nemesebb lélek uralkodik, mint amazokban. A' bölcselkedő Poésisben pedig akár Horác, akár Lukréc, a' Pope Embere és Leveli, a' Young Északái, Hervey Sir-halmái, Tiedge' Uraniája, és a' Csokonai halhatatlansága mellett, mint a' füst és péra elenyészik. A' Csokonai Lillája, Kisfaludi Himfyje és sziv-olvasztó Regéi' mellyekben a' szerelmi' földi menny-országa, nem a' testiség' undok fertőjébe, hanem a' virtus' bájoló színeibe mártott ecsettel festődik-le, sohol magoknak a' régiek között társat nem találunk. De kigörz né az új Poétákat mind elő-számolni? Nem is szóllok már ezekről többet, csak azt jegyzem még meg, hogy semmiben a' régiek úgy el nem maradtak, mint a' Theátrumi Darabokban; mellyekben őket, az újabbakkal össze-veve, méltán gyermekeknek nevezhetjük. Ezekből kitészik, hogy a' Poésisben is, akár-csak gyönyörködni akarunk abban, akár Poétai tehetségünket akarjuk kifejteni és tökéletesíteni; az Anglus, Francia, Német, és Olasz-nyelveken olyan mustrákat találunk, mellyek a' Rómaiakhoz való folyamodást általában szükségtelenné téssik, annyival inkább: hogy ha csak ugyan kívánjuk, az ő munkáikat is, akár-meltyiken az említett Nyelvek között, sok szép fordításokban olvashatjuk. Láttuk már eddig, hogy az újabb Írók, a' Rómaiak az Írás-módjának tökéletességében is, nem csak elérték, hanem jóval is felyül - múlták. Tudjuk pedig, hogy az Írás-módja nem cél, hanem csak eszköz egy nagyobb és felsőbb célra, az emberben való nevelésre és tökéletesedésre, és az eszközt célú méltóságra emelni, avagy nem a' legnagyobb boldogság e? De vallyuk-meg igazán, ugyan van-e csak egy ige is a' tudományoknak a' hazai Historián kívül, mellyet a' Rómaiak kiváltak, és a' mellyre jó könyveket sdtak volna által a' maradéknak? Tudjuk hogy Cicero és Plinius inkább Görögök, mint Rómaiak, és csak egyszer tündöklő csillagok voltak a' Római égen. Próbálja-meg bár hát akárki, bájja holtig a' Rómaiak bölcsességét: majd meg-fogja látni, mennyire elmarad a' maga idejétől. De magok a' Rómaiak sem tulajdonították magoknak azt, a' mit ma némeltyek reájok akarnak ruházni. Nem is volt nékik céljuk a' tudományokban sokra menni, a' Márs-mezeje volt a' pályá, mellyre ők, még a' Nemzet' születésekor hívattattak; mellyen is a' hatalmi dicsőség' koszorú, őket más Nemzetek felett ékesítették.

Mind ezeket pedig nem azért mondtam, mintha a' Római- nyelvnek becsebből csak egy hasznát is le-akarnék húzni; mert ez egy sok szépségekkel bíró, és a' Historiában, Poésisben, 's Ékezen-szóllásban nagyon kimívelt nyelv; és háládatos szívvel meg

kell esmernünk, hogy a Görög-nyelvel együtt, e' volt talp-köve az Európai mostani pallérozottságnak. De minekelőtte ezen tárgyról bővebben szollanék, feletle szükségesnek tartom meghatározni azt a mulhatatlan feltételt, mely nélkül egy nyelv is igazi tudományos, és így tulajdonképpen pallérozott nyelv nem lehet.

Ez a feltétel pedig nem egyéb, hanem hogy minden Nyelvnek, mely a tudományok végetlen pályáján megindúl, ha ugyan szerencsésen csélit akar érní, egy tanító és oktató Nyelvre van szüksége; még pedig olyanra, mely a tudományok mindenkori állapotjától nincs elmaradva. Szerencsés tanítvány, mely hajnala' pírúttával illy tanítóra tett szert! Óriási lépésekkel fog az elő-haladni a tudományok' mezején. Ez a feltétel az emberi természet' örökös törvényein fundálódik. Mert ugyan is az emberi Nemzet, első kifejlődésének idejétől fogva mostanig, számtalan lépcsőkön ment keresztül, és valamint egyik század a' másiknak vállára állott; úgy egyik Nemzet magtává tévén a' másíknak esméreteit, tovább rakta az el-kezdett épületet. A' hol pedig ezt a' Históriaból egyenesen nem tudjuk megmutatni, ott bizonyosan vagy az esméretnek még nagyon gyermeki állapota okozza az emlékeztető írások' nem létét; vagy pedig az idő viszontagságai eltemették azokat, mint az ostoba Omár tűze az Alexandriai híres könyvtárt. Még a' halhatatlan Görög-Nemzet is, mellynek eddig méltán tulajdonítunk legtöbb eredetiséget, mint rész-szerét az Egyiptomiának és Phoeniciásiának Gyarmatja, úgy látszik, sokat köszönhet ezen jó anyáknak. Úgy vagyok! Valamint az egyyes embereknek szükségök van arra, hogy gondolataikat és érzéseiket egymással közöljék, ha esméreteiket tisztítani, velősíteni és nevelni akarják; úgy a' Nemzeteknek is elmúlhatatlan szükségök van egymásra, ha úgy nem akarnak jární, mint a' Chinaiak, a' kék Nemzetek' eredetét a' világ' teremtetésén felyül-viszik, 's még is csak majmok az Európaiak mellett. Ujjítsuk-meg már itt azt, a' mit fellyebb megmutattam, t. i. a' nyelv és tudományok közt való belső egybe-köttetést, vagy is ezt az örökös igazságot, hogy a' nyelv és tudományok egyenes erányban nevedednek és tökéletesednek; mindjárt látni való léssen, hogy az a' Nemzet, mely a' másikat a' tudományokra tanította, egyszer'smind annak Nyelvét is pallérozta. Hogy az Ásiai Nyelvekben olly sok homályosság, határozatlanság, olly sok erőtített Trópusok, csömmert okozó dagályos kifejezések vagynak; ennek is nem a' mélyfogés tudatlanság é az oka, mely Nap-keletet olly szomorúan borítja?\*)

A' millyen nagy igazság, a' mit közelebből megmutaték, hogy t. i. minden Nemzetnek, ha nem akar vagy éppen a' porban maradni, vagy legfellyebb sok századok alatti jutni a' bűlcsőségnek valami kis mértékéhez; lenni kell egy jó tanítójának; éppen olyan örökös igazság az is, hogy minekutánna a' tanítvány a' Tanítónak tudományos mezejét egészesen megáratla, sőt meg is tarlózta, és annak minden bűlcsőségét magáévé tette, többé arra szüksége nincsen, kivált ha a' Tanító meghalván, megszűnt elébb menni.

\*) Még ma is vagynak elég, kik az említett írás-művet, mellyet nem csak az ostoba Homárok számtalan seregében, hanem sokszor, még hogy híró írók' munkáiban is látsák, sőt csak ma is mosdatni. Az illyen több-Bükket nemvetni é, vagy inkább szólni kell nem tudom; hássen anny bizonyos, hogy én ezt az ő kedves stílusokat inkább szívesen néztem nevezésén, mint egyháznak akadémikák, hancó tévő még azt is: hogy ez a' gyönyörű szöveg, a' sílen utalódó bűlcsőségnek, sőt-savának é szellett híjának valóságos bizonyítéka.

Ugyan mi is lenne abból, ha egynehány ezer esatendő mulva, a' most élő, 's megannyi *exstans* születendő pallérozott, és a' tudományoknak sok drága kincseit magokban foglaló nyelvek kihaltván, azt kíváná valaki a' késő maradéktól: hogy ámbár ezen sok kincseket mind magáévá tette; de azért az akkori virágzandó számos pallérozott nyelveken kívül, a' nagy számba szaporodott régi tudós nyelveket is mind megtanulja? Nem kellene é akkor ezt a' különben is rövid és nyomorúságos életet egészen nyelv-tanulással tölteni: 's még is hány nyelv maradna tanulatlan? Most is pedig az a' bajunk, hogy igen sok nyelvbe kapunk, és fájdalom! alig viszünk egyget is tökéletességre. Ki nem látja pedig, hogy legalább egy igazi pallérozott nyelven tökéletesen érteni, beszélni és írni, elmúlhatatlanul megkívántatik egy Tudósban? En részemről, ezen tulajdonság nélkül, igazi Tudóst még csak nem is gondolhatok. Mert ugyan is, hogy tisztulhatna, nevelkedhetne, és tökéletesedhetne annak esméreté, a' ki a' maga gondolait nem tudja világosan és meghatározva kifejezni; és így tehát a' kinek gondolati a' semmihez sokszor közel járnak, 's néha azzal egészen is össze-esnek? Szomorú példája ezen igazságának a' Közép Idő' oskolai ostobasága, (szelidebb nevet nem tudok adni a' Scholasticusok nyomorult bölcsességének) és az azzal egyben-kötöttet még ostobább *írás-módja*; mikor az Anyai-nyelvek még gyenge gyermeki állapotban voltak, — a' Görög és Római-Nemzet drága kincsei pedig a' szemeten heverték. Sőt a' mi Hazánkban is, melyben még fájdalom! sok az Uralkodó-nyelv, számtalan példsát láthatjuk az említett igazságnak, és elég Tudákosoktatálunk, a' kik Nyelveken fetsegnek, de igazán egyget sem tudnak; hanem bezeg meg is tetszik ez rajtok, mert sokat beszélvén, rendszeren semmitse mondanak, és a' mi a' tudatlanságnak igen természetes következése, lételekről sincsenek jobban meggyőződve, mint arról, hogy ők az igazság' birtokában vagynak. — És imé, már most eljutottunk oda, a' honnan a' *Literatúrát* igazi szem-pontból nézhetjük, és érthetjük ezt az örökös igazságot, hogy a' *Literatúra* vagy *Nyelv-esméret az igazi tudományosságunk szükségesképpen való feltétele*. De ha szörnyű nagy tévelygésbe nem akarunk esni, vigyázzunk, ennél többet ne is mondjunk; mert sehol sincs a' *Természet-Urvényei* közé felírva, hogy a' *Literatúra* néven csak a' Deák 's Görög Nyelveket kell érteni; és hogy értelmemet röviden kifejezzem, tökéletesen meg vagyok arról győződve, hogy-ha akármellyik méjj tudatlanságban heverő, de a' pallérozódásra nézve nem mostoha környülállások között lévő Nemzet, akár az Anglus, akár a' Franciaia, akár a' Német-nemzet' tanítósa aládván magát, nem aludná-el a' drága időt; az Egekig fetelemkedhetne, és gyémánt betűkkel írhatná-bé a' maga dicső nevét az emberi Nemzet' pallérozódása' történeteinek nagy könyvébe. És bizonyára a' dologra 's valóságra nézve, a' legkülömbözőbb természetű Nyelvek között is, ha azok a' pallerozotságnak ugyan azon lépésjén állának, nincsen semmi különbség; mert minden Nyelvek a' lélek gondolatának és érzéseinek szabad-akarat szerint való jegyei lévén, a' külömböző Nemzetek' Tudóssai, a' legkülömbözőbb jegyek' segítségével is, ugyan azon egy munkában fáradsnak, és ugyan azon célra jertnek. Legfellyebb csak ennyi különbség van a' pallérozott Nyelvek között, hogy a' *szózat-hangzó* betűknek, a' magokban-hangzókkal való harmóniás egyben-kötötésénél fogva, az egyikik alkalmasabb mint a' másik a' *Poésisre* és *Ékesen-szóllásra*; de ez a' különbség is inkább az érző-téhetségei, mint az értelmet illeti.

Itt van már helye annak, hogy a' Római-nyelvet, igazi érdeme szerint megbecsüljük, és megadjuk annak azt, a' mivel az igazság és háládatosság tartozik. Tudjuk, mely borzasztó setéség uralkodott Nap-nyugoton, a' Nap-keleti Római Birodalom' *űszaze-omlásáig*, és egyszer'smind azt is látjuk, hogy ez nem lehetett másképpen, akkor a' mikor még az Európai Nyelvek úgy szólva a' vadság' állapotjában heverték; a' mikor a' Görög Nyelvet még nevérol is alig esmerték, és a' Rómaiak esmerték ugyan valahogy, de nem volt köszönet benne; mert jobb lett volna soha nem esmerni, mint így esmerni. Képzelnünk egy testi és lelki kellemeikkel ékeskedő Szűzet, a' legocsmányabb boszorkánnyá által-változni! Bizonyára ez a' kép legjobban kifejezi a' Római-nyelvnek akkori szomorú *csorát*, melyről hogy meggyőződünk nem szükség az *Epistolarum obscurorum virorum* nevű könyvet olvasni; mert a' legdérekebb munkái is a' Közép Időnek, ezen szomorú igazságnak ellene mondhatatlan bizonyági. És ez a' borzasztó csuda állat volt a' tudományoknak közönséges Nyelve, melyek között legfőbb rollét játszott az úgy nevezett *Scholastica Philosophia*, vagy is helyesebben *Philomania*. Nem csuda tehát, hogy a' Nap-nyugoti tudósok olly természet-ellen való boldonságokra vetemedtek, melyeknek a' maradék hitelt nem adna, ha azokat a' Közép Idő buta foliantjában nem olvasná. Ebből a' szomorú állapotból nem egyébb ragadta-ki Európát, mint a' Deák és Görög remek Irók' olvasásának, és figyelmes vizsgálásának, a' Görögöknek Nap-nyugotra való vándorlása-*kor* kezdődött felélesztése. Ennek természetes következése volt, hogy az addig homályban hevert nagy elmék, megízeltvén az említett remek Irók' tökéletességeit, a' folyamatban lévő zavarék Nyelvet egyszerre a' csöbörig megütálták, és az új világosságot minden módon terjesztetni igyekeztek, mely szent dologban kimondhatatlan nagy szolgálatot tett az igazság ezen első Herossainak, a' Könyv-nyomatásnak nem régiben feltalált, és tűz módjára terjedő dicső mestersege. A' Plató, Aristoteles, Xenophon, Plutarchus, Cicero és Plinius' munkái az eszméretet szomjuhozó lelkeket, a' tévelygésnek undok *mo-csírjából* kivezetvén, a' tudományos vizsgálódásnak egyenes útjába igazították. Ekkor természet szerint felébredett mindjárt a' nemesebb szivekben az a' kívánság is, hogy jó volna az Anyai-nyelvet, a' régi remek Nyelvek' formájára tökéletesíteni, és azt mind a' tudományokra, mind a' szép mesterségekre alkalmaztatni. Az Anglus és Francia, két sző-*ven* kiterjedő, hatalmas és hazafiai buzgósággal telyes Nemzet, csak hamar által-látta a' Rómaiak és Görögök' példájából, hogy az igaz nemzetiségnek fundamentuma az Anyai-nyelvnek szorgalmas mivélése és becsülése. És ez az oka, hogy ezen két nyelvek (kivált a' Francia, mert az Anglus is egy darabig ennek tanítványa és nevendéke volt) palléro-zottak voltak már akkor, mikor még a' többiek homályban heverték. Mert ugyan is esmé-*retes* dolog, hogy az a' párja nélkül való Európai Király, az igazán nagy Fridrik, még szégyenlette Anyai-nyelvét, a' mi éppen nem csuda, ha annak akkori állapotját a' mosta-nival *űszze-hasonlítjuk*. Valóban nem is győzők eléggé bámulni azon a' sebességen, mel-lyel a' Német-nyelv emelkedni kezdett, mihelyt a' Római-nyelv a' Tanítói katedrákból és tudományos könyvekből kiűzetett, és csak ennek is köszönheti a' Német-nemzet, hogy mind a' tudományoknak minden ágiban, mind a' szép mesterségek' *theoriájában* ha-*hatatlan* eredeti Irókatud elő-mutatni; a' tudományok és világosság terjesztése által szer-zett érdemeivel pedig majd minden más Nemzeteket fellyül-múlt. Úgy vagyon t. a' *tapasztá-*

lás bizonyítja, hogy az Európai Nyelvek, egyéb környül-állások ugyan azon ok lévén, (ceteris paribus) a' szerént emelkedtek, lassabban vagy sebesebben, a' mint előbb vagy később kezdették a' tudományokat Anyai-nyelvekre által-vinni; és azon Nemzeteknek nyelvei, mellyek most is Római-nyelven kinnzók a' tudományokat, 's még jobban a' tanulókat, a' tizenkilencedik század gyalázatjára, mind e' máj napig a' gyermekiség állapotjában hevernek. —

Nem állhatom meg, hogy itt ki ne jelentsem azon kívánságomat, hogy bár csak a' Deák-nyelv helyett a' Görög terjedett volna el Nap-nyúgoton; mert így nehezen hiszem, hogy a' Közép Idő' setésége oly nagy mértékben elborithatta volna Európát. Meg volt már valva a' Görög-nyelven minden tudományok' fundamentoma, 's némelylek azok közül szembe-tűnő tökéletességre is jutottak; könnyű lett volna tehát, az elkezdett jó úton tovább menni annyival is inkább: hogy a' Görög-nyelv bámúlásra-méltó hajthatósággal bírván, a' tudományos mester szavak' formálására mind e' máj napig is legalkalmasabb, a' mint azt a' tapasztalás a' tudományok' újjá-születésétől őrta szüntelen bizonyítja. Továbbá a' Görög írás-módjának séríltas egygyűgyűsége; és természetes könnyűsége, a' szóknek kimeríthetetlen bővsége, a' remek Iróknak nem megvetendő száma — mind ezek mondom felette kedvező környül-állások lettek volna, a' tudományoknak, ha nem előmozdítására, legalább az egyszer már elért tökéletesség' állapotjában való megtartására. Innen arról is meg vagyok győződve, hogy a' Görög-nyelvből soha se formálódott volna más Görög-nyelv, mint a' Deák-nyelvből származott egy ocsmány fattyú, mellyet ha Cicero sirjából felkelvén meglátna, tudom hogy haragjában és szégyenletében egyszerre meghalna. Ámbár pedig a' Görög-nyelv illy sok tökéletességekkel bír, mellyek azt a' Római-nyelven, minden tekintetben sokkal fellyül-emelik, és a' Görögök a' Rómajaknak mindég Tanítói, ezek pedig amazoknak nem a' legméltóbb tanítványi voltak; még is állok fennebbi állításom mellett, és minekutánna az Európai Nemzetek a' Görög-nyelvek minden kincseit kimerítették, és azokat számtalan drágaságokkal is szaporították; szemtelen vakmerőségnek tartanám azt állítani, hogy ezen Nyelvnek eszmérete nélkül, ma egy természet ödes gyermeke, akármelly halandótól elérhető magosságra a' tudományok' országhában se nem emelkedhetik. Minthogy azonban a' Görög Nyelv minden máj tudományos pallérozságnak fundamentoma és gyökere, és mint addig volt, ugy ezután is, a' maradék minden tudományos mester-szavait ezen kifogyhatatlan kút-főből fogja meríteni; szükség mind addig létszen a' Görög Nyelvre, míg a' tudományok' becse, vagy is az emberi Nemet fenáll; de más felől a' háládatosság is kívánja tőlünk hogy egy olyan Nyelvet megtanuljunk, melly mint egy kieszen csergedező patak, a' mi tudományos mezeinket termékenyítő habjaival öntözgeti. Egy szó, mint száz! soha se félünk, hogy ennek tanulására fordított időnket és fáradságunkat megbánjuk, mellyet a' mi első Brök tiszteletet és hálát érdemlő Tanítóink remek Írásinak olvasása, és a' Nyelv bámúlásra méltó kellemeinek érzése százszorosan vissza-potolnak. Ezek így lévén, már most könnyen megfelelhetünk erre a' kérdésre: kell é, illő é, hasznos é a' tudományokat a' két Magyar ~~Nemzet~~ Római-nyelven tanítani?

Az eddig valókból foly, hogy minden Nemzetnek, melly maga-magát becsüli, és a' melly előtt a' Nemzetiség nem üres-hang, elmulthatatlanul kötelessége a' tudományokat



mentől hamarabb anyai-nyelvére, ha mindjárt Oláh volna is az, által-vinni. Annýval inkább megérdemelné ezt tőlünk az áldott Magyar Nyelv; mely eredetiségével, kellemes hangzásával, elevenségével, a' Poésisre és talán az ékesen-azóllásra való alkalmas voltával is, csak nem mindenik Európai Nyelvet felyül-múlja. Mullynél fogva minden bizonnnyal legjobb lenne a' Magyar Nyelvet-állítani a' Tanítói székekbe, elkezdvén a' Pesti Universitáson le a' legkisebb falusi iskoláig. Oh mint meglepne Nemzetünk csak kevés tízedek alatt is közönségesé lett jőzön gondolkodással, és a' tudós Kül-Üld' figyelmét is magokra vonó remek írókkal jutalmaztatva! Mint éledne akkor a' nemzetiség' szunnyadozó lelke! Milyen örömmel ruhannának akkor, e' mi Hazánkban lakó számos idegen atyánkfiai mi hozzánk, hogy velünk a' dícsőségesen-emelkedő Magyar Nyelv által belsőképpen is egygyesüljenek! Most az Oskolákban a' Tanulóknak legalább két harmad része, a' szóbeli bölcsességgel kinlódik, és a' valóságra ritkán érhet el, mint az Aesopus kutyái, mellyek a' víz' kívásával akartak a' bórhöz jutni. Még a' jobb eszűek is, eleget vessződnek, míg a' Római-nyelv' lantornáján keresztül egy kis gyenge világosságot megpillanthatnak. Ki nem tudom mondani, melly fájdalommal és bosszonzkodva tapasztaltam sokszor, én, ki a' Magyar Oskolákat nagyobbára esmérem, hogy a' legjobb elmék csak azért, hogy nem volt szerencséjük a' Római Nyelvben fundamentumot vetni, kéntelenítették a' porban maradni; sokan pedig ezek között, a' kikben nagy lett volna a' tudományok' szeretete, és határt nem esmérő a' becsület kívánás, minden Herculesi munkájjal, mellyet a' kő sziv is megszána, nem egyebet, mint egy két hónap slatt örökre elrepülő Stylust, szereztek. Hát még akkor ugyan mit mondjon az ember, mikor látja, hogy a' Poésist tanuló Magyar Ifjaknak mindég a' Deák vers írással kell vessződni, és csak néha engedődik-meg, hogy magyarul írjanak? Ugyan mi szükségünk nétkünk a' Deák vers-írásra? Tán Deák Poéták akarunk lenni? 'S ha mind azok lennének is, ugyan mi hasznó lenne Deák Poétáságunknak? Tudjuk hogy Virgilius Homerusnak, Horátius Pindarusnak, s' a' nagy Schiller Schackespearenek tanítványi voltak; pedig tudom, hogy sem ez az Anglus, sem amazok a' Görög vers írással nem győtrötték magukat. Avagy nints é nétkünk a' Poésisra alkalmas Nyelvünk, mellyen, a' ki éri magában a' poétai talantomot, akár az Olympus' tetejére repülhet? Irjunk már egy úttal, Német, Francia, Anglus és Olasz verseket is, mert ezeknek a' Nemzeteknek is remek Poéták vannak. De így szokott lenni a' dolog — egy bolondság ezeret szűl!

Azomban midőn én azt javaslom, hogy a' Magyar-nyelvet mentől előbb a' tudományok' megbecsülhetetlen kincsével megajándékozni igyekezzünk; nem kívánom, hogy a' Római nyelvet, egyszerre számkivetésbe küldjük. Éppen nem! Ezt még most fájdalom hazánk' polgári környúlálási sem könnyen engednék. Maradjon meg tehát, és mint régi paléozott nyelv tanítódjon ezután is közönségesen, s' tanulják azok a' kiknek kedvek, vagy szükségek van rá; csak-hogy senki mást azért, hogy Deáktól nem tud, a' tudományok paradicsomából ki ne rokezzsen, mint az irtgy 'Sidó más Nemzeteket a' mennyei paradicsomból; hanem inkább azon igyekezzen, haigazi hasznát akarja venni a' Deák Nyelvnek, hogy azt jobban megtanúlja, mint a' hogy most szoktuk tudni, sok esztendei kinlódásunk után.

Hazánkknak dicső Fijai! Ti, kik a' közelebbi Ország-gyűlésen gazdag áldozatokat tettedek a' Nemzet' oltárára, és minden igaz Magyart azzal az édes reményiséggel tápláltok,

hogy már valahára lésszen a' tudományoknak Magyar Akadémiája is! Ti, kiknek erő, hatalom, gazdagság, és polgári tekintet vagyon kezeitekben! Ti, mondom, kik az Oskolák' alkotására, és igazgatására nagy befolyással bírtok! végezzétek el az elkezdett dicső munkát a' Magyar Nyelvnek Oskolai és Írói méltóságra való emelése által; mert hidjétek el, hogy-csak így lehet virágzó az általatok felállítandó Magyar Akadémia. Tégedet is megszólítlak kisebbik Magyar Haza! mely a' Te Testvéredtől soha sem maradtál-el, sőt sokszor annak jó példával is szolgáltál. Iparkodj Te is, és szedd össze minden erődöt egygy ily Intézetnek, mentől hamarébb lejendő felállítására. Légy oly hív Anyai-nyelvedhez ezután is, mint eddig voltál; mert dicséretre légyen mondva, a' te kies határid között, a' selyemben és bársonyban sem szégyenlenek magyarul beszélni. Bizonyosági ennek rész-szerént, rész-szerént jutalmai, a' Katedrai Ékesen-szólásnak kebeledben termett számos remekjéi, melyekhez hasonlók a' nagyobbik Magyar Hazában, csak az egygyetlen-egygy Diószegi Sámuel Erkölcsei Tanítási között lehet találni, kinél világosabb lelkű, és nemesebb szívű Tudós még a' Magyarok között egygy-semi volt. Tsak azt nem lehet eléggé eszmálni, hogy akár az irigység, akár az alacsony félelem nem engedték ötet olyan helyre állani, mellyen gazdag lelkének minden kincsét megmutathatta, és polgár-társai számára kitérthatta volna.

Te pedig ki igaz meggyőződésből tartasz attól, hogy a' Római-nyelv' pusztulásával; vissza jó a' Közép Idő-szétetése! légy kérlek nyugodt szívvel, mert le van már lánczoltva a' pokol' fenekére, ez a' tégedet ijesztő Sátán. Tett már arról a' bölcs Isteni gondviselés, hogy ez az undok csuda állat többé elő ne kerüljön a' mi Planétánkon; ha csak még valaha sok ezeredek mulva valami rettenetes víz, vagy tűz-öszön, egészenen új pályát nem kezdet az új emberi Nemzettel. Nem egy ország' keskeny határai között szorult már a' tudomány, mint volt régen — nem is csak az Európaiak érzik annak boldogító következéseit. Túl ment már Európa' határain; mert a' Vashingtomi Capitolum új világot gyűjtött Amerikának; 's úgy látszik, hogy néhány tizedek mulva Calcuttában is új Capitolum emelkedik, mellynek jöitendő fényre A'siát halálos álmából felköltvén új életre fogja szítani. Nem égeti-meg már az ellenség a' Könyv-tárokat, nem rongja-össze a' remek mester műveket, nem öli-meg az Archimedéseket; hanem inkább mind ezeket épen haza viszi, 's hasznokat vérszi. Látuk már azt a' dicső példát, hogy a' Tudós szabadon járkált keresztül az ellentéges táborokon; sőt halál a' bölcs Isteni gondviselésnek! láttuk már a' Mu'sák seregét a' legnagyobb bátorságban, az ágyú dörgéseknek és puská ropogásoknak közepette. Mind ezen környűlások, nem nyújthatnak é reménységet, mind a' mindenütt rendet és czél-arányosságot kereső okosságnak; mind az emberiség' boldogságát igazán ohasztó érzékeny szívnek arra: hogy alig telik-el egygy század, míg a' szüntelen terjedő tudományok' fényre, mint a' testi világ' napja, az egész föld golyóssát által-éleli?

Most már nem bánom itéj É. O. l csak-hogy elsőben megvígálgván szívemet, tégy félre minden részre-hajlást: 's ha valahol pennámat nem az igazság' szeretete vezérelte; vedd szememre, megküszönböm ha jobbra tanítasz. Azt mindazáltal előre mondhatom, hogy csak a' szoros megvígálgás és okokkal való meggyőzés útján, közelíthetsz lelkemhez.

# MINERVA.

Tizen-egygyedik Füzet.  November 1827.

4.

## GALATEA,

a' vagy a' tegnap meglelkesített Kép-szobor.

EGGY FELVONÁSBAN.

(M. Genlis után.)

### Személyek:

*Galatea*, a' tegnap meglelkesített Kép-szobor.  
*Pygmalion*, Kép-laságó, ennek férje.  
*Nireus*, egy hat, vagy hét esztendő gyermek,  
 Pygmalion' mustrája.  
*Eurionome*, Pygmalion' öreg dajkája.  
 Egy öreg koldus.  
*Euphrosine* } ifjú fehér-személyek.  
*Myrine* }  
*Leucipus*, Ifjú.

A' 'játék' helye Pygmalion' kertje.

### ELSŐ JELENÉS.

GALATEA egyedül egy forrás' partján a' gyep-szóra  
 telepődve, mellette egy kosár virág. Éppen akkor fejez-be  
 egy elkészült róza-koszorút. Háta mögött egy díszes ol-  
 társka, azon egy sálleg, melyben szászerek égnek. Egy kis  
 csend után:

Itt ülök tehát egyedül, és pedig éltém-  
 ben legelőszőr. — De hiszen Pygmalion  
 F. M. Or. Minerva 4. Negyed 1827.

viszsa-tér, mert úgy ígérte. Ó! minő do-  
 bogást éreztem itt (*salvoe motu*) midőn előt-  
 tem állva így szólla: „El kell távoznom  
 egy órára”. Egy óra! az a' napnak egy  
 része, 's azt nála nélkül tölteni! — Mióta  
 eszemet tudom, az az tegnap óta mindég  
 ő rajta csüggtek szemeim; 's most haszta-  
 lan keresik őtet, egy pillanatban minden  
 megváltozott reám nézve. Részvétlen né-  
 zek, 's hallgatok; őtet se nem láthatom,  
 se nem hallhatom.

Elmentekör ezen forrás' partjára ve-  
 zetett. „Maradj itt, úgy mond, míg viz-  
 sza-térek. Nézd magadat ezen folyam' tü-  
 körében, 's midőn isteni arczodat, kezeim-  
 nek remekét látándod, Pygmalion, és Amor  
 jusson eszedbe”. Megvallom örömmel en-  
 gedek parancsának; kedvem telve vizsgá-

lom azon vonásokat, mellyek tőle formál-  
tattak, 's néki örömit okoznak. — De va-  
lóban szép vagyok e én? Pygmalion azt  
mondta, hogy vannak még más emberi te-  
remtmények, más asszonyok is. Talán van-  
nak még nálam szebbek is! — Pygmalion  
nem látta mind, a' ki a' föld' hátán vagyon.  
Hátha valaha egy olyanba akadnak szem-  
mei, ki néki nálamnál szeretetre méltóbb-  
nak tetszenék! Borzasztó gondolat! Örök  
nyugtalanág' kút-feje! — De hisz' ő azt ígér-  
te, hogy engem örökkén fog szeretni, hogy  
soha Galateán kívül senkit sem fog szeret-  
ni. Illy esküvés mellett van e még mitől  
tartanom! Ennek a' Pygmalionnak elég ta-  
pasztalása vagyon; ő nem néhány órától  
fogva lélekezik, mint én; tud ő mindent, 's  
ha mit ígér, azért teszi, mert tudja hogy  
megtarthatja. — Én már, az igaz, sokat  
kérdézősködtem, Pygmalion sokra oktatott;  
de illy rövid idő alatt lehetetlen mindennel  
megismerkedni. Sok kétségeim, témérdek  
homályos képzeleim vannak még, 's hogy  
tellyes oktatást nyerjek, nem egy két nap  
kell még.

Azomban, még őt várom; bizonyos  
vagyok szerelméről, bizonyos, hogy Pygma-  
lion el nem pártolhat. Hát megszűnhetnék e  
én szeretni őtet? vagy néki nem hasonló  
szíve van e az enyémhez? — Ámor engem  
lekesítvén maga kötötte-szazze szíveinket,  
maga mondotta-el előttünk az esküvés' for-  
máját, 's maga fogadta is el azt. Ó édes pü-  
lantat, melly soha ki nem halsz' elmémből!  
Te örömnök, 's boldogságnak pillantatja,  
mellyben semmiből az életre keltem! Elfe-  
lejtethetném e valaha azon bájos hangokat,  
mellyek éltemben legelőször csendültek fü-  
leimbe! Ámor' szózatja volt az. — „Éledj  
egy-mond Galatea! élj, hogy szeress, és  
szeretess! Ezen isteni hangokra szívem  
dobogni, szemem nyitlani kezdének; Ámor

fáklyája lóvellé beléjek az első sugárt, 's a'  
mit először láttam, — Pygmalion és Ámor  
volt. Le-szállok ekkor talp-kövevről, ama'  
hideg márványról, melly kevéssel előbb-  
valómnak egyik alkotó része vala. Pygma-  
lion felszentelte-azt, 's Ámor' óltárát hely-  
hестette azon helyre, mellyről engem csak  
Ámor tudott levarázsolni. — Kedves óltár!  
naponként új virág koszorú szálljon reád  
kezeimből. (Fekét, szíves - koszorúját tartva kezében,  
szívet hint a' szívegre, 's egyikik térdére becsúszkora az óltá-  
ra felé kezeivel.) Te! a' ki engem semmisé-  
gemből elő-ideztél, Ámor! fogadd-el tőm-  
jénemet hódolásom' jelét. Örülj boldogsá-  
gomnak jöttévő Istenség! kimondhatatlan az;  
's csak egyedül magad foghatod-meg azt,  
ki annak teremtője valál. Úgy van, minél  
tovább pihegek, minél tovább érzem ke-  
cségetelő bájait azon varázslatnak, a' melly  
életnek mondatik. — De micsoda robajez?  
Ah! talán Pygmalion! — Futok. (Fekét, 's meg-  
szól Kisse.) Mit látok? minő kellemes kis te-  
remtés!

#### MÁSODIK JELENÉS.

GALATEA, NEREUS (Nereus' hátsójában).

GAL. Hogy megindult szívem! — Ez  
vótna Ámor? legalább termete, 's vonási  
hajolék; de nincs fáklyája, nincsenek szár-  
nyai. — Egék! hiszen rám mosolyog 's felém  
terjengeti karjait! Bizonyosan Ámor. (Tétele-  
küll).

NER. Eurinome nincs nyomomban; ejj!  
de kedvemre játszom ma!

GAL. Nem az ő szava. — Ámor!  
(Fekét, 's előbb megy).

NER. Te engem szállítasz?

GAL. Hát te vagy Ámor?

NER. Az ám! én Pygmalionnak kis  
Ámorja vagyok. Akarod látni, mint szoktam  
magamat tartani? (Behásszta teni magát).

GAL. Micsoda szózat! Ez még semmi új  
lesz; sem hangja, sem beszédje, sem te-  
kintete nem azé.

NIR. No! úgy e helyesen állok?

GAL. De ki vagy hát te?

NIR. Én a' kis Nireus vagyok.

GAL. Nireus? Micsoda különös terem-  
tés ez megint? Ez se nem férfi, se nem  
aszony. Egészen elbódít.

NIR. Úgy de én gyermek vagyok.

GAL. Gyermek? ó ez egy oly faj, a'  
mellyet még nem esmérek. Ki kell kérdez-  
nem őtet. (Megfogja kezét) Minő parányi kis  
kés! de csak-nem a' mienkkel egy alakolá-  
sú. — Mond-meg kérlek, számos e a' te  
fajod? van e sok gyermek a' világon?

NIR. Mi most az iskolában huszon-né-  
gyen vagyunk.

GAL. Az iskolában? hát az a' te hazád?

NIR. És a' mi mesterünk oly dörmögő,  
olly mogorva, hogy...

GAL. Hogy hogy? a' ti mestertek? Hi-  
szén nékem azt mondá Pygmalion, hogy  
a' természet a' mesterünk.

NIR. De biz' a' mienk Strato.

GAL. Strato? Az is gyermek, mint te?

NIR. (Nevetve) De-hogy; gyermek, és  
Oskola mester! Strato nagy, olyan nagy ni!  
(Kézét feltartja).

GAL. Hát az férfi?

NIR. Az bizony, Strato férfi. Olyan  
vastag szava van, hogy szinte elijeszt.  
(Másként) „Nireus! tudod e ma a' focakédel?”  
Ládd így beszéll.

GAL. De hát parancsol az neked?

NIR. Parancsol bizony.

GAL. Parancsol? és miért?

NIR. Mert én még kicsiny vagyok.

GAL. Egek! mit sejdíték! Hát lehet va-  
laki oly kegyetlen, hogy szolgaságra fogja  
e' nyomorult kis teremtetéseket egyedül azért,  
mivel gyengébbek! — Hallod e Nireus! ma-  
radj én nálam; itt szabad leszel, mindent  
tehetsz, a' mi tetszik.

NIR. (Kezét megmozdítva) Én nem bánom,  
mert már is igen szeretlek.

GAL. (Megállva őtet) Én is téged. (Féltve.)  
Melly érdeklő édes kis teremtés a' gyermek!

NIR. Nem megyek többé iskolába; ha-  
nem egész nap' játszom. Nem fogja többé  
eltiltani mesterem az evést, ugrálást, futká-  
rozást, és fára-mászást. Akarod látni mely  
ügyesen tudok a' fa' -tetőjére mászni? Néad  
csak. (Felmászik a' fára).

GAL. Ó mely helyes az! Erre megta-  
nitass, nem-de?

NIR. (A' az' -tetőn.) Jöszte csak hamar,  
ez igen könnyű.

GAL. (A' fára átkelése.) Miként csele-  
kedjek hát?

NIR. Öleld-át így karjaiddal a' fát, az-  
után emelkedj. (Gátlással úgy emelkedik) Csak raj-  
ta! jól van, jól.

GAL. (Féltve.) Be kemény ez a' ké-  
reg! — lehetetlen tovább (vissza-már) Ej!  
megsikamlott a' kezem, — valami, nem  
tudom mit, de igen irtóztatót, igen kimond-  
hatatlant érzettem; egy oly érzést, mely  
egészen új előttem, de igen rettenő.

NIR. (A' férfi leeresztése.) Talán megsér-  
tetted magadat?

GAL. (Bódítva) Ó Nireus! mely csuda  
dolog ez! Egok fátéd csak a' kezemet, minő  
állapotban vagyok.

NIR. No! hát mi az? egy körmölés.

GAL. (A' gyermekre tapasztotta lábát.) Ne-  
zess kérlek a' gyep-szákra; oda minden erőm.

NIR. De hát én, én magamat majd nem  
naponként így felkarcolom.

GAL. (Léni) Ah! nekem illy kegyetlen  
esetről képzetem sem volt. Ó Nireus! ne  
mász' többeszer, kérlek, a' fára.

NIR. No ni! már te is olyan vagy, mint  
a' mesterem, és Eurinome. (Eszre-venni a' virágo-  
kat a' gyep-szákra) Ah! itt virágok is vannak!  
nem adnál nekem azokból?

GAL. Végy, a' mennyi kell.

NIR. Én rózsát szeretnék. — De lám az is van itt; hanem hogy elhervadtak!

GAL. Mit? elhervadtak?

NIR. El ám, nézd csak őket.

GAL. Minő változás! még reggel be szépek valának.

NIR. Ó a' rózsá, az nem tart soká!

GAL. Minő mólékony szépség az! Jaj! ha a' mienk is egy kis idő különbséggel így elfonnyadna! Nireus! vidd-el előlem ezen virágokat; nekem sajnosan esik reájok néznem, mert nem tudom miféle képzetet vernek fejembe, a' melly kétség kívül fellegző, de engem még is akaratom ellen megzavar. — Pygmalion sem jön.

NIR. Akarod, hogy érte küldjem Eurinomé?

GAL. Micsoda az az Eurinome?

NIR. Az Pygmalion' dajkája.

GAL. Dajkája? Asszony az?

NIR. Az ám Eurinome Asszony.

GAL. Mit hallok tőled? Igen szép e?

NIR. Ó azt Pygmalion nagyon szereti.

GAL. Pygmalion szereti? De engem szeret ő mindenek felett. Maga mondta azt nekem; hát lehet e még kétségem benne? — Minden ember; teremtmények, mellyek egymást eszmérik, szövetkezve vannak, s szeretik egymást; ez természetes. De indulatosan — csak egy férjet, egy feleséget lehet szeretni.

NIR. Pszt! halljad csak! úgy tetszik dörög.

GAL. Dörög? mit tesz' az?

NIR. Menydörgés vagyon, nem halld?

GAL. Igen is hallok valamelly robajt, úgy tetszik felőlről jön azokból a' fellegekből.

NIR. (Galatának átadva a' székelt) Ó be félek én a' menydörgéstől.

GAL. Én nem értlek. Hát ez a' zörrenés téged gyötör? pedig melly édeklő!

NIR. Igen, de az őlni szokott.

GAL. Hogy hogy? őlni szokott? — Mi volt az megint?

NIR. Jaj! villámolt!

GAL. Melly ragyogó fény! ő be felséges!

NIR. De ha egyszer mondom, hogy az leesik, és üdöklől. — Ah! minő csattanás! Én bemegyek a' házába. (Még.)

### HARMADIK JELENÉS.

GALATEA (egyén)

„Az leesik, és üdöklől!” Mit jelent ez a' furcsa beszéd? azt tartom semmit-sem. Ez a' gyermek faj, legalább a' mennyire én látok, nem igen okos teremtmény. Ez a' faj bizonyosan sokkal alább-való a' mienknél. — A' mit Eurinome felől monda, az akaratom ellen is eszembe tűnik. — Ah Pygmalion! mennyi kérdést teszek én majd neked! De mikor jön ő vissza! Nem tudom tovább mérsékleni türelmemet; felkeresem őtet. (Kilép.)

### NEGYEDIK JELENÉS.

GALATEA, és EURINOME, (a' felőlől lép fel, s egy kőre mély réstek.)

EUR. Meghagyta Pygmalion, hogy el ne bocsássam, ha ezen helyet elakarná hagyni; pedig úgy tetszik távozni akar.

GAL. De merre induljak? semmi útát nem tudok.

EUR. (Bágygálva) A' patak felé közelít.

GAL. Itt víz van, ezen által kell kelni, hogy azon gyalog útra érjek, melly amoda túl látszik. Majd átmegyek rajta.

EUR. (Sikolyozva) Ó égek! Galatea! Galatea!

GAL. Minő eszméletlen szózat ez megint? (Hátba lép.)

EUR. (Kaján megragadván) Megálj szerencsétlen! most mindjárt elmerültél volna. — Ó hogy megijesztett!

GAL. Istenek! minő riasztó alak ez!

Eur. Szerencséd, hogy eme' bokor megett lappangva szemmel tartottalak, másként....

GAL. (Folyvást vizsgálva őt) Ki nem tudok tértai a' bámulásból.

Eur. Jer! térj-vissza gyep-székedre.

GAL. De mond-meg, kérlek miféle faj vagy te?

Eur. Hogy hogy? te talán engemet férfinak nézel?

GAL. Ó annak éppen nem; mert te egy kőrömyit sem hasonlítasz Pygmalionhoz; de Ámorhoz sem. Azt is látom azomban, hogy gyermek sem vagy; de...

Eur. De azt sem találod úgy e, hogy küzted, és köztem hasonlatosság volna?

GAL. (Nevetve) De nem bizony.

Eur. 'S ládd én még is szintúgy aszszony vagyok mint magad.

GAL. (Hathatón) Aszszony? te aszszony vagy? ó ha minden aszszonyok úgy vannak alkotva, mint te!

Eur. Akkor te soha sem lésszsz féltékeny, úgy e?

GAL. Te aszszony vagy! no azon valóban örvendek. De nem bánt az téged, hogy illy rút alakkal bírsz?

Eur. Éppen nem, elég időm vala hozzá szokni. E' mellett én igen boldog, igen megelégedett vagyok.

GAL. Minő járás! minő test-állás! hogy meg van görbedve! Új mellem ide a' pázitra, hadd lássam arczodat a' magamé mellett ebben a' folyamban. (Lelkielő a' föredéke) Csudálatos dolog! ha! ha! ha!

Eur. Tegnapi léte re még is jó porció hiúsággal bír. (Galancess) Tudod e Galatea! hogy az öregséget tiszteletben kell tartani?

GAL. Mit? hát neked öregség a' neved?

Eur. Az én nevem Eurinome, és...

GAL. Eurinome! te vagy Eurinome, a' kitől számban annyira rettegtem, 's a'

kit olly csuda szépségnek festett képzelődésem? Ólelj-meg kedves Eurinome! tudom hogy téged Pygmalion szeret, 's én megoszlom vele érzését.

Eur. Jó! neked könnyen megbocsátok; te csak tegnap láttad először a' napfényt, 's nem értesz még a' bánás-módhoz. Én előtted nevetségesnek látszom, 's egy bizsgó ránczos bőrű, fehér hajú aszszony' látása bámulásra ragad. De nem fogsz ám te ezen örökkén nevetni.

GAL. Hát a' mit most reád pillantva teszek, az nevetés?

Eur. Igen.

GAL. Ezt még nem esmértem; de valami igen izletes dolog ez a' nevetés.

Eur. Úgy? De fogadni mernék, hogy a' sírást már esméréd.

GAL. (Szeretőn) Ó valóban én sírtam; midőn Pygmalion itt hagyta.

Eur. Mindjárt gyanítottam, hogy könyeid már hullottak. Így szokott az élet rendszerént beköszönten.

GAL. Tudod e, hogy én már gyermeket is láttam?

Eur. Hihető a' kis Niroust, a' ki Pygmalion' mustrája.

GAL. Mit? mustrája?

Eur. Azt csak fogod tudni, hogy Pygmalion kép-faragó?

GAL. Azt, az igaz, kell tudnom.

Eur. Galatea volt az ő legszebb szobra; de még több másokat is készű ő. Te az ő műhelyében nyerted lételedet. Szinte ott láthatál Vénusokat, Nimfákat, és — egy bizonyos kis Ámor.

GAL. A' ki az én talp-kövmeknek által ellenében volt?

Eur. No! hát nem úgy találod e, hogy Nirousnak ezen kis Ámor szakasztott formája?

GAL. Ó már most értem! Nireus önmaga ezen szobor, a' melly magamként csak nem régiben lelkesedett-még.

EUR. Koránt sem. Nireus arra csak mustra gyanánt szolgált; az az: Pygmalion Ámórt akarván faragni Nireust másolta-le.

GAL. De hát így csinálja ő minden szobrait?

EUR. Kétség-kivül.

GAL. Ó egók! tehát vagyok egy aszszony, a' ki szerért engemet formált! hát én csak másolat vagyok, és ha az eredeti velem küzdene az ő szívéért, méltán ő lenne a' nyertes.

EUR. Csendesedj kérlek, mert....

GAL. Lehetetlen! ez a' felfedezés egészen fölbőz sojt. Jó Istenek! én oly hi-szemben valék, hogy csak egyedül az ő teremő lelkének köszönöm formámat: 's azomban csak májmolás vagyok. Másban-lelte ő fel azon vonásokat, mellyek őt meg-bájosák.

EUR. Ó a' mi vonásidat illeti, az eránt megnyugodhatsz! Ő szokat csak önnön kép-zelődésében találta-fel; pedig csak ezek tesz-nek valakit egyebhez hasonlóvá. Így tehát semmi vetekedő-társától nem féltheted szerelmedet.

GAL. Hát ő találta-fel képemet? ő erre egészen feléledek. Előbbi szavaidra szinte fulladozott szívem.

EUR. A' mi egyéb tagjaidat illeti, nem érte ő be egyyetlen-egy mustrával; ütöt, hatot is használt a' végre. Apró lábaidat a' kis Aglauzától, gőmböleg karjaidat Cep-histől, és — a' min tudom bámálni fogsz, írós-vaj kezeckéjdet, sugár termetedet tőlem kölcsönöste.

GAL. (hangos szótval) Kezeimet, 's termetemet te töled? ha! ha! ha! — Te csak dévajkódot!

EUR. Merő igazság a' mit mondok.

GAL. De hogy lehet az?

EUR. Vetted e valaha észre Pygmalion' boltjában Flórát, a' melly közvetlen a' te szobrod mellett állott?

GAL. Ó igen! az deli egy alak; engem egészen elragadott. Pygmalion azt mondta, hogy az a' virágok' Isten-aszszonya.

EUR. No látod e? azon deli, termetű, 's tündér ábrázatú alak, az — én vagyok.

GAL. (Feljött szótval) Az te vagy?

EUR. Én vagyok igen is, és halljad, mi-ként. — Pygmalionnak atya is kép-faragó vala; én pedig az ő feleségének rab-szolgá-lója voltam, akkor időben még fiatal, 's nagyon szép. Az beennem Flora' képét lát-ta, 's ezen szobrot faragni akarván, engem állita mustrának. Pygmalion atya eránt-való gyengédedségből, 's erántam vonszó szí-vességedből ezen szobrot állhatatosan meg-tartá boltjában, 's midőn ez előtt két esz-tendővel Galatésját kezdené, erről vette annak termetét, 's kezeit.

GAL. Te nekem itt annyi érthetetlen dolgokat beszélsz. Fejtsd-ki kérlek előbb, mi az a' rab-szolgáló. Ha e' szavat érteném, talán a' többi is megfogható lenne előttem.

EUR. Rab-szolga, vagy rab-szolgáló, az olly boldogtalan teremés, a' ki a' szeren-cse' javaitól megfosztatva kéntelen szolgál-ni, és minden vonakodás nélkül más akaratja alá-hajolni. Engem is Pygmalion' an-nya illy móddal bírta: hogyparancsa nélkül házából sem léphettem-ki, nem hogy leg-kisebb szövetkezésbe kötelődzhettem vol-na. Valamint személyemmel, úgy szívem-mel sem voltam szabad.

GAL. Most még kevesebb értek, mint akár mikor. Hát vannak a' föld' színén boldogtalan teremtmények is?

EUR. Igen is, mivel gonoszok is vannak.



GAL. Szinte elrémítesz. — És ezek a' gonoszok azok, a' kik rab-szolgákat birni kívánnak?

EUR. Valóban, a' kevélység és igazságtalanság szülte az első tirannusokat, 's későbbben a' szokás, és elő-ítéletek megállapították ezt az ön-erejével-való vissza-élést.

GAL. Eurinome! te minden eddig volt képzetimet felforgatod, 's engem' egy ki-mondhatatlan zavarba döntesz. A' legforróbb tudás-vágyot bizgatod-fel bennem, 's még sem merlek tovább kérdezni; mert válaszaiddól előre borzadok. Ó látom, rövid idő múlva keservesen fogom bánni életem' első óráinak boldog tudatlanságát. — Euronime! te, a' mint monddod, szép valál. Hát a' lelki inség, és szolgasság sanyarják-ei a' szépséget? a' rab-szolgálók nem őrizhetik-meg kellemeiket?

EUR. Nem úgy Galatea! én e' részben csak a' minden valókkal közös sorsnak csapását szenvedtem.

GAL. Ó szűnj-meg kérlek! minden szavad sebbet. — Egék minő gyászos gondolat! Hát úgy mi hasonlítanánk ama' rózsákhoz, mellyeket imént elhervadva láttam! úgy hát csak néhány perczenetig tündöklünk? — Te halgatsz? — tehát igaz! — boldog Istenek!

EUR. Valóban Galatea! a' szépség igen gyarló virág, csak egy pillantatig virít. Én olly ifjú valék mint te, és te — olly öreg lszszel mint én.

GAL. A' szépség — csak egy pillantatig virít! — Midőn ezt kiejtéd, tekinteted szánakodást mutatott, Euronime! ó jaj! felelj igazán, meg-változott e már ábrázatom? öreg vagyok e már? (Euronime' kezébe öli) Te nem szólsz!

EUR. Csállapodj édes Galateám! hogy rémülésed tikkadjon, nézd meg magad' e' viz' tükörében.

GAL. Nem merem.

EUR. Bátran megleheted; még a' te képed koránt sem ijesztő.

GAL. Egék! Nézd csak mennyire megváltoztam már is! melly ékteleen sápadtság!

EUR. Ezen változást csak megindulásod okozta, 's azon aggodalommal egygyütt, a' melly szülte, eltűnik. — Hallgass csak Galatea! te még nem tudod, mi legyen egy esztendő; sőt még csak egy napról sincs tökéletes képzeted. De tudd-meg; hogy sok nap megy egy esztendőre, 's hogy te még csak sok esztendő' folyta után fogsz megöregedni.

GAL. Hát a' férfiak? azok is megöregeszenek?

EUR. Igen, mert szerencsénk-re ők csak az emberi törvényeknek urai, a' természetére pedig semmi hatalmuk. Pygmalion tehát, a' ki náladnál sokkal korosabb; jóval hamarabb meg is vénhedik.

GAL. Ó azért én, bizonyos, őt szakadatlan fogom szeretni. — De ha én megöregszem; fog e ő engem viszont szeretni?

EUR. Ne kételkedj; sőt azon érzés, mellyel akkor erántad viseltetni fog, mélyebb, 's valódiabb leend.

GAL. Te engem felderítesz. De még is — én Pygmalion' gerjedelmét csak ezen formám-nak köszönöm, melly az ő Kezeinek műve. Ha már ő a' tőle alkotott szépségnek nem hódolt volna, esdeklött volna e azon csudáért, a' melly engem életre hozta?

EUR. A' szépség elbájolhatja ugyan egy két pillantatra a' férfiakat; de még is csak a' virtus köti-le őket állandóul, 's az elme' kellemei.

GAL. Micsoda új nyugtalanságba buktatsz ismét! Te, a' ki mindent ludsz, kedves Eurinome! mond-meg kérlek feltalátik e bennem ez a' virtus, 's az elme' kellemei?

EUR. Ha szabad megbírássodba avatkoznom, úgy vélem, te jeles elmével fogsz bírni.

GAL. De, azt már tudom, virtus' híjjával vagyok, — úgy e?

EUR. A' virtus' kötelességeinket szeretőben áll.

GAL. Mellyek tehát a' mi kötelességeink?

EUR. Tisztelni az Isteneket, szeretni, 's gyámoltítani ember-társainkat, 's pontosan betölteni minden kötelességeinket.

GAL. Te egytől-egygyig szívem érzéseit számlárod itt elő.

EUR. Tartsd-meg csak Galatea folyvást ezen tiszta, és érzékeny szívét! Az néked nem kevés bajt fog ugyan néhányszor szerezni; de egyszer'mind azon egyetlen boldogságra juttat, melly e' földön egyedül virágzik számunkra.

GAL. Jaj! hány édes csatlakozásból kivetkőztem immár! Tudom már, hogy vannak rab-szolgák, és gonoszok, és hogy idővel meg kell vénbednünk. — Legalább Eurinome! megmondátál e már mindent? nincs már több hátra a' mit tudomra adhatnál?

EUR. Elég ez egy napra.

GAL. Mit beszélsz! hát csak ugyan vannak még egyéb bajok is?

EUR. Csak a' tapasztalás tökéletesíteti majd oktattatásodat.

GAL. Így hát még új félelmekkel kell kabelemnek vívódn. Istenek hová leszek!

#### OTODIK JELENÉS.

GALATEA, EURINOME, ÖREG KOLDUS.

GAL. (Az ÖREG felé fordulva) Mit látok? mit sodra új tárgy ez?

EUR. Az koldus, a' ki tárva felvén az ajtókat a' kertbe békjött.

GAL. Járna igen hasonlít a' tiedhez; az bizonyosan valamely Öreg asszony.

EUR. Koránt sem; az egy elaggott férfit.

GAL. Ah értem! szegény Eurinome az a' te Pygmalionod, a' te férjed, nem de?

EUR. Rosszszul találád, mert ő nekem semmim sem.

GAL. Pedig úgy látszik, mintha ti ketten össze-illenének. — Szegény alig más; majd karon fogom őtet.

EUR. (Félt) Haggyuk magára, 's nézzük-el, mikép' fog reá hatni ezen Öregnek gagyogása.

GAL. Jöszte Öreg! nyújtd ide kezedet. Az ÖREG. Ah! hogy bátorokodám...

GAL. Nyújtd ide csak. Melly fáradtnak látszik a' nyomorék! Es még nálad is görnyettebb Eurinome!

EUR. Minthogy korosabb is.

GAL. (Az ÖREGhez) Jer, ülj ide a' pázsitra. AZ ÖREG. Kicsoda? én? te tréfálsz; szabad volna e' előtted leülnöm?

GAL. Miért nem?

AZ ÖREG. A' tisztelet...

GAL. (Eurinomehoz) Mit akar mondani?

EUR. A' te jelenlédet bátoraltanítja őtet.

GAL. Mit? ez nekem fáj. — Tölem fél? holott én nem vagyok Öreg: tehát bizonyosan gonosznak tart.

EUR. Nem, hanem hogy magát nálad alább-valónak találja.

GAL. Csatlakozik; minthogy ő tovább élt, néki felvilágosodottabbnak kell lennie. Ő engem oktathat, én pedig semmit-sem tehetek érette. Ülj-le, kérlek szegény Öreg.

EUR. (Az ÖREGhez) Engedelmeskedj, ha már úgy akarja. (Az ÖREG felé.)

GAL. Melly rosszszul van ruházva! ruhái is elvénültek mint maga; csupa rongyok. Miért hordasa' ily szennyes köntöst?

AZ ÖREG. Mert egyéb nincs.

GAL. Ne bússúlj, majd megmondja néked Pygmalion, hol lehet azt kapni; ő néki

annyi, 's oly szépek vannak. Eurinome! hozd-ki csak azt az arany fodros bársonyruhát, melyet Pygmalion az én szobámban hágyott; adjuk azt ennek a' nyomorult Óregnek.

Az ÓREG. Hogy tudod így kigúnyolni inségemet? Ha már segíteni nem akarsz, legalább ne tartóztass.

GAL. (Eurinome-hoz) Mit jelent ez megint? Minő segédet kíván?

Az ÓREG. Nékem négy gyermekem nagyon, 's mindennek hiával vagyunk, sem élelmünk, sem ruhánk, sem lakásunk.

GAL. Hogy lehet az?

Az ÓREG. Te gazdag vagy, könyörülj a' szegényeken.

GAL. Kit hinak gazdagnak?

Az ÓREG. A' ki arannyal bővelkedik.

GAL. Ezzel az arannyal, melyből az én ékességeim állanak?

EUR. Úgy van Galatea! a' melyből a' te nyak- és kar-kötőd készült, az az élet-fentartására, legalább a' számos társaságokba össze-szerkesztett népeknél felette szükséges. Arany, ezüst nélkül sem háza, sem ruhára, sem eledelre szert tenni nem lehet.

GAL. Tehát ennek az embernek nincs aranyja, ezüstje?

EUR. Nincs, fájdalom! 's azok nélkül mióta él, szűkölködik.

GAL. De hát hogy felejtette-el azt másoknak megmondani?

EUR. Hiszen 's ezeknek kéregetésben tűli életét; de vagy megtagadják tőle, vagy oly kevéset nyer, hogy elégtelen minden szükségének fedezésére.

GAL. Mit hallok! nem! ezt még mindenek között, a' melyekről értesítél, legkevesebbé foghatom-még. (Leülve nyakát az arany-láncot, 's az Óregnek nyakába veti) Néked vajjó Óreg! ez az arany légyen a' tied; — még ez is. (Obstaja kar-percezt).

F. M. Or. *Minerva* 4. Negyed 1827.

Az ÓREG. Mit mivelsz? lehetetlen elhinnem...

GAL. Nekem több nincs. Talán ez nem elég, de ha ezen nem vehetsz háasat: maradj nálam, én szállást, 's élelmet adok, Pygmalion pedig bizonyosan tudom, nem fogja tőled kémelni ruháit.

Az ÓREG. Vedd - vissza kérlek ezen csocso-becsőt, 's adj helyettek egynéhány darab pénzt.

EUR. Az arany ebben a' formában hasznosabb lesz' neki. (Pénz-vesztés szobájából.)

GAL. Hát miért nem adtal neki tüléstent?

Az ÓREG. (Elővén a' pénzt, 's az ékességeit a' gyop-ékre lötölve) Ó halgassa-meg Jupiter minden kérelmeiteket!

GAL. Meg vagy elégedve?

Az ÓREG. Ez élttem legszerencsésb' napjainak egygyika. Megyek felkeresem kisedeimet, 's vélek is áldást mondatok restök. (Elbúdul.)

GAL. Várj még egy kevéssé. — Azokból, a' melyeket imént hallék, azt hozom-ki, hogy te nem egyedül magad vagy oly szerencsétlen a' föld' hátán, ki arannyal szűkölködik. Ha még többeket ismérsz, küld hozzám, kérlek. Igéred e ezt?

Az ÓREG. Szomszédném Critheis csaknem szint oly szegény mint magam.

GAL. Hallod Eurinome?

EUR. No tehát, add néki ezt (Kéz - jő arany pénzt gyöt neki).

Az ÓREG. O mely boldoggá tesztem őt! Isten hoztátok! engedjétek hadd siessek vt-gasztalására. (Elmeg.)

#### HATODIK JELENÉS.

GALATEA, EURINOME.

GAL. (Elővén né az Óregnek, 's hallgat. Egyszer elkomosodva a' gyop-ékre ül, 's kezével csodá- tlan.) Nem, nem merek epesztő gondolatimnak szabad tért engedni. Vannak oly ügyefogyottak, kik mindenben szükségét lát-

nak; kősatúnk ének azok, 's mi őket sinlőd-  
ni engedjük. Ó bizonyos vagyok benne,  
hogy Pygmalion nem esmérí azokat! de  
én! — én kész volnék életmet az ő felfede-  
zésekre szentelni.

EUR. Pygmalion jó-tévő, 's érzékeny  
örömmel enyhíti a' szegénynak keservét.

GAL. És még is ezen inséges Öreg, 's a'  
nyomorult Crütheis arany nélkül maradt.  
Mennyivel inkább gondolhatni, hogy többen  
is lehetnek hasonló helyzetben. Ez borzasztó  
képzület! — De Eurinome! nem vá-  
dolj lelki ismereted? Te ezen Öreget, ki-  
nek sanyarúságát oly jól letudád írni, bi-  
zonyosan esmérted.

EUR. Nem, én őtet soha sem láttam,  
csak külsőjéből gyanítám sajtúságét.

GAL. Hogy lehet az, hogy ezen cse-  
kély arany darabok, mellyeket néki adál,  
olly megkívántatók legyenek a' boldogság-  
ra? 's ha ezen ércz' neme oly kedves, mért  
nem osztalottaz fel egygyaránt minden em-  
berek között?

EUR. Ez az emberek' bábája, nem az  
Istenké.

GAL. Minthogy vannak olyanok, kik  
ezen hasznos-hítványság nélkül szűkölköd-  
nek, tehát vétek azt nagy bőségben bírni; —  
tehát mihelyt szegények vannak, a' gazda-  
gok nem ember-szeretők.

EUR. Ezer féltet kellene előbb tudnod,  
mínekelőtte erre felelhessek. De egy nap'  
annyit meg nem bírsz.

GAL. Ah! tudatlanságom' ellenére is  
mennyi szörnyeket látok. Csak maga Pygma-  
lion fejtethné-meg kétségimét, csak ő felel-  
hetne minden kérdésimre. — De ő nem jön!  
— Szánj-meg kérlek, vezess eleibe.

EUR. Azt nem tehetem, nekem itt kell  
maradnom.

GAL. No hát magam megyek nélküled  
felkeresni őtet.

EUR. De mond-meg, kérlek; hová  
fogsz menni?

GAL. Azt még nem tudom; de ha más  
mód nincs, megfutom az egész földet, még  
fel nem íelem őtet.

EUR. És már derék merészet. (mozog.)

GAL. Te nevezsz? es kegyetlenség tőled.

EUR. Hát felindultam e én midőn téged  
az én látásom nevére fakasztott.

GAL. Nem láttam bosszszankodásodat;  
sőt azt vitatád, hogy boldog, megelége-  
dett vagy.

EUR. Maradj itt édes Galateám!

GAL. Nem! ne is marasz' tovább.

EUR. Lehetetlen hogy ezen helyről ki-  
bocsássalak.

GAL. Mít? ki hatalmazott meg-téged,  
hogy velem így bánhass? Talán azt akarod,  
hogy rab-szolgától tartóztatlak. Ha te így késé-  
retlen ki mennél a' házból, ezer borzasztó  
veszélyre ténnéd-ki magadat.

EUR. Néd, most haragszol éltedben  
legelőször? De halljad csak! én téged csu-  
pa barátságból tartóztatlak. Ha te így késé-  
retlen ki mennél a' házból, ezer borzasztó  
veszélyekre tennéd-ki magadat.

GAL. Egék' Urain! és Pygmalion késé-  
retlen indult-ki! ő tehát mind ezen veszé-  
lyekre ki vagon tételve!

EUR. Nem annyira, mint gondolod,  
őtet azoktól tapasztalása meg menti. Példá-  
nak-okaért: te kétség kívül szaladni akarnál,  
holott még a' futásban gyakorlatlan vagy.  
Eleshetnél, 's halálos sebbez juthatnál.

GAL. Mint mikor az ember legelőször a'  
fa tetejére akar mászni, úgy e? Oh egék!  
hány veszély nem környékez bennünket!

EUR. Vannak még mások, a' mellyek  
csupán az aszszonyokat fenyegetik. Te p. o.  
fiatal, és szép vagy: ha a' gonoszok út-félen  
egyedül találnának, könnyen történeheték,  
hogy elragadnának, 's örökre elrabolnának  
Pygmaliontól.

GAL. Irtózatos dolog!

EUR. Láttalak előbb is, midőn kevésben mult, hogy a' vízbe nem merültél. Tudd-meg, ha bele esnél, ki nem jönne többé.

GAL. És mi lenne ott belőlem?

EUR. Megszünnél élni?

GAL. Megszünnék élni? — Eurinome! hát az életet el lehet veszteni?

EUR. Ezen szomorú igazságot csak úgy csúszarád-ki belőlem. Jobb szerettem volna még azt egy ideig titkolni előtted.

GAL. Az életet el lehet veszteni! — és talán szükségképpen el is kell azt veszteni? — Te nem felelsz! — Ah értem, igen is értem ez iszonyú halgatást! Tehát csak azért lépünk az életbe, hogy ismét elenyésszünk! (Galathea kiad.)

EUR. (Galatheaos kezébe) Hogy sárgul! már szemem bétapadnak. — Az ijedség, az illetődés még majd érzékeiktől megfosztják.

GAL. Oda vagyok! érzem, ismét vissza kell vennem azon hideg halandóságot, azon merevedett márvány' valóságot, a' melyből formáltattam. Viszsa-dőlök ismét a' setét semmiségbe! Ó-Pygalion!

EUR. Éledj Galatea! téged az ijedés magdon kívül ragad.

GAL. (Felszédés szemei) Istenek! hát láthatom még egyszer az eget' fényét! Eurinome!

EUR. Kéntelen válék tudnodra adni, hogy vannak veszedelmek, mellyekkel nem lehet büszketlenül szőzbe-szállani. Azomban okossággal könnyű szokat elkerülni. Néked a' természet' rendje szerint még sokáig kell élned, 's a' szerelmem' kellemeit költsölnod. Elszűrnyit téged a' halál' képze, holott te meg elején vagy csak pályádnak. Ime én nyugodtan, 's eltökélve lebegek az élet' határánál! mert, hogy tudjad Galatea! a' vén-ség elő-postója, 's hirdetője a' halálnak.

GAL. Ha úgy van, akkor te kétség kívül szánandóbb vagy, mint én; csudáalom csendes bátor voltodat, 's meg nem foghatom.

EUR. Te csak-nem kétségbe esel Galatea! midőn a' természetnek, 's szerencsének minden adományival egygyaránt tetézve egygyike vagy a' legboldogabbaknak. De ilyen az élet! Ha az ember mindjárt születésekor érett elmével, 's érzékeny szívvel bírna, lehetetlen volna neki minden össze-halmozott javak mellett is boldogságot a' maga teltyében kostolni. A' végre adták nekünk a' bölcs Istenek a' gyermek-kort, 's ifjabb éveinket, hogy fokonként szokják képzelő, 's érző tehetségünk oly képzetekhez, a' mellyek, ha az érzésnek, 's okosságának szakában csepnének először szívünkbe, elcsüggednének alttok.

GAL. De hogy is ragaszkodhatunk az élethez, tudván hogy attól okvetetlen meg kell válnunk? — Hogy! én megszűnök valahára lenni! ez a' szív, melly oly érzéssel telyes, megszűn valahára szeretni! — Nem est nem hihetem. — Az az isteni ihlet, melly engem a' semmiből kiemelt, olyas valamis lehellett belém, a' mi el nem veszhet; az értelmet, az érzést. Láttam én állatokat, láttam madarakat: ezek a' beszéd, 's okosság nélkül szűkölködő valóságok nem képesek az Isteneket ésmérni, 's tisztelni; ezek egészen elenyészhetnek. De engem' az Istenek, úgy érzem, a' magok szolgálatjára alkottak, azon hódolás, mellyet tőlem kívánnak, bizonyossá tesz' engem' Valósnak méltóságáról. Meg fogok én vénhedni, el fog változni külsőm, sőt talán egész formám, de meghalnom — nem lehet.

EUR. Etilálsád. Ez a' nagy, ez a' változhatatlan igazság, melly víz a' gonoszoknak, édes reményne az ártatlanságnak. Úgy van Galatea! lelked soha sem fog elveszni. Megváltván valahára az élet' lánczaitól, 's

por hüvelyétől, az Istenek' kebelébe menend az, hogy a' virtusnak szánt jutalommal éljen.

GAL. De hát csak el fogok még is a' föld' színéről tűnni, és pedig Brókra! — Hát Pygmalion? Ő korosabb nálam, — ha ő engem maga után itt hagyta! . . . keserítő gondolat! . . . És annyi veszedelmek, a' mint mondad, környékezik az életet . . . bár csak jönne már! — — De mi féle zaj ez?

### HETEDIK JELENÉS.

Ez előbbiek, és NIREUS (hatalmát mutatván).

NIR. Eurinome! Galatea! nészétek csak, most megy erre egy igen szép vadász-sereg.

GAL. Micsoda az?

NIR. Egy szarvast öltek-meg. Ő be szép! ő be nagy!

GAL. Micsoda? megölték? életét vették-el?

NIR. Az ám, a' szarvas megdöglött, egészen megdöglött; Leucipus ölte-meg. Ő be igen örül!

GAL. Szarvas! nem az a' szép, az a' szelid állat az, melyet ma reggel az erdőben láttam?

NIR. Az bizony, az igen szép állat, a' szarvas; osztán úgy fut! dolgot adott nekik, még elérhették.

GAL. De hát miért öltek-meg?

NIR. Mulatságból. Ő ők minden nap ölnék szarvast.

GAL. Ó a' szörnnyetegek! minő irtóztató kegyetlenség ez! Eurinome fussunk, rejtezzünk-el — — ha ezek a' gonoszok ide-jönnének!

EUR. Ne félj semmit Galatea!

GAL. De hogy van, hogy te nem irtóztol tőlük?

EUR. Ez az irtózás ok nélkül való volna.

GAL. De még is

NIR. Isten veletek, ha nem akartok jönni. (MENE).

### NYOLCZADIK JELENÉS.

Az előbbiek NIREUS a' társai.

GAL. Reszketek! Eurinome rejts-el az Istenekre kérek.

EUR. Még egyszer mondom, te képzelt veszélyről rettegsz, Leucipus egy szelid, nyájassággal telyes Ifjú.

GAL. Szelid? midőn est az ártatlan állatot ki tudja végezni, és csak mulatságból!

EUR. A' szokás, egy általában bevett szokás szabadbá teszi ezen tettet, mely neked oly kegyetlennek látszik. A' férfiak nagy részint szeretik a' vadászatot.

GAL. Nagy részint szeretik? tehát oly vérengzők a' férfiak?

EUR. (GALNAK) Szegény Galatea! mi lesz' belőle, ha majd egyszer megérti, mi légyen a' katona, a' vitéz, a' hódító! ha majd magasztaltatni, csudáltatni hallja mind azon tetteket, melyek a' nagyra-vágyás' szüleményi. (GALNAK) Te könnyűzel Galatea!

GAL. Ő mond kérek, hogy Pygmalion nem kedveli a' vadászatot, hogy ő soha sem ölt szarvast.

EUR. No hisz' ezzel az Brómmal szolgálhatok. Pygmalion, gondolom, életben csak egyszer vadászott, 's akkor is csak hogy egy jó cselekedetet kövessen-el.

GAL. Hogy lehet az?

EUR. Egy vad-kant segített elejteni, mely a' vidéket pusztította.

GAL. Így tehát vannak vérengző, pusztító állatok is? Ő ez megint új inség, melyet nem eszméstem.

## KILENCZEDIK JELENÉS.

Az előbbiek és Niros (vadász-térden).

NIR. A' vadászat már egészen elvégződött, a' vadászok is mind elszéledtek. De ni! Leucipus erre tart Euphrosinével, 's Myrinével, a' kiket itt az erdő-szélen talált, midőn a' vadászat' végét lesték.

GAL. Euphrosine, és Myrine! — aszszonyok azok?

NIR. Aszszonyok ám, pedig igen szépek, azt merem mondani. Euphrosine igen czifra, szép nyak-kötője vagyon; úgy csillog! . . . 's osztán igen igen szép ruhája . . . Ímhol ni! látod őket oda alatt? (elejbe lép 's előlép).

EUR. Leucipus Pygmalionnak barátja: illő, hogy őtet szívesen fogadd Galatea!

GAL. Ambár azt az ártatlan szarvast megölte is?

EUR. Pygmalion neheztelni fogna, ha Leucipus rosszul fogadtatnék házánál.

GAL. Hát azt a' két aszszonyt? azokat is szívesen kell fogadni Pygmalion' kedvéért?

EUR. Azokat ő kevéssé esmérí, 's nem mondhatnám, hogy szereti. De ha már egyszer hozzád jönnek, tisztességgel kell érántok lenned.

GAL. Tisztességgel? mi az a' tisztesség?

EUR. Ímhol itt vannak, indulj elejbe.

GAL. Nem merek . . . én soha sem láttam fiatal fehér-népeket, zavarodásba jövék. — Aztán az a' Leucipus, az a' kegyetlen vadász! mind ez ijeszt és bátoratlan.

EUR. Hát talán be akarsz menni?

GAL. Nem én; mert minden féltelmem' ellenére is szertelen vágyok ezen ifjú személyeket látni.

## TIZEDIK JELENÉS.

Az előbbiek, EUPHROSINE (ezköznyádon sok gyémántokkal) MYRINE (egyenesen öölőve) LEUCIPUS.

EUR. Menjünk közelebb.

GAL. Ő nem! nem tudok. Hagyj kérlek a' hátod megé rejtezni. (az elcsúsz.)

EUPHROS. Valóban ez pompás egy kert.

LEUC. Jó napot Eurinome! jó napot! Nincs itt Pygmalion? (megpilléni Galatét, a' ki sáskatár rejteget.) De mit látok ott a' hátod megett? ah! egy ifjú tündér termet. (megfogja Galatának kezét, ki sáskatárj kezével lélel.)

EUPHROS. Ez bizonyosan Pygmalion' muszárnak egygyike léssen: de sokat tessék-fel, hogy arczulatja nem egyzen természetnek kecsével.

MYR. Azt sajnálnám; ez a' féltékenység igen illenek egy deli sáskatához.

LEUC. Lehetetlen, hogy a' természet tökéletlen képet formált volna illy remek terméthez. (Galatához) Tekints reánk, kérlek! (Gyengéden elyeg a' egygyik kezét, Eurinome pedig a' másikat. Galatea levetíti szeméket halgat.) No! nem mondom e? (Myrinéhez fordul) Myrine! minő isteni alak!

MYR. És minő kifejezése a' szerénységnek, 's érzeménynek!

LEUC. De mikézt remeg, miatt a' nyárfán levél!

EUR. Bátorodj kérlek Galatea!

LEUC. Galatának híjják? mag' maga a' név mely kecsgetető!

GAL. (Leucipusnak tekintve) Félek az igaz, — de a' te képed nem mutat rosszaszt. — Igérd-meg, hogy nem ragadsz-el.

LEUC. Hogy hogy?

EUPHROS. (gyöngyösdve) Szép szerény kis télelem!

MYR. Csak őszinteségnek látszik.

EURIN. Engedjete-meg egyenességnek; még olly szerfelett fiatal, olly csékély tapasztalású.

LEUC. Éppen ez egygyike bájainak.

MYR. És pedig a' legérdeklőbb valamennyi közül.

LEUC. Semmin se tündöj szép Galatea! azon érzés, melyet látásod gerjeszt, minden ollyas vágyot, és szándékot elfojt, a' mi szép lelkednek ellenére lehetne.

GAL. Ni melly jó! soha sem hittem volna.

EUPHR. Csak rajta tovább is Leucipe! ez a' csiklandó beszéd legtisztább ártatlansága mellett sem sérti fülelt.

LEUC. Igaz volna az Galatea! hogy te nem gyűlölsz engemet?

GAL. Téged gyűlölni? sőt szívemre mondom, te nekem felettébb tetsesz.

LEUC. Ó ha úgy volna, nem mondanád ki olly kereken.

GAL. Miért nem?

LEUC. De tudod e, hogy ez annyit tenne, mint engem' felszabadítani, hogy téged indulatosan szerethesselek.

GAL. Ez lehetetlen! hát nem volnál te más aszszonnyal kötetlődvé?

LEUC. Melletted mindenről megfejtkezik az ember.

GAL. Hát te senkit sem szeretsz! sajnálak. A' mi engem illet, én már hitemet, szívemet lekötöttem, — én Pygmalion' hitvese vagyok.

LEUC. Hitvese?

GAL. Az valóban, semmi sincs igazabb.

LEUC. Melly boldog Pygmalion!

EUPHR. (nézőn) Mit gondolsz Myrine! nemde ezen beszélgetés reánk nézve igen hiselkedő.

MYR. Én Leucipust könnyen menthetőnek találom.

LEUC. Úgy? tehát ez a' kis személy a' te szememben hasonlíthatatlan szépségű.

MYR. Valóban az.

EUPHR. (morgogva) Hm! hasonlíthatatlan! — És te Leucipe! te is egy hiten vagy véle?

GAL. (nézőn) Mond hogy úgy, mond csak kérlek.

LEUC. (nézőn) De hogy is lehetne valamit megtagadni tőled! Igen is Galatea! te hasonlíthatatlan vagy.

GAL. Ó ennek örülök!

EUPHR. (csófolódva) Ez már szívre-ható nyílt-szívség. Igen szeretem, hogy módomban esett tapasztalni, hogy az úgy nevezett tökéletes ártatlanság nem egyéb a' legdurvább tetszelődésnél (coquetterie.)

MYR. Én egészen más-bizetben vagyok. — Hallod e Galatea! mért törődnél te azzal, ha mi náladnál szebbek volnánk?

GAL. Azért, mert Pygmaliont hazá várom, 's véletek össze-találkozhatnak.

MYRINE. No Euphrosine! tetszelődés ez. — Gyere édes Galateám! ölelj-meg.

GAL. Én édes örömet, mert te benned örömszom telik.

EUPHR. Igy hát Galatea! már csak én magam vagyok, a' kívül nem bánsz kedvezőleg. Tudod e, hogy én féltékeny vagyok?

LEUC. (nézőn) Az az: irigy, mint egy megalázott hetyke teremtés.

GAL. Féltékeny? hát te engem szeretsz? — Ez különös.

EUPHR. Miért?

GAL. Azért, mert én téged éppen nem szeretlek. (Mélyszóval nevetek Euphrosinára.)

EUPHR. Galatea! mit beszélsz kérlek?

GAL. Én — igazat beszélek.

EUPHR. (Mélyen sikkal nézőn) Szép egyenes vallás-tétel!

GAL. Azt véltem volna, hogy én is viszont ellenedre vagyok.

EUPHR. Távoly legyen! sőt végtelen mulatságotra vagy.



**GAL.** A' te tekinteteidben, a' te szavaid' hangjában valami olyan rendkívül való van, a' mi nem látszik megögygyezni beszédeiddel. Vallyon lehetséges volna e, hogy valaki más gondoljon, más szóljon? — Te csak nem elhited velem; valóban lehetségesnek kell lenni; — de ez valami nehéz és fáradságos lehet.

**LEUC.** Nem édes Galateám! vannak, kik erre természeteknél fogva reá termettek.

**GAL.** Hogyan? ez néki természete volna, a' nélkül, hogy szántszándékkal tenné? Úgy hát ő szánakodásra méltó. Euphrosi-ne! én már nem bosszankodom réd.

**EUPHR.** (sétre) Ah szemtelen kis terem-tés! — Tettessük magunkat. (szé-nével) Téged az én formám bánt, úgy e? Ő az már elég szerencsétlen vala több mint egy asz-szonyt ellenségemmé tenni.

**GAL.** No azt éppen nem mondhatnám, hogy az bánt. Én téged' nem találak rútának.

**EUPHR.** (csófolóva) Igazán?

**GAL.** Sőt szinto, azt gondolom, szép is vagy.

**EUPHR.** Helyesen.

**GAL.** Még jobban vélekedhetném felőled, ha oly furcas öltözeted nem volna.

**EUPHR.** Hogy öltöztél?

**GAL.** Úgy ládd e: a' nyakad, a' fejed, a' füleid úgy meg vannak rakva apró csil-logó szerekkel; hogy mind ezek kütt ábrá-zatod az, a' melly legkevesebbé tünik szembe.

**EUPHR.** Valóban Galatea csudáalom el-médet. Neked egészen új tréfáid vannak.

**GAL.** Megint! — Ezt ismét úgy mon-dád, mintha egészen ellenkezőt gondolnál. De, hidd-el van nekem elmém; Eurinome mondta azt, a' ki meg nem csal.

**LEUC.** Imádságos ártatlanság!

**GAL.** Hallod Euphrosi-ne! Ez már azt gon-dolta, a' mit mond, azt szeméből kinésem.

**LEUC.** (Myrine-hoz) Hányadik Réis erő ér-hetne-fel azon természeti ösztönnel, melly néki világít?

**MYRS.** Illyen az el nem korcsosodott természet.

**EUPHR.** (csófolva) Illy maga-vise'ettel Ga-latea boldogulni fog a' világban.

**MYR.** (valóán) Fog igen is. Ez a' pon-tos elmének, 's tökéletes tiszta szívnek ha-talmas ösztöne száz tévedéscéltől fogja őt megóvni, mellyekben mi szüntelen bukdo-sunk. Mi nálánál finomabbak vagyunk; de ő élesebben lát, mint mi. Az ő szive egy könnyen meg nem csalatik. Nem lesz ő játéka az ál-magasztalalásoknak, sőt ő fogja kijátszhatni a' csóbitás' fortélyait. Nevelni fognak ugyan egyszerűségén; de nyílt szí-ve hódolást nyer mindenütt; 's ő mellette még az irigység is kéntelen lesz' magában megvallani, hogy a' ki hathatósan, 's állandóul tetszeni kíván, annak Galateához kell hasonlítani.

**GAL.** (Myrine-hoz) Te jól beszélsz. Nem értem ugyan mind a' mit mondál; de egy szót sem mondasz, a' mi nem tetszenék. — Te a' ki ennyit tudsz, fejtsd-meg nekem, miért találak én első pillantattól fogva, hogy szemembe tüntél, annyi gyönyört lá-tásodban.

**LEUC.** Tudod e Galatea, mi az a' sym-pathia?

**GAL.** Nem.

**LEUC.** Ez az, a' mit Myrine eránt értesz.

**MYR.** 'S egy kis vártatva ez a' sym-pathia barátsággá válik.

**EUPH.** (Külsően Galateához) Hogy semmi hi-ja se légyen lecakédnek, még azt is meg kell tanulnod, mi légyen az, a' mit mi ket-ten egymás eránt érzünk. — Ez antipathia.

**GAL.** E' hát a' sympathiának ellenkezője.

**EUPH.** Nincs külvilágban. Isten veled Galatea! Követem én is azon nyílt-szívűséget, mellyet benned oly szeretlen becsülnék, 's minekelőtte elmenjek, kerekén kimondom, hogy te előttem az egész ropant teremtsének legneveltségesebb tagja vagy; hogy ész, izlés, és pallérozódás nélkül való fél ember tarthat téged csak tőrhetőnek is; hogy én a' te rajtam elkövetett szemtelenségeidet eltörülhetetlen betűkkel szívembe írom, és semmi alkalmat használatlan elroppenni nem hagyok, melly a' rajtad elkövetendő bosszú-állásra vezet. (Plorog.)

### TIZEN-EGYVEDIK JELENÉS.

AZ ELŐBBI EUPHROSINE NÉLKÜL.

**GAL.** (Egy ideig Euphrosine után néz.) Sajnálom ötet! kedvem volna vissza-híni.

**LEUC.** Ne, csak bocsásd ötet: nincs annyi lelked, hogy megtudnád engesztelni.

**GAL.** Hogy neki veresedtet! — Ő gyöt-rődött szegény. — Szinte fájjalom, hogy szóllottam véle. — De mit? hát vádolhatja az ember magát, hogy az igazat ki-mondta?

**MYR.** Kellemetes gyermek!

**GAL.** Máskor, ha antipathiám lebz', hallgatok.

**MYR.** Az indító-oka ezen tökéletnek helyes ugyan; de az első erőlködés téged' tettetésre fog vezetni. Illy határosok minden társasági erkölcsök bizonyos gáncsokkal! — Kedves Galatea! melletted könnyen elfelejti az ember magát; megbocsáss, nekem el kell mennem.

**GAL.** Jól teszed Myrine! éppen most akartalak magam is arra kérni. Pygmaliont várom; szeretném ha véled megismerkedne; de ezen pillanatban egyedül kívánnék véle lenni. Úgy hát csak menj, de ígérd-meg, hogy ismét eljössz.

**MYR.** (Leesipróbol) Nem ér ez többet a' legnyájásabb udvariságnál? (Galateához) Isten veled tehát! — de elválásunk előtt egygyet vagyok kíváncsi megtudni tőled. Te nem nyertél rendszerént-való nevelést: sok más abban száz kivetni valót fog lelmi; de én bámulom azt, a' kinek téged nevelni szerencséje vala. — Az talán Eurinome volt?

**GAL.** Nem.

**MYR.** Hát kicsoda?

**GAL.** Egyedül a' természet.

**MYR.** Ha úgy van, akkor ő a' legjobb-bika minden nevelőknek, legalább bizonyos tekintetben. Ezt Galatea' példája mutatja.

**LEUC.** Minden bizonynyal, és a' mester-ség csak rontani tudna illy remekmunkán.

**MYR.** Isten veled kellemetes Galatea!

**GAL.** Isten veled szeretetre méltó Myrine! én neked örök sympathiát ígérek.

**MYR.** 'S én neked örök barátságot.

**GAL.** Úgy! a' barátság gyengédebb a' sympathiánál; azt ígérek hát én is viszont neked.

**LEUC.** Menjünk Myrine! ne fogyaszszuk az időt: az ég setétül, most mindjárt itt lép bennünket a' zivatar.

**MYR.** Nem bánom, menjünk. Még egyszer Galatea! légy boldog! (Ét mind a' kezén).

**GAL.** Isten hozzátok!

### TIZEN-KETTŐDIK JELENÉS.

GALATEA, EURINOME.

**GAL.** Ez a' szép Myrine! melly érzékeny, melly kegyes! hogy szeretem ötet! O engem néhány pillantatra ki tudott emelni kedvetlenségeimből.

**EUPH.** Te ő eránt igen szíves valál, de azt sem hallgathatom-el, hogy ellenben Euphrosinének elég oka volt véled meg nem elégedni.

**GAL.** Úgy de én sem elégedtem-még ő vele.

EUR. Igen, de te kezdtél néki izetlen dolgokat mondani.

GAL. Azokat ő maga ihlette belém.

EUR. Az udvariság kötelességünké teszi az ily kelletlen bényomásoknak elhallgatását.

GAL. Mit mondasz? hát azt akarod, hogy Euphrosinéhez hasonlítsak, hogy száma ne egygyezzen szívemmel?

EUR. Nem; nem egészen, de...

GAL. Nem egészen! Tehát te úgy vélekedsz, hogy kárhözatos az igazságot kitérni?

EUR. Kétség-kívül.

GAL. 'S te nekem javasolod, hogy fedjem - el azt néha? — Nem Eurinome, soha sem álltözöm én azon udvariságba, mellyet te magasztalsz, soha! — megvetem én azt. — De Eurinome! elgondolhatod e, mért marad-el annyi ideig Pygmalion? Az Istenekre kérlek vezess elejbe! Ő késik, 's engem' a' legszörnyebb aggodás gyötör.

EUR. Jer, várjuk őtet oda bent a' házbán. Nézd a' fergeget, melly egy kevéssé tágult, újra keletkezik. Gyere (Menydörgés hallatán).

GAL. Ez a' csattanás a' menydörgéstől van. — Menydörgés! — Ő egek! most jut eszembe; — Nireus mondotta, hogy ez a' csattanás őlni is szokott. Talán Pygmalion... Ah! borzadok, ha elgondolom.

EUR. Menjünk-be.

GAL. Nem, én megyek, felkeresem őtet. Magamat semmit nem féltém, de őtet! — A' menykő, a' gonoszok, a' patakok, a' vérengző fene-vadak! — Mind ezen veszélyek feje felett lógnak. Talán, még itt beszélek, Pygmalion már nincs többé. Eurinome! kedves Eurinomé! őlelem térdeidet, vezess kérlek, hijjuk haza őtet.

EUR. Azt nem tehetem. Én nem olly szabadon parancsolok lábaimmal, mint te. A' vénség megfagyallta véretem, csak nagy kínna járrok.

F. M. Or. Minerva 4. Negyed. 1827.

GAL. Tehát a' vénség tehetőségeinktől is megfossz! Te-alig ejtessz egy szót, a' melly új bajt ne fessen előmbé. (Hallgatósáig) Egek! Eurinome! Pygmalion' szavát hallom! — ah! ő az, (Eltérhelés)

EUR. Isten veled! — Bár ő kiragadhatna számtalan tündődésekből. (Zsong)

### UTOLSÓ JELENÉS.

GALATEA, PYGMALION.

GAL. Pygmalion' karjaiba ő! Pygmalion!

PYG. Szerettem Galateám! — De minő állapotban találalak! reszketve, zavarosan, könnyekben fürösztve!

GAL. Feltelek végre, ismét az enyím vagy! Hanem ő Pygmalion! nincs többé Galateád számára tiszta, zavaratlan öröm. Mindent tudok én, — tudom hogy a' vénség, a' halál, 's ezer veszélyek fenyegetik szüntelen életünk' napjait; hogy gyötörö gondok, kínzó aggodalmak, fojtó félelmek fagadják a' föld' lakosinak sziveit — A' szerelem, melly isteni örömmel bízottait, ezentúl reám nézve csak új rettegéseknek apadhatatlan forrása leend. — Ő melly gyászos ajándék az élet, ha olly sűrű bajok késérik azt. Miért is adtak nekünk az Istenek éssz, és előre látást!

PROT. Édes Galateám! megtanít majd a' tapasztalás, hogy ugyan azon Istenek vigasztaló érzelmeket is öltöztak keblünkbe, mellyek az élet' terheit enyhíteni képesek.

GAL. (Nagy menydörgés hallatán) Egek! kegyes Egek! melly iszonyú menykő-csattanás! Talán ez a' rettentő csapás mind kétőnket lesújt: de legalább egymás karjaiba vesszünk.

PROT. Menybeliek! szánjátok félelmét! adjátok - vissza nyugalmát, 's boldogságát ezen tiszta, de szerfelett érzékeny léleknek. — De minő halgitti csend uralkodik egyszerre a' szörnyű vihar után! — — mi-

csoda'vakító fény! (egy harmonica megszólal) minő hallatlan mennyei hangzat!

**GAL.** Ezen szív-emelő hangok felfüggesztik egy kevéské kegyetlen tűnődéseimet. Micsoda kegyes Istenség lehet az, a' ki szívemhez szól, 's bátorságom' éllesztgeti? (Egy fényes felhő ereszkedik a' játékosin' padlatjára.)

**PROZ.** Ó egek' új csudája! (meg-nyitk a' felhő, 's kibukik belőle a' Virtus lény, 's mellette állva a' Remény vasmaszkjára támaszkodva.) Galatea! Imádd az egek' kegyelmét! ők méltóztatnak leküldeni hozzánk azon' jótévő Istenségeket, a' kik bennünket vigasztalni, 's az élet' keserveit türhetőkké tenni egyedül képesek. Boruljunk arczra előttök! — A' Virtus, és a' Remény, ama' két gyámolító Istenségek

A' Kárpát lelek.

azok, kik bennünket látásokkal örvendeztetnek.

**GAL.** A' Virtus? — Melly szép, melly imálandó alak! ki láthatná ötet, 's nem bökölne kecskeinek?

**A' VIRTUS.** Mi vagyunk az ártatlanságnak elváhatatlan társai. Galatea! jer karjaink közé, 's nem fogsz többé sorsod balvoltáért opedni.

**GAL.** (A' virtus karjába dől.) Ah! te hozzád esküszöm sirom' bészártáig!

**PROZ.** Te pedig báj-malasztja e' szarándok létnek, kecsgetető Remény! ne távozz oldalától, ha valaha bú' ködje borong élte' örömei felett.

Árpay Gergely.

## 5.

### Nem megvetendők az ember' panaszszai.

**H**a e' földön kielégíthetnének az embernek vágyódási, ha egyedül e' földért született volna, bizonyára méltán sajnálhatók volnának panaszai bal sorsa ellen; de minthogy látjuk, hogy e' földön a' valódi lélekre nézve minden tökéletlen, minden darabos, azokat úgy nézhetjük, mint az emberben lévő állatnak e' földhöz való ragaszkodásának jelenségeit, de éppen meg nem vehetők még is a' léleknek sóhajtási, melly e' sár-halomhoz ragasztatván, egyszer smint a' fentebbi célját érezvén, vágyódását többször össze-kapcsolja az állati ragaszkodáshoz, 's így kettős-érzést nyilván kizokogja; de majd jobban megfontolván fentebbi célját mosolyogja az állatnak gyengeségét, rajta győzedelmeskedik; ő pedig a' fentebbivel gyönyörködte magát, 's érezvén méltóságát nem tusakodik bal sorsa ellen.

4. **I**ten tehát ha bölcs vagy! e' keskeny határok közé el ne zárd magadat, mivel sohajtozva zokogsz kevés vi'sgállásaid után, fel nem leled nyugodalmadat, fel nem leled leled' eny-helyét; itt mindent tökéletlent, darabost, töredékenyt találsz, mellyek lelkedet elégtelenné tészik, úgy hogy, mint egy kényszerítik, a' fentebbi honyt szemlélni, 's így e' földről valamennyire elenyészni. Itt! itt vagyon a' lélek tulajdon vidékében; itt látja a'

fentebbi valóságokat; hogy mint sajnálják amaz alacson por-halomhoz való ragaszkodásokat az alatt lévőeknek, ők ált' -látják ama vastag fátynak vakító homályját, mely az embert a' fentebbiekről gondolkodni elzárja, itt szemléli a' lélek is azon akadályokat, mellyek boldogságát hátráltatják, látja a' lentieknek ön' szeretetüket, mely által a' nemesebbeket kirakott törjeikbe a' szép erkölcsök színe alatt csalják, 's elvesztik; ez haza-szeretetét tátott szájjal hirdeti mindenütt, azonban nyílván áll kincsés-tára, hogy a' megvesztegetettek veréjétkel szerzett kevés vagyonjokat abba tékozolva öntse, itt a' barátság, ama szent-eggyesület' lánczaít látja, mint mutogatják a' korcsok némelly ártatlanoknak, hogy édességét ennek érezvén, hamarjában ezt felváltván, a' megcsalattatott' nyakába rab-igát vehessenek; ott a' kép-mutató, midőn az emberi sokaság, vagy emberi félelem indítja őtet, össze-kúcsolt kezekkel az égbe tekintet, törli hazug könnyekkel elborult szemeit; 's mind annyiszor azon véghetetlen jót eszközül használja földi szerencséjének elnyerésére, 's eléri czélját, mivel a' hasonló színekkel gyűzedelmeskedő elérte jeleit, és sorosságát iparkodik kívánt czéljához eljuttatni. Amott szemléli az igaz erkölcsöt fényleni, de ezen fény csak a' nemesebbeket érdekli, kik épűlnek rajta, 's követésre készítetnek; bámulja, melly kevés becsé vagyon az igazság, őszinteség', nyílt szívűség' követőjének; sőt sebes záporként tödűlnak ellene a' ravaszok, 's az igazság' fátynalval elliprání készek őtet, óh! bár gyakorta az igazság fátynala alatt akarnák csak háborgatni édes nyugodalmát, de a' rossz' szívnek tolyongó dagálynyi többször nyilván keverik porba e' kevés földi napjait. Ott az átkozott részre hajlás bókól bálványának, legszemtelenebb tetteit a' fényes erkölcsök' pólczára állí, valamelly jó tettét pedig a' tökéletesség' legfelsőbb lépcsőjére emeli, ama szegényt pedig, kihez vak-buzgósága nem hajol, üldözi, kevés emberi hibájáért már megorvosolatatlan gonosznak kiáltja, jó cselekedetét pedig nem csak jónak nem ismeri, hanem külömbféle keresett ürügyök alatt valóságos istentelen tettek közé számllája.

Midőn ezeket a' felleg-várból szemléli a' felemelkedő lélek, eliszonyodik, 's irtózik újra leszálni e' földi honyjára; de mit tesz' neki! a' vastag földi teteme lehúzza oly szívesen elhagyott tökéletlen lak-helyére, bár melly örömet maradna is a' sentiekkel; itt már ezen terheket nem-csak szemléli, hanem nagy hővségben tapasztalja is; mi különös tehát! ha sebhedt szíve az embernek ezen ellenkezést látván kifakad egy két zúgolódó szóra, míg újra előbbi vidékére lelkével fel nem repülhet, és itt újra nyughatik.

Fent repdez tehát a' nagy lélek; lejöttében ámbár a' keserveket tele poharakkal ürtíti, el nem felejtezik még is polgár-társairól, kik eránt kötelességit már nem ön' szeretetből, vagy haszon-keresésből, hanem fentebbi intézetből végzi, óhajtja, serkenti szavával, példájával ember-társait, ne ragaszkodjanak e' vastag földi tetemekhez, inkább vágyódjanak a' síron túl való hazába. Ennek tehát nem létszen nehé, ha roskadni kezdenek testi művei, édes létszen neki a' halál, tudván, hogy azon boldogabb lényeknek társaságába jutand, kiknél már ez-előtt találta édes nyugodalmát; édesen fog borűlni azon álom karjai közé, melly őtet által fogja adni az óhajtott hazának; itt felserkenvén egészen megújúlva látja magát, vissza-emelekezik előbbi viszontagságaira, egész meglelédeéssel issza az új-élet örömeinek telyes poharait.

*Kövec Antal.*

## 6.

## A' L y á n y - h í v s é g.

Egy kies tavaszon, midőn még magam is jobban éltém' korányában valék, eljőve hozzám egy jó barátom, ki velem hasonló idő-korú volt. Beszélgetvén holmi tárgyairól, elő-hozánk szó-váltásinkban — mint afféle fiatalok — a' lányokat, az emberi nemnek e' virágit is. Barátom is olly forró tisztelője volt a' Szép-Nemnek mint magam; ugyan-azért ő a' lányokban igen tapasztalható hívséget az égig emelé, 's abban én is olly segéd valék barátomnak, minőt ohajtott. Minekutánna minden okait elő-számbláta, mellyekkel a' lány-hívséget megbizonyítani vágyott, még azt tevém hozzá, hogy valamint a' férjűnak úgy a' lányok is különösen hívek tudnak maradni ahoz, kinek első láng-szerelmököt kinyilatkoztaták. Ez magában igen szép ugyan, de nem más mint csupa természeti következés. Az édes szerelem' titkának első kijelentése által bizonyos báj-öröm szokott a' boldog fiatal pár' szívében előmleni, úgy, hogy az ilyenkori érzet a' szeretőknél soha ki-nem-álvó szikrákat fedez, mellyeket a' szerelemélvedés' legparányibb fuvalma is legott felélesztve gyúlaszt hév-lánggra. 'S így a' szerelem akkor sokkal mennyebb, sokkal bájolóbb lenne, ha az első szerelem-titok' első kinyilatkoztatásakor termelt pillantásokat többszer is vissza-varázsolhatnók; ezt azonban embernek csak egyszer szabad éreznie. Csak egyszer de örökre lehet a' tiszta szerelmet elajándékozni. Ha első gerjedelmét az érző szível bíró lány, egy magával rokon-érezetű férjűnak már kijelenté, nem-csak a' kinyilatkoztatás' báj-erejű szava, hanem azzal egygyűlt az érzet is kiszárványal a' szívből, és az azt kedve-en fogadó férjűnébe lopózáván, electricum csapással üt abba. Így a' legelső hajlandóság legszentebb, legtisztább lévén, ama' boldog titok' első kimondása szint-ollyan, mint a' tűz-fegyverből kipattant golyó, mellyet a' kilövés után vissza-vonunk már nem lehet. A' jobb és finomabb izlésű lyánt a' legmagasabb pontú szerénység szokván bélyegezni, ha szerelmének ártatlan hevében; a' maga hajlandóságát egy vele rokon-érezetű férjűnak oda-igérni kívánja, küzdesbejön előbb az édes titok' felfedése a' lány szerénységgel, 's áldozatot tesz', midőn magát a' szerelem-vallásra el tudja határozni. Lehet e' tehát csudálni, hogy az érzékeny-szívű lány hív marad az ő meghittjéhez, hív még akkor is, ha ez tőle elpártolni látszik? Nem, — ez semmi csuda; mivel a' szerelem' gyakoribb kijelentése csak ollyan az elsőhöz hasonlítva, mint a' vizhang, mellyet utánunk a' lelketlen testek adnak, — 's ezen-kivül az új szerelemvallás a' szerény indulatú lyánynak — új áldozatjába is kerülne.

Igy elmerültem a 'lyányok' méltó megasztalásában, míg az alatt én, tapasztaláson épült példával is ohajtám megerősíteni mind azt, a' miről most kölcsönös helyben-hagyással beszélgeték. Ablakomban egy zöld virág-edény 's abban szép bokor Nefejejts vala. — Nézd barátom, — így szólék; — nézd ezt a' nekem oly nagyon kedves virágot, melyet e' napokban Amália küldé számomra, mivel a' minap nálla létemkor bámúlván sok szép virágit, neki — tudod, minő jeltől — azt vallám, hogy nekem a' Nefejejts a' többi virágok között különös kedvenczem. Gondold-e!, barátom, mennyire nem gyűlleszt egy láng-kebelű Ifjat, oly angyal-lelkű szép lyány, mint a' minőnek Amáliát ismerem, midőn a' Nefejejts' ajándékozásakor így szólla hozzám: „Vedd, édes barátom, e' virágot; és neve juttassa gyakran eszedbe, hogy te az én szívemben bizonyos Nefejejts vagy. Virágja' színe legyen annak jele, hogy én tőled állandó hűvéget ohajtok; edénye' 's levelei' színe pedig tegye bizonyossá reményedet, az én változhatatlan szerelmem eránt. 'S ha majd szorgalmas öntözésed és ápolgatásod mellett is eljön amaz idő, mellyben ez a' virág örökre meg lenne diszeitől fosztva, jusson eszedbe, hogy örömeink, ifjú-korunk' legszebb napjai is olyanok, tehát azokat nem virágoztatni kár volna.”

Míg barátomnak ezeket mondtam, ő bámúlva, fejét hajtogatva 's epedve hallgatá beszédimet, 's midőn annak öktét kérdésém, sóhajtva válaszolá: „Beszélgetésünk' édes tárgyá eránt mondott ítélet-tétellünkben, barátom, igen megvagyunk esalva; mert Amália már ez-előtt mintegy három hónappal nekem is ugyan illy Nefejejts-et ada, szint-olly edényben, 's ugyan-azon szavakkal, mellyeket akkor monda, midőn utóbb neked ezt a' virágot ajándékozá. Ledérek a' lyányok, 's úgy csapongnak egy szívtől a' másikhoz, mint a' pillangó szárnyal egy virágról a' másikra; 's erre bizonyos tanú most legújabbban az is, hogy Amália nekem is adott már Nefejejts-et mint szerelme' zálogát, most pedig neked is olly czéltől ajándékozá ezt a' kellemes virító növevényt. Lyánynak én többé soha — soha nem fogok ezután hinni!”

Barátom, — vizonzám ekkor, — ez magában ugyan hüba, 's valóban ledérséget gyanítat; de gyakran csupa gyengesség az a' lyányokban. A' magok körül sok imádókat látni szerető lyányok néha többhez is mutatnak olly hajlandóságot, mellyet kimélve volna jó láttatni, 's ekképpen baráti tőbben is lehetnek a' lyánynak, míg azomban olyan mégis csak egy van, a' kit ő nem-csak mint barátot, hanem mint szeretőt tekint. És így könnyen lehet az, hogy Amália neked a' Nefejejts-et igaz szerelme' zálogául, nekem viszont utóbb egyedül barátság' jeléül adá; mivel a' 'Dicsőség' templomában a' szerelme' és barátság' oltára mindenkor fennálhat egymás mellett, a' nélkül, hogy az Istenek előtt kedvetlen dolgot cselekednék az, a' kinek mindenik oltáron egyaránt lobog hív áldozatja. — Továbbá, még azért is hajolhat a' lyány egyszer-smind több férjűhöz, hogy így többekkel megismerkedvén, annál könnyebben tudjon annak idejében választani, 's ezt a' kis hamisságot némelly lyányok néha szokják is gyakorolni. Némelly férfiak azon okból is szeretik a' Szép-Nemet csapodárnak nevezni, mivel hamarább hisznek a' lyányoknak mint kellene; jöllehet néha megtörténik, hogy a' ki már szívét valóban elcsérelte valamely férjűnek, viszont elígéri azt egy másiknak is. Az illy elpártolást minálunk némellyek nagyon is könnyen veszik; minden szó nélkül végbe-megy az, nem olly különös innepi módon, mint Angliának némelly helységeiben, hol a' két egymástól el-

válni kívánó szeretők, minden illy alkalommal egy hat Pence pénz-darabot törnek-el. Éppen ellenkező szokás van a' Caffer nemzetnél, hol akkor törnek-el a' szeretők valamely darab érczet, midőn nálók a' szerelem' vagy barátság' frigye köttetik. Ugyan-ezen nemzetnél, akármely fogadás vagy esküvés szent és felbonthatatlan akkor, midőn az valamely holt atyafi felett tétetik \*).

Ezeket mondám, vigasztalásúl mind magamnak mind barátomnak; de ez éppen nem talált elő-adott oksimban nyugalmat, hanem epedve, sóhajtvá nevezé magát megcsalotttnak, mivel az ő boldogságát e' világon egyedül ama' gondolat levé, hogy őt' Amália igazán szereti, a' mit pedig most kétségbe hozá, mivel azolta nekem is adott Nefejejtset, 's ugyan-azon kinyilatkoztatással mint neki. Biztatám kesergő barátomat még is, mondván: **hogy az idő 's a' tapasztalás legjobban megfogja őt' ezen esetben tanítani a' felől; füstbe szállhat e' már reménye vagy sem. A' tapasztalás nem sokára meg is győze barátommal együtt engem is; de mi felől? A' felől, hogy Amáliának viszont egy harmadik Ifjúnál is vala Nefejejtse, melly miatt barátom egészen le leve sőtjva. — Hát magam mit tevék? — kérdehetik Olvasóim. Megvallom azt is. Amália maga legjobban megtudná mondani, szerelmi hajlandósága volt e' hozzám, vagy nem; de azt én is tudom, hogy Amáliának még sokáig barátja levék, 's ez nekem elég volt; mert minckülönna igaz az, hogy a' szerelem után, a' fiatal embernek a' barátság legnagyobb idvet adhat, tökéletesen boldog valék, mikor a' szép-lelkű lány engem édes barátságára méltónak ítélé. — Mivé vált utóbb ez a' barátság? Fennmaradott e' sokáig? E' titok' tudását ez-úttal magamban kívánom rejtve hagyni, elégnék tartván most egyszer azt kimondanom, hogy Amáliát 's több illy érzetű lányokat, a' hivatenség' vádjai alól kimentettem jó barátom 's most az egész Magyar Olvasó-közönség előtt is.**

N. A. Kiss Sámuel.

## 7.

### Európa az Á'sia' nyakán.

*Tekintetes Tüdös Beregszászi Nagy Pál Úrnak az 1827-diki Tudományos Gyűjtemény' VIII-dik Kötetjébe, Európa Herczeg-aszšonyról feltett tüdös Értekezése' alkalmával.*

**H**a sok régi mythosoknak, meséknek eredeteket, mellyek a' régiség' vastag homályai közé burkoztak, a' későbbi idők által felfedezett tudományok 's tapasztalások után fejtegetjük; elbámúlhatunk, hogy alattok ollyan valóság fekszik, a' melly csak a' mi újabb-

\*) Lind Barrows Reise.



nak vélt tudományos felfedezéseink által eszméltethetik-meg. Oly gondolatokra kényszerítettünk tehát, hogy sok nagy dolgok 's tudományok, melyeket most úgy vesszünk mint újjakat, valaha már tudva lévén, későbbre elvesztek; és a' mi rövid-látású történet-író-saink csak ezen megfosztatott időkig mehelvén-fel; ama mesék 's képek előttünk fejthetetlenek maradnak.

Elhagytván most a' szent-berkek', források', kút-fők', azok mellett lévő fák' sokat jelentő régi szentségeit, a' ménkő-vezetőket, — a' Saturnus gyűrűjét, — a' földön lévő hegyek-formálásainak hat ízbeli leülepítettéseket, az áldozatokra való régi törekedést, — igen sok, az ujjabb időkbe megigazolott tudományos dolgokat, — a' Magyarok' Hold-nap-jait, sőt fogait is: — elől-vészem Európának és Ásiának képeit, melyeket Tek. Tudos Berogzászi Nagy Pál Úr, mély nyelv- és nép-esmeretségi ítélletével az idei Tudományos Gyűjt. VIII-dik Kötetjébe velősen fejtgetett.

Ezen tudós Értekezésből ellene mondhatatlanul kitetszik:

1. Európa Herceg-aszszonynak, egy úszó bika nyakára való ülése, eredetére nézve igen régi Fenitziái mese.

2. Európa aszszonyon minden Fenitziától nyugotra fekvő földet, vagy a' mostani Európát kell érteni.

3. Az egész mesébe Európa, és az úszó bika, a' fő dolgok, — a' többiek, kissébb nagyobb bizonytalanság alá vettett történet-tördelekekből vétettek.

4. Ezen mesének jelentése van. — A' történeti jelentése a' tudós Értekezésbe szintén el van találva. De ezen kívül még a' *puzta Historiái fájvei a' mesének igen csekély*; — még a' *historiái magyarázattal a' valóság' jegyzetébe bé nem avattatunk*, — ebbe az által tovább nem megyünk.

Hogy ezen mythosnak nem csak egy két szomszéd tartományok feleljenek-meg, megtetszik:

1. Nem egy darab földet, de egy egész ég-allyát, egy egész föld' részét értették a' mesén mindenkor.

2. A' Fenitziái hajósok nem csak az által-ellenbe 's közelebb lévő tenger-partokra eztek. Bizonyos az, hogy ők Európának északi partjait is megkeresték szinte a' sáros-partú Hollandiáig, és így Európát csak-nem körül hajózták. Következésképpen:

3. *Nem csak Historiái mese értelmet, de valóságos képet is adhattak az Európa' mythosá-nak.* Hogy ezt cselekedhették, meg-tetszik:

1.) Az első Hajósok, kik még mappákat rajzolni, ezekből tájékokat esmérni nem tudtak, hogy az Európa körül menő útjaikat esmérhessék, el-ne téveszthessék, az emberi test' proportióiba adhatták azt elől, — láb, kéz, derék, nyak, fő 's t. ef.-ben.

2.) Az a' Nemzet már, a' melly a' beszéd darabjainak, képeket, betűket talált, — (a' Betűk' feltalálói a' Fenitziáiak voltak), — hogy ne adott volna hajói útjainak képeket, a' mellyekre legnagyobb szüksége volt?

3.) Így volt ez az Ég-eszméretében is. A' mi legrégibb csillagzataink a' Cepheus, Cassiopea, Andromeda, Perseus társasága, — egy családi képzet. Az Argohajói út társait, Chiron, a' Hajó' mathematicusa, az Ég' csillagai közzé tette, (Hercules, Castor, Pollux, Ophuincus képe alatt Eskulap), hogy a' hajó' vitézei könnyebben megtanulhas-

sák a' csillagokat. A' nap' útja (Zodiacus) az Esztendő történeteinek képeiből rakott össze.

4. Nem lehet itt ellen-vetni, hogy így csak ugyan tudni kellett volna mappázni, — hogy csak ugyan eltévédhetek volna ezen tengeri nagy távolságokba. Mert hogy a' régiak nagy 's colossális képeket (Sphinxeket, Colossusokat) pontos mértékekbe tudtak elől-állítani, világos egy részről; más részről, az Európa földjeinek, fel-szigeteinek, tenger-öbleinek állásait 's proportióit az emberi test' főbb részei után mérhették is valószínűsággal.

Mind ezekből azt kell kihúzni, hogy:

A' Feníciai első Hajósoknak az Európa Herczeg-aszszony' mythossára mulhatatlan szükség volt, nem csak az igen keveset érdekeszülő pusztá Historiái mesére nézve, mely az említett értekezésben oly szépen elől-adatott, — nem csak arra nézve, hogy a' Feníciaiak a' szomszédokkal háborogtak, ezek az ő Herczeg-aszszonyokat ellopták, 's Leány-gyarmatokat telepítettek-meg. A' gyors hajósok mélyebben béavattattak a' Mythos értelmébe, 's hasznokra tudták azt fordítani.

De ha már ezen mésének föld-esmérési alkalmaztatása is volt; természet szerint szemlélésébe (intuitiójába), a' mesét tévő minden fő dolgoknak, mint egy táblára rajzolt történeti darabnak, meg kell találatni, a' mint csak lehet tökéletes compositióban. E' szerint tehát:

1.) Nem csak Európa Leányzó képeinek, annak nevezetesebb, kivált a' tengerek felé való részeinek kimért arányban mutatható formáinak kell meglenni; hanem

2.) Környülfalásosan, ülő, vagy térdepelő formában, támaszkodva a' bika' szarvára 's nyakára, a' mint a' Mythos akarja.

3.) A' másik fő tárgynak, a' bikának azon szerint szembe-tünőképpen jelen kell lenni, egész lehető proportiójába, nem csak, hanem:

4.) Ennek és az ő nyakán ülő Kis-aszszonyoknak, egymásra néző nagyságú arányainak meg kell a' táblán találatni; az az: fő főre, tag, test, tagra, testre; kivált a' tengerek felé, egymásra hasonlítva szembetünőképpen megfeleljenek.

Ha már a' mese' képét e' szerint az Ásia' 's Európa' partjain megtaláljuk 's láthatjuk; ki kételkedhetne felőle, hogy a' Mythos régi kezdetekor már a' föld' ezen képei a' mellyekre van célzás a' mesébe is, esméretesek voltak. És ugyan ki volna, a' ki ezeket látván, a' régi világ' tudásait, mellyek későbbre ugyan elvesztek, de az újabb idők előtt már ismét világosok, — az újjakkal össze-vetvén, — ne érdekeltetne!

Hogy mind ezek valóságok, és Európának 's Ásiának Leány és Bika formái, nem csak a' szabadon képzelődő elme' játécai; hanem valósággal tudományos, 's hajósi útazásokra alkalmasok; megmutatom:

1.) Közönséges Képeikből.

2.) Tagjaiknak proportiójokból, kiterjedésekre nézve:

1.) Külön-külön. a) Európának. b) Ásiának. aa) Hosszára. bb) Felületére nézve.

2.) Egybe-hasonlítva Európa' tagjait Ásia' tagjaival.

3.) Tengeri útazásokból.

## I.

Európa abrosszában egy ülő vagy térdeplő Leányt felvenni igen könnyű. A' mi régi Föld-írónk VETSEI ilyen formán festi-le ezt, a' köz-nép előtt kedves Strófákban:

*A' Geographusok egy Szűz' formájára,  
Európát festik a' föld' abrosszára,  
Vég Portugalliát nyomták homlokára,  
Szép Spanyol-országot ékes orszádjára.  
Arany-almás mejjén Franciaák 's a' nyakán,  
Németek, Lengyelék, szép kartsú derekán,  
A' Magyarok pedig, felől jobb ágyékán,  
Mulatnak Törökök e' Szűznek hátúján.  
Jobb kezén Olaszok, balon Britannusok  
Lakoznak sokféle Nemzetek, Anglusok  
Két hónaljja alatt Belgák 's Helvetusok  
Szorongnak, mivel ott szokak a' lakosok.  
Három Ország ült-fel térdjé' halácsára,  
Dánia, Sveczia, és Norvég' határa  
Muszkák fóknyájára, ragadtak lábára.  
„Így ült az Á'sia Bika'ja nyakára.”*

Jegyzések. 1.) Az utolsó és egy kevésé pajkos sor elmaradt, 's jött helyébe az igazabb helyhetése a' Szűznek.

2.) Az a' kérdés lehet: hogy ül a' Szűz? — Ez az ülést a' fején a' képe eleje megmutatja, ezt pedig a' Mythos is. Fenitziából jövéen, a' Spanyol-partoknak közép tengerre néző kikötő, Carthagena 's a' t. — az elsőbkek; és így természet szerént erre van az ábrázatja. Túlnanra a' haja' kötött fürtjeit, a' Finisterrei fok' kiülése szépen ábrázolja. És így:

3.) A' VETSEI verseibe egészszen el van fordítva a' kép, de miként is lehetne ábrázattal hátra ülni az állatok' hátán? És így Török-ország van a' térdjein, Dánia pedig, Sveczia és Norvegia felkavarodott szoknyáján. — A' többi helyhetések maradhatnak: Európa tehát látszik ábrázattal Afrika felé, térdepelve, kis Á'siára (mint a' Bika' szarvára) támaszkodván; szoknyájával bétakart lábait, az Azowi öböltől az Ural 's Werchoturi hegyeken nyújtja, az Á'sia nyakán 's hátára.

Nem székben, de egy Bika' nyakán 's hátán ülő Szűz Európa és az egész nagy Á'sia, az ötet hordozó Bika formát mutatja, a' Tenger-parti tartományaival körös-körűt (közepső Á'siát kihagyván) — ugyan olyas szabású Strófákba:

*Á'siát egy üsző Bika ábrázolja,  
Szarvát kis Á'sia mintegy lemdsolja;  
Feje Arabs, nyakán a' Persákat tolja,  
Az elsőll Indiát sügyein hurcolja*

*A taló India földész lőbbára,  
A Sundi szigetek úszó láb-szárára,  
China, 's Tungusia területék csombjára,  
Muszkák szálltak itt is temértek hűdára.*

## II.

Ha felvesszük az Európát tevő főbb 's kitetszőbb tagokat;

1.) Hosszúságok, magasságokra nézve:

A számvetésnek első feltalálói a Fenitziainak, útjoknak hosszából meglehetősen kiszámolhatták Európának főbb erényeit. — Az emberi test proportiója abban áll, hogy a' főnek magassága köz-mérték lévén; az ajakától a' mellýig, egy ilyen, innét a' köldökig, másik, harmadik az alsó részekig, negyedik, ötödik mérték a' térdekig, innen a' sarkig még két mérték; mindössze tehát nyolcz fej-mértékből álló magasság. Éppen ennyi az egészen kiterjesztett kezeken is a' két középső újjak végei között lévő távolság.

Hogy a' mi Szűzünknek ezek után hajszál-hasogatósis a' régi hajósoknak nem lehetett, 's még most sem lehet mérni, a' bizonyos; mindazáltal nem tér-el rend kívül Európa a' regulától. Ugyan is:

A Fő fej-mértéket vévén a' nyak-lécznek a' Pyreneumi hegyeknek felsőjéjétől, Pampelontól Liabonáig (106, vagy kereken 100. mért-föld) lécz; mellye Genevánál, köldöke Bács körül, eltakart közép része Lemberg' tájján, térdje az Á'siai Herrnhutterek' újj Sareptájok felett, — a' többi része a' Volga' mentében.

Azonképpen Szicília nyugoti fokától, Trepanótól Calabriára, innen keresztül mérvén Angliára 's Skótzsiára — ismét ezen könyöktől Hiberniára: körül-belől 6½ olyan mérték jön-kí. És így a' Szűz útját behajtva ül, mintha valamit tartana a' kezében.

2.) Felületeknek kiterjedésére nézve:

A' körül-menő első Hajósok sok földeknek szélességét is megmérhették útjok' tartóssága által. A' szélességnek és hosszának össze-vetése a' felületes mértéket adják elől. Könnyen által láthatjuk, hogy ezen mértékbe is szembe-tűnőbb 's meghatározhatóbb lécz a' főnek az egész testre lévő proportiója.

Eat a' tekintetet, Európa fejének (Portugalliának = 1934 □ mért-föld és Spanyol országnak = 3441 □ mértf.) mind össze 10375 □ mért-földnek kiterjedése; — egész Európa 150000 □ mért-föld kiterjedésére néve olyan formán lévő mint 10: 150, vagy 1: 15-re lizonnylja. Úgy vannak ezek mint egy emberi fő' felülete az egész és alól széles ruhával takart testre.

A' többi tagoknak felvehető felülete is, nem nagyon tér-el az igaz eránytól; de a' mellyeknek kimutogatósis, unalmas kicsinségekre mehetnének.

b.) Vegyük-fel már az Á'sia Bikájának kitetszőbb tagjait is. Nem találunk ugyan az állatokba oly mindenfelé kimért proportziókat; mint az emberben, — mindazáltal:

A' minden egy helyes természetű Bika, orr-czimpájától, far-csikájáig 7½ láb hosszú: feje = 1. láb 9. hü, — nyaka = két láb; — és így: hossza' fejénél 4 $\frac{1}{2}$ ; nyakánál pedig 3½-szer nagyobb.

Est a' mértéket megtaláljuk Á'siába,

1.) Hosszaságra nézve: Feje, a' Veres-tenger nyugoti alsó torkolatjánál lévő Moc-cától Sidonig = 255 mértföld. Innen a' Behring' szorosáig, a' háta mentébe mérvén, három annnyival valamivel több; a' mint az állati mérték kívánja.

Nyaka az Eufrates és Tigris közös torkolatjától, a' Camboya übölég, helye, állása szerint marha-nyakot állít-előt. Ez, a' feje hosszánál valamivel több, — a' mint a' proportzió kívánja.

A' két innenső bal lábait (mind a' kettő eltakarván a' tulsóját vagy a' jobbat), — a' két Indiák szembe-tűnőképpen mutatják formájok által. De látni való, hogy itt szoros mértékeket keresni nem lehet, mivel azokat a' Mythos szerint úgy is eltakarja a' tenger.

Hátulsó részei rendezetleneknek látszanak ugyan; de még sem térnek-el nagyon a' mértéktől. Vallyon a' Kamacsikai föld-nyelv, a' kis és nagy Kurilli, Japponiai, Lieukieui szigetek nem vétetődhettek e farka helyett?

2.) Á'siának földület mértékei is bizonyítják a' Bika formát; — legalább abban az egy mérték erénybe, mellynél többet kimutatni itt, semmi módon nem is tartozunk: a' főnek az egész testre való tekintetében.

Á'siának egész felülete 700000 □ mért-földet tévén: Arabiának mint fejnek négy-szöge 50000 □ mért-földet foglal-el, és így a' fej  $\frac{1}{14} = \frac{1}{7}$  része az egésznek, mint a' közelitő mérték kívánja.

### III.

A' Mythos két fő tárgyainak össze-hasonlítása következik:

Európa lány, az ezt hordozó Á'sia Bikájával, egymásra vitt nagyságokra nézve jobban megfelelnek, mint némelly Természet-történelmi táblákon.

Minekutána már hosszassági 's felületes mértékeit külön-külön felvetettük, 's megmutattuk; nem kívántatik egyéb, csak az egész felületeket össze-hasonlítani 's legfőbb a' főbb tagokat egymásra vinni.

E' szerint Európa Lány terület = 150000 □ mértf. — Az ezt hordozó Á'siát 700000 □ mértf. — Európa tehát Á'siának  $\frac{1}{4} = \frac{1}{4}$  része; melly proportzió az Európa hosszú szoknyája miatt nem igen hibázik.

Ha a' két fejeket vesszük számba: Európa' feje = 10375. Á'sia' feje Arabia = 50000. És így: Európa' feje, az Á'siájéra, a' mint 1: 5-re = igen tűrhető proportzió.

### IV.

A' Mythos' hajói haszna, még ma is nagy lehet ugyan, de sokkal nagyobb lehetett a' Fenitsiai első hajósoknál. Feltehetjük, hogy a' Számvetés', a' Betűk', a' Hajózás' feltalálói, a' csillagok' és a' Nap' napi fordúlása után, tengeri útazást tehettek, de éppen nem az észak' és dél' mutató mágnes után. — A' kik a' Mythos után, Európa Lány és Á'siának Bika kép mappáit meg nem engedhetnék, meg nem gondolják, hogy a' hajókázóknak képekre igen nagy szükség van a' hajók' mindenkori helyének tudására.

A' Hajók helyeinek akadémiai meghatározása, legnagyobb a' Hajókész tudományba. A' Partok mellett ezvén a' hajók' helyeinek meghatározása, az állandó parti környékek által, könnyű. Mihelyt a' gondos első hajósok az Európa' közép tengeri partjait körüljárhatták; már felvették a' kiálló föld, és a' bemenő tenger szélét. Gyakori útközből mindég többre, mélyebbre bátorkodván; a' Görög partok', az Olasz föld' ki nyúlása; — tovább a' Hercules' szorossa, majd túl az Európa' feje körülete tudva lett előtök. Magengedem, hogy a' szélvészek is sokat tettek a' tengerek' ismerettségébe tovább haladni, — a' veszedelmek sokszor nagy dolgokra tanítanak bennünket! — de bizonytalanok azon tanúságok, 's nem volt erre nagy szüksége egy folyvást hajókész, tovább tovább tapasztaló eleven Nemzetnek. Kőről menvén néhányszor Italia' föld karján, már tudhatták merre kell tartani Creta szigetétől, hogy azt hosszú kerülés nélkül rövidebben elmellőzzék.

De éppen ez a' hajózásba a' második nevezetes kérdés: Ha van tudva a' hajónak mostani helye, merre kell irányozni a' hajó' útját, hogy a' feltett helyre érhesünk, nem látván a' czélzott helyet semmi módon? ezen Hajó-út-irány (Rhombus, az a' szögelet, melyet a' hajó' útja a' Déli lineákkal formál), a' hajókön-állandó és bizonyos, csak négy-felé lehet: dél, észak, kelet, vagy nyugotra. Ezeket a' főbb irányokat, most, a' Mágnes-tő által minden szempillantásban tudhatjuk. De az első hajósok ezeket nappa' csak dél tájban tudhatták-meg merre irányozódnak, mert akkor a' nap-felé dél, által-ellenben észak, (és ez az egész déli linea helyzetése); erre pedig egyenes szögelettel csak a' kelet és nyugot két oldalra. Azonban *éjjel* minden pillantásban lehet ezen tájakat tudni, merre légyenek, 's tudhatták azt a' serény első Hajósok is, mert a' sok csillagoknak feltetszése, a' déli lapban való legfentebb állások, minden szempillantásba történik, az egy napi forgások által. A' csillagok helyeinek eszméretét ily hasznosnak látván a' Hajósok; ezeknek képeit, egymáshoz való állásait igyekeztek felvenni, megtanulni, a' mely hajdan meg is történt, mert minden emberi tudományaink között, a' csillagos ég' eszmérete legrégebb, és azt gyakoriságra is venni legkönnyebb, mert annak eredeti képe minden 24 óra alatt, szemünk előtt csendes méltóságába által mégyen, — a' mely semmi más tudományba nem történik.

Az a' különös természete van tehát a' Hajó-igazgatásnak, hogy folyvást csak a' déli lineán, vagy erre mindég függőleg hajtván a' hajót, mehetünk az ezen irányokba lévő tárgyakhoz. A' többi irányokba, mellyekkel a' déli lineával valami állandó szögelet tartanak, nem az először azon szögelet által irányzott tájakra, hanem azt alké- rülve, a' pólusok felé feljebb fordúlunk mindég, különös csiga forma vonásba, mely a' későbbi idők' találmánya lévén, Loxodromiai hajtásnak nevezetett. \*) Ezen Loxodromiai hajtás' természetét nem tudták ugyan a' Fenicziaiak; de tudták a' déli, kelet és nyugoti egyenes hajtás' tulajdonságait; tudták, hogy Cyprustól, hol a' Ierakó helyek volt, nyugoti egyenes hajtásba Cretának, Cretától az Afrikai Carthago' partjaira; az Afrika partjai mellett nyugoti irányba kis Carthágónak vagy a' Spanyol Carthágónának

\*) Ez a' hajtás a' Loxodromiai hajtásnak, hogy az egyenlő sebességre, ugyan azon irányban főtmenet Loxodromiai hajtásnak, az egyenlő sebességre hajtásnak is nevezik.

hajthattak; innen a' Hercules' szorossára. A' Mythos az első, Loxodromiai útát jelenti Sídón és Tyrus partjairól Creta felé. Cretától felfelé északi erényba megtalálván Görög-országot. Peloponnesustól nyugoti erényba Siciiliára akadtak, — használván mindennütt az Európa lyányi képen a' tagok' távolságokat. Ezek szerint tehát világos, hogy, a' Közép-tengeren lévő egyenes hajózásnak, Feniciáitól, Creta szigete a' centruma, a' mint éppen a' Mythos mutatja, — így lettek más mellesleg való centrumok: Peloponnesus, Siciília, Carthago, és Carthagena; a' mint a' történetek bizonyítják.

E' szerint ment a' hajózás a' kedvező szélben. Ha szélvész vagy ellenkező szél elvetette őket, mennyire tévedtek felfelé a' déli lineán (szélességbe)? — az északi csillagok' magosságai, mennyit mehettek a' nyugoti lineán előre, vagy hátra? — nem más-képpen, hanem az Európa Szűznek eszméretes tagjaiból tudhatták-meg, nem lévén még akkor a' hosszúságot mérő mesterséges módok.

Ha az értekezés' rövidebb határain túl menni szabad volna; éppen úgy lehetne az Á'siái hajózásnak is centrumait 's erényait kikeresni.

Mind ezekből világos következtetek:

1. Európának és Á'siának körületi formáit már régen tudták.
2. Á'siát már a' hajdani korba, még az északi-tenger' partjain is körül-hajózták. Külömben a' Mythosba figuráját ki nem vehették volna.
3. Illyenkor a' Behring' szorossán Amerikába is átal-mehettek. Ha szabad volna itt egy kis szélveszet használnunk; egy láthatatlan erő kaphatta-fel őket szélvész által, — Amerikára vettek, — 's azt is elnépesítették.
4. Afrikát körül-járták e? — Meglehet! ez az egész út csak olyan forma hosszú volna, mint egyszer Európát megkerülni, 's ismét haza jönni Feniciába. — És így kevéssel több időbe Afrika körül menvén egy fordulattal a' veres tengerre, haza kerülhetek. Még inkább megtörténhet ez, ha az eltévedéseket is felvésszük segítségül.
5. A' régi képes mesék előttünk sértetlenek légyenek! káros lett volna az ég' csillagjait czimerekké, — sőt Bibliái történetekké is változtatni. Nagy kár Európa' határait is elmozdítani, mint némely új Abrossokon kezdették.

Ti eleven képzésekkel telyes első Hajósok! kik a' későbbi pusztá szemlélődő tudományokat, ábrázolatok által előztétek-meg, 's pótolták ki! — micsoda titkos erő vont titeket Európa' tenger-übleit által-mérni, egyetlen partjait megismerni 's képekre vinni? — mi mérész elme-rajz burkozta-ta-be Európának 's Á'siának elnézhetetlen téreit a' Mythos' lepleje alá? olly meghatározott vonásokkal, melyeket 's tenger' habjai 's a' vizek' dűhei által nem törhetnek? Ti! mély belátású feltalálói a' gondolkodás hordozójának, jelöinek, 's terjesztésének, a' szám-vetésnek, betűknak és hajózásnak! — nem érdekeltek e csendes árnyékok, midőn találmányaitokra támasszkodva, sok ezer esztendő' tapasztalásait össze-révén, a' mint felfedezéseitek, úgy azok által az egész emberi valóság is iszkélltetettük!

NYIRY ISTVÁN, *Philos. Prof.*

## 8.

Az Írók, ezeknek sorsok, elrendeltetések, minden dolgokra való szoros és általános befolyások.

Nagy egy Író' elrendeltetése. Szép a' pálya, mellyen a' dicsőség' halma felé fut, honnan ragyogó gyémántokkal kerített koronánál becsesb, örök hervadhatatlan koszorút nyújt néki a' halhatatlanság' Géníussa. Szépek azon emlékek, mellyeket emel magának, a' mostan élők 's jövőndő Világ' előtt, 's az érdemet mindenkor becsülni tudó, háladatos maradék' szívében, lelkében. Csalhatatlanul szebb a' Hősök' vérrrel szerzett márvány sorompóinál, pompásan felcajzázott ravatalainál; mellyeket idő, viszontagság, lassanként elkoptat, 's feledékenységgel borít, egygyütt hírével, nevével, csillogó czimereivel, kereszeteivel azoknak, kiknek tiszteletére emelte a' gyilkoló kezeket csókoló, hízeltkedő nép. Csak egy Író emelhet magának Századok' enyészetei közt, örökre fenn-maradandó Tropheumot, csak az Írók tarthatják-fenn a' Nagy Sándorok', Caesarok', 's más híres nagy hődotlatók' neveit, kik borzasztó tetteikkel egygyütt, feledésbe' hevernének, ha írói penna ne zengje félelmes dicsőségeket. A' Homér, Plátó, Aristoteles, Cicero; Horác, meg Virgil nevek, 's hátra maradtott eleven monumentomaik, díszlenek még most, 's derűlten fognak tündöklenni, túl minden jövőndőkön, míg az emberek a' tudományi műveltséget, önnön boldogságokat, jussok', 's nemes szabadságok' megőrzését, megmaradását, érezni, becsülni tudják. Csak egy Író töltheti-el a' szívet, lelket, magas, felemelkedett, 's az emberiség' erkölcsi becsét igazán értő, valódi, józan, tiszta, érzelmekkel; ez szagathatja-el azon gyalázzattal terheltő lánczokat, mellyekkel egy Despota, egy Tirannus, a' hozzá hasonló, 's gyakran nálánál érdemesb, felséges teremtményeket, megbékózza; ez oszlathatja-el írásai által, a' Fanatizmus', Naturalizmus', Egoizmus', Bigotizmus' vastag ködjéit, mellyeket az önnön uralkodni vágyódás hűz a' halandók' szeme eleibe. Ez művelheti ki a' szívnek minden érzéseit; ez hozhatja azokat jó irányba, letépi a' bűnnek mocskok ál-orczáját, elszagathja töreit, útát mutat, égő fáklyát gyújt minden vész, 's incselkedő fondorlások között; állhatatossá tészén a' fenyegető viharokban; állhatatosságot ad a' kétes környülményekben; vigasztalást nyújt a' szenvedésekben, vég-harczban; 's barátságos kezekkel vezetí jobb világba keresztül a' sír' éjszakáján.

Az ember eredeti ajándékul kapta a' gondolkodásra 's beszélésre való tehetséget, szabadságot a' természetből, noha ezen utólsóra való szabadságtól, hogy érzését, gon-



dokodását szabadon kinyithassa, fájdalom, gyakran megfosztatik a hatalmasság által; írni pedig — nem mindennek dolga. Kevésnek engedődik tehetség' érzéseit, gondolatjait mondhatni, leírni, annak értelmes nyelvet adhatni; kevés felszenteltnek jut oasztályúl, hogy papirossainak szölvő nyelvet adhasson, mások' leikébe ömölhessen; érzéseit, szendergő gondolatjait mozgásba hozhassa; annak életet, elevenséget adhasson hozzájuk; néma papirossaikon értelmes felindító szövkkel beszélhessen, s megmutathassa a boldogságra vezető legbátorságosb útát, mellyen járjanak. Minden író arra hivatott, hogy az igazságot; tisztán, nyilván kijelentse, az emberiség' jussait oltalmazza, a sértéstől megmenitse; ő az emberi nemnek született Procurátora, pártfogolván s megóvván annak jussait; néki ada a' gondviselés tehetséget, hogy a' társaság' hasznát, mellyben él, előmozdítsa; mások csak lételeknek eleikbe szabott kerületiben munkálodnak, ő pedig az Emberi-nemnek s minden Nemzetek s Népeknek oktatója; nem szorítatik nemzetének, hazájának szoros körébe, hanem kímégyen más tartományokba, és szájának beszéde ki-hat a' földnek egygyik végétől fogva a' másikkig, egygyik pólustól a' másikkig; — néki oszlopnak kell lenni az élet viharai között, mellynél a' vándor megnyugodjék, s a' forgeteg előtt menedéket találjon; beszélni kell, midőn mások halgatnak; felfedni az idő-kor' hibáit, el nem pirúlni, meg nem rendülni a' lelki és világi ítélőszék előtt; igazság szeretetből feláldozni mindent; állapotját; vagyonját; szerencséjét, hazáját; sőt ha kívántatik, ön-nön nyugodalmát is. Semmi se lánczolja-meg őtet, semmi se küsse-le nyelvét; ítőszék, ha gonosz tetteket lát; ha a' szenvedő ártatlanságot, a' nép nyomorgató küszöbje előtt sóhajtni hallja, szabadon emelje-fel szavát, bátran mondja-ki az igazat. Jaj az emberiség' jussainak! ha az író gyáván reszket kimondani az igazat, előtte minden ember-nék egyenlőnek kell lenni, gazdagnak, hatalmasnak, szegénynek jussát, egy irányba tartja s tanítja; a' tiszt-viselőt hivatalára emlékezteti, a' nagyot kötelességére; minden embert úgy néz mint atyafiát, legyen bár az Mahumedánus vagy 'Sidó, Grölland vagy Celta, Pogány vagy Keresztýén; az igazság' lelkétől vezéreltetve szelíden s tanítólag mutatja a' jót, mint tökéletes ember-barát. Minden jót szeret hazájában, s azon kívül előtte a' mocsk-vétak mindenként rúg, szeenyes, idomtalan, hárszonyban bár, vagy vastag czondrában jelenék is meg; s a' vétkes mások' boldogságot megrázó pestises felekezeteknek vár-falsít; oltalom' bástyáit lerontja. Felszölv az emberiség' letapodott jussai mellett, s leveri az azokat szorító lánczokat; megerőtleníti a' hízkeldek' csoportját, kik az Uralkodók' székénél táboroznak, s a' nagyok' pítvariba a' port nyelik. — A' születés, állapot és tehetség nálla semmi különbséget nem tésznek. A' valódi érdem, nemes lélek, virtus, indulatoknak azok egyenessége, mellyek előtte megkülömböztetést nyernek; hatós, velős beszédjének ereje hatalmas csapásai alatt, kiesik a' kegyetlen kezévből a' sujtoló korbács; megemlékezik semmisségéről, hogy egygykor ő is csak por, csak hamu léssen; rémítő emlékezet fedí sírját s nevét, borzasztó halgatás fogja felejteni.

De szükségesképpen megkívántató egy íróban, ki másokat virtussal fényleni, s az igazság' útján járni tanít, ki másokban az erkölcsi nemesebb érzéseket felélesztetni, szívet nemesíteni, s józan értelmet támasztani akar, hogy maga is tisztá, meghatározó, kimivelt értelemmel, lelki erökkel, meg nem romlott szívvel, s a' közönséges jöve-

ló, 's az egésznek boldogságát elő-mozdítani kívánó indúlattal birjon, 's mindenkor olyan magvakat hinteni légyen fő czéjja, mellyek az idő-kornak, 's következendő világnak hasznos gyümölcsöket teremjenek; 's azt a 'tökéletesség' lépcsőin az emberi méltóság-hoz illendő fentebbi értelem világába emeljék. (a.) Birjon tiszta, józan, által-ható értelemmel, légyenek ismeretesek előtte az emberi szívnek, értelemnek, természetnek minden osztályjai, rejtekei, ismeretesek, felvilágosodtak; birjon azzal a' hatalommal, melly a' szívet, lelket meghódolni tudja könnyűséggel, hogy az előtte setét tisztában álló tárgy' méltóságát, magosságát, dicsőségét, fellengését, másoknak érthetővé, megfoghatóvá, át-láthatóvá tegye; igazságai, mellyekkel másokat munkája felől meggyőzni akar, kifoghatóság nélkül valók, kétség alá nem jöhetnek; bátor képzeti közzt mint egy felszentelt bajnok szálljon szembe az idő-kor' rossz' szellemével, vissza-éléseivel, bal vélekedéseivel, bátran támadja-meg a' száz fejű hidrát, 's egész világ' láttára terítse porba azt; nem birhat ugyan minden ész lánggal, teremősi lélekkel, de nem következik innen, hogy egy józan lélekkel, megtisztolt értelemmel bíró ember, jeles író ne lehessen, ha okát, tudományát, meggyőző tekintettel, hódító kedves érzéssel párosítva tudja mások eleibe tenni; megmelegítheti azokban a' szívet, tűzbe, lángba hozhatja a' lelket, indulatokat, 's jól tévőleg szivároghat azokban által idő-soronként a' jövődő világra is. (b.) Birjon meg nem romlott, meg nem vesztegetett szívvél; ép és meg nem romlott szív, 's igazság szeretet egy valóságos Tudós' karaktere, akármit mondjon az elme, okosság, ha a' szív annak makacson ellent-mond, ha annak jobb-jobb intézeteinek nem enged, hasonló lézen az író a' pestises mirtigyet lehellő Cerberushoz, melly földet, levegőt megveszteget, 's halált és pusztulást okoz. A' tellyesítő akarát, a' szíve, melly ha meg van romolva, híjában igyekszik az elme az eláradott indulatokon diadalt venni. — Hasonló egy megromlott szív a' terméketlen földhöz, mellybe híjában vették a' jó mag, ha néhány azokból ki kél is, azt a' dudvák hamar elfojtják, megölik; olyanná lesz' az elme, mint a' száraz felhő, dörög és villámlék, de a' termékenyítő eső, pusztá kő-szálakra hál; mint az üressen hangzó ércz, foganatlan hangzik. Úgy képzeni az elme és szív közzt való közös correláziókat, mint egy Státus alkotványba a' Fejedelmet alatt-valóival, ha a' bölcs intézetek az elszórt érzéseket szerencsésen egyesíthették jó-czél irányokra hozhatták, az értelem' világa tisztán fénylik, a' Státus szerencsés és boldog, 's az egésznek java, óriási lépésekkel halad; de ha makacsok, engedetlenek, romlottak, semmi bölcs intézet lábra nem kap, a' jóknak becse nincs, inog a' Státus alkotvány, 's pusztulást 's rémitő veszedelmeket szül az egyenletlenségből származott csata, mellynek rettentő zúgása távoli vidékeket is borzaszt. Így van a' dolog a' szív, és az elme, vagy okosság közzt is, ha a' szív hajlékony és meleg, 's engedékeny az okosság intéseinek, a' jóra törekedő czél' kivételére, azzal egyesül; hódító, magához vonzó kellem terül az író' gondolatján, béhat tárgya lelkébe, onnan meríti a' legiszább igazságokat, meggyőző okokat; megmutogatja annak küzbe-vetetlenül való hasznos következtéseit; szerencsés elő-menettel dolgozik másokra nézve; ellenben, ha makacson ellent áll az elme felsőbb rendelkezéseinek, 's annak ellene dolgozik, nem adhatván az tiszta világosságot, inkább káros, mint hasznos következtéseket húz maga után. Valamint lehetetlen egy jó erkölcs tanítónak, kiből a' szív és lélek egygyet-értve egyesülnek a' jónak elő-mozdítására, akár-

melly megromlott erkölcsi világban is nem építeni, 's a' jónak magvait nem tenyészetni; éppen így nem állhat meg az értelem' világa a' szív' akarata nélkül, akármint mondjon az elme; de ha a' szív tartja a' kormányt, 's a' zablátlan indulatok egész csoportjával, annak elnyomására rohan, akármint akarjon is az elme, az okosság, a' kevés jó közzé, mindenkor legtöbb mérég keveredik, méz is alatt mérég lappang, melly szép szín alatt ömölvént által, a' mindenkor kíváncsinak maradó szívbe, azt hamar megvesztegeti, 's az okosságot gyakran elnyomja; bár törekedjék is az, olyan mint a' villamlás, melly fellobban, homályosan pislog, 's hirtelen elenyészik. Sok külfömben nagy elmék' példája bizonyította meg már ezen állítást, kikben nem lévén a' szív egygyesülve az okossággal, romlottak, mikor építeni akartak. Helvétzius és Spinóza, meg Mirabeau a' szív romlottsága mellett, minden fellengzések' ellenére is, veszedelmes Tanítók maradtak. (c) Légyen a' cél mindenkor erkölcsi, 's az egésznek boldogságát elő-mozdító; a' kit önön hazson, hír, név, nyereség' óhajítása ragadnak az Írói pályára, nem vezéreltetvén az igazság' tiszta szeretetétől, nem lévén legfőbb kívánsága a' köz-hasznú tanítás; lehetetlen, hogy tárgya' melegségit igazán érezze, azt jól 's egészen felfogja, 's másoknak köz haszonnal által-adja; mert a' pénz' 's nyereség' hangja zúg mindég fülének, 's nem azon igyekszik, hogy jót és becsesit; hanem mentől többet írjon, melly érzeményét gazdagítsa; távol kell lenni tehát egy ember' barátjait igazán szerető, azoknak fő javát, boldogságát, tellyes szívéből elő-mozdítani törekedő Írónak, minden haszon-vadászástól, nyereségen kapástól; — írjon azért, hogy ember-társait a' tökéletesség' lépcsőin fentebb-fentebb emelje, szívüket nemessítse, értelemeket kimivelje, 's ez által százaadokról-százaadokra terjessze a' boldogságot hátra a' késő világon is; bár-ha azért gazdag jutalmakat, rangot, czímereket nem nyer is, mellyek megkülömböztetést adhatnak ugyan, de áldást, boldogságot nem terjesztenek. Ekkor lesz' az Író köz-hasznú, ekkor az emberiség' boldogítója. — Alig hihetni, melly nagy befolyással légyen egy Író a' szív' formálására, a' karakter' nemességére, valódiságára, a' lélek' tökéletességei' kifejtődhetésére az ő köz-hasznú befolyása által; a' legnagyobb gonosztévő is megismeri a' virtus' becsét, meghódol annak; a' szeretet nélkül való szívbe, emberi érzemény csúsz-bé, 's a' vad vérgengsz' kezéből kúcsk' a' gyilk, erkölcsös, és becsületes lények, ~~szavának hangjára megmozdul~~ a' vadság, felomhadnak a' zablátlan szélveszes indulatok, 's mint Amphionantja' hangjára új világ épül. — Az egésznek 'boldogságát, tellyes munkássággal mozdítván-elő, építvén mindég, rontás nélkül jobbítván; vér és mocsk nélkül egy szelid boldog Genius lebeg alakján, nem a' halál' öldöklő angyala, kinek ijesztő tekintete a' boldogság' és tökéletesség' tartományába vgyódót, két élű fegyverrel kezében, vissza rettentí. Erdemei csatáhatatlanul szebbek a' vértől mocskos bajnok' tetteinél, nyomdokai jóltévőbbek a' hős' útjánál, mellyen pusztulás és vész táboroz; mert ő mindég boldogit, 's örömdényét vér nem jeleni. Tagadhatatlan, 's nem lehet még a' kevésbé értelmeseknek is meg nem esmérni egy jó szívú tiszta lelkű Írónak a' köz-haszonra való általános és egyenes befolyását, mert a' mázolóik és tudáskodni szeretők, kik az érdemet meg nem esmériik, a' virtust gyalázzattal illetik, 's a' tökéletesség' útjában csak akadályul vagnak, említést sem érdemlenek. Sajnálunk kell, hogy találkoznak oly esztelen szemet emberek, kik a' virtus' megromlásában, a' köz-boldogság' akadályoztatásában keresik dicsőségeket, 's esz-

tal sok nagy hasznú Intézeteknek terjesztésében ellent-állanak; kik szüntelen vissza-vontást és zűrzavart lehelvén, békességet papolnak, 's jobb Iróink szives velős igyekezetje-  
ket mocskokkal fertőztetik. Ki hihetné azt, hogy azon hadakozók, hősök, zűrzavart hin-  
tegetők, kik vérengző tetteikkel az elhúnyt századok' soraín keresztül magoknak márvány-oszlopokat, 's az emberiség' jussait hevesen érző, 's szabadságokat meleg tűzzel  
védő jó emberek' szívében kő-útállást érdemeltek, az emberiség' boldogságát segítették; midőn egész Országokat pusztákká tvenék, virágzó Városokat hamu rakásokra  
váltogatának, szerencsés helységeket vég-pusztulásra juttatának, ezereket megfojtának,  
és más ezereket az elcsüggedés', az éhség' és a szükség' furiáinak kezekbe juttatának.  
Igaz ugyan, hogy nem lehet talán olyan nagy romlás, pusztulás, mellyből némellyek-  
re valamely csekély haszon ne háromlanék; de micsoda haszon, micsoda boldogság az,  
mikor egynehánynak kedvéért az egésznek java megbomlik, boldogsága akadályozódik,  
szer meg ezer, addig boldog meglegező Familiák végső pusztulásra jutnak; Hazsójokat,  
békességeket elvesztik, 's bujdosásra, koldulásra kényszeritnek. Óh melly boldogtalan  
szomorú sorsa fog lenni a' jövőendő igazságos Ítéző-szék előtt annak, ki ezerek' jól-létét,  
csendességét feldolta: kit a' hízelkedők hősi címekkel, Nagy Sándori, Caesári nevek-  
kel tisztelnek! Valóban irtózik szívem a' vérengző bajnok' látására! a' legálább való, so-  
kaktól megvetett ember, ki kötelességét hiven teljesítette, az éhezőnek kenyérét  
megfőrtte, 's szomját enyhítő itallal lessillapította, ember-társát tehetsége szerint segí-  
tette, boldogította, elayerendi elől a' pálmát, 's részt vézen a' megígért örökségben,  
mellyből az kitagadtatik, az ártatlanul kiontott vér számba kéretik; less idő, mellyben  
az oszlopok lerontatnak, márvány-táblái össze-törtnek, nevek feledékenységbe megyen;  
less' idő, mellyben ezt mondják, nem ismerem az embert. Szerencsétlen, valóban  
szomorú sors! fájdalommal telik-el szívem e' gondolatra! én inkább dallaním a' nyúl  
mellett zsefekkel enyegő jó szívű pásztor lyánykát, inkább az emberiséget boldogító  
tudóst, 's nem énekelnék soha Hósi-vértezetet a' pusztulás és rém vitézeinek, béc-ha-  
halhatatlan Koszorút nyernék is általa. Melly mosolygó alakban tündöklik ellenben egy  
olly Statista, egy olly Politikus, ki egy derek Irónak út-mutatásai szerint formálá ma-  
gát; meggyőző lelki erő 's hatás ékes-szóllás által a' hadi seregeket elosztatja, a' hadat  
semmivé tészí, az Országnak békéjét vissza-adja, 's a' felelnek megegyeztetése által  
az ellenséget a' határ-szélekről elűzi; neve szájról-szájra hangzik 's a' háládatos mara-  
dék áldást kiált poraira. Melly fontos tehát egy Írói pálya, melly sokféle az emberekre  
által háromló haszon, melly felemelkedett érzések, mellyekkel tanít, a' jót kimutatja,  
a' tántorgót jó úton vezet, melly sokféle nagy és hasznos Intézeteknek talp-köve, melly  
sokféle úton módokon fejlődik belőle a' tökéletesség' ideája; nála találja-fel egy Sta-  
tista a' legbőleőbb Státus-alkotványról való képzeteket, annak legtökéletesebb igazga-  
tása' módját; nála egy Politikus állandóbb és legtisztább principiumait; ő segíti a'  
Törvény-adót arra, hogy az emberek' lelkébe egyenes ismeretek' vezetékjein behathas-  
sék, azokkal megegyező szelíd és igazságos józan okossággal, lelki ismérettel me-  
gegyező Törvényeket hozzon; ő ad életet, lelket, tüzet, hangot a' Poétának, Mu-  
'sikusnak; tanítja a' jöttévs mesterségek' ezerféle neméit, 's gyakran szikrák őő a'  
langra rohinó Génieinek, 's belőle meríti a' kép-faragó ideáit, mellyeket a' néma

kö-zsárokön megvalósít. Úgy látszik az emberiség' és a' tökéletesség' szeliden boldogító Géníussa az ő szíveikben és lelkeikben lakik.

Kinek köszönhetik a' föld' lakói, ha Ember-barátok a' Fejedelmek, Uralkodók, Igazgatók, Törvény-bírák; ha az alatt-valók' boldogságát el nem nyomják; ha a' csatamezőn eldaruult katona szelidebb, emberibb érzéseket öltsz-fel; hane-ha az Íróknak és Bölcséknek, kik az igazság' egyenesség' mérő-serpenyőjével fontolják a' föld' minden népeit, nemzetségeit, felsőbb és al-osztályait, kik egy Nerónak, Caligulának nevét gyalázzal 's megvetéssel bélyegzik; akkor, midőn egy Titusnak sír-halmán az emberiség' nevébe könnyeket hullatnak. Ha az igazság és békesség a' Tartományokon össze-ölekeznek, ha a' nevető mezőkön Céres' gazdag kalásza, arany hullámokat hánynak; százasorosan adván vissza a' jó reménnyel elszórt magvakat, a' termékeny föld, kinek köszönhetni inkább, mint a' Tudósoknak és Íróknak, kik a' had' és pusztulás' pokoli henyáját szelid tanításaiikkal távol úzik, 's a' társaságra boldogabb napokat virraztanak, 's a' dühödő fanatizmus ember-vértől füstölgő oltárát lerontják, 's az emberiség' elvesztett jussait vissza-állítják. Mikor egy Voltaire, egy Rousseau az emberek' elnyomott szabadságáért hangosan kiáltoz; mikor egy Juvenát, Rabner, Swift, a' vétkes vissza-éléseket egyenesen megtámadják, 's kiméltlenül korbácsolják, csak az Íróknak köszönhetni, hogy a' Vallás' 's erkölcs' principiumai a' mocsoktól, emberi találmányoktól megtisztítottak, 's a' jól tételle, emberi érzésekre, Isteni tiszteletre felemelkedettségbe, elevenítőbbé tétettek; hogy a' nevelés bölcsőbb elintézkések szerint jobb karba hozott, mely a' gyermeket nemes lelkű ifjává, ember-baráttá, jó hazafiává, hív felelősséggé, gondos atyává és anyává formálja, azt egy Kant, Fichté és Pestalózi irásoknak és gondos áradásoknak kell köszönni. Tisztelet a' nagy lelkű Howárd hravainak! ki hogy a' penészes tömlőczők' rohasztó gőzében sínlődő nyomorult ember-társai szá-nakozásra méltó állapotján könyörületességet támaszthasson a' föld' nagygyaiban, 's hatás megrázó ínlést adhasson a' természet jussainak szentebb megőrzésére, harmincz eleven sír-boltokat látogat-meg, 's melegen érző szíve intéseinek maga is áldozatja lesz. Tisztelet azoknak, kik az emberiség' jussait letapodó törvényeket eltörölték, 's a' Bírák' szívébe szelidebb emberi érzéseket sögőzötték. Tisztelet azon Íróknak, kik az elő-ítéleteknek bátran ellenek állónak, az emberiség' jussait hatalmasan védik, 's a' vak történet vagy bal-ítéletek miatt szülőtte földjüket elhagyni kénytelenített sok szerencsétleneknek hazájátok vissza-adják; kik a' szerencsétlen és gyámoltalan Amerikánusokon gyakorlott emberekhez nem illő gyalázatos rab-kereskedést felszólássalok elűrlötték, 's lánczaikból feloldozták. Csak az Írók' írtt gondolkodása és gondos áradozása és gondos iradozása hogy sok pusita helyek haszon-vehetőkké tétettek, 's feldúlt Országok, Tartományok lakosokkal betöltettek, gazos mocsárok termékeny mezők-ké tétettek; hogy a' Fejedelmek inkább ismériék mint valaha Országjokat, Tartományait, a' nép' jussát; hogy a' tudományok, mesterségek virágoznak, azoknak köz-haszna megismértetett; hogy egy IV. Henrik és V. Károly ezt mondhatták: Abban találják legfőbb boldogságjokat, gazdagságjokat, ha alatt-valóikat gazdagíthatják, boldogíthatják, szerencsésekké tehetik. Ném fegyver, hanem az Írók és Tudósok vetették-meg annak talp-követ, hogy elfelejthetetlen kegyelmes Fejedelmünknek II-dik Jó'sefnek, sentebb magosb' azellemű képzetei a' lelki-isméret' szabad-

ságát felállították, az erkölcsöket megjobbitották, 's hogy ő okos törvényeket szabott, a' nevelést jobb lábra állította. Csak ezekből tanulhatta-még ama' századok' sírján, fenn-írva lévő nagy igazságot, hogy a' lelki-isméret' országában senki uralkodó nem lehet. Ezek segíték a' bölcs rendelkezéseket magyarázatjaikkal, ők hajták a' nép' szívét arra, nö-gyüessal végbe-vitték azt, a' mit ezendő-századok alatt ez előtt egész Légiók vég-be nem vihettek, 's most sem tellyesíthettek volna, az elmúlt 's máj időknek mind ezen száleménye, teremtménye, az Írók' munkája vala! ki vonja-le tehát a' gonosz-tévőről a' lárvát, hogy gonosz tettei nap-fényre jöjjenek? É az, ki a' 'törvény' szentségét, annak megháborítói ellen védi, fedezi; ki az embereket kötelezetésekre, kötelességekre meg-tanítja, ki a' virtust tiszta fényében, 's a' vétkeket undokságában megmutatja; ki a' sebekre balsámost cseppet, 's örömet, reményt gerjeszt az elkeseredett szívben, ki nyugalmat 's vidor színt önt szelylel a' fonyadt sápadt bánatos arczon; ki az embert magával, 's a' világgal békében élni, megelégedni tanítja. Ezek nélkül romlásához közelgetne a' világ 's maga magát megemésztené. Ezek Tanítója a' népnek, kiknek bölcsessége az egé-szet igazgatja, kiknek okos elintézetek miatt csak egy kerék is a' nagy machinában meg nem akad, hanem mindenik közös harmóniában az egésznek javára munkál. Csak Írók-nak és bölcseknek köszönhetni, hogy tiszta erkölcsi érzésekkel bíró magokkal és má-sokkal megelégedő szerencsés emberek vagnak a' földön, hogy az élet' boldogságának többféleiségeivel élhetnek, hogy a' Világ' theátrumán szerencsével játszódhatják rolléjokat, 's díszszel tünhetnek-el a' kulisszák között, mikor a' kárpit leesik, 's az életnek elegyes scénája bévégszódik. Innen csak az Írók által belénk öntött erkölcsi érzések, megjáb-búlt életünk, 's ennek ün' tudásából származott belső nyugalom, lelki csend 's béke ve-zethetnek bátorasággal a' sár' setét homályos kapuján keresztül fel a' csendesség' meze-jére, ama' jobb világ' dicső hajlékaiba.

Nemzetem' Írói, Hasámbai! ti tudjátok, ti ismérítek azon elragadó örömet, mely annak érzéséből szármásik, mikor valaki fegyver 's erőszak nélkül a' szívnek minden érzésén, indulatján, az okosság' birudalmában uralkodó lehet, 's tetszése szerint kor-mányozhat, valamerre tetszik. Valóban megérdemli, hogy minden idejét annak szentelje, kiszakassza magát a' társaság' kebeléből, csendes magányából néma falak között terjeszse az ádást, mozgást, és eleveniséget okozzon az induletokban, erkölcsökben. Szép az éjjeli lámpásnál hervadozó arc, a' jószág 's becsület, szeretet és bizodalom festődik azon, csend 's belső nyugalom lakik, nyájasság 's barátság mosoly; mely szép, mely dicső jutalmakat érdemel egy Tudós, egy Író, ki ekként terjeszti maga meg-táradásával a' köz-jót 's boldogságot, 's még is, mely kevés az, mellyre számot tart-hat, midőn czélzásai felre értetnek, jóra törekedő szándéka, intézetjei balra magyaráz-tatnak, 's gyakran mocokkal, csúfolódásokkal fizettetnek-viszsa. Egy szelid érzésű Írónak jóra törekedő indulatja mentt ugyan minden nyereség kívánástól, 's maga érde-mébe burkolva, megelégedő jutalmat talál; nem vakítja ugyan a' babér' vagy olaj-ág' dicsósége; hanem eredeti vonszodásai, belső sugallatai' őszönéből dolgozik ember tár-sal' boldogításában, nem vágyván arra, hogy mintegy Olympi-győző, vagy Petrarca a' Campidoglio-n mekoszorúztassék, mert küstünk hánynak lehetne még csak az a' sze-renccéje is, hogy mint **BÉRSENKI** Somogyban, egy Yármegye' Gyűlésében közönségo-

zen magdicsértések, vagy hogy a Keszthelyi Hélikonon egy élő-fa ültetődjék emléktől. **BÁRÓCZY**, ki literatúránk' hajnalát felderítette, nyelvünk' szennyeit hullongatta, meg tiszteltetés nélkül nyugoszik; ő utánna legtisztesz' bajnokunk **KAZINCZY**, ki annak kellemét, grátsiai alakját, 's annyi sokféle szép tulajdonit nap-fényre hozta, az ezért való sanyar küzdellések, viharok, 's tusák között őszült-meg, 's még eddig-is, a körül áhatalos szorgalommal fáradozni meg nem szűnik — nyelv-rontónak szidelmaztatik, 's előbb utóbb talán annyi jutalma lesz, hogy önnön érdemeiben megpihen. A' Franciaia becstüni tudta és tudja Nagyjaít, 's **Voltaire**' 's **Franklin**' tetemei a' Nemzet' Pánthionjában nyugosznak. Albion még életekben érdemekkel, jutalmakkal, megkülömböztetésekkel tisztelt őket, 's a' **Newton**, **Pope**, **Schakespeare**' hamvai, a' Királyok' temetőjében nyugosznak, 's képeik **Westmünsterben** emlék-szobrokban tündöklének. A' Német Nemzet többféle megkülömböztetésekkel, ajándékokkal jutalmazza Tudósaít, 's föbb helyekre emel-fel őket. Nálunk még eddig a' Tudósnak, főként az Írónak nem sok becsé van. Találkoztak ugyan nálunk is nagy elmék, kik minden Tudományosztályban jelesen állhattak volna elő; de az idő-kor' szelleme nem fogta pártjokat, 's a' helyett hogy **Prytanoum** vagy **Poeta Corneli** fogta volna bé őket, kineveltettek, kicsúfoltatnak, vagy ha szelídébben bántak velek, fel nem vétettek, meg nem láttattak, **VIRÁG** és **KAZINCZY**, **KIS**, **SÍPOS**, **ARANKA**, jelesen 's grózedelmesen állhattak volna elő akármely osztályban is? az öt Szomorú-játék' és **Paris** per' Írója, ki megmutatta kevésben, mit tehetné, kiből könnyen **Schakespeareja** lehetne Hazánknak, ki egyedül uralkodhatna, Dictatori hangon parancsolhatna; mindennemű osztályban ismértelen fel nem véve rejtenik kicsiny Hazámnak egy csendes szegletében.

Nálunk fájdalom Tudósaink még kevéssé ismértetnek 's vétetnek számba, nyelvünk még mindég kétes kérdések alatt áll, iskoláinkba felvéve nincs, 's Elő-kelőink nagyobhára Német és Franciaia nyelveket beszélnék 's könyveket olvasnak, mintha a' Magyar könyvekben semmi jó nem volna, azokat elmellőzik, nyelvünk' megrontásán panaszoznak, hogy azt eddig nem hallott szokatlan új stílussa miatt nem értik, hogy az régi penészes alakját levetvén, új színe miatt szenvedhetetlen; 's inkább vesztik idejeiket sokan idegen erkölcsöt, ízlést rontó könyvekkel, több hazánkújai, az élet többféle szükségéi miatt, azokkal még nem ismértkedhetnek; ehhez járólván még a' Könyv-árosok' Jelftetten fősvényése is, azoknak eladásában, 's így Literatúránk, Culturánk nehezen haladhat. Íróink sokan kedvetlenül vetik-el pennájokat, vagy pedig 'fáradozások' hasznos gyümölcsöt por és moj emészti-meg, mivel még igen kevés pártfogói találkoznak azoknak. — Íróinkat munkátlan restséggel, tudatlansággal vádolni nem lehet, ezersféle akadályok között is sokan megbizonyították azt, hogy a' magyar Írók is akármely tudományi osztályban nagyok, jelesek lehetnének. Mit nem tehetett volna **KAZINCZY**' széles tudománya, klasszikai mély ismeretsége, 's fáradsatlan 's vas szorgalma, mellyel Nemzétünket a' régi és újabb Nemzetek Tudósaínak és Íróinak annyi becses kincseivel meggazdagította? **VIRÁG**' századjai; **BUDA**inak jeles **Históriai** dolgozásai, 's **KIS**nek mély ismértetekkel, velős tudományokkal tele becses munkái, 's **PETHÉ**nek gazdasági dolgozásai 's más becses írásai minden időkhöz szállani fognak? — melly felséges érzésekkel, magos gondolkozással tellyesek **TÓTH FERENTZ**nek, **MÁRTON ISTVÁN**nak 's **Prof. KÖTELES**nek vallásos és fi-

lozói munkái, 's több tudományos osztályokban is, szép példánk vagynak, hogy Tudósaink és Íróink egyebekben is tökéletesek lehetnének; eleitől fogva nem volt rest Nemzetünk az effélékben, mint azt nagy részént kéz-iratokban heverő 's nyomtatott régi Tudósaink' és Íróink' munkáik bizonyítják; mivé nem lehetne Nemzetünk, ha Íróink, Tudósaink több rész-vétellel fogadtatnának, ha a' megkülömböztetések' osztályjába juthatnának, rangokkal tiszteltetnének, melyeket Eldőseink Tudósainknak, Bölcsseiknek osztottak; de fájdalom, a' valóságos Tudós csak alsóbb sorban van, 's a' jobb részt gyakran méltatlanok nyerik-el, kik őket becsülni nem tudják, 's önnön gyengeségek érzéseikből becsülni nem is akarják; 's a' kik valamit látnak is, idegen nyelveken írt könyveket szereznek, 's azt hiszik, hogy az elme 's lélek' tehetségei csak német 's francia mezőkön művelődhetnek 's érhetnek-meg; a' Hazaiakat mint haszna-vehetetleneket parlagon hagyják; idegen szokásokat, idegen öltözöket cseréinek; 's pírúlok meggondolni, 's fáj tudnom; sokan hiúságból e, vagy köny-elműségből magyarul sem beszélnek. Az Iró tehát szorgalmának, igyekveteinek ideje korán való jutalmát nem várhatja oly babér ez, mely életében kevés Írónak, Tudósnak virított, 's nálunk még egynek sem zöldült; 's ha a' tudományok' ismeretek' gazdag kincsei, oly megmérhetetlen tartományt ne foglaljanak-bé, ha magokban oly sok gyönyört nem szolgáltatnának, melyet egy tudatlan nem ismér; úgy bizonyára egy Írónak sorsa nem volna irigylendő; pedig, ha Íróink, Tudósaink számba vétetnének, megkülömböztetnének, gyaláztatól 's a' félszeg nyelvek' mocskaitól megkíméltetnének, oltalmaztatnának; nem hiszelkedem talán, ha azt mondom, hogy Nemzetünk is versent repülhetne több Európai Nemzetekkel, a' Görög Ideál' tökéletességéi felé; ha MÁTYÁSunk' ragyogó napja le ne habadjon, ha bölcs és hasznos intézetei, melyek által a' tudományokat pártfogolta, a' Nemzeti léleknek mozgást és elevenséget adott, elhunta után fel-ne forgattassanak; talán most dicsőségünk' napja dél-szinben tündöskölné, de az ő uralkodását követett szerencsétlen sanyar idők minket attól messze távoztattak, 's mikor és ki less' még egy Mátyásunk, ki Íróinkat, Tudósainkat oltalmába végye, 's gerjedező Nemzetünket repülésre indítsa? ki mint a' Nagy Friderik Gellert levelei' látására nyelvünket iskoláinkba hangzó nyelvvé tégye? — Eldőseink' fegyvere, 's annak híre pólustól csak-nem pólusig hatott, nékiek új és holdog Hazát hódolt, mikor less' az, hogy tudományi ismereteink más mévelt Nemzetek' sorában nekünk helyet szerezzen? —

Hazámiai! Nemzetem' Írói! hogy mi a' műveltségnek ezen lépcsőjére juthassunk, szükséges a' lelki szorgalom, az elme tehetségeinek ösztönzése, szükséges az éjszakázás, a' néma falak között hervadó arez, 's elromlandó rövid életnek nemes feláldozása. Bátoran győzzünk-meg hát minden akadályokat Honnunk' Nemzetünk' javáért, nagy lelkűen hallgassuk-el a' csúfolók' nyelvét, büszkén vessük-meg az irigyek' fondorlásait, dolgozzunk és írjunk ember társaink' hasznára, tökéletesítésére; bár ha most azok pártfogókat nem találnak, jutalmat nem nyernek, — less' még idő, mely azt a' feledékenység' homályából kihúzza, az idő vas-fogától megmenti, 's nagy kívánsággal húzza-ki a' feledésből, mint most Herculanium és Pompéi omladványait a' föld alól, 's a' jövődő Világ' igazságos ítélő-széke az érdemet meg fogja dicsőíteni örökké zöld borostyánnal, melynek levelei nem fonyadók, nem hervadoznak. Bátoran támadjuk-meg az idő-kor'



bal vélekedéseit, elő-felteleit, hogy a' lent' szelid zengzetre, az erkölcsi és tökéletesség' temploma felépüljön. Dolgozunk nagyobb és apróbb rendű Könyveket és Repülő-füzeteket, pártfogoljuk Hazánknak mostan folyásban lévő többféle becses Idő-szaki és Pályo-írásait 's Év-könyveit; minden Nemzeteknél ezek ébresztették-fel a' tudományok' szeretetét, vetették-meg a' tökéletesség' talp-követ, hozták mozgásba a' gondolkodó lélek okoskodó tehetség' erejét, 's a' fontebb törekedés' lelkét, 's a' nép' világszítására többet használtak, mint sok idegen nyelveken írt roppant foliántok. Ezek minden rendű embertől olvastathatnak, 's olyan helyekre csúszhatnak-bé, hol nem mindenkor szabad az élők' szájában igazságnak hangzani, 's mindenkor valami jót hagynak magok után, 'és olly idvességös gondolatokat támaszthatnak, mellyek Népek' Nemzetiségek' boldogságának talp-követ fogják megvetni; valamelly nemes gondolatot szülnék, a' szívet néha valamelly jó-tétellel 's az emberiség' tiszteletére serkentik 's azt nemesítik. Azt mondja rólok egy nevezetes Író: hogy ezek ébresztették-fel a' világot siket álmából, ezek mutatták-meg az embereknek, hogy egy munkás lélek van benne, melly helyesen gondolkodik, itél és okoskodik.

Befejezésül tégyük ide még ezt, hogy egy Tudós, egy Író, csak-ugyan nem marad jutalom nélkül, bár mely mostoha sors jutott is néki e' földön; azon boldogító, termékenyítő magvak, mellyeket jó lélekkel elszórt századok múlva is tiszta érzéseket, erkölcsi indulatokat fognak természeteni az emberek' szívében; híre az élet' idején túl repül — ha a' világi Nagyok halálokkal megszűnnek az élők' világában említettini, ha pompás ravatalaik, márvány sorompók, nevekkel, emlékezetekkel egygyütt eltűnnek; akkor az emberiséget boldogított Írónak, Tudósnak neve élni fog, érdemeit a' következő-közé emlegeti, a' késő unokák életeteket tanítása szerént szabják. Így él még köztünk a' Plátók', Aristotelesek', így a' Solon', Socratesek', Cicerók' neve és emlékezete, 's ércz-oszlopoknál tartósb' dicsőségek az idők' végéig fenn fog maradni, tiszteletes lenni: írásaik, bölcsességet terjesztenek, 's szíveket formálnak. Illy szép sors vár egy Író-t, egy Tudóst ez élet után.

De vagyok még egy más is ez életben, melly az Író' részébe jut, felséges' jutalom az elsőnél. Valami szép, valami szíves, valami nemes és tisztességes, kiállni a' sokaság' közzé, hirdetni nekik az igazságot, a' boldogságnak, tisztességnak, erkölcsi dicsőségnak övényét kijelelni, a' virtus' mennyei alakjáról fellebbenteni a' tündér jeplet, hogy az eredeti fénybe tündöklőljék, titkos és nyilvános vétkeket, gonosz-tévkéket, erőtelenekeket és hatalmasokat, dúsokat és szegényeket vonni a' lelki-isméret' igazságs és meg nem vesztegethető ítélő-széke' eleibe; valami felséges a' megkeseredteket ébresztetni, a' szenvedőket vigasztalni, az elfáradt vándornak barátságos kezeket nyújtani, mellyhez támaszkodjék; új forráshoz vezetni a' szomjan epedőt, mellyből életet merítsen, bátorítani vég-harczaiban az élettől búcsózót! — Felsőleges nyugalom az elmébe, hogy a' hibát megjóbbította, az eltévelyedtet a' virtus' útjára vissza-vezette; hogy az ártatlanságot a' ragadozóinak körmei között kiszabadította, és a' gonoszság' töreit össze-szaggatta, 's a' vétkekre tehetetlenné tette. — Szép és felséges jutalom! nem csudálom, hogy még az avatatlanokat is elbájolja. —

Sághy Gyula Mő-sz.

## 9.

## TÚRY GYÖRGY Halála. 1571.

Fénylesse sugár a' magas érdemet  
Több századoknak hamvai közben is;  
Bellóna' csillagzó híjának  
Hiv alapú arany oszlop álljon.

E' kincsre nézvéen a' puhaság' slén  
Elszenderülten sorvadozó Magyar,  
Könnyebben elszaggatja nyűgét,  
És Regulusz' dicse fogja-környül.

Polgári rénnyel jární-be a' világ'  
Néző-piaczát, boldog emelkedés.  
A' hős-borostyán illy mezőben  
Terme, hogy ép koszorúkat adjon.

Innen jutott dísz Túry-nak is, mikor  
A' hon' zavargó keble felárada,  
Es Maximil, a' kegynek a'nya,  
Ot koronánk' erejének érzé.

Ismérte A'rálan rettenetes tüzét;  
'S e' véd oroszánt mennyi szilaj tigris  
Futotta! mert súlyos kezétől  
Vér-patakok, sebek és halálok

Születtek. A' hír' szárnyai reszkető  
Iszonykodásnak fellegeit hozák  
A' lest-szögvőknek; csonka testek'  
Halmain ült az igaz Magyar-fény.

Nem sok kigyó nyert megszabadulni rést,  
'S ám, szerte-szórni a' Törökök közzé  
Báját ama' nagy Túry névnek  
Ennyi kicsiny szakadék hatalmas.

De, nézz! csalárdság' leple megé vonult  
A' skorpióknak serge, hogy, oh dicső  
Vészér! reád váratlan' ejtse  
Mérgeit, és letiporja pályád'.

Hat-száz pogányat dönt-ki sűrűjiből  
A' haligató völgy frigyesen a' sötét  
Arany titok-tartó berekkel,  
Kik riadozva feléd rohannak.

Azomban ép Hős, annyival élesebb  
Bátorpádással vágás-neki a' dühös  
Csordának, ámbár gyérületben  
Ingana sinledező csoportod.

Hahh! mint tipegedel tűz-paripád! 's Égek—  
Most egy mocsáros vápa siklasztja-meg.  
Előre roskad; láng-sörénye  
A' zavaros vizet úszza immár.

Hová szökellelt róla deült Ura?!  
Szánjátok est, oh fenragyogó Kegyek!  
Szörnyű erőből szedte-össze  
A' haragos csuda buzdulatját.

Szikrás szemekkel talpra ugordani  
Csak pillanatnak gyors műve lón neki.  
A' szablya vérengző kezében  
Bús hatalom' jele volt 's vihar-fény.

Rohant, miképpen a' hegyek' ár-vize;  
Az ellen-állók' kőzatt nyese útakat.  
Arczát sebek sűrűn-bíborsák,  
'S ment, noha társai nem követték.

'S ment: a' halálnak kődfetes udvarát  
Nyíltan lelé már, dárda-veszély lejté  
A' Csüggedelent, 's mennyi fegyver!  
Végre leroskada dísz özönben.

De míg bezárná Héroszi alkonyát,  
Nagy életéért milly nagy adót veve!  
Kürüle súlyos pallosának  
Böv aratása fektűt dicsőleg.

Így múlni szép sors! mint Heliosk mikor  
Felhőtlenül szent hájban eláldozik;  
Lehőnyta' mély fátylásban épen  
Az marad ő ki derületében.

Te is, Vitélő Túry, ha-bár tűnél,  
Még-sem tűnél-el: teljes örökletű  
Pálmád virítoz, híred sídást  
Önte porodra 's veled Házánkra!

FELSŐ MAGYAR-ORSZÁGI

# MINERVA.

Tizen-kettedik Füzet.  Deczember 1827.

10.

## Minden nyelvét szerető Magyarhoz!

Egy Vizsgálat, mely a nyelvünkben lévő kétséget eloszlatja — szükséges elváltatásokat teszen, és némelly bécsúszott hibákat a nyelv természetéből megmutatja, 's megjobbítja: —

Feleletül a Professzor Magda Pál Úr Nemzet' eleibe bocsájtott azon kérdésre, ha így kell e mondanunk; a' Katonák' fegyvere, vagy fegyverei, vagy a' Katonáknak fegyverek, vagy fegyverek?

A' megnevezett Professzor Úr tudni-illik az 1825-diki Felső Magyar-országi Minerva 2-dik Negyedjében a' 201-dik lapon, a' magyar nyelvben teendő újítások' barátja, és ellensége között lépő per-patvarkodásról értekezvén, imígy szól:

„A' szónak össze-helyeztetésében is nagy a' meggygyezés, és egyformaság. Csak azon esetben, mikor két ragasztékos (egy bíró más bír) beszte-helyezteteték, nagy különbség van ország szerle a' ragasztékokkal való élésben. Sőt még a' nyelvtudósok sem egygyeznek-meg abban, ha Tsétsi szerint minden esetben meg kell e a' bír dolognak a' bíróval a' számra nézve egygyezni, vagy sem? ha p.o. így kell e mondani: a' Katonák' fegyvere, vagy fegyverei, vagy a' Katonáknak fegyverek, vagy fegyverek? Ezen dologban Grammatikusaink azért tétevéznek, 's regu-láik azért határo:atlanok (indeterminatae) és kétségesek, mivel a' Nemzet maga is kétségeskedik, 's tétevéz. Régi Iróinknak (mint egy hatafi javasolja) szokások után elgauliani ezen kétséges dolgot nem lehet, kivált ha az ő idejében is olly tétevéző volt a' szokás, mint a' mi időnkben.

„\*) Lásd ezekről Tóth János Grammatikáját: De recta hungarice scribendi, et loquendi ratione. — A' Debreceni Magyar Grammatikán § 47. — Kazai József Magyar nyelv-tanítás Kégyv. 5. Füzetben 1817. 200-222 lapján.”

„Csak a következő idő hozhat, 's fog is hozni ezen homályban világosságot. Erőltetni a dolgot szabadság által nem lehet, míg a Nemzet az egy, vagy más szokást meg-nem állapítja, noha lehet a nyelv természetnek helyes ismeretéből vett javaslás által siettetni ezen megállapítást”.

Ez nekem is alkalmatosságot nyújtván mélyebben utánsz gondolkozni, e következő észre-vételeket tettem, melyeket kívánnék az egész Nemzet előtt közönséggé tenni — minden nyelv-tudósokkal, és minden más ahhoz értőkkel közlenni, és azért is ajánlom 's egyszer'smind kérem, hogy minden olvasó e következők foglatát nem csak figyelemmel olvassa, hanem szorossan meg is vizsgálja.

Én azt állítom 1-ször: hogy a kinek ejtése (Dativus) nincsen az igazi bírás formájában, hanem más ahhoz hasonló minék mije formájához tartozik; — hogy nem a magyar Genitivussa, a mint estét némely újabb nyelv-tanítók nagy mérészséggel a nyelv-könyvekbe béhozták, hanem Dativus; ha bár néhol-néhol idegen Genitivussal is megegygyez.

2-szor: Hogy az igazi bírás formában a bíró-szó mindétég változatlan, 's minden sposatraf nélkül jár a bírtt-szó előtt.

3-szor: Hogy a bíró-szó a bírtt szóval a számára nézve mindenkor meg nem egyezhet.

4-szer: Hogy az igazi bírás formában a bírtt-szó harmadik személyekre nézve csak két efféle ragasztékot vesz-fel: fegyver -e -rei, — a két következők pedig, fegyverjek, -reik; nem a bírás, hanem ismét külön formához tartozandó személyes ragasztékok.

Én ezeket vittatom, és ha bár mi nehéz volt is elejétén a homályon, és a nagy zavardáson keresztül-hatni; reménylem, hogy a megbizonyítás világos, és nem nehéz lesz — és pedig csak-ugyan a nyelv természetéből; — azért a dologhoz!

Hol van tehát ez a nyelv természeté? Hol keressük; hol találhatjuk-fel? Nem másutt, hanem a nyelv első és törzsek alapjánál fogva, ha t. i. jól és fontossan megvizsgáljuk, hogy intézi-el a magyar nyelv ezen bírást; ez az enyém, — ez a teéd — ez az övé, mindjárt az ő első kifejlésében; — másutt és máskép nem kereshetjük: mert csak emez, az az igazi elválasztó, a bírást személyek között különbözőleg, és megérthetőképpen felosztó forma; csak ennek kell lenni tehát egyedül annak az első akár jó, akár rossz alaknak, melyen minden többinek épülni kell; — csak ebben mutatathja magát előttünk világossan, mint valami tükörben, az a nyelvünk természete, melyet éppen keresünk, a min is talán senki se fog kételkedni.

No már! hogy mondja tehát a Magyar mái nap, ha meghatározva értésünkre akarja adni, kié valami? p. o. a fegyver? nem-de ezen következő forma szerint:

1-ör: Ha egy a bíró személy, meg egy a bírtt fegyver:

As én fegyverem — a te fegyvered — az ő fegyvere.

2-or: Ha több a bíró személy, meg több a bírtt jószág:

A' mi fegyvereink — a' ti fegyvereitek — az ő fegyvereik.

3-or: Minthogy az ember majd nem mindent, a' mi az ég alatt van, magának tulajdoníthat, történi sokszor, hogy egy személy több holmit p. o. több jószágot, több fegyvert bír; ilyenkor a' forma ez:

Az én fegyverem, — a' te fegyvered — az ő fegyverei.

4-szer: Viszont történik, hogy több személy csak egy holmit bír; erre így van a' forma:

A' mi fegyverünk — a' ti fegyveretek — az ő fegyverök.

Továbbá más esetekre nézve akárminő más elő-forduló kérdésre ezen szavak imígy mennek keresztül:

Az én fegyverem — remnek — remet — remmel — remből — remről — remben — mhez — nél' sa't. a' te fegyvered — rednek — redet — reddel — redből — redről — redben — hez — nél' sa't. és így a' többi soroknak is mindenike — nem-de?

Itt van e, a' mit keresünk! — szemünk előtt van, és még se látjuk, minden nap a' szánkban főrog, fülünkben hangzik, és még se tudunk reá-akadni! — ez az az első alapos, az egygyetlen-egy, természetére nézve elváltozhatatlan bírás forma, melynek a' nyelv' kezdetével kellett magának is kezdődni, ha bár külsőjére nézve talán az idő, és a' szokás imitt-amott jól vagy rosszszül értett szépítés, jobbítás kedvéért, némelly módosításokat is eddig belé hozhatott.

Ebből tehát az következik, hogy csak ez az egy, az az igazi forma, melyet a' nyelv' természete megkíván, e' mellett is kellene tehát minden elő-adandó alkalommal szorosan megmaradnunk, ha maga is egy helytt, a' mint mindjárt meglátjuk, csorbát nem szenvedett volna.

Vizsgáljuk-meg már most egy kevésé ezt a' formát: — Itten, a' mint látjuk, sehol sincs ánek ejtés — a' bíró-szó aposztróf nélkül, és változatlan egygyesben, vagy többesben elől-jár; több eseteken által pedig csak a' bírót-szó változik — a' számra nézve hol egygyeznek hol nem; és pedig természetesen, a' mint t. i. hol egy, hol több a' bíró személy, hol egy hol több a' holmi mellette — továbbá, hogy a' nem-szócskák a' az" nincsenek között — továbbá azt is látjuk, hogy itten a' magyar nyelv, a' többi Európától nagyon különbözik — továbbá azt is, hogy máj nap némellyek: fegyvereim; mások pedig így: fegyverim, tessik — végtére azt is, hogy a' harmadik személyekre nézve a' rá-gaszték a' bírót-szóban itten ebben a' formában ugyan négy féle: az ő fegyverei -rei -rők -reik; de egyszer-mind azt is nyilván látjuk, hogy ez a' máj formánk ő maga is itten különbözik a' többitől; mert két helyt ottan, hol több a' bíró személy, csak egygyet tesz, t. i. ez a' szó ők, helyett, csak ő, van oda téve, holott ilyenkor a' többiben: mi-ti, van, nem-de!

És nám itten van e' bűnöse, ki ezt az mind eddig tartó kétségkedést, 's tévelygést ártatlanul okozza, és máj napig is szűli! — Ha mink ebben, magát a' formát is a' többivel megegyeztetjük, mindjárt az egész tévelygés megszűnik.

De ezt talán nem is hiszi senki is, a' míg meg nem bizonyítom? Meglessz', ha megmutatom a' hiba' származását. — Ezt a' botlást t. i. magok a' nyelv-tanítók tették; mert nám, hogy okoskodnak! — Azt tanítják, hogy a' Magyar az enyém fegyver helyett imígy: az én fegyverem, — a' miénk fegyver helyett imígy: mi fegyverünk, — tiétek fegyver helyett: ti fegyveretek, mondja: a' mi eddig is mind jól van, ámbár nem innen származik ez a' magyar nyelv' törvénye, a' mint utóbb majd megmutatom. De bezzeg! a' mi most jön, ott bakot lőttek; azt mondják t. i. hogy szinte úgy: övek fegyver helyett, a' Magyar imígy: az ő fegyverek, fegyvereik, a' bírás formában ejti.

\* Nám hogy csalatkozik olykor az Ember! — valamellyik kszöttök (Napoleon ezért tréfiás szokása szerint jól megránczsigálta volna a fillét) ezt a szót: övék, nem jól értvén, oda tette az öké szó helyett, és már most minden nyelv-tanítók is úgy utánna, a nélkül, hogy észre-vennék a hibát; — ez a szó pedig: övék, úgy különbözik az: öké, szótól; mint e' szavak: apák, leányok, szomszédok, ezektől: apáké, leányoké, szomszédoké, különb érteleműek — az övék annyit tesz' németül: Dir'stämgen, i. i. az ő gyermekei, az ő cselédei — öké pedig: Das ißrige.

Ha tehát a' jövendő Nyelv-tanító a' mostanánk' útját, az előbbeni okoskodás mellett, tovább is akarja folytatni, mondják: hogy a' magyar az öké fegyver helyett így: ök fegyvere — és ökéi fegyverek helyett így: ök fegyverei, e'jt, 's így is kijön az igazi bírás forma, 's meg is lesz' a' többivel egygyeztetve, és híddjen, hogy ez által maga is sok zavarodástól megmenekedik, másokat is attól megóv.

Ennél több próba már nem is kellene; de mivel ebből az egy botlásból származott zavarodás annyira mevekedett, hogy némellyek ezt a' két szót még egy harmadik formán már így is ejtik: ök fegyverek-reik, folytassuk a' vizsgálat mind addig, a' míg egészen ki nem sül, kinek van igaza, ki pedig a' hamis Proféta?

Hogy tehát minden ember világosan által-lássa; és jól megérthesse az egész dolgot, szükséges lten a' különböfélé Magyar szólás formákat, egygyiket a' másiktól egészen elválasztani — szükségét az igazi bírás forma származását is kinyomozni.

Először is azt jegyzem-meg, hogy a' Magyar-egész nyelve által minden szót vagy határozatlan így: Isten-szép-három-mink-tik-annyi-látok — vagy pedig meg-határozva, és pedig a' név szavak közt ki kié-az íge mellett ki kit, imigy e'jt: Istenem-szépéd-hárma-miénk-tiétek-annyijok, látom ötöt, öket-látlak téged'-titeket-látaz engem; minket, — látod ötöt-öket-lát engem'-minket, téged'-titeket-látja ötöt-öket-látzom magam-látzol-látazik 's a' t. — továbbá —

Hogy a' Magyar két név szóközt ezt a' kérdést: ki, kié? két-féle képp' teheti, és három féle képp' felelhet reá.

1-ször felelhet az ilyen kérdésre: kié a' fegyver? imigy: Katonáé a' fegyver, vagy visszára is: fegyver a' katonáé. — Ez a' felelet forma a' több Európaiak nyelvével egészen megegyezvén, mivel a' kié e'jtés (Genitivus) a' magyarban is világosan e'jtve benne található, nem szükséges nála tovább is mulatni, hanem csak azt jegyzem-meg, hogy az idegenek ezen egyformával mindenütt élnek; — a' Magyar pedig csak ottan, a' hol ezen dolog felől már más kérdés nincsen, hanem ezen egy felelettel mindent arról mondani valót egészen elvégeztünk.

2-szor felelhet ugyan ezen említett kérdésre csak egy szóval is, így: Katonáé. — Erre majd utóbb többet.

3-szor felelhet az ilyen kérdésre: ki fegyvere? imigy: Katona fegyvere. — Ezt visszára mondani nem lehet, 's kihagyni egy szót se lehet. — És ez, az a' kérdéses bírás forma, mellynek mivoltát, 's természetét Professzor Magda Pál Úr, 's vele az egész Nemzet igazán megtudni óhajtja.

Ezen kívül pedig a' Magyar mai nap, még így is kérdez: kinek a' fegyvere? 's felel: Katonának a' fegyvere: vagy visszára is: fegyvere a' Katonának; — de erről is majd utóbb, most maradjunk a' bírás formánál — és már most legelőször is

Szükséges itten megmutatni:

### Honnant származik a' magyar bírás, vagy ki kije forma?

Innent e! A' magyar két név szó között a' kérdésre: ki? vagy mi? így felel: fegyver, — a' kérdésre ki? pedig így: Katonás, — tehát egygyüttmind a' kettő így volna: **Katonás-fegyver.** — De a' Magyaroknak ez így nem tetszett (oka is van rá) ő tehát inkább azt az „é” betűt a' szótól: **Katonásé,** által-tesszi a' másik szóra így: **Katona' fegyvere.** —

Nézd csak barátom! mennyi sok megbecsülhetetlen haszna van ennek! — ez által nem-csak azt nyercük, hogy már nincs szükség a' bíró szót, a' bírtt szóval egygyütt az eseten által-változtatni p. o. így: enyémet fegyvert - enyémmek fegyvernek, hanem azt is, hogy mind a' két szó ez által annál alkalmasabb lett, még több más kérdésekre is felelni (a' mit más Nemzetek nem tehetnek) — a' mint is olykor némelyik négyre, űtre is felel, p. o. **Katonám' leányát ne' bántsd.** Itten a' szó: **leányát,** valóban négy feleletet ad, azt mondja **avval az „a”** betűvel, hogy ő maga a' Katona' leánya — a' következő „é” betűvel, hogy a' holmi, mellyet nem kell bántani, a' katona' leányát — i „betűvel azt, hogy több az afféle holmi — és az utolsó t betűvel azt, hogy ezeket a' holmiket ne bántsa; — A' bíró szó: **katonám,** hasonlóképpen maga részéről, a' más egyenesen ő neki tett kérdésre **avval az „m”** betűvel könnyeden megmondja, hogy ő maga az enyém — a' mit talán Európai szállás-forma szerint így kellett volna kimondanunk: az enyém katonáé leányé jóságait ne bántsd. — nem-de szebb, könnyebb a' magyar' formája.

Azomban mindegy a' tudni akaróknak akár-kitől tudja-meg, a' mit tudni akar, 's így a' nyelvben is mind-eggy, akármelyik szó felel, csak-hogy tudjuk-meg azt, a' mit akarunk, a' Magyar tehát a' bírtt szóra bízza, hogy ő feleljen mindenre, a' mi őtet; a' bíró szó meg arra, a' mi ismét őtet illeti.

De ez nem csak hasznos, hanem egyszerű mind igen természetes, és az egyéb nyelv-törvényekkel is megegyező dolog — legelőször forma minden nyelvök között, a' mint majd ezt is nem sokára meglátjuk.

Itt van tehát a' bírás forms' igazi kulcsa! — ezzel pedig éi a' Magyar egész nyelve által a' hosszabb beszédben két név-szó között mindenütt, a' hol a' ki kije kérdésen kívül még más kérdések is felőlők forognak, azon hozzá adással még is, hogy ezen betű: **é „a' szó kemény vagy lág hangzása szerint változik, 's hol „a”** ja „hol pedig je „ válik belőle p. o. **katona** bátorsága -kalapja -szeretője. — De ez csak a' harmadik személy' formája, a' többit is tehát ki kell hoznunk, ez is meglesz'.

A' Magyar t. i. ezen kívül minden személynek is más-más 's külön betűket ad ragasztékul nem bírás kedvéért, mert ott is találjuk a' hol arról kérdés sincs, hanem csupán személyeknek megkülömböztetése végett: p. o. **magam -ad -a -unk -tok -ok, bennem -ed -e -ünk -tek -ök, négyem -ed -e -ünk -tek -ök, adom -od -ja -adunk -tok -nak, látnom -od -nia -nunk -otok -iok, és a' többi.**

Ez így lévén, ha a beszédben elő-kerül, hogy a birt-tárgy nem a harmadik, hanem valamelyik más személyé, illyenkor a Magyar nem-csak azt a kié ejtési (genitívusi) é betűt, vagy ennek mássait, a-ja-je betűket, hanem a személyes betűket is mind a birtt-szó-ra ragasztja, 's ennél fogva tehát így jön-n-ki

az igazi magyar bírás- vagy ki kije- vagy mi je forma 2 szóval.

1-er egy kié egy kije v. mi je	2-or több kié egy kijemije	3-or egy kié több kijemije	4-er több kié több kijemije
Az én fegyverem	A' mi *fegyverünk	Az én fegyvereim	A' mi fegyvereink
A' te fegyvered	A' ti fegyveretek	A' te fegyvereid	A' ti fegyvereitek
A' Katona' fegyvere	A' Katonák' fegyvere	A' Katona' fegyverei	A' Katonák' fegyverei

### Más eseteken által.

Az én fegyveremé -remnek -remet -remmel -remből -remről -remben -remnél 's a t.  
A' te fegyverodé -rednek -redet -reddel -redből -redről -redben -rednél 's a t. és így a többi sorokkal is szinte úgy.

Itt is van tehát mindenütt kié ejtés (Genitívus) de el van rejtve a kije szóban, a' nem vizsgálók pedig máj napig se látják, hanem a' kinek esetbe keresik.

A' név-más is, a' mint mondom, maga is csak ehhez a' regulához szabja magát, és így volna: — én-em-teéd, övé -miénk-tiétek-öké-éném-teeéd, övéi-miénk-tiétek-ökéi; — de ezeket az idő, és a' szokás többnyire másként elváltoztatta.

Mint hogy pedig öszszeségessen véve, t. i. egyesben és többesben csak hat különböző személy van, a' hozzájuk tartozandó tárgy pedig, egyszer-egyesben, másodszor többesben mellették elő-fordúl; innent kitétszik, hogy öszszeségessen véve, csak 12 változtatások lehetnek, a' hol a' hat különböző személyes betűnek tudni-illik ezeknek: m-ö-e-nk-tek-i, mindeniknek kétszer kell elő-kerülni, egyszer magával az egygyest jelentő „e” másodszor meg többest jelentő „i” betűvel — 's ennél fogva magának az „e” meg az „i” betűnek is, mindeniknek kétszer egyedül, mivel ők magok a' harmadik személyt példázzák, kell elő-fordulni — a' kije -szóra nézve tehát csak 10 különbözőféle változtatások lehetnek, mert az a' kétszer „e” meg az a' kétszer „i” csak két különbözőt tésszen, a' mint ez a' formából is világossan kitétszik t. i. em-eim-ed-eid-e-ei-enk-eink-etek-eitek-e-ei.

Honnant akarják tehát némelyek a' harmadik személyeknél a' négyféle ragasztékot t. i. még ezt a' kettőt hozzája: — rek és reik, kibozni? és miért csak éppen a' harmadiknál négy félet? valóban csak azért, mert más oka nincs mint az, hogy magok se tudják miért? — de az bizonyos hogy: fegyverek, már nem egy, hanem több fegyvert jelent — pedig csak egyről van még egyszer a' szó; — és hogy: fegyvereink, már az „i” betű által több fegyvert jelent, avval a' hozzá tett „k” betűvel, tehát ezek az Urak még egyszer több fegyvert akarnak mondani, de az illyen kétszer sokszorosított többest a' magyas nyelv még eddig nem esmérte. —

\*) Szorosan véve többesben is fegyverek.



Nám! ismét egy szép példa, mennyi sok rosszat szülhet, ha az író, nem jól vizsgálja, a' mit ír, 's közre bocsájt! Ezek az Urak minden bizonynal akartak a' nyelvbe még több világosságot behozni, 's éppen ellenkezőleg olly szörnyen megcsavarták, hogy sokáig lesz még baja vele a' Nemzetnek, a' míg ez a' rút hiba egészen megszűnik.

De itten méltán az a' kérdés támadhat, miért van itten i betű a' többesnek kifejezésére, holott határozatlan szavakban mindenütt k betűt teszünk?

Éppen azért, hogy különbség legyen; mivel a' meghatározott beszédben t. i. a' hol meg kell mondani ki kié, és ennél fogva a' személyes betűk is a' szóhoz ragasztatnak, mindenkor más értelme is van a' szavaknak p. o. határozatlan: Katona fegyverek „arma militaris” — meghatározva pedig: Katona fegyverei, — „arma militis”; — nem lehet tehát természetesen két értelmet egyféle kép', adni; azért is a' magyar nyelv ottan mindenütt „k” itten pedig mindenütt „i” betűt rendelt; — de ha ez a' valóságos oka se volna, már a' rossz' hangzás végett is a' k betűt el kellene itten mellőzni, mivel éppen nem illik össze a' személyes ragasztékokkal; mert nám a' többi személyeknél így volna: az én fegyverem - te fegyvered - mi fegyverek - ti fegyveretek. — Hát erre nem volna kedvök ezeknek az Uraknak? — No! mondják-meg már most, miért tesznek ők magok is itten négysszer egy-más után i betűt? és miért a' harmadik személy mellett egyszer „k” egyszer meg „i” és „k” szükséges?

Innent kitéltszik hogy a' *ki kije* formában ez a' két ejtés: fegyverek és -reik, nem lehet; más-helytt pedig szükséges, a' mint mindjárt meglátjuk.

Szükséges itten t. i. tovább a' bírás formát, egy más formától is világosan elválasztani, mert különbség is van közte: — mondtam t. i. már azt, hogy a' magyar személyeknek is, megkülönböztetésök végett különös betűket ad ragasztékul ott is, a' hol semmi bírás nincsen, és nám ebből az egyszer felvett törvényből származik imigy

### az igazi magános szavú, 's személyes ragaszték forma:

Van fegyverem van fegyverünk vannak fegyverim vannak fegyverük  
red rök rök rök  
re rök ri rik

És nám itten már a' két ejtés -rök és -rik benne van, és szükséges, a' mi az előtt a' bírás formában nem lehetett. — De vallyon miért? azért mivel itten az a' több 3-dik személy, a' ki végett a' ragaszték tétetik, nincsen megnevezve; 's ennél fogva a' több személyt jelentő k betűnekis, ezen egy szóban elő kell kerülni t. i. szokás szerént a' szó után; — fenn pedig ez másként volt, mivel a' bíró-szó ottan mellette állván, ő maga vette-fel a' maga többes betűjét, — és gondolnám hogy itten is, mint szükségtelen lehetne kihagyni, míholyt a' 3-dik személy maga többesben mellette már meg van nevezve: p. o. nékik van fegyvere, — vannak fegyveri.

Ebből pedig azt látjuk, hogy nyilván ez is okozhatta mind-eddig a' tévortászt; mert a' nyelv könyvekben sincs a' *ki kije* formától világosan elválasztva, — azt is, hogy ebben nincs szükség, a' kié ejtési eje aja betűkre, ha csak a' könnyebb k-

mondás éppen olly forma betűket nem kíván, mivel arról kérdés sincs itten kié a fegyver, 's hogy tehát ennél fogva ide jobban illik imigy tenni: fegyvertek -rim -rid -ri -rink -riték -rik továbbá azt is, hogy itten némellyek így: fegyverek : mások meg így: -rük ejtik, ez az utolsó jobb, mert a két értelmőséget elmellőzi. —

Igy van ez minden kivétt nélkül, minden magányos akár-minő származású szóval, nem-csak esen következőzendő igék mellett: van-va-la-volt lesz, volna-lenne-légyen; de, még több efféle személyetlen vagy más igék mellett is, 's egy szóval mindenütt, a' hol a' szavak között lévő személyes viszonzat, a' ragasztékot kívánja; p. o. vannak boraik-azépeik, van kettőm — van bennök, utánnok-ennivalójok 's a' t. — tovább ha a' szó, van-vannak (est-sunt) ki is van hagyva p. o. atyámnak János a' neve — tovább olyankor is, ha szinte bírás is van két szó között, de a' bíró szó nincsen mellette, hanem az előbbeni sorban, vagy ha alattomban is értetődik. p. o. éppen most rólok, 's jóságairól szollottunk — szerencséjükre történt — öt forintjokban került — négy garasával mérék ittzejét 's a' t.

Innent van az, hogy a' Magyar e' következőzendő módon is beszélhet: koldusom! szegényem! mire jutottam! mily boldogod vagy te olly feleséggel! hová sietnek uraságotok? 's a' t.

Már most jól lesz mind a' két formára eggynehány példát ide tenni, hogy annál jobban minden ember a' különbséget által láthassa. p. o.

*meghatározva, kié a' fegyver.*

Megvan az én fegyverem, a' te fegyvered  
Megvan a' Katona' fegyvere  
Megvannak a' Katona' fegyverei  
Megvan a' Katonák' fegyvere  
Megvannak a' Katonák' fegyverei.

*határozatlan magányos szó formán.*

Van nekem fegyverem-neked fegyvered 's a' t.  
Katonák' fegyvere  
Vannak Katonának fegyveri  
Van Katonáknak fegyverök.  
Vannak Katonáknak fegyverik.

Látod e' a' különbséget? felett a' meghatározott beszédben, meg van mondva mindenütt, kié a' fegyver, 's a' kié szó a' ki szóval egygyütt benne van — a' határozatlan beszédben pedig arról kérdés sincs, kié a' fegyver, mivel kölcsön vett, és akárkié más is lehet, 's a' szó fegyver csak magánossan minden bírasi viszonzat nélkül a' szóhoz: Katona, ott áll — ottan a' ki, -vagy mi szó ragasztékja a' bírásra van alkalmaztatva, itten pedig ezen magányos szó ragasztékja a' személyekre t. i. habeo -es -et -mus -tis -ent.

A' bírás forma meg lévén tehát már állapítva, vizsgáljuk-meg már most, a' mit fellyebb említettem t. i.

Vallyon természetes é ez a' magyar ki kije forma? 's egygyez é az egyéb nyelv törvényekkel is?

Igen is! a' magyaré legjobb, természetes benne minden — minden egygyez a' többivel is.

Természetes az, hogy csak a' ki-miszó (a' bírtt) egyedül az eseteken által változik, hogy e' kié szó (a' bíró) változatlan előtte áll; — azért, mert csak az a' személy, vagy tárgy, melyről van éppen a' szó t. i. a' ki mi szó itten a' kérdéses fő személy, vagy fő-

tárgy, és tehát a' szerént ugyan ő lehet egyedül és természetesen az, kinek köteleességében van, a' kérdésekre felelni: fegyveremé -remnek -remet 's a' t.

Amaz másík személy vagy tárgy pedig, t. i. a' kié szó (bíró) azt adja értésünkre előtte állásával, hogy a' kérdéses fő személy, vagy fő tárgy az övé, 's így ezt az egygyetlen-egy köteleességét azzal egészen elvégezvén, a' többihez nincs, nem is lehet természetesen semmi köze: az én — az én — az én 's a' t.

Minő szép! minő elmés! melly felséges gondolat! — még a' szép karaktert, a' szép rend-tartást, 's a' szép erkölcsöt is tudták a' régi Scythia atyáink, kinek-kinek köteleességét, jussát, helyét kijelelvén, a' nyelvökben is előtteni, 's a' magok karaktere' bályegét egészen beleiktatni! — Szép tanítást adván az által is, hogy senki se avassa magát abba, 's mihez semmi köze nincs, 's hogy az alatt-való ne fecsegen, mikor a' felsőbb szól.

Természetes az is, hogy itten nincs aposztróf, mert ezen szállításban minden benn van, a' mi oda tartozik, az a' kié ejtési e je a ja ragaszték is, ha nem a' kié, de a' kije mi je szóban benn van — minek volna tehát az a' vonás? ha pedig a' harmadik személyre, midőn megnevezük, odatesszük, hát ezekre is rá kellene tenni: az én - a' te - a' mi a' ti - az ő - az ők - de ezekre senki se teszi; mivel mindenütt szükségtelen, mert ha a' beszédben megértjük, a' hol soha senki se teszi azt. hozzá: "vigyázz barátom! ott a' Katona szó után vonás van" az írásban is vonás nélkül minden ember annál inkább megértheti. — Szinte úgy van a' nem szócska, a' és az egybe-foglaló 'smel-t lett is, mert itten se hagyunk semmit is ki, mert, a' vagy az, és vagy 's, mindenik magában egész szó, hanem a' hogy a' körül-állások hozzák a' jobb hangzás végett hol ezt hol amazt kell tenni; — ez tehát valóban haszontalan dolog, 's csak időt 's tantát vesztegetésnek lehetne mondani.

Természetes az is, hogy itten a' nem szócskák, a'-az, nincsenek kúttók, mert ezek a' szavak az, é, kiejtési betű utól-tétetése által, mintegy össze vannak húzva, 's egyikik a' másiktól elválatlanok lettek.

Megeggyez minden a' többivel, mert tekintsük csak a' nyelv' természetét más efféle körül-állásokban, 's nám mindenütt csak arra akadunk, hogy az a' szó, melly nem a' fő tárgy, hanem csak ennek valami tulajdonát, számát kijeleli, mindéig változatlan előjár. — Így van ez egy általán minden mással érthető-és-megszoktatott szavakkal p. o. szép gyűrű-met három leány -t-nak rózaa-szín-színben 's a' t. — 's ebben a' franczia és az olasz is olly okos volt, hogy ezeket ő se változtatja, a' német, latány, horvát 's a' lengyel pedig mind a' kettőt egygyütt fecsegteti.

Megeggyez a' többivel abban is, hogy a' kiejtési e je a ja ragasztékot az utóbbi szóra ragasztja; mert az utól-járót is a' Magyar mindég a' fő szó után teszi így: szép leányra, nem pedig így: rá szép leány. —

Hogy pedig más Nemzeteknél máskép van, mink arról nem tehetünk, lássák ők! — azért teszik, mert ők más gondolkozásúak, más természetűek, a' nyelvüket is máskép formálták, szinte úgy mint sok másban is tőlünk különböznek. — Magyar a' buszját nyomtatja, 's verembe teszi, ők kicsépelik 's magvas tárokba zárják, — a' muzsikát, a' tánczot, a' nadrágot, a' nyeret másként szereti a' Magyar — máskép a' Német — máskép az Angol — máskép a' Török és a' többi kedveli.

F. M. O. *Minerva* 4. Ngyed 1827.

De vallyon melyik a' jobb mód? gondolnám hogy a' magyaré sehol se az utolsó, a' nyelvre nézve pedig az övé minden bizonnyal a' legelmésőbb, 's legtermészetesebb — az idegeneknek is meg kell eazt vallani, mert nem-csak nem szükséges, hogy mind a' kettő egygyütt fessegen; hanem világosság helyett inkább homályosságot okozhat, szinte úgy, mint, ha azon egy kérdésre két ember egyszerre felel.

Azt pedig egy általjáb' észre-vehetjük a' nyelvünkben, hogy ő a' szükségtelen-t mindenütt nagy szorgalommal elmellőzi, a' szükségést pedig igazi helyén annál nagyobb pontossággal kifejezi: p. o. kihagyja nagyon elméssen a' névnel egészen a' név' nemét; mert ez valóban nagyon szükségtelen dolog, és pedig azért; mert, ha egyszer értjük a' szót, 's esmérjük a' tárgyat, hát már azt is tudjuk mindenkor férjü e, vagy aszszony e az a' személy; — egy életlen tárgynak pedig hiszen nincs is a' természetben neme; mert p. o. egy kő nem lehet se férfi, se feleség. —

Valóban sajnálhatjuk az idegeneket, hogy ők evel a' haszatalan kérdéssel úgy bajlódnaak, 's mint a' Németek p. o. azon tördődnek, vallyon a' tárgyér, a' sár, meg a' hely, férfi nemhez tartozik e, vagy pedig a' köz nemhez, hat. i. így: Der Keller, der Koth, der Ort, vagy pedig így: Das Keller, das Koth, das Ort, kell e mondani; és a' mi még furcsább, az aszszony személyt magát is némellykor köz-nembe tessik p. o. Das Fräulein, das Mädchen, das Weib; bizonyossan azért, mert a' szükségtelen-t fessegetván, ők is már úgy megzavarodtak, mint ama Magyarok, kik a' *ki kije* formában mindég latány forma szollást keresnek, 's azt vélik hogy a' kinek esetben feltalálták. — Kár! hogy ezek az Urak az idegen hím nemű anya nemű 's köz nemű beszéd formát eddig a' magyarbabé nem hozták! —

Ezek is meglévéen bizonyítva, vegyük-elő ismét a' kérdéses *ki kije* formát, és nézzük-meg azt is, hogy fejtődzik ez ki, ha három-négy-öt, vagy még több bíró és birt szavak egymás után elő-kerülnek?

Először is azt jegyzem-meg, hogy mihelyt egyszer a' fegyvert (tehát a' birt) valamelyik bizonyos személyé, már többé egy más személyé természetesen nem lehet; azért nem is lehet így mondaná: az én fegyvered — te fegyvere — katona fegyverem. 's a' t.

Másodszor: hogy az első, és a' második személyekre nézve a' forma ennél a' két szónál tovább nem terjed, mivel ezek a' személyek egygyütt beszélgetván, soha se szükséges az ők tulajdon tárgyának világossabb megmagyarázására egyebet megmondani, mint ezt: ez az én fegyverem, ez a' te fegyvered. —

De szükséges a' harmadik távol lévő bíró személy felől: Katona, a' kinek fegyveréről éppen beszélnek sokszor azt is tudni, 's hozzá tenni, kié ő maga, hogy t. i. annál jobban a' kérdéses birt tárgyat (fegyvert) a' többi közt meg lehessen különböztetni; — azért a' magyar-nyelv úgy rendelte-el a' *ki kije* formát, hogy ilyenkor a' kié szó (bíró) maga részéről azt is megmondhatja — és ez is természetes: mert ez a' kérdés már egyenesen ő személye felől tétetődik, kié ő maga — ő tehát erre nézve ismét a' fő tárgy, és köteles is tehát ő maga felelni. — Azért a' már megbizonyított törvényeknél fogva, a' harmadik személyekre nézve így jön ki:

az igazi *ki kije* vagy *mije* forma 3 szóval:

<i>ké</i>	<i>kije és kíd</i>		<i>mije</i>		<i>több eseteken által</i>
Az én	katonám	vagy katonám	fegyvere	vagy fegyverei	} fegyveré - rének - rént rével - réből - réről réhez - rénél - réért 's a' t. vagy: fegyverei - reinek - reit reivel - reiből - reiről reihöz - reinél - reieért.
te	-nád	-nád	-	-	
Bírtos	-nája	-nái	-	-	
A' mi	-nánk	-nánk	-	-	
ti	-nátok	-nátok	-	-	
Bírtosok	-nája	-nái	-	-	
t. i. bírónélkül	-nájok	-nájok	-	-	

Itten a' mint látjuk az első szó a' *ké* szó (bír) — második szó elsőre nézve a' bírt, a' következőkre nézve maga is bír — a' harmadik szó pedig a' kérdéses fő-tárgy.

Mint hogy pedig a' harmadik személy: bírtos, ismét valaké másé lehet, és némelykor a' kérdéses tárgynak még világosabb leírására szükséges azt is megmondani — lehet folytatni tovább is, és így lesz:

az igazi *ki kije* vagy *mije* forma 4 szóval:

<i>kíd</i>	<i>kije és kíd</i>		<i>kije 's kíd</i>	<i>mije</i>	<i>több eseteken által</i>
Az én	bírtosom	-saim	katonája - ai	fegyvere rei	} ügy mint fenn csak a' fő tárgy változik.
A' te	-sod	-sáid	-	-	
Vármegye	-ssa	-ssai	-	-	
A' mi	-sunk	-saink	-	-	
A' ti	-sotok	-saitok	-	-	
Vármegyék	-ssa	-ssai	-	-	
t. i. bírónélkül	-ssok	-ssaik	-	-	

Ha pedig még tovább is szükséges megmondani, *ké* a' Vármegye? lehet könnyen azt is hozzá tenni:

## öt szóval:

<i>kíd</i>	<i>mije 's kíd</i>	<i>kije 's kíd</i>	<i>kije 's kíd</i>	<i>mije</i>	<i>több eseteken által</i>
Az én	Vármegyéim - éim	bírtossa - ai	katonája - ai	fegyverei - rei	} ügy, a' mint fenn van.
A' te	-gyéd - éid	-	-	-	
Érsek	-gyéje - éi	-	-	-	
A' mi	-gyénk - éink	-	-	-	
A' ti	-gyétek - éitek	-	-	-	
Érsekek	-gyéje - éi	-	-	-	
t. i. bírónélkül	-gyéjük - éik	-	-	-	

És így ha szükség hozná magával, a Magyar oly könnyűséggel 8-10 szóval is elmondhatná, — mit más Nemzetek valóban nem igen tehetnek. — Innent van az, hogy a Magyar sokszor ott is, hol az idegenek egészen kihagyják, megmondja kié a tárgy, mert könnyen esik néki; — minthogy pedig ez által a beszéd is sokkal világosabb lön, ki tetszik, hogy a magyar-nyelvel világosabban is lehet beszélni, mint akármely más európaival — csak gyakorolnánk jobban!

Ez a forma pedig nem-csak személyes, hanem minden más éltelen tárgyakra is szinte úgy elterjed, a hol már nem bírás, hanem valami más viszonzat van köztök, 's egygik a másikkal valami cselekedetét, szenvedését tulajdonságát vagy hozzá tartozását 's a t: megvallya: p. o. szívem öröme — kő keményége — ezered' zászlója 's a t. — azért jobbnak is ítélném ha ezen formát nem bírás, hanem *ki hije* vagy *mije* formának neveznénk, a mint már magam is tettem.

Itten pedig még azt is meg kell jegyezni, hogy a Magyar majd nem minden ilyen szó-*szók-félekép* elváltoztathat, 's azért is ugyan azon egy tárgyról folyó beszédét, a Környülfüggések szerint; 's a hogy jobban illik, több-féle-kép' adhattya-élő p. o. Ezered Kapitány, itten az első szót így is teheti: ezeredes, ezeredi; ezeredbeli, ezeredben lévő, ezeredből való Kapitány, és meghatározva így: ezered' Kapitányja. — A másik szót is sokszor szinte úgy p. o. leány-csók -csókja -csókolása -megcsókolása -csókolhatása -megcsókolhatása -csókolgatás -csókolódása -csókolatás -megcsókolatása -csókolthatatása 's a t. — a hol is mindenütt valamennyire változik a szavak' értelme.

— Ezekből pedig ismét világossan kitetszik, a magyar nyelv' sokkal nagyobb tehetősége; — mert, a mint itten látjuk, mind egy szóval annyit mondunk, mennyit az idegenek 4-5 méssal alig mondhatnak, és olyant is mit ők nyelvökkel egészen ki sem ejthetnek; próbálja csak kérem valaki ezeknek értelmét-egygyenként akármely más nyelvre átfordítani.

Ez is meglérvén, kell még itten két más szép magyar-formát is említenem, melyek szinte ide-tartoznak, — tudom, hogy az olvasó nem fog reám neheztelni, ha ezeket is megvizsgáljuk.

Mondtam már t. i. hogy a Magyar a kérdésre, ki kié? egy szóval is felelhet imigy katonáé, és nám ebből is származik egy más nagy hasznú forma. — Illyenkor a mint látjuk, a fő tárgyi szó (fegyver) ki van hagyva, és az a magányos *kié* szó megtartja maga mellett az eredeti *kié* ejtési (genitivusi) é betűt. — Az egész különbség tehát abban áll, hogy itten ez az, é betű, a kihagyott fő-tárgy' képét egyedül viseli — ennél fogva ő néki is kell tehát természetesen, amannak a kötelezőségeit is véghez vinni, 's is felel tehát mindenre, 's ő is veszi-fel a birtt-helyett minden ragasztékokat, úgy, mint, ha a ház' gazda nincs otthon, akkor az otthon hagyott kép-viselője már a fő, és felelet alatt lévő személy a házában. Ez pedig:

az egy szóvú *ki mije* forma.

És minden eseten állal így van:

1-ször: katonáé -ének, -ét -éval, -éből -éről -éba -éhoz -énél -ért 's a t.  
2-szor: katonáké - - - - -

3-szor: Katonái -éinak -éit -éival -éiből -éiről -éiba -éihoz -éinél -éiért 's a' t.

4-szer: Katonákéi -

Az elsőben itten egy a' Katona, meg egy az alattomban értett holmija, 's annyit fesa' németül: Das dem Soldaten gehörige Ding.

A' második sorban több a' katona, egy a' holmija és tesz: Das mehreren Soldaten gehörige Zeug.

A' harmadikban egy a' katona, de több a' holmi: Die einem Soldaten gehörigen Sachen.

A' negyedikben mind a' kettő több: Die mehreren Soldaten gehörigen Sachen.

Est a' formát is lehet szinte úgy tovább is folytatni, ha szükséges; mert a' bíró, katona, maga is lehet ismét valakié másé, és pedig nem lévén más különbség közötté, mint az, hogy itten az utolsó e betű veszi-fel a' birtt-helyett a' ragasztékokat, egészen úgy, mint a' ki kije mije formában van adva: p. o. Vigyázz a' katonánkéra, 's a' két szomszédunk katonái-éira is, az itten lévő Vármegye' Biztossa' Katonája' felelőségéhez pedig ne nyúl — és itten kell ezen szavak: övé -öké -övéi -ökéi, igazi értelmét is keresni.

Ez a' szóllás-mód a' horvátban is megvan p. o. Szinovo, otczovo, materino — lengyelben is p. o. Królów - Kupców - Siostrzyn - Królówego - wemu - 's a' t. de nem terjed annyira mint a' magyaré: németnek - latinoknak - francziások, olaszoknak pedig semmi előjele nincsen.

A' k betűt itten se lehet többesben az é betűre ragasztani, hanem i betűnek kell lenni, azért: mert ha tesszük, itten is mindjárt az egész bírás megszűnik, a' szó határozatlan szóra változik, és már nem a' holmija, hanem ő maga, de több hozzá tartozandó személyekkel egygyütt alatta értetődik p. o. hogy vannak Urainék, Katonáimék? Wie befinden Sie Sich meine Herrschaften, meine Herren Soldaten?

Nám mely pontossággal tarja-meg a' nyelv, az egyszer fel-vett törvényeket, 's mely szép rövidséggel a' különböző értelmet el tudja igazítani. — Ez pedig.

### több személyű szó forma, — 's így megyen:

kik

több esetben által

1-ör: Katonáké - katonákéké - éknak - ékat - ékkal - ékből - ékről - ékban 's a' t.

2-ör: Katonákéké - katonákékéké - kéknak - kékat - kékkal - kékből - kékről - kékban 's a' t.

Az elsőben egy a' katona, 's vele több hozzá tartozandó személyek értetődnek; a' második sorban több katonákhoz tartozandó több személyek értetődnek, és mivel ezek a' katonához tartozandó személyek magok is valakié másé lehetnek, lehet a' formát szinte úgy, ha szükséges, nem-csak tovább is folytatni, de ezek a' személyek magok is bírhatnak valamit, a' mi e' következő példákban világosabb lesz: Katonákkal nem jó tréfálni: mit dem Soldaten sammt seinen Angehörigen ist nicht gut zu spaßen — tegnap a' Kardosséknál ebédeltem, bei dem Kardossichem, ober: dem Kardos Angehörigen,

máskor pedig az Uraságunk korszamárossaléknál szoktam — bei meherren Eshenferu sammt ihrer Familie — Katonámékat ma mind megverték (t. i. a' katonámat, a' feleségét, a' leányait 'sa' t); a' fogadós' két fiaiékat pedig mind a' Város-házába vitték (t. i. a' fogadós' két fiját feleségestül, gyermekestül egygyütt) — Katonáidék fegyvereire 's mindenére jól vigyázz 's a' t.

Itten taládjuk-fel ezen szavak': Svék-Ökék, igazi értelmét is. Látod e ismét Magyar l a' nyelved' másokon felett-való felsőbbbségét, mélyebben ereszkedhető ügyességét?

Es talán a' *Ni kije* formáról elég volna már, mert, úgy szólván, minden, a' mi szükséges volt, ki van merítve; de előre tudom, sokan érdemes olvasóim közt még azon, hogy a' *kinek* ejtés nem volna benne, és nem lenne genitivus, nagyon fognak kétkedni; mert vagynak olyan emberek is, kik ha bár mi világos is legyen a' dolog, bár mi erős próbákkal is megbizonyítva, még se hisznek, a' hibájokat még se akarják megvallani (pedig minden ember hibázhat) szükséges tehát mindent nap-fényre hozni, — a' tévelygés' származását is kinyomozni, — a' *kinek* ejtés igazi kivoltát, 's hol szükségét is felfedezni; — és ebből már most egy valóságos csata lesz, mellyben az, ki nem áll erőssen megbukik, az igazságnak pedig győzni kell, — Rajta tehát!

Ha ezen Urak' állításai igazak volnának, tehát az első alap formában is a' *nak* esetnek beant kellene lenni, vagy legalább lehetne, hamind-egy volna, oda is tenni; sőt egyformaság végett szükséges is volna, — de bezzeg nem lehet, — lássuk! talán így: néki a' fegyvere -rei — nékik a' fegyvere -rei, — úgy e bár! hogy így a' nyelvünknek nagy elesüftitása nélkül nem tehetik; tehát, katonának a' fegyvere se mondjanak.

Ha a' *nak* ejtés egyszer'smind *kie* ejtés (genitivus) is volna, hát természetesen ezeknek is: *néki-néki*, genitivusoknak kellene lenni; de úgy e bár nem igaz; mert övé a' *kie* ejtés — néki pedig *kinek* ejtés. —

De ez a' következő példából még jobban ki fog tetszeni; azt kérdezem én most tőlük, mire értse az ember már az efféle szóllást?

*Az atyámnak a' neve tetszik*, mert a' szó: atyámnak' az ök genitivussa 's egyszer'smind dativusok is lévén, két-féle értelme van: mei patris nomen placet akárkinek, és meo patri placet suum nomen.

*A' Pistának a' fiját vissza-küldöm*, — itt se tudnánk őket megérteni; mert sat is jelenti, hogy az ő fiját vissza-küldöm valahová — és azt is, hogy ő néki küldöm vissza a' fiját. —

*A' saívennek a' dobogása érthet*, mire értsük? saívennek érthet e a' dobogása, vagy talán másnak, a' kire éppen haragszom?

*A' leányomnak a' ruhájára pénzt adtam*. Itt is úgy van.

*A' katonának a' fegyverét a' tisztnek meg kell tisztítani*. Itten pedig azt se tudhatjuk igazán *kie* a' fegyver? se azt, *kinek* kell tisztítani?



A Bárányának a vadászása a Bárányak tetszik. Itten se tudhatjuk igazán, se kié kettő között a vadász, se kinek tetszik közöttük — és így 's a t.

Más tehát: az atyámnak — a Pistának — a szívemnek, és egészen más és nagyon különböző ez: atyám — Pista — szívem, — ne is keverjük tehát össze, ne is vegyük egy formán, ha két értelműek nem akarunk lenni, nem kell a 'Nemzetet az ilyenekkel tévelygésbe hozni, hanem világosan kell beszélni így: Katonának meg kell a 'tisz' fegyverét tisztítani — Bárány vadászása a Bárányak tetszik, és világosan is kell tanítani. — Nem-de az igazság' diadalma kitetszik mindenütt?

De hát ha szükség hozza magával még több efféle *ki híje* szokat egy-más után tenni p. o. A' míg te az anyámék szomszédja fiai' kertjében, kedvesed' számára virágokat szedni jársz; addig én boldogom az apádék' házában Nina szeretöm' kék szemei, piros ajka, 's hó keble szépségének hódolok, — tegyük már most ezt az ők formáján: A' míg te az anyáméknek a' szomszédjoknak a' fijainak a' kertjekben, a' kedvesednek a' számára virágokat szedni jársz; addig én boldogom, az apádéknak a' házokban a' Ninának, a' szeretömnek, a' kék szemeinek, a' piros ajkának, a' hó keblének, 's a' szépségének hódolok. — No miát nézze az ember! micsoda csufság lett belőle! minő kevert zavart érthetetlen! micsoda fül sértő, fuldokló, szakasztott az egész elő-adás! **Olly szépet, hogy ritkán lehet szebb tárgyat említeni, akarnak mondani, és olly csunya rút láz köntösbe blütetlik, hogy majd nem felborzasztja a' Magyarok is a' haját, az idegen pedig minden bizonnyal addig futna hallattára ijedtében, a' meddig a' lába csak vihetné. — Lehet é az ilyen elő-adás természetes? valóban nem, és bátorokodom állítani: hogy ez a' visszaélés sokat árt a' Nemzetnek is magának; mert ez valóban az, mi az idegeneknek csúfolkodásul szolgál, — ez leg-főképp az, a' mi minden tanulót mindjárt kezdetén elijeszt, nem is tudván ő szokatlan ajkával annyi sok, már magában is kellemetlen hangzású *szót* egymás után jól kiejteni, annál kevesebb a' furcsa dolgot megérteni, hogy a' *ki-nek*, egyszer'smind *kié* is jelentsen. — Így szenved sokszor idegenek előtt nyelvünk' jó híre, 's vele együtt a' Nemzeté is.**

De magok a' *nak-ejtés'* kedvellői is eztet által-látják, és azt tanítják, hogy ilyenkor még is egynehány szavakban ki kell hagyni — úgy e. l. *lássa az ember! de jól van jól ez annak a' jele, hogy nincs puská-porok, hogy a' setében járnak, hogy már szédelg a' fejük, hogy valamit állítottak, mit nem lehet védelmezni; azért tehát csak adják-meg magokat fogva, bocsást kapnak.*

Itten azt jegyzem-meg, hogy a' Latány, Német, Francia, Olasz, Lengyel, és a' Horvát habozna előbb az előbbeni példában, még maga nyelvén tudná jól kiejteni; próbálja csak kérem, akárki, ki egyikikén vagy másikán beszél, és ha meg nem zavaródik, legalább minden bizonnyal meggyőződik arról, hogy az efféléket legfolyóbban, legvilágosabban, csak-ugyan a' Magyar adhatja-elő, úgy a' mint fentebb van.

Mi okra nézve akarnók mink tehát szerencsésebb alkotású nyelvünket a' sikerlenebb idegenekéihez szabni, 's valami képzelt egygyezés' kedvéért a' magunkét olly szörnyen elrontásni, holott amazok irigyelkedhetének azért az Isten' különös gondviseléséből régi Szótháktól örökben reánk maradt legdrágább hagyományért?

Ideje van, hogy a' dicső Nemzet felezméltkedjék, 's tanulja ismérni a' nyelvét, hogy felhagygyon a' latány 's német nyelvvel; mert ezekből egygyik sem olly szerencsés, csak éppen, hogy jobban vannak kimívelve, hogy több szavaik vannak; a' magyaré pedig, mivel mindég csak ezeken kapkodott, az által nagyon hátra maradt.

Azomban a' csatának még nincs vége — és az igazságnak nem is elég az ilyen győzelem; mert ezek az Urak meg vannak ugyan a' csata-mezőről szalasztva; de vannak még némelly rozsdás fegyverik, rajta tehát! — ezekből is ki kell őket egészen vetketetni, és csak úgy osztán a' győztes igazság nekik is bátran törvényeket szabhat.

Ezek az Urak t. i. a' nek' ejtés' oltalmául ollyan valamihez akarnak kapaszkodni, minék semmi gyökere nincs, csupa képzelet, és minden elégséges próba nélkül szükalkodik; — azt állítják, hogy midőn a' *ki híje* szavak előtt már egy más kiejtés (nominativus) áll, ollyankor a' nek'-ejtés a' homályosságnak elmellőzése végett szükséges volna, az az: hogy nem lehetne jól magyarul így mondani: feleség a' férj' társa, — viz a' tőz' ellensége — Isten az ember' atya, hanem hogy így kell lennie: a' feleség. a' férjnek társa, — és úgy a' többi.

De csalatkoznak, mert a' két *ki*-szó a' nem-szócska, a' az, által el van választva egymástól, és arról már a' nyelv maga gondoskodott, hogy itten ne legyen semmi homályosság avval az elváltozhatatlan törvénnyel, hogy a' *ki*-szó (genitivusi szó) mindég éppen a' hozzá tartozandó *híje*- vagy *níje*-szó előtt álljon — fenn is tehát világos minden, mivel ezen regula szerint világossan kitetszik, hogy a' társ csak a' férjé, az ellenség csak a' tőzé — az atya csak az emberé lehet, nem pedig a' tovább álló más szóé, mellytől, a' az által el van szakasztva; azért is nem-csak így, hanem hátul is tehetjük azt a' másik ki szót imigy: férj társa a' feleség, sőt minden *híje*-szónak még több hozzá tartozandó *ki*-szava is lehet, csak mindenik a' magáé előtt álljon p. o. tőz' természeté a' viz' tulajdonságaival ellentétben a' t. — Itten úgy ébár sehol se lehet homályosságot találni, ha csak szándékkal nem akarunk fejezkedni, — úgy áml de a' nap-fényt is eltagadhatja az ember, ha egyszer a' fejébe veszi.

De itt is tudom, mi csábította-el őket, t. i. az, hogy o' következendőkben is minden úgy van, és még is a' kinek-est is szükséges p. o. hold a' földnek kísérője, — Isten a' világnak teremője, 's a' t. de más oka van ám ennek, nem az, hogy két *ki*-ejtés áll benne, a' mint majd utóbb meglátjuk.

Ha pedig fenn homályos volna, hát ezen szóllásnak is homályosnak kellene lennie: te az én társom vagy, én az ő ellensége vagyok, — katona a' leány' atya, és egy szóval minden, hol nincs nek'-ejtés, — de nem-úgy van, pedig itt is van két *ki*-szó mindennütt; — ha tehát ők valami más velősebb próbákat nem hozhatnak-elő, evvel valóban eltakarodhatnak, — és már most vége a' csatának — az igazság meg van bosszálva — legyen tehát békeség, és már most vizsgáljuk-meg tehát:

### Mi az a' nek'-ejtés?

Csak kinek' ejtés és más semmi, az az: a' magyarban szinte úgy mindenkor a' kérdésre kinek? minék? áll, mind a' több európai nyelvekben a' hasonló kérdésre p. o. Kinek? atyának — cui? patri — a qui? au pere — a chi? al padre — nem? dem Vater —

komu? mycu, — komu? otzcu, — és gondolnám hogy más akármiféle nyelvben se lehet máskép'. —

De az itt a' külömbség, hogy a' Nemzetek nem egy formán élnek vele, hanem midőn az egyikik *kinek* kérdez, és felel, akkor a' másiknak jobban tetszik sokszor más kéddéssel élni, 's visszazonozni; hasonlítottuk-öszsze p. o. a' magyart a' némettel: *ó béllik katonának — er jchift sich zum Selbsten — szép Úrnak lenni, és ist jchön Herr zu seyn — nekem van, idj habe — én ötet szebbnek tartottam, idj habe sie, oder ihn für sichöner gehalten — ő nekem jó barátom, er ist ein guter Freund zu mir — egyenesen Budának hajts, fahre gerate gegen Ofen hinzu, 's a' t.*

Itten a' mint látjuk a' Magyar mindenütt *nek* esettel felelt, a' Német pedig éppen azt skárván elő-adni, ezeket a' kérdéseket tette: *zu was? — was? — wer? — für was? — für wem? — zu wem? nehinzu — 's úgy is felelt.*

Ugy van ez a' többi Nyelvekkel is, és éppen úgy minden más esetekre nézve is, a' mint azt úgy is minden ember tudja, hogy soha se lehet egy nyelvből a' másokra szórul-szóra fordítani — és így történik tehát sokszor az is, hogy midőn a' latány, 's mások *kiké*-ejtésbe teszik a' szót, olyankor imitt-amott a' magyar *nek*-esettel él, vagy máskép is mondja: p. o. *uina panui, posztónak rófa, vagy rőf posztó, 's több efféle; a' mint azt is majd mindjárt meglátjuk.*

De azért hogy ez így van, nem egy forma a' magyar *kinek*-ejtés, a' *kiké*-ejtéssel, úgyé bár? ez rosz' következtetés volna? mert van a' Magyaroknak külön *kiké* ejtése, mely az idegenekével éppen olyan kérdésre mindenkor megegygyez, van az övéikkel megegygyező külön *nek*-ejtése is, mellynek mindeniknek szinte úgy külön értelme is van, nem-de? hanem, a' mint lehet észre-venni, csak-ugyan innen származhatott az egész tévelygés, annál inkább, mert a' latány-nyelv ilyenkor is csak genitivusba veti, 's ennél fogva sokaknak, a' kik csak a' latányt ismerik, úgy látszik, hogy a' *nek* ejtés a' magyar *kiké* — 's *kinek* ejtése is egyszers'mind; de lesz' még alkalmatosságom erről majd utóbb még bővebben is szólni.

Az pedig a' Nyelv-tanítók' kötelességében lévén, az efféle különbségekkel a' tanulóikat minden esetekre, 's minden nyelvre nézve egészen 's jól megismertetni, feltűnt célomon kívül volna; csakbe-meltyekben ereszkednem, azért is vizsgállyuk - meg már most, minthogy erről a' Nyelv-könyvekben mind-éddig nincsen semmi bizonyos regula, azt:

**Mi a' magyar *minék mije* vagy *kije* forma, hol szükséges, 's hogy illik-öszsze a' többi nyelvekkel?**

Dicsékedhetem azsal, hogy legalább a' külömbséget kinyomostam, a' tölbit pedig majd az idő megteszi. — Ez tudni-illik egy egészen más forma, mely két név-szó között csak akkor szükséges, ha közöttök nem lehet kérdezni *ki kicé* — ilyen esetek pedig a' következendők:

1-ör. A' Magyar két-szó között ottan, a' hol az egyik közöttök egy egészzel, a' másik pedig ennek egy részé' jelent, az első szót *nek* esetbe teszi, a' másokra pedig utól a' közőnséges ragasztékot ragasztja p. o. a' nem rég említett példában: *posztónak rófa.*

F. M. Or. *Minerva* 4. Negyed. 1827.

Itten nám nem lehet kérdezni: *ké* rőfe? mivel a' rőf nem lehet a' posztóé, mert talán a' Szabóé, vagy a' Kalmáré, hanem így a' kérdés: *minek* rőfe — 's ennél fogva a' felelet is így: posztónak rőfe — és ebből származik a' meg nevezett *minek* *mije*, az előbbeni *ké* *kije* formától mind értelmére, mind szerkezetetésére nézve nagyon különböző forma.

Hogy pedig ebben nagy különbség van az értelmére nézve, az abból is kitetszik hogy a' Német, a' Francia és az Olasz is az ilyenekben különbséget tesznek, 's itten nem, *ké*, hanem miből, kérdezzek; — *Wie theuer ist die Elle vom Tuche?* — *l'aune de drap* — *il braccio di panno*; nem pedig, *dés Tuche* — *du drap* — *del panno*; — a' Magyar tehát erre *nak* esetet, a' Német ablátívust, a' Francia és az Olasz pedig osztó, *de*-*di*, nem szócskát választott — a' Magyar és Német pedig ezen kívül, a' mint mondtam, határozatlan is mondhatja így: rőf posztó — *die Elle Tuche*.

Így van ez mindeniütt, a' hol ilyen szók össze-kerülnék p. o. szónának mázsája — bornak itszéje — húsnaq fontja — búzánaq kőble-fánaq öle-egésznek egy része 's a' t.

Természetes dolog tehát, hogy ilyenekre a' Magyaroknak egy külön formája van, mert hol különbség van az értelemben, ott a' szavakat is más esetekbe kell tenni, ha bár a' nagy remek munka latány nyelv itt is csak *ké* ejtésbe teszi így: *ulna panni*.

A' szerkezetetésre nézve pedig az a' különbség, hogy itten *nak* ejtés van, itten visszára is lehet mondani így: rőfe posztónak — hogy itten apostrophot is lehet tenni, ha írásban az utolsó betűket kihagynók így: posztó' rőfe, — hogy itten szokásban van a' nem szócskákat, a' az, közbék tenni, kivált ha visszára mondjuk, ámbár itt az szükesség; — abban pedig megegygyeznek, hogy itt is több eseteken által csak a' *fő* tárgy felel — hogy ezt is tovább lehet folytatni, de csak a' *ké* *kije* formán p. o. Pesti Kalmár, posztójának rőfe 's a' t.

2-or Szükséges tovább a' *minek* ejtés két szó között, midőn egy millyen-szó (adjectivum) *mé*-szóra (substantivumra) átváltozván, p. o. a' *jó*, egy más *mé*-szóval p. o. *hír*, össze-kerül és ezeket meghatározva akarjuk kimondani, ilyenkor így kell tenni: a' *jó*-nak *híre*.

De vallyon miért? azért, mert itt se lehet *ké* *ké* kérdezni, mivel minden, millyen, sz-on mással-érthető szó míg az megmarad, és önn' magáról nincs kérdés, a' meghatározott szóllásban is csak úgy marad: p. o. *jó hírem*, *jó híred*, *jó híre*, — hachát akkor is, midőn *mé*-szóvá lett, és már ő felőle van a' kérdés, ismét úgy maradna, a' beszéd két értelmű volna p. o. millyen híre? — *jó híre*, — *ki híre?* *jó híre*; — minthogy tehát itten is különbség van, a' Magyar, hogy világosan beszéljen, azt a' kérdést teszi: *minek híre?* — és felel, *jónak híre* — *boni fama*.

Így van ez, nem csak minden millyen-szóval, midőn valami tárgy értetődik alatta: hoc bonum, hoc malum 's a' t. hanem millyen szó formája név-másokkal, és participiumokkal p. o. szépnék fogantja — *rossz*-nak két-feje — *nagynak*, *nemesnek* példája, — ennek, annak, olyannak, mellynek haszna, elmúlttnak képe, jövendőnek rajza 's a' t.

3-or Szükséges tovább a' *nak*-ejtés két szó között olyankor, midőn egy cselekvő igéből származott név-szó p. o. keresés-kereset- vagy kereső, más olyan név-szóval össze-kerül, melly *ké*-ejtésben azon ige mellett áll p. o. *hasznok*; — ha ezeket meghatározva akarjuk kimondani, így kell tenni: *haszonnak keresője* - *keresése* - *keresete*.

De vallyon miért? azért mivel itt is éppen úgy, mint fent volt, egyszer egygült véve is élhetünk velök, így: az én haszont-keresésem — a te haszont-keresőd — az Ur' haszont-keresete, — és külön véve is; ilyenkor tehát, midőn a' haszonról magáról van a' kérdés, nem állhat ismét úgy — vagy is világosabban szólva, legőbb oka éppen az, hogy ilyen cselekvő ige mellett két név-szó, egyikik cselekvő kiejtésben, másik pedig t. i. a' mellyiket ez a' cselekedet érdekel, *kü* ejtésben mellette áll; p. o. János keresi a' Kati — a' haszont — szél forgatja a' tollat; ilyenkor tehát, ha nem volna különbség, nem tudhatnánk, mellyikre kell kettő között venni az értelmet; — a' Magyar tehát ilyenkor azon személyről vagy tárgyról, ki cselekszik, meghatározva így kérdez: ki a' keresője, forgatója? felelet: János — szél: — azon személyről vagy tárgyról pedig, a' kit az a' cselekedet érdekel, ismét a' különböző kérdést teszi így: ki minek keresője, forgatója? felelet: János Katinak — haszonnak keresője — szél tollnak forgatója — ki keresése-forgatása? János keresése, szél forgatása, — minek keresése, forgatása? Katinak vagy haszonnak keresése, tollnak forgatása. — Ennél fogva tehát János' szeretője az, kit a' János szeret, — Jánosnak szeretője pedig az, ki őt szeret.

Nám ismét egy új példa, minő világosságot terjesztő szavakkal bír a' magyar-nyelv, a' mi illy rövid móddal egy európai nyelvben sem találjuk; de a' mai Magyarok világosság nem kell, hanem a' latány nyelvnek méimelése; *ő* tehát inkább a' *mé* ejtést a' *kü*-ejtéssel össze-zavarja, hogy az *ő* nyelve is olly homályos legyen, mint ilyenekben a' latányé; így már szép, és jó? —

Itt vannak erre még több példák: pénznek vesztegetése — elveszethezése, útnak megmutatása, — búzáknak kicsépelése — kicsépelhetése — Istennek megtagadása — földnek kérésője — juhoknak haszna. 's a' t.

Itten azt akarom megjegyezni, hogy némellyek ('s pedig többnyire) az ilyen össze-kapcsolt szavakban, azt a' *kü*-ejtési szót *kü*-ejtésben hagygyák így: haszon keresés, — de ha jól megfontoljuk a' dolgot, hibáznak; mert nám! ilyenkor mindenütt másutt is a' másik név-szó mindég abban az esetben marad, mellyben az ige mellett szokott lenni p. o. menny-be-menetel — jégen-csuszakállás — földre-esés — útnak-indulás — elől-járóknak kedvező — búban-epedő — semmire-való 's a' t. ennél fogva a' *kü* ejtést is szinte úgy oda kellene tenni mindenütt, a' hol az *é* ejtésűk, így: haszont-keresés, — részat-vérő — szót-fogadás — fényt-űző bort-mérés — kint-szenvedés — időt-vesztegetés 's úgy meghatározva is, ha össze-kapcsolva vesszük, így: Kalmár haszont keresése 's a' t. — a' németben is az effélékben *kü* ejtés értődik, p. o. *Salpetersäure* — *Weinbündel* 's a' t.

Legőbb oka pedig az, mivel, a' mint látjuk, minden cselekvő ige mellett ugyan-azon név-szó *kü*, vagy *kü* ejtésben is állhat, nem lehet tehát mind a' kétszer egyformán tenni, mivel két értelmű volna; a' mint is valóban nagy különbség van közötté p. o. az én leveleimet egy leány-űrésére nem bízom — leányt-űrését a' Törököktől kellene tanulni — más tehát leány-űrés, és egészen más leányt-űrés — itt van még több effélé: annya-szeretet — anyát szeretet — puska-töltés — die Patrone, — puskát-töltés, das Raden ber Hünte — búza-mérő — Weizen, mit dem man den Weizen meßt, búzát-mérő — berjemt, ber den Weizen abmeßt, 's a' t.

Ottan pedig a' hol ross' hangzás végett nem igen lehet az ilyen szót *ké* ejtésben mellette kimondani, vagy aposztróf illene rá, vagy pedig egészen kellene húzni egy szóra így: feleség' féltés — út-mutatás — engem gyűlölés 's a' t.

Tovább szükséges megjegyezni azt is, hogy hibásanék, ha a' szenvedő és középigékből származott név-szavak mellett is, a' másik név-szót, midőn meghatározva akarjuk mind a' kettőt kimondani, nek esetbe tennénk, hanem inkább csak *ké hje* formán lehet 's kell kérdezni, 's felelni p. o. így: ki születése-áradása - ostromoltatása? Felelet: Ham' születése — Duna vize' áradása — Sziget vára' ostromoltatása — szél - fuvása — Tisza' jege' olvadása 's a' t. — Miért? Mert itten az ige mellett csak egy név szó, 's pedig ki-ejtésben áll, másra tehát azt az érdeklést vagy is szenvedést nem is lehet érteni; felett pedig a' cselekvő igékből származott név-szavak mellett másképp volt, mert ottan a' keresést magára a' haszonra is lehetett érteni, 's arra személyre is, kié a' haszont-keresés.

Ezekből pedig már most kiki azt látja, hogy az efféle két szavakkal több külön-félékép' élhetünk p. o. össze-kapcsolva határozatlan így: várt-ostromlás' hat holnapig tartott, — meghatározva: Szolimán Szigeti várt-ostromlása híres lett, — külön-véve 's meghatározva: ezen várnak ostromlása halálába került, — szenvedő formán' határozatlan: vár ostromoltatás alatt sok nép elesett — meghatározva: Zrinyi, Sziget vára' ostromoltatáskor, sok dicső tetteket vitt véghez, 's a' t.

Hogy pedig ezeken kívül a' kinek ejtés másutt is valahol még szükséges volna, az az: a'-hol bizonyos és természetes okoknál fogva igazán szükségesnek lehetne állítani, én ki nem nyomonhattam, ha valaki még többre is akad, vagy ezekben is módosításokat talál, mondja-meg — azzal hazájának jó szolgálatot tesz: — de az bizonyos, hogy máj nap, ha szükséges, nem szükséges, minden ember többnyire csak oda teszi — ez így most a' mód, ez így ha rosszabb hangzású is, ha értetlenebb is, csirébbnek tetszik, az igazi és természetes szóllás forma pedig nagyon ritka.

Azomban akárhogy legyen, én ezt kinek kinek maga tulajdon megfontolására hagyom; de gondolnám hogy több okoknál fogva azt a' következtetést, mint bizonyos lehet kihozni, hogy ez valóban a' magyarban vissza-élés a' nyelv' engedelmével, mivel azért, ha némely helyt, a' mint láttuk szükséges, nincs ok azt oda is elterjeszteni, a' hol szükségtelen, a' hol két értelmű természet ellen való, holott más rövidebb, természetesebb, világosabb, eredeti, az idegeneknél jobb 's szebb arra való formánk van.

Természetes dolog volna tehát, ha a' magyar a' kinek esetet két szó közt csak ottan tenné, a' hol szükséges, *ké hje* formával pedig mindenütt élne, a' hol lehet 's kell, így osztán a' tétovázás rövid idő alatt megszűnne, a' nyelv bizonyos szabályokba szorulna, ez által pedig dísz és méltósága is jobban nevedkedne, az idegen tanulók is könnyebben megfoghathánák.

Ez is megléven, már most ígéretem szerint, még egy megvizsgálni valónk van hátra: ez is elváltósíthat, azért itt a' helye: t. i.

## Honnan származik ez a sok szükségtelen *kinek* ejtés szaporítás?

En azt gondolom, hogy ezt, több ilyen nyelvünkben találató szükségtelenségekkel egygyütt a régi Szent-írást fordítóink hozták bé — a magyar nyelv t. i. nagyon különbözvén a többi európaiéktól, az első fordítóink pedig szórol-szóra akarván a Szent-írást a magyarra által tenni, 's nem tudván a két nyelvet jól össze-eggyeztetni, sokszor olyan szavakhoz, és szóllásokhoz is kaptak, melyek ugyan a latány szavakkal és szerkesztetéssel megegyeztek, ha bár a magyarság szenvedett is a miatt, p. o. mi *kenyerünk*ket mindennapit, miért nem inkább így: minden-napi kenyérünket? — a honnant lézen eljövendő, miért nem így? a honnant eljön? — minek az a sok, te, p. o. te neved, te akarated, te országod, te veled; az a sok, mi, p. o. mi atyánk, mi velőinket, mi kenyérünket 's a t. azért mert mindenütt szórol-szóra egymás után a latány nyelvben éppen úgy áll, nem-de?

Ez tehát így lévén, az a fordító, a *kinek* ezt, „in nomine patris et filii et spiritus sancti”, magyarra kellett át-tenni, latány genitivusokra akadván, kereste a *magyarban*; — de ezek atyáé *őé*, meg nem egygyezvén itten a latánnyal, kereste tovább, és *nám* ebben: boni fama, jónak híre, vagy más ilyen beszéd formában p. o. atyáimnak János a neve, mei patris nomen est Joannes, mojemu otczu je ime Ivan, reá-akadott, hogy a latány genitivus, patris, a magyarban nem csak atyáé, hanem atyának is tesz — több már nem kellett néki, ő tehát nosza fogja magát, és az, Atyának, Fiának, és Szent-lélek Ű: Istennek nevében, készen állott, az ilyen jobb fordítást pedig; Atya, Fiá, és Szent-lélek nevében, nem merté tenni, vagy kész-akarva elmellőzte, mert ezeket: Atya, Fiá, Szent-lélek csak nominativusoknak tartotta, a latánnyal megegyező genitivust pedig sehol se vette észre, 's ennél fogva vagy hibás, vagy homályos fordításnak is gondolta.

Erre egyszer rá-akadván mindenütt úgy folytatta, 's ő utánna minden több fordítókkal egészen a mai napig is úgy tesznek; rész-szerént, mivel most is éppen úgy *okoskodnak*, rész-ent pedig *magyar* már nagyon is elhatárolott, 's ennél fogva nem is létezik már hibának lenni.

De beszéljék mennyi sok tévelygések szármastak ezen egy hibás véleményből! vagyuk csak elő a magyar nyelv-könyveket, 's azt találjuk, hogy már most magok a nyelv-tanítók se tudnak a téboly-keréből kitalálni, a gordiai csomót szét bontani, némellyeknél, atyáé, a második, atyának, a harmadik ejtés; némellyek pedig, kivált az újabbak ezt hibásnak tartván, azon izetlenségre vetemedtek, hogy a második és a harmadik ejtést egyformán a Nyelv-könyvekben tessik így: atyának patris, meg ismét, atyának, patri.

Már most hogy boldogulhat egy idegen az ilyen nyelv-könyvel, a hol így összehamisza van zavarva minden? melyik tehát az igazi *kinek* ejtés? magok se tudják, mert többnyire ugyan, atyának, tessik, de utóljára, a mint már mondtam, magok is megvalylyák, hogy a *nekot* mégis szükséges egynehány szavakban kihagyni, de hol és mikot? azt nem mondják-meg.

Pedig a magyar *kis* ejtése a mint régebben, 's nyelv-kezdetétől fogva volt, most is csak úgy van, *atyéd*, 's úgy is marad, míg Magyar lesz a világon, és a *ki híje* formában is, ha bár elrejtve, de a két szóba benne van — más *kis* ejtésre pedig a Magyaroknak nincs nem is lehet már semmi szüksége.

Nagy hiba tehát az, hogy a 'Nyelv-tanítók, a magunké természetét jobban nem vizsgálják, hanem többnyire a latányt szemök előtt tartván, a Magyarat is olyan formán akarnak tanítani: mellynek az a következménye, hogy sok szükségtelent, mellyet ki kellene hagyni, elmét-törésnek 's időt vesztegetésnek elő-hordanak, a legszükségesebb kifejezéseket pedig sokszor egészen kihagyják, 's a tanítót a nép közt való tanulásra szépen eligazítják.

De nem csak ebben, hanem más dolgokban is úgy szokott lenni, hogy mindég az idegeneket nem annyira jóban, hanem leginkább a részben akarjuk mimelni; pedig legjobb volna, ha a Magyar mindég, a maga tulajdon esztét köveinek 's arra menne merre tulajdon természete vezet, — ez ötlet önként minden szépre, dicsőre szüntöznél, amazzal pedig oly mértékben bír, hogy ő könnyen felfog mindent, 's az igazit leg-hamarább felfalálja.

Igy van ez a nyelvvel-is, — a Magyar a Latányal büszkélkedik, a magéért pedig, melly szebb, jobb, szegyen mondani, nem is ismeri, pedig nincs oka büszkélkednie amazzal, mert az egész latány nyelvnek a haszna Magyar-országban nem is áll talán másból, hanem hogy az aszszonyok előtt is olyanokat el lehet beszélni, a mit másként elöb-tök tiúkban kellene tartani; kára pedig, mellyet okoz, számlálhatatlan, mert már a tanulása is mennyi pénzben kerül? az alatt pedig mennyi sok más hasznosabb tudományokat elmulasztunk? hát a ki nem érti, mennyit vesz, nem értvén a törvényeket is mellyekben szinte úgy az ő kötelességei, mint az ő jussai foglaltatnak? — hát a Nemzet csinosodása elő-menetelét hogy gátolja? mivel egy-általább véve ezer lélekre alig jut egy, a ki jól érti a latányt, t. i. az egész faluban vagy mező-városban csak a Plebános meg a Notárius?

Azután! tegyük csak kezünket a szívünkre! — hetedik nyolczadik esztendőnkől fogva huszadik huszon-negyedikig tanuljuk, és még is azután is rá-szorúlunk, pedig nem egyszer, a Szó-könyvbe belé-tekinteni, holott egy 12 esztendő lengyel leányka (a mint tapasztalásból tudom) legtöbb 3 esztendő alatt úgy megtanul francziául, hogy az ilyen nemzetbeli is, ha valahol a szót hibásan ejtette, megleckézi.

De vallyon! honnant jön ez? onnant, mert minket Alvári híres könyvből latányra latányra tanítanak, 's pedig (furcsa dolog) versekbe, hogy a tanuló-annál kevesebb megérthesse: *Quae maribus solum tribuantur — Simplicium leges*, — és a mi több más tudományokat is ebben tanítanak — mi csuda tehát! ha 12-15 esztendei nagy fő törés után, kivévén a kiteszöbbséket, 's egynéhány első sorbeli, a többi Deákok csak annyit tudnak mindenből, a nyelvvel együtt, a mennyit talán egy-két esztendő alatt természet tanítás mellett, könnyen megtanulhattak volna, — a ki nem hiszi, nézze csak sotha a Deákok írásait, ha megértik e, mit a Tanító nekik latányul mondogált (dikált) mert többnyire hány szó, annyi hiba van benne, — de hogy is lehetne máskép?



Azomban meg kell vallani azt is, hogy a' mostani magyar Nyelv-könyveink, minden hibák mellett, mellyek még bennök találtatnak, nagyon előbbre haladtak, mert ez előtt nem rég még rosszabbak, 's úgy szólván mind használhatatlanok voltak; azért ne is nehezteljen senki, ha ezen vizsgálás között, az igazat is meg kellett mondani, mert soha se volt szándékom senkit is megbántani, hanem kinek kinek érdemét, jó szándékát megismérvén, becsülvén, a' nyelvhez vonzó szeretetem' tüzetől gerjesztvén, csak a' még benne találtató hibákra a' Nemzetet figyelemtesse tenni, a' mihez minden ahhoz értő hazafinak jussa is van, kötelességében is áll, magam is kívántam; mert csak így tisztulni is fog nyelvünk, jobban is fogjuk ismerni, 's rövid idő alatt tovább is haladunk vele. —

Es így már most gondolnám, hogy a' mit állítottam, próbák 's példák által a' nyelv' természetéből még van bizonyítani, — többféle beszéd-formák egygyik a' másiktól világosan elválasztva, 's hol 's mikép velők élés, érthetően megmutatva, 's ennél fogva a' tételevzés is megvolna szüntetve — de mind ezek csak üres szavak maradnak, elhangzanak sikeretlen a' pusztában, a' hiba pedig hiba, tétovázás marad, 's tovább is elgyökerezik, ha idején nem vesszük elejét. — Itten tehát kezét kell fogni, 's a' ki hogy teheti, a' Hazának szolgálni.

Szaporodott ugyan a' nyelvünkben mint a' sok idegen szó, úgy az idegen szóllás forma is, de nem annyira, hogy nem lehetne mindénikén segíteni, mert a' nyelv is olyan természetű lévén, mint maga a' Nemzet, nem hagyta magát még is egészen elnyomtatni, természetéből kivetkeztetni, akárhogy sodrották, törtek, zavarták a' benne izzadó, öt' idegen mértékre szabni akaró Fordítók, 's más olyan talán kifajzott fiai; — segíthetne pedig ezen, az Imádságok' és a' Szent-írásnak helyesebb átfordítása, — segíthetnek a' Nyelvtanítók, ha a' fennadott tanácsot követvén, új Nyelv-könyveket készítenek, mellyekben távol legyen minden Európai nyelvnek mímélése, — segíthet minden mostani Könyvet, Újságot-író 's Fordító, — segíthetnek a' Papi Karban lévők, 's minden Elő-kellőbbek, kik többször a' Néphez beszélnek, ha mindég tisztán kimondják; mert a' Nép nem vizsgálván a' dolgot, csak hamar felkapja szinte úgy a' jó, mint a' rossz hangokat, a' hogy másoktól legtöbbször hallja — segíthetnének végtére leg-főkép' a' Karok 's Rendek, kiknek kötelességében is áll az Ország' javára, 's a' Nemzet' kimíveltetésére ügyelői legfőbbek, ha az Országban a' tisztát magyar nyelven törvényesnek lennek. —

A' mi pedig a' nyelvet magát illeti, ez valóban maga részéről ezen czélnak elérésére semmit se hágy kívánni valót hátra, mert Szerzője annyi sok különbözőle szerekek felkészítette, hogy ezekből tetszés szerént válogathatunk, — a' ki élni tud vele, soha se szorúl meg, 's idegen szóra se volna szükségünk, ha némelylek már nagyon el nem gyökereztek volna; mind e mellett pedig olly kevés egyforma szoros törvényekből áll, 's egyszer'mind olly világos viszsonzatban helyeztet minden személyt, tárgyat 's az ő cselekedetét; hogy valóban bámulni lehet azon régi Scythák' eszén, a' kik ki gondolták. —

*Irtam Szabadkán, 1827-Jén.*

ZVORNIK,

József Fő-herceg 1-6 Dragoszasz Ezeredőben  
Levén Kapitány.

## I I.

## Angliának Törvényes - állapota.

Az Angoly Nemzet kétfelé oszlik, Nemességre és Népre. Főbb Nemesek a Lordok vagy Peerek, kikre a Parlamentbe való ülés és vétum örökbe száll. Herczezi Duke, Marquis, Gróf Earl, Viscount, és Bárói titulusok csak első szállottjüket illeti. De a Herczeg-apa életében az idősebb fiú Gróf, a második Báró, a harmadik Esquire titulusot visel. Lordok a királyi vér Herczegei is; Nemes-levell által pedig annyit tehet Lordá a Király, a mennyit akar. Nemeseknek nézetik magokat azok is, kik csak valamennyire birtokosabbak, 's ámbár nemes levelet, származást, kiváltságokat nem mutathatnak, 's a Constitutáló semmit tud róluk, mint Nemesekről, az Esquire nevet szintégy megkívánják, 's a Nép közzénem egy könnyen házasodnak. Angliában ezek neve: Gentry, Skótszában Lairds. Ezekhez számláltatnak a tudósok, gazdagabb kereskedők, a Lordok ifjabb gyermekei, 's általában minden vagyonosabb vagy díszesebb öltözetű. Nevek Gentleman. A Fő-nemesség Nobility és Gentry közt állnak a Lovagok, Knights vagy Baronesek, kik e titulusot csak személyekre kapják a Királytól. Városok és Faluk lakóiból kerül-ki a nép. Nagy birtokosok' kezében lévén többnyire a jószágok, a paraszt-ság inkább csak azoknak haszon-bérlője Farmers, 's nem teszen osztán semmi egyéb szolgálatot, 's mindeniknek személye szabad. Elég van azonban kisebb birtokos is, Freeholders, vagy olyan, ki a jószágról holmit fizet Földes-úrának.

Az Angoly Constitutáló talp-törvényei ezek:

I. Régi szabadság-levell I-ső Henriktől, Charta Libertatum, mellyhez István és II-dik Henriktől adott kisebb tekintetű szabadságok is járultak.

II. A magna Charta, the great Charter. Ezt az Ország' Bárói, János Királytól 1215-ben úgy csikarták-ki, mivel önkéntesen nem adta nekik.

III. Petition of right Jus kérelem, I-ső Károlyhoz 1628-ban intézett kérés, mellynek foglalatlját a Király kénytelen volt megerősíteni.

IV. Declaration of rights, azon feltételek, mellyeknél fogva III-dik Wilhelm 1689-ben a koronát megkaphatta.

V. Az 1701, és 1705-beli örökösödéséről szóló Acták.

VI. Skótszáznak Angliával össze-csatlása 1707.

VII. Hiberniáé 1799-ből.

Törvény-lévvő hatalmát 's adója' meghatározásabeli jussát a Nép, Parlamentje tagjaiban látja. A Parlament kétfelé oszlik: a Közönség' háza, Chamber, House of Commons, és a Lordoké, Chamber of Peers, máskép' Alsó- és Felső-ház. Anglia 's Wales Shíre

(Vármegyéji) 's Városai 513 Követet küldenek, Skótzia 45-öt, Hibernia 100-zat, az Alsó-házba. A Felső-ház világi és egyházi Lordjainak száma kevesebb. Az egyháziak közül itt az Érekek és Püspökök fognak helyet.

A Parlament nincs mindenkor egygyütt, 's ez, erőtlenné nem aljasodhatására nézve nagy szerencséje. A Király hívja össze 's oszlatja-el is. Hét esztendő előtt ezt tenni neki nem szabad, mint azt se, hogy hét esztendőt meghaladja az egybe nem gyűlés. Minden Lordot arra külön levéllel hív-meg: a Vármegyék és Városok parancsolatot kapnak, hogy küldendőket válasszanak. A választó-gyűlekezetben minden városi polgárnak vétuma van, a Vármegyékben (*Shires*) minden *Freeholdernek*, ha esztendőnként 40 schillinges jövedelmű. Követté csak azt lehet választani, a ki tulajdon szabad jözségéből 500 font sterling esztendei hasznót lát, és a Koronának se szolgálatjában nincs, se attól valami fizetése nem jár, hogy nép' szószólója létre Ministertől ne függjön. A Parlamentet ott tarthatja a Király, a hol neki tetszenék, most rend szerint a Wesztminiszteri régi, királyi palotába gyűl. Az első ülést a Király nyitja-meg. Fején koronával 's királyi köntöseben jó ekkor 's thronusán beszédet tart a Felső-házban, melyre mindenik Ház külső-szobájában külön felel írásban. Azután a Parlament. Tagjai az Egyházi esküvést mondják-el, melyet VIII-dik Henrik kezdett. Abban a Király az Angoly Anya-szentegyház fejének ismértetik-meg. Erre egy más esküvés, a Test következik, melyben 1702 óta a Stuart familiáról és a Katholika vallásról mondanak-le, 's még ostan az Alsó-ház az alatt-valói hűségre is megesküszik; *Oath of Allegiance*. Most ez, Beszélőjét *Speaker* választja, 's egy 31 személyből álló Biztosságot *Commütée*. Egyik ezek közül a Ház jussaira tartozik ügyelni, másik a Nép' sérelmeire, harmadik a perpatvaros választást vizsgálja-meg, negyedik a kereskedés' dolgait védelmezni, ötödik az Egyházi bajokra figyelmez. Azután kezdődik a tanácskozás.

A Felső-házban a Lord-Cancellár ad mindent-elő szóval. Ea ott a Miniszterekkel egygyütt egy gypjaszszákon ül.

A két Ház' tagjai közül mindeniknek jussa van új törvény' ajánlásához, mellynek *Bill* a neve. Felolvasatnia három egymás után következő napon kell. A ki jelen nincs, elveszti vétumát, a Lordok azonban személyesik által vonzathatnak. Helyben hagyván az egyik Ház a *Bill*, által-küldik a másikba, hol ismét meghányják vetik a Tagok. Ha itt is által-megy (*passed*) a Királynak adják-bé megerősítésére. Ez is meglévén, a *Bill* parlamenti végzés lesz; *act of parliament*. De a Király nem éppen köteles mindenkor elfogadni. Azomban a Veto-nál semmi egyéb köze nincs hozzá. Ajánl a Király is törvényt, 's akkor meg a Parlament nem áll reá mindenkor, hanem: ha körül veszik a nagyobb részt, a' mit a' törvény csak-ugyan tilt.

Ha pedig egyik Ház jónak nem találná a *Bill*, melyet a' másik már helyben-hagyott, azt újra egy Kiküldöttség rúzza-meg, 's mikor-ebben is eliene van a' többség, akkor azt félre-vetik. Így jár mingyárt először is, ha azon Ház, mellynek által volt adva, haszontalannak állította.

Háromféle tárgya lehet az ilyen javallatnak (*bill*). Közönséget illető, Privat dologbeli, 's Adóról szóló: *Public-bill*, *Private-bill*, *Money-bill*. Külömbtségéhez képpent van a' királyi helyben-hagyás' formulárja is szokásban, 's még pedig a' Normandiai Herczeg, az *F. M. O. Minerva* 4. Negyed 1827.

ügy nevezett Hódoltató Wilhelm olta, franczsiúl. A' Public-billre ezt írja a' Király: *Le Roi le veut*; 1) a' Privat-billre, *soit fait comme il est désiré*; 2) a' Monney-billre, *Le Roi remercie ses loyaux sujets, accepte leur benevolence, et aussi le veut*; 3) Ha pedig a' Billt nem szereti a' Király, ilyl kímélve írja alája vélekedését: *Le roi s'avisera*; 4) 's ekkor kiki tudja, hányadán van a' javallat.

A' teljesítő hatalom a' Királynál van. Jussai így nevezetnek: the Kings praerogative. Ő nevesi-ki est amaaz; udvari, tábori, és egyházi hivatalokra; ő visel hadat, köt békeséget 's az Ország' tengeri hajós ereje, tulajdona gyanánt áll-fenn; de a' katona nem szűnik-meg hazafi maradni. Ő küld széllyel az Udvarokhoz Kőveteket, szövetségre lépők, a' mint jönnek látja, 's megengedhet a' halálra ítélteitnek.

A' Királynak maga' és Udvara' 's az Ország-Tiszteje' tartására a' Parlament 900,000 font sterlinget határozott-meg 1777-ben, egyszer minden korra ez az ügy nevezett Cillista. Ezen summát Anglia fizeti és Skótzia; Hibernia 370,000 font sterlinget ad. Ezen kívül jövedelme-nincs, mivel Korona-jöszágairól Anglia semmit se tud. Hanem van a' Királynak, mint privat-embernek több mulató vára 's birtoka, annyit vehetvén a' mennyit erszénye megenged.

A' Törvények' végben-vitelére a' Király, titkos Tanácsa által vigyáz, mellynek tagjairól minden esztendőben egy listrom készül, 's a' kinek nevét ebbe újra belé nem teszik, megszűn titkos Tanácsos lenni.

A' Minisztereket is a' Király nevesi-ki, 's megköszöni nekik szolgálatjokat, mihelyt nem kedve szerint viselik magokat. De a' Nemzetnek is szám-adással tartoznak, 's ha a' Király ellenkezni találja a' Nemzet' kívánságaival, a' Miniszter pedig igen erősen a' törvények ellen beszéllene, akkor a' Nép keményen szokta megtámadni. Hanem a' Király' személye szent, a' mint mindenütt lennie kell. —

A' Parlamenti tagok' választása' jussában az idő' némelly hibákat támasztott, mert a' Századok' folytsában olly faluk is nagy hatalmas városokká formálódtak, mellyek hajdan nyomorult tanyák voltak, más egykor gazdag városok pedig megcsökkentek. Megtörténik hát most, hogy, egy, tíz vagy tizenkét házból álló község, sőt csak egy fogadónk, mellynek helyén egykor Old Sarum várossa állott, birtokosa is küld a' Parlamentbe Kővetet, 's a' nagyra nevedelt Leeds, Manchester, Scheffield és Birmingham városainak ehcz jussok nincs. Fel van vetve, hogy az egész Parlamenti tagoknak szinte felét 254 embert csak 5723 személy választja. Kitészik ebből, hogy ennyi választót pénzzel megvesztegetni könnyű, 's az Udvar, midőn a' környül-állás úgy kívánja, azt nem is kíméli, csak-hogy a' Parlamentben minél több pártfogóji legyenek. A' Választó jussal bíró pedig nem keveset kap, mert az Old Sarumi fogadó néhány esztendővel ez előtt 40,000 font sterlingen adattathatott-el, azt remélvén megvevője, hogy a' választási időkör megfizeti majd az Udvar annak interestét. A' mit megvesztegetéssel véghez nem lehet vinni, azt más mesterséggel sűtik-el. Annak pedig menni kell, mert a' Király egyszeriben ollyant teszi más Miniszterré, ki több jó barátot tud magának szerezni a'

1.) A' Király olta. 2.) Legyen úgy mint a' király tartja. 3.) A' Király kímélve hányadán állat-választás, ellátás, és kizárólag 's ő is bírja. 4.) A' Király meg fogja gondolni.

Parlamentben. Az Ellenkező-rész *Oppositio* így többnyire mindég gyengébb, mert a' pénz rontja néha a' legjobb főkét is, 's ezzel a' Király' vagy Miniszter' kívánása teljesedik.

Más hijánosságai az Angoly Constitutióznak most onnan származnak, hogy se a' Felső se az Alsó-ház' jussai, sőt még a' Király' praerogativái sincsenek mindenben tökéletesen meghatározva, mivel a' Constitutió nem sok tapasztalásokon épült 's mindenféle megismért hibáknak elejét venni kívánó egyszeri munka, hanem századok vettek-el holmit abból 's toldottak megint hozzája. Ennél fogva sokszor támad kétség, hogy vallyon ez amaz a' Király' titkos tanácsa, vagy a' Parlament eleibe tartozik é? 's illyenkor természetesebben gyakran a' Ministeriumé lesz' az elsőség.

De az Angolynek egy nagy szabadsága áll őrt Constitutiója mellett, 's az nem egy könnyen hagyja egybe-dőlni. Az Angoly, a' mit gondol és érez, bátran kimondhatja, leírja; 's az mingyárt minden szájan forog. Ki bántaná azért? Mindeniknek személye szabad, 's meghallgatás nélkül, el nem csúszik. A' Publicumnak velős éles ítéletétől így még az Ellenkező-rész is tart, a' Despotismusra hajlás pedig össze házza magát.

A' birói hatalom egész Britanniában a' Király' nevében gyakoroltatik, 's a' patrimonialis ítélő-szék ismeretlen, kivévén, hogy némelly régi nemes jószág' birtokosa *Lord of the manor* holmi kisebb perek' eligazítására *Freeholder*eket tiltet-össze *Kiráznál*. Az első folyamodású ítélő-székét *Békéltető-bírák Justice of Peace* formálják, a' millyeneket a' Király' minden Schireban tetszésé szerint nevez-ki, 's annyit, a' mennyit jónak lát. Ezek azonban nem annyira Bírák, hanem inkább köz-bátoraságra ügyelő Tisztek, a' panaszt beveszik, elfogadják a' gonosz vétket 's előre röviden kivallatják. Hajdujknak nevek: *Constables*. Tulajdonképpen való ítélő-székek a' *Quarter Sessions* vagy *Great Inquests*. Egybe-gyűlnek t. i. fertály estendőnként a' Békéltető-bírák minden Vármegyében, meghívják az Esküdteket *the Jury*, 's ezek eleibe terjesztik a' nálak béjelentett polgári és büntető pert, melyet el nem igazíthattak. A' Jury hát már másodszer ítélt. De a' peres-fél vagy a' bépanaszolt kifogást tehet az Esküdtek' ellen, 's akkor másoknak kell kineveztetni, mellynél fogva a' Birói hatalom senkit el nem nyomhat, mert a' többszöri kifoghatás után egyenesen maga a' törvény ítélt, melyet az Angoly nem magyaráz, 's így félre se csavarhat, hanem betű szerint veszen. Az Esküdtek' hatalma, üléseik' végzetéval megszűnik. De folytatást tart minden Vármegyé' Scheriféé, ki az Esküdteket szokta kinevezni, 's a' mit ítéltek, végre-hajtani.

A' Városok' tisztisége, egy Mayorból — ennek néhol Bailif is a' neve, — 's tizenkét Aldermenből áll. A' Londoni Mayort mindenkor Lord-Mayornak hívják. Ezekből a' polgári per a' Köz-törvény' ítélő-székehez *Court of common pleas* megyen, a' büntető per pedig a' királyi padhoz *Kings bench*, mely azért neveztetik így, mivel régenten ott a' Király' ült elől egy magas padon. A' finaszabeli pert a' Kinco-tár' ítélő-széke veszi-átal, *Court of the Exchequer*, a' mi a' Kamarától külön van, mert ez Biró és Peres-fél egygyütt nem lehet. Vannak ügyek, mellyekkel mingyárt legelőször is ezen három ítélő-szék előtt kell megjelenni, 's innét a' *Kings bench*hez mozdítatnak feljebb. Ezen három ítélő-szék közül mindenikben négy négy Biró ül, kik egygyütt véve Anglia' tizenkét Birójának neveztetnek, 's mindenik Lord-titullussal él. Régen a' Birákban Bárói származás kívánatott, most azt tartják az Angolyok, hogy másnak is van esze és szíve. Ezek sem ítélt-

hetnek egyedül magok. Bjárják az Országot; mint hajdanában a' Frank-Grófok, a' Magyar Nador-Ispányok 's Itélő-mesterek, mindeniknek meglévén a' maga kerülete, Szász-havnak tizenkét Esküdőt, 's ezekkel mondatnak ítéletet azon ügyekre, mellyek hat hónap alatt eleikbe vitettek. Walesnek két kerületébe a' Birák helyett négy megbízott ügyvéd jár. Ha pedig valakinek panaszosa támadna az említett három Fő-ítélő-szék ellen, az akkor a' Cancelláriához folyamodik, melly a' Biráknak a' perben volt magok viselkedeteket megvizsgálja. Egyedül ezen Cancelláriának foly szakadatlanul esztendőt által gyűlése, 's csak ennek van megengedve az igen kemény törvényt, mellyet vadabb időkor szült, illendőleg szelidíteni. Ez eleibe tartoznak az osatályos perek. Tulajdon ez a' Cancellária pedig a' maga tagjaira is ül Itélő-széket, ha valamelyik vád alá jön. Főbb tagjának száma 19, úgy mint a' Nagy Cancellár mint Elöl-ülő, tizenkét Tábla-Biró; kik mind Törvény-Doktorai, tehát jól megvilágítottak, és hat Titkokok.

Látszik ezekből, hogy Anglia, az igazság' kiszolgáltatásában minden történhető elakasztásnak eleibe akart kerülni.

A' legesleg-főbb Itélő-szék azonban a' Felső-ház. A' Lordok büntető pere egyedül ez előtt folyhat. Ez eleibe adatik-bé a' Miniszterek, Gyarmatok' kormányozói; 's más főbb hivatalnak ellen a' vád, mint ez csak nem régen: Lord Melville, Lord Wellésley, General Picton, sőt még a' Yorki Hercege, — ki a' királyi familiából való — ellen is történt. Ily esetekben az Alsó-ház a' nyilvános vádoló, 's a' ki megtéltetik, annak a' Király se kegyelmezhet-meg.

Angliának honni törvényei — jus privatum — közt legelső, *the common law*, mellyt Eduard, a' régi Szász és Dán szokásokból gyűjtött-össze, a' Hédelmető Wilhelm francziára fordítatott, 's Normanniai törvényekkel megbővített, végre I-ső Eduard (szül. 1240 + 1307.) kibővített. A' Parlamenti végrések' neve: *Statute law*; ezek amásokat némelyekben egyszer mászszor megváltoztatták. Egyméhány város, külön helybeli törvényeivel is él. A' büntető törvények nagyon kemények, van köztök kegyetlen is, a' mit részint a' szabadság' szeretete, melly csak egyedül a' törvény előtt akar fejet hajtani, részint az a' kicsinykedő pontosság' okozott, melly a' törvény betűjéhez való magatartásban olykor egész neveltségig akadékoskodik. A' legkisebb lopásra, minden kifogás nélkül halál van téve; de a' mi természet szerint mindenkor még se következik. Ha valakit most, legelőször találnak abban, süttést vagy bélyegget kap, a' mire való változtatásnak egyházi elengedés a' neve, mivel egykor a' Papoknak volt a' törvényből az a' jus adva; de most világiakkal közös. Még a' megbélyegzés alól is történik felszabadítás. 1806-ban, 325 halálra ítéltettek közül csak ötven-heten vitetett véghez az 'élel' elvétele. —

Remény Andor.

## 12.

## A' Magyar Vitéz Hadi Rend.

Nincs szebb a' katonai életnél. Felülni egy Erdélyi istállóban nevelt virgoncz paripára, 's mondhatni csak egy Század-Huszárnak is: Balra kanyarodj; annyival inkább egy csinos Városban hámultatva felülről az ablakot nyitott szépségektől, mondhatni hatalmasan egy zöld-csakós Osztálynak 's Ezednek: Jobbra lefoszlunk; dicső! ah dicső dolog!" Így szólt minap egy tüzes 's tapasztalatlan ifjú, ki Felsőbb Oskolai pályáját immel-ámmal végezvén, 's könyveit, mellyek csak úgy tartoztak bányorai közzé, mint a' kopasz fejűnek a' lelté légi, szerte-szét hajingálván, már alkudozni kezdte, neveléshez nem sokat értő Ura-Attyával, hogy Cadét (Kotona Úrú) korában, mennyi fog lenni Hold-naponként czulágja (toldalék-pénze). — De ne hirtelenkedjék édes Úrfim! csak nem lesz tőm oly hideg atyafi, hogy gazdag nagy Bátya-Urától, ki már úgy is jól tudja czélját, 's kitől alkalmasint néhány aranyakat is akarna kapni, el ne bútsúzzon, minekelötte elidőlni meghódolhatni Indiának még azon részeit is, mellyeket Nagy Sándor szerencsétlenségéből elfelejte. —

Ah hallja é mit beszél az öreg komoly Filozofus Úr, hét estendeig ki nem meszelt füstös szobájában: „elkerülsz é megad vesztetni öcsém, 's katonának állasz é? Szegyenére válik az egész emberi Nemzetnek, hogy csak egy fegyver-visezőre is szükség van; dicsekszik a' tudós Világ, hogy a' Morál nagy fennséget ért, 's a' Vallás' lelke nagy erővel hat az emberiségre, és még is egygyik Ország úgy nézi a' másikat, mint rabló-társaságot, az 's több ezer fegyveresekkel stráskítja magát. Nem lehetne é azt, minden Nemzeteiktől megnyerni, hogy választott Követeikből, egy állandó Világ Polgári Biztosság állíttatna-fel, melly a' Királyok' és Királyok, Nemzetek és Nemzetek között elő-fordúlható kérdéseket eldöntené, és ha valamely Tartományban a' Nép, Királyt szentséges jussaitól meg akarná fosztani, akkor az, mint az egész emberi Nemzet' ellensége, a' hatalmas Biztosságtól kárhóztatván, eggyesült Fiaiak erővel megszabó-líttatna: — Menjen kinek tetszik 's nyerjen ama szép Magyar dall szerint:

*„Vérrel pettyezett pálmát,  
Kiszánnám Márc Úr irtalmát,  
Nem, csalárd fényért fogadom,  
Éltem nyugalmát nem adom.”*

Hogy tetszenek az atyafiságos búcsúzó szók Úrfi? de ne titkózzék-meg hennék oly igen, tudja é mi baja nagy Bátya-Urának? az, hogy a' petre'elyem gyökerét nem

szenyvedheti a' levelesben, sem a' Pithrugi tormát hússal, nem szereti a' cseresznyét, spányol-meggyet, görög-dinnyét, szállót, és semmi vér-tisztítót, 's meg kell vallani, hogy az öreg Úrnak régtől fogva rossz' a' vére. Sok szép ismeretekkel látszik ugyan birni szobájába zárkozva, de a' kül-világot nem ismeri. Ő arany idővel, az Úrri pedig idős aranyakkal álmodozik. Az ember csak ember marad, az-az: egy hó-szín fejjel vegyes korom fekete színné, dühös orkánnal kevert lágy zsefe indulatú, most Meny-országig fel, majd Pokolig leszállongó, testi 's lelki valóság. Ki parancsolhatna már csupán papirosan álló törvényekkel, egy ily véghetetlen szabad rabnak? kitsoda az, az emberek között, bár oly magas szárnyeteg testű legyen, hogy a' tenger neki bokásig érjen, 's reggeli éték gyanánt, néhány Karpatusi hegyeket gyomrába becsapjon, minőt Voltér Mikrokosmosusában leír; bár oly fellengős elmével bírjon, hogy hét esztendő gyermek korában, Königsbergben, egy új Kritik der reinen Vernunft-ot írjon, hol van mondom az a' földi Valóság, ki szép szerrel, szelid módon, fegyver nélkül, állandó rendet 's csendet tartson a' Nemzetek között. Majd mikor az embereknek egy-forma belátások 's gondolkodás-módjok lesz, a' különbömből különböző szükségek elenyésznek, mikor az aranyak 's ezüstök nem lesz semmi becsé, az eny'm és tied között való különbség eltűnik; szóval, mikor a' has eltöröltetik, 's az emberek angyalokká válnak, akkor nem lesz szükség többé katonára. — Bátran tehát Úrri menni kell, de jelentem, hogy elő-ítéleteiről mondjon-le, 's hibás megfogásait a' katonai életről 's dicsőségről tisztábbakkal váltsa-fel, különben szerencsétlen lesz'. Csak azért akarni katonáskodni, hogy legényes csinos öltözeté 's kardja' csüfvetése a' vapörös Schönheitoknak szemekbe tűnjön, 's olykor egy könnyű Wurston szaladván a' töltsén Bálra, tíz sós szekereknek eléibe kiálthasson hatalmaskodva, *térj-ki paraszt!* hogy egy rövid háborúból kiverelkedvén, 's Hazája' földjére lépven, oly kevélyen 's kegyetlenül bánjon Polgár-társaival, mint Caesar, mikor Galliából kijindulván, Rómához közelgete, ily gondolkodás móddal, kötni-fel a' kardot embertelenség. Az ily szines pillangók, nem fogják más ma a' felvilágosodott nagy karakterű vitézi Rendbe, virágos mezejeket feltalálni, 's világokat élni. Mint a' Vallás, jól-tűző fényét 's erejét, a' különbözö világi Rendbe, karba lévőkön is gyönyörködve szemléljük ugyan, de különösen a' Leiki Pásztori Rendben ragyog szembe-tünőbb módon: úgy a' Haza' szeretete, be van ugyan oltva minden jó Polgár' szívébe, 's szép áldozatokat is tétet vele, de annak szent tüze leginkább lángol 's legláthatóbb a' Katonai Rendbe.

Márnaq ugyan meg van hajdani ereje, de mérges dűhe elenyészett 's hatalma szerénnyé változa. Ez előtt még a' Polgároknak, 's különösen a' Vitézeknek, nem volt tiszta megfogások az igaz Hazai szeretetről, 's rend-szerint ellenébe szokták ezt tenni, a' közönséges emberi szeretetnek, 's nem tudták össze-kötni, a' Világ polgári nemes érzetekkel. Azt gondolák, hogy csak a' velek egy élet módú, 's ugyan azon törvények által lekötészett társaikkal, tartoznának jól tenni, 's csak azokat szeretni; a' Kül-földiek, 's más Nemzetek eránt pedig, hideg vérrrel viseltettek, sőt mint bizonyos tekintetben országos hatalmok' skadályoztatóit, őket gyűlölték is, 's innen lett hogy a' természetnek ajándékait, a' tudománynak 's mesterségnek fénylő becséit, titkon használhatni, más népeknek előtt elejthetni dicséretes dolgoknak tarták.



Áh de már ma hálá a' Szeretet'-Istenének, a' világoosság Attyának! A' Vadai Rendből szebb 's felemelkedettebb lélek mosolyog-ki. Ma a' nagy hadi tettek által, nem én kénjét akarja kielégíteni, nem imádandó bálványt igyekszik magából formálni, nem magának óhajt a' Vitéz, de az egybe-kapcsolt két Felségnek, Hazájának 's Királynak szerezni dicsőséget. —

A' Magyarok' szelid Fejedelme, a' Fő Törvény-székeken már megholt, számtalan gonosz-tévőknek életet szokott ajándékozni, nagy újság, 's a' Nép erkölcstelensége miatt nagyon elkéserevde kell lennie, ha egykettő, halálában megegygyez; annyival-inkább ezer meg ezer Nemes szívű fiának élteket kockára nem teszi; igazságtalan hadat nem indít. És erről meg lévén a' fegyveres Sereg győződve, mikor osztán Királya parancsolatjából a' csata-mezőre ki kell szállnia, hűségét beszokta bizonyítani, 's a' Haza' szeretete csudát tétet vele. Ám de Katonai legnagyobb tüzében sem felejtí-el, hogy ő egyszer'smind Világ-Polgár, 's ember-barát is, tudja hogy katonának, csak viaskodó katoná lehet ellensége, 's így a' foglyokon 's fegyvertelenszen bosszút állani szégyellene. Fegyverével hékességet eszközölvén, megtér csendes honnjába, mint a' felduzzadt Duna szokott árkába, mint a' homályból kivergődő Nap, az égi háború után kellemesebben mosolyog, 's azt gondolnád kiderült homlokából 's szemöldöke szép szírványából, hogy ezután özön vérrel nem fogná az ellenséget elveszteni. Örvendhetni a' kivivelt emberiségnek, midőn ide haza, rokoni, baráti 's Nemes Polgár-társai közt, szerény magaviseletét szemléljük. Útálja a' mai Vitéz, az alacsony haszon-keresetet, mások érdemeinek, virtusainak elnyomását, nem marad érzéketlennék a' messze Tartományokban lakó emberek nyomorúságainak hallására; nem abban foglalatoskodik, a' mi legkönnyebb, vagy legnehezebb, kedvesebb vagy kedvelenebb, hanem a' mi Hazájára 's az egész Világra nézve leg-köz-hasznosabb. Nem tettei magát vaknak hazafi társainak hibáikra 's fogyatkozásaira, nem kevélykedik 3nn' érdemeiben 's fénylő becsében, a' más ég-hajlat alatt lakók eránt nem részre-hajló, és igazságtalan; nem nézi úgy azokat, mint túllünk szám-kivetletteket, de szereti 's boldogítani kívánja, mint vele azon jussokkal bíró törvényes tagjait e' földön virágzó nagy familiának, mellyet emberi Nemzetnek nevezünk 's így köztel-le bennünket, hogy személyében jó hazafi 's egyszer'smind Nemes Világ-polgárt tisztelünk.

Hát ha tudományos szent pontból nézem a' mai Vitéz Rendet, melly kellemes fényben tűnik elő. Hallom ugyan mint kuczog alattomban, amaz Oskola-poros gögös Pedánt: „Mi lesz a' Világból úgymond, minden ember tudós akar lenni, még a' katonák is”. Úgy van Domine Docte, Doctor, Doctissime! tudósok, még pedig, nem kenyér féltő, nem irigy, 's eszordáltig epés, de vidám, szép lelkű tudósok a' mai Vitézek, 's nem csak fegyverjek tökéletesedik mint p. o. a' percussio-s puska, de magok is a' tudományos műveltségbe nagy fenséget értek. Azért hogy Márst, Vénaussal csúfolják, 's néha mikor magát elfelejti, szédeleg is körülte, de Minervát állandóan és tisztelve szereti, 's ennek kedvelt Városát Athénét, egygyütt Alcibiadesek és Socratesek, Periclesek és Plátók tették legdicsőbbé. Nem tanácslom senkinek, bár a' Bodléi Könyv-tárt, fejbé bészáva képzelje is, hogy má, csak egy fiatal Zászló-tartótskát is lendízen, mert könnyen úgy járhat vele, mint Bukman egy vén Dordrechti Mathesiat tanító Professor egy ifjú ka-

tona Tisztel Bredába. Ez utólsóbb, tolongni látván, sok pallérozott férjfiakat bizonyos nagy épület körül, mellynek falára valami írás vala felragasztva, de nem értvén jól a' Flamándi nyelvet, megszólltá egy bámúló szomszédját, hogy az írást neki magyarásná-meg. A' megszólltatott Férjfiú Bukman volt, 's nem is álmódván, hogy a' dolog, egy vékony Tisztetkét érdekelhetne, csupán nevetéséből felele a' kérdőnek: „ez az írás egy ismeretlen által feltett nehéz Geometria probléma, 's ha megfejtí Ursságod holnap reggelre úgy lefordítom” — jól van mondá a' Vitéz szivesen, 's megértvén a' dolgot, szállására ballaga. Szegény Öreg Pedánt, nem tudta kivel beszélt 's elhult bele mikor más napp jókor reggel, asztalán látja a' megfejtett problémát, mellyen ő még akkor is izzadva 's hasztalan dolgozott. És ki volt a' megfejtő! nem más hanem az a' nagy ember, ki az Algebrát a' Geometriához, 's ezt a' Fizikához legelőbb alkalmaztatá, tudni-illik a' Világ csudálta nagy Filozofus, Cartesius; és szégyelve vallá-meg az Öreg Professor, hogy fél-annyi Geometriát nem tud (mellyben pedig Mesternek hitte magát) mint a' húsz esztendő ifjú Tisztetke. Ki győzné elő-számolni azon vitéz tettekről híres Fejedelmeket, kik tudósok, vagy tudósok' barátai valának. Elég legyen a' Görögök közül Nagy Sándort, a' Rómaiak közül Caesárt, 's a' megújult ábrázatú Európa-közelebbi századjából Második Fridriket a' Burkus Királyt említeni. Az első míg Veszér-jó-Geminus, azt stotelesnek, mint volt Tanítójának lelke el nem hagyá, a' tudományos műveltségnek nagy barátja vala; 80 talentomot, szinte fél millióm koronás tallérokat szentelt-fel az Allatok-országának leírására, 's már a' Persa birodalom' omladékán ülvén, így írt Aristotelesnek: azt hallom világ eleibe akarod adni munkádat; hát mi által fogok már én nagyobb lenni a' több embereknél, ha elküldönszességednek azon mély ismeretek, mellyeket tőled tanulék; hiszem tudod, hogy én inkább szeretem az embereket földi-művi tudományos fennséggel, mint hatalommal. Caesár hét könyveket írt de bello gallico, hármát de bello civili, pedig sietve, és most is bámúljuk benne az elhányt 's vetett szépségeket. Második Fridrik, nem csak hadi tetteiért, mellyeket csudál Európa; de tudományos fennségért, melly ismeretes munkáiból, kitündöklék, nevezetett Egygyötten-egynek. —

Turenne, Montecuculi a' tudós világbanis mégis profeson ültek, delek írója azt mondja rólok: „ils avoient, cet amour pour les lettres, sans lequel, il n' y a de veritable grandeur” — Bayard, ki vitézi tetteiért rellenthetetlennek és Keresztyéni virtusiért fedhetetlennek nevezetett, kérdeztevék egykor „mí jót tartozik az Atya gyermekeinek hagyni? így felelt: „olyan, mellynek sem az idő, sem az emberi hatalom nem ért, tudnillik bölcsességet és virtust”. Catinát-ról aztmondja Voltér: „Philosophe au milieu de la grandeur, et de la guerre, les deux plus grands ceueils, de la moderation, il vecût ennemi de l'interêt, que du faste”. Philosophe en tout, a sa mort, comme dans sa vie”. A' nagy Conde, Chantilly szép Mulató-kasztélyba, leginkább tudósokkal szerete társalkodni, 's mint Racine beszélli, józan Critikus, nagy Aristarchus lévén, Boileau-t is megszorogató. Fábért tédén állva holt-meg; kedves könyve kinyilva előtte, 's erre a' 'Soltárra fordítva: *Miserere mei Deus. Mórítz a' Sakszóniai Gróf ama dicsó Vitéz, szép munkát írt a' hadi mestersegről, és csak tizenhárom éveket fordíta reá. Crillonól, kit IV-dik Henrik, Brave de Braves-nek nevezték, azt szokták vala mondani, oly buzgón tisztelte Istenét, mint híven szolgálta Királyát. Bassompierre megírta a' Francisza Udvar történeteit 1598-tól 1631-ig, írt jegyzéket a'*

XIII-dik Lajosról Duplex által kidolgozott Historiára is, 's mint Malleville titoknokja bizonyítja, a' Szent-Irást is gyakran forgatá. Duguay Trouin híres tengeri Vitéz, kéziratban lerajzolá az ötközeteket, melyekbe forgott, 's megtérvén egykor a' fő Városba, a' Dámák látogatására mentek, és egyfinom, a' többiek' nevében így szóló hozzá: „Ne végye ross' neven alkalmatlankodásunkat, mi bámúlni jöttünk az Urat, mert ritkaság illy Héróst életben látni”. Mornay maga után nevezetes munkákat hagyott, melyek a' tiszta politikába felemelkedett lélekre mutatnak, hagyott Polémikai Iratokat is, 's kardjával használt e többet Hazájának, vagy pennójával bizonytalan; annyi bizonyos, hogy a' Francia Nemzet' jóltévő Atyja IV-dik Henrik, Isten után neki köszönhető egyiknek győzedelmét 's Királyi székibe léptét. Nem éneklé Pindarus a' Görög Hősöket, Anacreon a' bort 's szerelmet, Petrarca Lauráját érzékenyebb 's nemesebb lélekkel, mint Kleist ama halhatatlan Burkus Vitéz, éneklé a' vidám Tavaszt, a' cserög patakokat, 's virág mezőket. Nyugodj elfáradt Bajnok! nincs szükséged reá, hogy valamely Költő zengje neved, személyedbe Homérrt Ájáj, 's ezt amaz halhatatlansíja. —

És Ti Magyar Márs' elkényeztetett Fiai Honnorn' Nemes Vitézei! nem vagytok észintúgy Minerva' beavatott hívei? 's nem részesültök é' a' tudós világ' dicsőségében? — Retteg ugyan benneteket minden embertelen 's igazságtalan, ki a' Nemzeti szent jussokat megsérteni elég vakmerő; de örülök a' tudományos-intézet' Tagjai, minden jámbor Polgárokkal együtt ember-baráti célzásaitoknak. Mit látok? Melly kellemestünetmény! Fegyvereiteket az áldott békés időkben felfüggesztvén, Minerva körül bókoltok. A' Magyar Athenei Akadémiákban 's Lyceumokban már nem halgatók 's tilók, de fel' s alá sétálva tanító Peripateticusok, most Podák majd Orátorok vagytok; szorgalommal olvastok 's írtok. Hálót ígér a' Magyar, nemzetségről-nemzetségre Nektek Bessenyei, Gvadányi, Bárócsf, Barcsai! szép lelkeiknek örököszei: Cserey, Kállay, Sebes, Karacsai, Goró, Baricz, Zvornik, Gergye, Stöck, Kisfaludi, Kis, Sontágh Fő Tiszt Urak, hogy a' Vitéz-Rend xáz-lepte bapuszát 's rejtentő ábrázatját, az ártatlan 's félnék Polgárok előtt, Minerva szötte finom fejér fityóval elfedezitek, 's nem csak sarkantyútokat de néha Apolló' lantját is pengetitek, a' Műsákkal nyájaskodtok, a' Nemzeti tudományos műveltséget esaközöltek. —

Közösden a' művelt Európai Nemzetek sorába emelkedő Magyar Hazá', különösen a' F. M. O. Minerva-Kisnöve' s Redakciója' nevében, — Neked közelebb Múltóságos LÁNG FÜLÖP Ezredes Kapitány Úr írat a' szép Nemzeti felhevülést, melly szerint egyszerre 21 általad lelkesült Nemes, F. Wilhelm Burkus Király Ezredi Cs. Kir. Huszár Tiszt Uraknak elő-ízetéseket Folyó-Irásunkra, minap, ritka kegyességgel benyújtád. Mig Felső Magyar-ország a' pallérozott Páris'val, 's Felsőbb Vidékivel, egy égi Linea alatt lesz, míg a' Szépség' Poprádba fordó, Diana tekintetű szép Szűzei hódító erővel bírnak, míg a' pompás Tátra, Magyar-ország' czimerebe ragyog; mind addig becses neved tiszteletben lesz! —

Torhos Sámuel, Kassán.

## 13.

## A' n a g y T i t o k .

Számtalan akadályok' elmellőzése után végre P — Kapitány elérte rég' óhajtott czélját, engedelmet nyert a' házasságra. Leirhatatlan örömmel sietett Kedvese' házához a' remegve várt hírrel. Judith Kis-asszony Egekbe emelkedett lelkesedéssel dült a' Kapitány' kiterjesztett ölbe, hogy valahára kimondhatatlanul szeretett hősét tulajdonának nevezhesse, a' sullyos hosszú várakozás után, már alig reménylette „Enyim vagy Kedvesem!” szólt a' derék hadi-tiszt. „Tied örökre, áldom az Istent!” szólt Judith. Ezzel a' belépett öregdedő atya' elejbe térdeltek, ki az Egek' Urától áldást óhajtott reájok. Judith egy derék magyar leány volt, egészséges, dologra termett, már nem voltugyan többé azon korban, mellyben öt' gyermeknek lehetett nevezni, de azért is megért elméjétől egy szerény hités-társat lehetett kétség kívül várni. Vagyon- szépsége annyi volt, mennyi egy oly egyenes szívű férjfit, mint P — Úr volt, szerencséséé bizvást tehetett.

Nagy készültek tettek Judith' kiházasítására, vartak, kötöttek, szöttek, hogy a' jövőendő páros élet' különböféle szükségai mind kielégítve legyenek. Vigyáza — senkitől észre nem véve, fillig még is elpirulva vette-elő Judith annyától reá-maradott, eddig mindég dugaszban tartott bútyorát, mellyben gyermek ruhácskák voltak elrakogatva. Szívéhez szorítá édes anyjának kedves hagyományát, hogy azt, ha nem is számtalanszor, de még is gyakran használhassa, lelkéből ohajította.

De mentől inkább közeledett azon idő-pont, mellyben a' két szerelmezt az egyházi szer-tartás házáig egybe-kössze, annál nyughatalanabb lett Judith; egy titok annál súlyosabban nyomta szívét, mentől közelébb jött az idő, mellyben azt jövőendő férjének felfedezni kötelességének tartotta. A' leány ez-előtt az egész dolgot oly szorgosnak lenni nem is gondolta, de mivel jegyesét annyit fíradozni, érette oly sokat végbe-vinni látta, hogy ő' is tartozzék mindenben nyílt szívűnek lenni, életének jövőendő társát legkisebben is megcsálni, nagy véteknek hitte. A' titok nagy volt, felfedezetétől Judith igen félt, de a' férjnek még is meg kellett tudni „Inkább tehát ön-magamtól halja azt meg, tuszkodott magában Judith — mint-sem ő' történetéből jőjjön reája, mit már vég kötelességem lett volna néki megmondani, meg kell tudni neki mindent, még pedig az esketés előtt, hogy nekem ő' semmit szemre ne hányhasson”. Így töprenkedett magában Judith, nyelvén volt mindég a' kellemetlen titok, ki nem merete ejteni, egy napról a' másikra halasztotta azt; de vallomást tenni nem volt merészsége. Ezen szorongató tétovázat nem kevésbé tette szomorúvá a' leányt, magán létében oráig sirt, nyughatalankodott.

Már gyűltek a' vendégek. A' vidám öröm-anya kedvelt leányának mennyezőjét posztósan szándékozta öltöztetni, sőtöttek, főztek a' háznál, talpon volt mindegygyök, hogy a' más-

napi lakodalm' rendjében semmi híjánosság ne történjék. — Egy barátságos csupán atyafiakból állott vacsora előzte-meg a' jövő ünnepet. Az atya régi okos szokás szerént a' jövődő házas-társnak bölcs oktatást adott; megilletődve halgatta azt a' szerencsés pár, de midőn az Öreg Úr azon tárgyat érinté, hogy a' megelégedett házas-élet elkerülhetetlenül megkívánnya a' társnak egymásban helyheztetett bizalmokat, mely csupán csak az által történhetik-meg, ha semmi féle titkot nem tart egyik fél a' másiktól elrejtve, megdöbbsent Judith — elpirult, lelki-esmérete nyughatatlanná lett, továbbá nem tűrni e' kínzó bizodalmtalanságot magában erősen feltette.

Alig várta a' vacsorától felkelést, hogy mindent jegyesének felfedezhessen „Megbocsáss Kedvesem!” — így esedezett Judith a' Kapitány előtt — midőn az alött, míg a' Társaság magát enyelgő beszélgetéssel töltötte egy mellék-szobában szöktek „én előttem eddig egy titkot fedeztem, mely nékem elég nyughatatlanságot okozott, de kötelességem tovább nem halgatni.”

„Mi lehet az, mit vélem eddig közleni elmulasztottál?” megdöbbsenne kérdé P — Úr.

„Bocsánatot reménylek, nemem' gyengeségéből hibáztam” — reszketve szólla a' leány.

„Bámulok rajtad Judith!”

„Nem-de Kedvesem megengedsz könny-elműségből származott hibámnak? melynek elkövetését örökre sajnóm, és bánóm.”

„Micsoda gyónás ez? — ki véle — a' legkellemetlenebb hír' hallására is alkalmas vagyok, — csak rajta” — felhevülve kérdé a' Kapitány.

„Légy nyugott szívvel, csak úgy közölhetem azt, mit akarok, véled”.

„Tökéletesen az vagyok”. Szóla P — Úr, pedig: forrott benne a' vér.

„No tehát halljad — de ne nézz reám, halálra szégyellem magamst” elpirult orcáját a' nyughatatlan jegyese' meljére rejté „én nem vagyok — az Istenért meg ne rettenj, én nem vagyok, mint eddig hitted tizen-kilenc, hanem — Isten bocsáss, huszon-nyolcz esztendősz' sírva fakadott a' megfélemlt leány.

„És csak ez a' titkod?” kérdé P — Úr elmesolyodva, szívéből mássa teher gördült le, által-karolta reszkető kedvesét.

„Nem más — remélhetek téled bocsánatot? hogy úgy megcsaltalak”

„Igen, ha te is nem veszed ross' neven, hogy én — lásd — bámulj — meg ne ijedj, kopasz vagyok, parókát viselek”. Ezzel vendég-haját P — Úr fejéről lerántotta „Megtudsz e' bocsájtani?”

„Tökéletesen, de úgy, hogy te senkinek meg nem mondod valóságos koromat, mivel jól tudod azt, hogy mi aszszonyok soha meg nem szününk fiatalabbnak látszani igyekezni, mint valóban yagunk; én is elhalgatom kopaszságodat, restelném is, ha barátneim szememre hányának, hogy kopasz férjem vagyok”.

Megelégedve, titkaikat több csókokkal lepecsételve tért-vissza a' boldog pár a' kiut mulató társaságba, ki más nap' vigadva ült'e a' menyegzőt.

Sokáig szoros hallgatásban maradt a' nagy titok, míg végre a' férj elunván hordozni az alkalmatlan parókát, letette, és egy vig társaságban nem keves bosszúságára az aszszonynak kitalálta annak is olly félve megőrzött fiatalító titkát.

Kiss Károly.

## 14.

## Egy két szó,

általában minden Magyar-oroszági Szőlő-birtokosokhoz!\*)

A' bor-termesztés Magyar-oroszág' legnagyobb Kereset-forrása közé tartozván, már csak annál fogva is a' leggondosabb figyelmet kellene arra fordítani. Ezen célra multhatatlanul szükség, minden eddig esmértes szőlő-fajoknak leggyorsabban lehető pontos Rendre-osztása (Classificatio), mellyben még eddig, nem csak Hazánkban, de minden szőlő-mívelést gyakorló Tartományokban hátra-vagyunk. Az illy' Rendre-osztás felette nehéz munka, mivel a' szőlő-tőkék' többfélelésegeinek megkülönböztetése még homályos, 's tapasztalástól függő, és a' felett legkisebb világoztatást sem kívánhatni mind addig, míg különböztető tulajdonságaikról való ismereteik meg nem állapíttatnak. Senki még eddig az e' köről próbát tett Természet-vizsgálók és Oenologusok között, rendszerekkel a' szőlő-mívesek ebbeli kívánságaiknak és fogykozásaiknak tökéletesen meg nem felelt, midőn csak nagygyából regulszott laistromát adá a' szőlő-fajoknak, haszontalan hordván-elő az azoknak adott nevezeteket, a' helyet, hol gyaníthatólag találtatnak, viritások' 's érettségek idejével egygyütt. Mind addig míg mi (Magyar-oroszágon is) a' szőlők' többféle nevezetejete névne minden hazai nyelveken nem leszünk egy értelemben, egy alapos Rendre-osztásról ne is gondolkojunk. Minden hegy' sőt gyakran minden falvi Készégnek van tulajdon elnevezése, melly már csak a' határos szomszédsággal is ellenkezésben van. Ugyan azon egy szőlő-vevesszőt, a' hely' nevével, honnét való, megjegyez az ember, és azéval is, a' ki által plántáltatott, vagy más történetbeli környül-állásoknál fogva. Innen veszik eredetjeket az Olasz, Burgundiai, Tokaji, Sopronyi, Somlyai, Ausztriai 's a' t. szőlő-vevesszők, ámbár ezen tájékok legkisebb eredeti fajtákkal sem bírnak. Innen történik az is, hogy az Irok a' szőlő-mívelés' dolgában egymást nem értik, és másoktól sem értettetnek; az ismeretbeli elő-menetel' közlése az által meggátoltatik, mert annak felvilágoztó elő-terjesztése nélkül szűkölködünk, miképp' lehetne egy-

\*) Lásd: Senater Zeitschrift für Landwirtschaft, Handel, Kunst, und Gewerbe No 25. — Temvár. — Verleger und Herausgeber Joseph Klappa, den 16-ten und 19-ten Sept. 1827. — Pag. 185. 196.

Ezen valóság óta, hazafel szeretetből, igazi köz-hasznú érdekből, mint a' fundamentos tudomány' és tapasztalás művészetekből származott — magán sokképpen drámaimban Schams Ferencz Úr Maghivárád, melly már ugyan az egy országos Belső és Külső egygyütt Német Újságlevelésben is hírdetett és helyre-hagyott; — mi is, mint megiron többé hátra-hagyatott, a' Hazánk lehet bővebb elterjesztés végett Kiszérvek által közösen közöljük.



mást megértünk? Úgy hiszem azért, hogy egy bizonyos esaközszöz kell nyúlnunk, mely azonban csak úgy tekintessék, mint a' majd valamikor lejendő Rendre-osztás' kezdete, és a' mi mellett fő czelom csak ez, hogy mind a' tapasztalási szőlő-mívelésnek használjak, mind a' gazdasági ágazattal való tudományos-bánás-módot megálapítsam. Ezen czélra, a' szüretelés alatt, minden szőlő-fajnak belső tartalma' megvizsgáltságát javaslom, az az: az esüst fejérségű szőlő-fürtöket külön-választva csomoszolni, a' mustot kiforrani engedni, és annak tiszta borát megjegyzett palaszokban, a' meghatározott próba végett eltenni. Felteszem, hogy egy szőlő-termő hegyen tíz vagy húsz-féle fejr-szőlő nemek műveltetnének, ugyan annyiféle külön-külön próbákat kell tenni. Ha ugyan ott, a' 'fejrén kívül veres borok is természetnek, úgy a' próbáknak a' barnás veres szőlőkre is ki kell terjedni; avval a' különbséggel, hogy o' mellett a' forrás, a' szin'-minőségére miá, a' héjakkal, magvakkal és csutkákkal vitédődhetik végben. Illy módon az ember abban az állapotban helyeztetődik, hogy a' jó és rossz, vagy elkorcsosodott szőlő-nemeket, a' belőlük lett borok' tulajdonságaiból, vagyis természeti rendeltetéseiből megismerheti, és annakutánna az elsőbbeknek szaporítását, az utóbbiaknak kiirtását bátran elkezdheti.

Pag. 190.

Minden szőlő-fajokat tökéletes érott állapotokban, az idegen szőlő fajok' összeskeverése nélkül, szorgalmasan össze-gyűjtöttem, kesemmel, egy mázolt cserép-edénybe, annyit zártam-össze, hogy egy vastag ruhán lett kiszájtolás után, abból, két itzésnyi mustom lett, melyet osztán egy két itzés, papírosan bedugott palaszokban, kiforrani, bősorságos helyre eltettem. A' kiforrás' után seprejéről egy más palaszba töltöttem, jól becsináltam, és azt illendően megjegyezve, eltettem a' pinczébe. A' barnás-veres szőlőket héjjaival és csutkáival össze-csomoszolva egy negyed-rész dézába megforrni engedtem, és a' tiszta piros bort hasonlóképpen a' felyebb elő-ádott módon palaszokra töltve, eltettem. Hogy az illy módon tartott, kiváltképpen fejr-borok, ezen második úgy nevezett csendes forrás által egy új seprő-állat készitének magoknak; következőképpen hogy egynehány hónapok' lefolyta után, ismét más palaszokra kell azokat levonni, tudni való, valamint az a' érteendő, hogy minden próba-palaszhoz egy kis jegyzet kell kötni, az arra fordított szőlők tulajdonságaik leírásával, p. o. azon szőlők lapályon, vagy hegyen, főnyes, agyagos, kőves, vagy fekete földön termettek? szép vagy változó időben szedettek é meg? a' t. — Közül-belől, ha ezen próbák két estendő alatt megtörténtek, és a' próba-palaszok a' pinczében készen vannak, akkor továbbá ezt tanácslom: hogy általában véve a' tetsző Szőlő-birtokosok, és minden ezen Tudomány-osztályban jártas-költés Magyar-gazdák, Pesten, talán az Augustusi Országos-vásárkor 1829-ben, a' hová, részserént ezen oknál, részserént más-egyéb foglalatosságaiknál fogva sok Urak ide útazván, vagy személyesen, meghatalmazottjaik által, össze-gyűlénének, hogy egy Köz-ülésben, a' magokkal hozott bor próbák felett ítéletet tessenek, és hogy a' részben miacoda principiumokat kellesék megállapítani, a' miacoda rend-szabások által eszközölni az eszközölni valót, meghatározassák. — Így nem csak egyszer, de töb'ször is össze-gyűlni annyival - inkább szükséges; mivel azt hiszem, hogy az ember a' kétséges dolgokban, a' beszédbe szö-váltások által, sokkal könnyebben célt érhet, mint az írásbeli kinyilatkoztatások' útján.

A' mi az egyes embernek bajos, sőt lehetetlen lenne; egy többekből álló vegyes Társaságnak annival könnyebben cselekvő-juthatóbb, mivel egy minnyáért, minnyája egygyéért dolgozik, és mivel a' szőlő-plántások között ismeretek, a' szőlő-mívelés' előmozdítására s nemesítésére, könnyen közönségesekké tétethetnek s kicserélthetnek. Csupán ezen az úton történhetik általjában minden Magyar-országon telítendő szőlő-fajokat, bizonyos, állandó sínör-mértékre rendelhetni, és a' sokféle, önkényű, gyakran éktelen elnevezéseket minden hazai nyelveken úgy megállapítani, hogy a' Magyar, Német, Tót, Illyriakus, Oláh, egymást elérjék, s egyszerűsággal a' Kül-földi ember kök különbözőségeinken eligazodhassék. — A' szőlő-rendre-osztás' fáradságos munkája különben jóval megkönnyebbedhetnék, ha a' következendő fontos törvény-regulát mindég szemünk előtt tartanánk; a' szőlő-fajokat a' lehetőségig kevesebbtétvén, hogy egyszer valahára ama hajdani, de hasznosabb egygyűjűsége ismét rá-térhetnének. Hihető, hogy az elő-időkben, midőn a' Rómaiak az első szőlő-plántát Magyar-országra hozták, csak kevés jó és rossz' fajok valának esmértejesek, mivel a' plánta csak néhányszor tapasztalta az által-ültetés' fogalmát. De még is egy régi író sem nevesi-meg az akkor behozott szőlő-veszsző' nemét, és végre hová lettek most már mind azon Olasz szőlő-veszszők? Körül-belől 1500 esztendőök folytak-le, mely idő alatt a' szőlő által-plántáltások talán 40. vagy 50-szer is megújítottak, annyira többször az elgnél, hogy a' jó és rossz' fajok között való különbség egészen esmeretlen lett! — Az említett Társaság az általános bor-próbák' szoros vizsgálása által, bizonyosan meg fog a' felett győztetni: hogy a' szőlők' különb-különb-féleségeinek nagy, de még eddig megenként esmeretlen száma, melyet többnyire a' természet vizsgálók 300-ra és némelly újabb, bor-míveléshez értők Francia-országban egész 3000-re is felvinni bátorzkodnak, sokkal csekélyebb számra fogja-magát engedni leszálltatni; és bizony jobb- lenne, keves, de jónak esmert szőlő-fajokat plántálni szőlőjünkbe, mint a' sikertelen, sokféle; jökor s később értőket, jó és rossz', bornak, és aszaton enni való szőlőket, a' nélkül, hogy belső tartalma esmertetnek, egyre-másra mívelni, a' mint az, fájdalom! Magyar-ország' legelső szőlő-hegyen szokott történni. — Annyi bizonyos, hogy csak az esmeretes *Furmint* nedve adja a' Nemes Tokajt, a' *Zapfner*, — Ruston, Sopronyban, és Kőszegen, minden más szőlők felett első helyet foglal, és a' Ménesiek, csupán-csak a' barnás-vecse *Kadarké* aszójából készítik aszszó-szőlő boraikat: a' felyebbi próbák által éppen úgy lehetne az Ország' valamennyi szőlő-hegyein, a' jó szőlő-nemeket a' gyűlevész elkorcsosodottak közül külön-választani, melyek oszán a' szerint, a' mint az ég-hajlat, föld és munkáltatás hozni magával, nem csak legjobb, de sokkal több bort is adnának. Hiszem, a' *deleg'* bebizonyítása végett, kevés fáradságba kerül a' rosszakat a' jótól elválasztani! — Mint-hogy én ezen Meghívásommal csupán a' Köz-jónak hasznát tekintem, bátorodom egy által kérelmemet is ide függeszteni: hogy ezen számos szőlő-birtokokok, kik előtt ezen tárgy' fontossága világos, figyelmeket erre méltatván, egy által már a' legközelebbi szüret' alkalomával, az említett próbához hozzá-fogni ne terheltesenek, hogy ez igaz ügy ez időn nyertes legyen! — Bár mint emelkedjek a' hazai polgárok' szíveikbe azon kívánság, hogy a' jót és hasznost teljes örömmel segítsék elő-mosztatni; még is csak az egyes



erők, valamint annak eszközei is, egy ily' terhes munkánál, mindég határok közé lesznek szorítottva.

A' szőlő-birtokok sok oldalról, sőt közönségesen véve kántelenek segítő kezeit ezen czélra ajjllani, hogy valahára a' rég-óhajtott czél elérettesék. Száz évi tapasztalások eléggé megtanítanak már bennünket, hogy minden, a' mit az ember a' világon tulajdon folyásán bocsájt haladni, csak lassan vezet a' bizonyos jobbra; azon tárgy ellenben, melyért minden forróan buzog, a' tökéletesség felé siet. De hogy is ne lennének figyelemmel édes Hazánk' földjére, 's annak híjjánosságaira; figyelemmel mondom, önön javunkra; hogy ne viseltetnék különös hajlandósággal ezen fontos munka' elkezdése iránt? midőn legkegyelmesebb Monarkánk, O Cs. Kir. Felsege is e' tárgyban világos kívánóságát és akaratját kinyilatkoztatta? — 1812-ben, Január. 17-ikén költ Felseges Rescriptumában méltóztatott t. i. Ő Felsege, mint Haza Attya kegyesen parancsolni: „hogy a' szőlő-mívelés Magyar-oroszgón a' lehetőségig megjobbítottassék, és a' borok bánásamódja a' Chemia' alapos törvényei szerént hozattassék gyakorlathá”. — Sőt az 1825-ben elkezdett, 's ez idén 1827-ben végzett Ország-Gyűlésen, országos megállapítással alkotott Törvény-cikkelyek közé is béiktattott ezen fontos tárgynak kinevezett Biztosság által, a' hely' szinén való megvizsgáltatása, a' rend-szabás' kidolgozása, 's a' jövő Ország-Gyűlése' eleibe terjesztése.

*Köeli Duházy Mihály.*

## 15.

### Hazafiúi Áldozat 's szép Tett.

Tiszteletemet, szeretetemet, az erkölcsi Természet, Méltóság, vagy is azon tehetség eránt, Ember-társamba, melly szerint ő, a' Szép, Jó', és Igaz' fel fogására, nem csak, de követésére is alkalmas, semmi által inkább be nem bizonyíthatom, mint ha elméjének tiszta 's igaz tudományos felvilágosodására, szívének jobbúlására, Polgári csinosságára módot, 's eszközöket szolgáltatok. Tekintetes Tudós Kultúr Úr régtől-fogva Pesten a' Magyar Nemzeti Újság szép lelkű nagy-érdemű Írója, az a' Magyarok Istene' Lelkétől íbletett, az a' Dítás, Ki egész életét, Kedves Magyar Hazája' boldogítására szentelvén, most közelebb Nagy szívét, édes szül-földjére Komáromra szélesíté-el; — midőn annak múlt 1827-dik Esztendő October' 4-dik napján, 3—4000 kőtetnyi közhasználhatású, nyilvános, Magyar, Görög, Deák, Francia, Német, Könyv-tárt ajándékozta. Éljen az Ember-barát, a' Jó Haza, a' Nagy Keresztény!!!

*Terhes Sámuel.*

## Igazítás és Jelentés.

**A'** Magyar Poésis' Kézi-könyve' I-ső kötetének címe, elő-beszéde és be-vezetése nem a' Nyomató' késedelme miatt maradt-el, mint azt ezen kötet' köz' tiszteletű Recensense felre-értéséből állítja (Minerva, 1827, 3-dik Negyed, lap 1367); hanem mint a' borítékön mon-datik, az idő' száka miatt. Tudniillik a' könyv sokkal több íveket töltvén-be, mint előre látni lehetne, a' Pesti vásár bennünket az egésznek elkészíthetése előtt lepett-meg.

Az igazáságnak és Nyomatóm' barátságának tartozom ezen kinyilatkoztatással.

Kassán a' Minerva' Kiadójánál lehet ezen munkára elő-fizetni 3 által Conv. P. A' II-d. kötet jövő Márcziusban fog kijönni. Ugyan Ellinger Úrnál találhatik a' munkám is; „Aesthetikai levelek Vörösmarty' epikus munkájiról; ennek életével egygyütt”. Pest, 1827, 8-o 137 lap. Szép kemény kötésben 36 xr. Conv. P.

TOLNY.

## Javítások.

Tolny Úr értekezésébe a' Szerbus nép-költésről (Minerva, 2d. Negyed, lap 1153, e' következő hibák csuszák-be, melyeket Olvasóink így méltóztatassanak jobbitani: lap. 1153 az utolsó sorban olvasd: munkálkodék comma nélkül. Lap 1154. 2d. §. 6d. sor: plasztika. Míngyárt utánna 9d. sor: hányssor nem írmélteték; 10d. sor: hoves; 17d. sor: hogy ezen. Lap. 1157, a' 3d. jegyzésben, 4d. sor, olvasd: természetet. Lap. 1158 alolról a' 8d. sorban: vessz. L. 1160, 13d. sor: ingek; ugyan ott alolról a' 7d. sorban: köndöl. L. 1164, az utolsó versben: körön, az az betegen. — Lap 1160 a' leiró' vétkéből a' 8d. sorban állol helyett vagyon: felett.

Lásd: a' Reminiszentiák' folytatását az 1324-dik lap' Jegyzése 4-dik sorában, Bécsben helyett olvasd: Budán.

# A' T. T. Elő-fizetők' Nevei.

## A Cs. Királyi Fő-Hercegek közzül.

**F**elsőleges Császári, — Magyar, Cseh, és több Országi Királyi örökös és Ausztriai Fő Herceg JÓSEF; az Arany-gyapjas, és Sz. István Apost. Magyar Király jeles Rendének Nagy Keresztes Vitéze; Magyar-ország' Nádor-Ispánja, és Kir. Helytartója; valamint ugyan azon Ország' Fő-Kapitánya, a' Jászok' és Kúnok' Ispánja 's Birája: Cs. Kir. Fő-Hadi-Vezér, két Magyar Lovas Ezredék' Tulajdonosa 's Ezredese; Pest, Pilis és Solt törvényesen egyesült Vrmgyék' Fő és örökös Ispánja, a' Nagy Mélt. Magyar Kir. Helytartó Tanács', 's a' Nagy Mélt. Hét-személyes Fő-Törvény-szék' Előülölője.

## Egyházi Méltóságok.

Rudnai és Divék-Újfalusi RUDNAY SÁNDOR, Esztergomi Hercegi Érsek, az Apostoli Sz. Szék' született Követje, Nemes Magyar-ország' Primássa, Fő és titkos Cancelláriussa, a' Sz. István Ap. Király Vitéz Rendének Nagy Keresztese és Fő Papja, Cs. Kir. val. B. T. Státus Tanácsos, a' Nagy Mélt. Kir. Helytartó Magyar Tan. Tanácsosa, az Egyházi Bizottság' Elöl-ülője, Ts. Na. Esztergom Vármegye' örökös Fő-Ispánja, és a' N. Mélt. Hét-személyes Fő. Törvény-szék' Köz-birája.

Klobusiczki Klobusiczky Péter, Kalocsai Érsek, a' Hét-személyes Fő Törvény-szék' Köz-birája, 's valóságos B. T. Tanácsos.

Alagovics Sándor, Rosoni Püspök, Cs. Kir. Ud. Tanácsos, Aurániai Prior, Zágrábi Nagy Prépost és Kanonok.

Cseh István, Kassai Püspök.

Laicsák Ferencz, N. Váradi Püspök.

Báró Négyesi Szepessy Ignác, Pécsi Püspök, és valóságos Belső Titkos Tanácsos.

Vurum Jó'sef, Nyitrai Püspök, és valóságos B. T. Tanácsos.

Bernáth Maxim. László, a' Sz. Norbert' Szerzetes Kanonok Rend' Praelátusa, Keresztelő Sz. János Jászói és Sz. Kereszt Lelezeri, és N. Váradi-hegyi Szent István első Mártír Prépostja.

Villax Ferdinand, Zirczei Praelátus. — Győr mellett.

## Egyházi Fő-Tisztelendők.

A' Praemonstrátumi Szerzetes Fő Tiszt. Kanonok Urak' Gyülekezete. Keszthelyen.  
A' Praemonstrátumi Szerzetes Fő Tiszt. Kanonok Urak' Gyülekezete. Szombathelyen.  
Csák Ferencz, Sz. Mihály Gáborjánai Apátúr, Nagy-Várad Székes Egyház' Kanonokja, Bihar és Békés Vármegyék' Tábla-birája.

Durcsák (Szlatinai) János, B. S. Egervári Prép. Egri Kan. az Egri Érseki Lyceom' Pro-Direct. Bölcs. Dokt. és az Érseki Sz. Széknél a' Házaság' és Hitbeli Ügyek' védője.

Jóób (Fancsali) Mátyás, a' B. Szűz Zér-Monostori Apátja, a' Kassai Székes Anya-Szent-Egyház' Kántora és Kanonokja, 's az Ursula Apácák' Curátora.

Korondy Jó'sef, Pozsonyi Kanonok. (Tit.)

Külley János, Veszprémi Prépost és Kanonok, 's az egész Megyében Püspöki Képviselő.

F. M. O. Minerva 4. Negyed 1827.

- Nováky József**, Sz. István Magyar Király Egervári Prépostja, az Egri Székes Egyház' Kanonokja, Lectora, és az Érseki Könyv-nyomatás' Igazgatója.
- Osokay Antal**, Nagy-Váradai Kanonok, (Tit.)
- Páldián József**, Sz. Szaniszló Püspökről nevezetett Apátúr, a Kassai Székes Anya-Szent-egyház' Nagy Prépostja és Kanonokja.
- Szmodics János**, Veszprémi Fő Káptalan' Kanonokja, Semináriom' Praefectusa, Zala és Somogy Vrgyék' Tábla-bírája.
- Tagen János**, N. Váradai Székes Egyház' Kanon. az ifjú Nevendék és a nyugalmazott Papság' Igazgatója, 's Közép-Szolnok és Bihar Vrgyék' Tábla-bírája.
- Turcsányi** (Turcsányi és Kr'sztyánfalvai) **Ferencz**, a Kassai Székes Anya-szent-egyház' Custósa és Kanonokja.
- Vajky György**, Mária Magdolna F. Őrsi Prépost, 's több Várm. Tábla-bírája.

### *Világi Méltóságok.*

- Gróf Amade Taddaeus**, Cs. Kir. Kamarás. (Tit.)
- Gróf Andrassy** (Sz. Királyi és Kraszna-Horkai) **György**, Cs. Kir. Kamarás.
- Ifj. Gr. Andrassy** ditto **Ferencz**.
- Idősb Gr. Barkóczy** (Szalai) **János**, Cs. Kir. Kamarás.
- Ifjabb Gr. Barkóczy** (ditto) **János**, (Tit.)
- Gróf Bánffy** (Losonczy) **József**, Cs. Kir. Kam. és a Fels. Erdélyi Kir. Gubernium' Tanácsosa.
- Herczeg Battyányi Battyán Fülöp**, Németh-Ujvár' örökös Úra, Strattmani Gróf, a Leop. Cs. Vitéz Rendje' közép Keresztése, Cs. Kir. Kam. és Vass Várm. örökös Fő-Isp.
- Herczeg Brezenheim Ferdinánd** (Tit.)
- Hercz. Brezenheim Alfonsus**, Cs. Kir. Fő-hadnagy a III-dik Fridrik Wilhelm Burkus Király Nro 10. Lovas Regementjében.
- Gróf Battyányi Józsefné**, született **Gr. Lázár Anna** Asszony, Cs. Keresztes Dáma.
- Báró Bedekovich** (Komori) **Lajos**, a' Sz. István Ap. Kir. Vitéz Rend' közép Keresztése, arany sarkantyús Vitéz, Cs. Kir. Státus és Conferent Tanácsos, Békés Vármegye' Fő-Ispánja, 's a' T. Törv. Kir. Tábla-Bárója.
- Gróf Bethlen Ferencz**, Cs. Kir. Fő-Hadnagy a III-dik Fridrik Wilhelm Burkus Király Nro 10. Lovas Regementjében.
- Gróf Berchtold Antal**, Cs. Kir. Kamarás.
- Báró Berzeviczy** (Berzeviczei és Daróczi) **Vincze**, több Vármegye' Tábla-bírája.
- Gr. Csáky** (Keresztsegyhi) **István**, a' Fels. Magyar Kamara' Tanácsosa, Szepes Földe' örökös Úra, 's valóságos Fő-Ispánja.
- Gr. Csáky** (Keresztsegyhi) **Antal Brúnó**, Cs. Kir. Kamarás.
- Gr. Csáky** (ditto) **Sándor**, Cs. Kir. Kamarás.
- Gr. Csáky** (ditto) **Rudolf**, Cs. Kir. Hadnagy a III-dik Fridrik Wilhelm Burkus Király Nro 10. Huszár Regementjében.
- Gr. Cziráky** (Cziráky és Dienesfalvi) **Antal**, Sz. István Ap. Kir. jeles Rendje' közép Keresztése, arany sarkantyús Vitéz, Cs. Kir. Kamarás, val. B. T. és Magyar Királyi Helyt. Tan. Ország' bírása, a' Hét-szem. Törvény-szék' Köz-bír. és Fejér V. Fő-Isp.
- Gr. Dessewffy** (Cserneki és Tárkói) **József**.
- Gr. Dietrichstein Ferencz**, Cs. Kir. Kamarás.
- Herczeg Eszterházy** (Galanthai) **Miklós** (Tit.) Könyv-tárja.
- Gr. Eszterházy** (Galanthai) **József**, a' Sz. István Ap. Kir. Vitéz Rendének közép Keresztése, Cs. Kir. Kamarás, Udvari és val. B. T. Státus Tanácsos, a' Nagy Mélt. Kir. Udvari Magyar Kancellárián Referendárius, Zemplén Vrgye' Fő-Ispánja, 's a' Sz. István Apostoli Rend' Commendátora. 2 Ez.
- Idősb Gróf Eszterházy** (Galanthai) **Mihály**, Cs. Kir. Kamarás.
- Gr. Eszterházy** (Galanthai) **Nepomuk János**, Cs. Kir. Kam. val. B. T. Tan. Kir. Fő Ajtón-álló Mester, a' Nagy M. Erdélyi Ud. Kanc. Ref. és Veszprém Várm. Fő-Isp.
- Gr. Fekete** (Galanthai) **Ferencz**, Cs. Kir. Kam. Arad, Csanád és több Várm. Tábla-bír.
- Gr. Festetics** (Tolpsi) **László**, Cs. Kir. Kamarás. 3. Ez.

- Gr. Festetics (Tolnai) Sándor, Cs. Kir. Kapitány a' III. Fridrik Wilhelm Burkus Király Nro 10. Huszár Regementjében.
- Gr. Festetics (Tolnai) Vincze, Cs. Kir. Kamarás.
- Gr. Festetics (Tolnai) Imre, Cs. kir. Kamarás.
- Báró Gerliczy, Ferencz, Cs. Királyi Százados Kapitány, a' III. Fridrik Wilhelm Burkus Király Nro 10. Huszár Regementjében.
- Gróf Gyulay (Maros-Némethi és Nádaszkai) Ignác, a' Leop. Csász. és Orosz Nevazki Sándor, a' Pruszaszini veres Sas, és a' Bajor Max. Jósef Vitézi Rendek' Nagy Keresztes Vitéze, a' Theresia katonai Vitéz Rendének közép Keresztese; Tót, Horvát, és Dalmáczin Országok' Bánja, 's azon Országoknak a' Kulpai és Unnai Vég-helyeken Fő Kapitányja, Cs. kir. Kamarás, val. B. T. Tanácsos, a' Nagy Méltóságú Kir. Helyt. Magyar Tanács' Tanácsosa, Generális Fő Hadi Tár-mester, egy Magyar Cyalog Ezered' és két Báni Ezeredek' Tulajdonosa, Cseh-ország' hadi Fő-Kormány, 's a' N. M. Báni Tábla' Elöl-ülője.
- Gróf Gyulay (Nádaszkai) Lajos, a' Fels. Magyar Cancelláriánál Concipista.
- Gr. Győri (Radváni) Ferencz, Cs. kir. Kam. és Tan. Bács és Bodrog Vrgye Fő-Ispánja.
- Gr. Hadik (Futaki) Gusztáv, Cs. kir. Kamarás és Kapitány.
- Gr. Hlyesházy (Illésházi) István, Arany gyspjas Vitéz, Cs. kir. Kam. és val. B. T. Tan. Fő Asztalnok-mester, Liptó és Trencsén Vrgyek' Fő és örökös Ispánja.
- Ifj. Báró Jeszenák János, Cs. kir. Kamarás.
- Gróf Károlyi (Károlyi) György, Cs. kir. Kamarás.
- Gróf Károlyi (Károlyi) Lajos, Cs. kir. Kamarás.
- Gróf Keglevics (Buzini) Gábor, Cs. kir. Kamarás, a' N. Mélt. Magyar Helytartói Tan. Tanácsos, és Csongrád Vrgye' Administrátóra.
- Báró Kemény (Magyar Gyerő Monostori) László. (Tit.)
- Nagy Mélt. Özevgy Kerekes Generálisné, szül. Ürményi Jó's. Ó Eksz. Nagy-Enyeden Erdélyb. Mélt. Láng Fülöp, Cs. kir. Ezredes a' III-ik Fridrik Wilh. Burkus Kir. Nro 10. Huszár Regem.
- Báró Luzsénaszky (Reglicsei) Pál, Cs. kir. Huszár-Tiszt,
- Nagy Mélt. Majláth (Székelyi) György, a' T. Királyi Tábla Elöl-ülője, 's a' Törvényes Haza' dolgokban O' Felsege' Képviseelője (Tit.)
- Nagy Mélt. Generális Özevgy Báró Mecsery Dánielné Ó Eksz. született Szirmai Szirmai Thereszia Asszony.
- Báró Mudnyánszky Lajos, Cs. kir. Kam.
- Herczeg Odescalchi Augustus, (Tit.)
- Báró Onaghten Jósef, Fő Hercz. Jósef Huszár Ezred' 100-dos Kapitánya, Cs. kir. Kamarás, 's több Rendek' Vitéze.
- Báró Orczy László, Cs. kir. Kamarás és Kapitány.
- Báró Orczy Lőrincz, Cs. kir. Kamarás.
- Gróf Pálffy (Érdödi) Ferdinánd, Cs. kir. Kam. val. B. T. Tanácsos, a' Pozsonyi Kir. Vár' örökös Kapitányja, és azon Vrgye' örökös Grófja.
- Idősb Gróf Pálffy (Érdödi) Ferencz, Cs. kir. Kamarás.
- Báró Podmaniczky Alexius. (Tit. Tit.)
- Bácó Podmaniczky Károly, (Tit. Tit.)
- Báró Perényi (Peréni) 'Sigmund, Beregh Vrgye' első Al-Ispánja.
- Báró Prónay (Tóth-Prónai) Alexius, Cs. kir. Kamarás és Tan.
- Gróf Ráday Gedeon, (Tit. Tit.)
- Herczeg Schwarzenberg Fridr. Százados Kapitány a' III-ik Fridrik Wilhelm Burkus Kir. Nro 10. Huszár Regementjében.
- Gróf Széchényi (Sárvári Felső-Vidéki) Pál, Cs. kir. Kamarás.
- Gróf Széchényi (Sárvári Felső-Vidéki) István, (Tit. Tit.)
- Gróf Széchényi (ditto ditto) Adolf, Cs. kir. Hadnagy a' III-ik Fridrik Wilhelm Burkus Király Nro 10. Huszár Reg.
- Nagy Mélt. Székely (Kilényi) Mihály, Cs. kir. Kam. Udvari Tan. Arany-kulcsos Vitéz, és az Erdélyi T. Törvényes kir. Tábla' Elöl-ülője.
- Nagy Mélt. Szilassy (Szilasi és Pílisi) Jósef, Udvari Tan. T. N. Torna Vármegye Fő-Ispánja, és a' N. M. Hét-csemélyes Fő Törvény-szék' Köz-bírja.

Gróf Saláray (N. Mihályi és Satarai) Ödön Úrfi.  
 Gróf Teleky (Széki) Ferencz, Cs. kir. Kamar. és Erdélyi Gubern. Tanácsos.  
 Gróf Teleky (Széki) József, Cs. kir. Kamar. a' T. Törv. kir. Tábla-Bárója, a' Tiszá  
 meiyekji Ref. Super. Fő Curátora, és Csanád Vármegye' Fő-Ispánja.  
 Nagy Mélt. Urményi (Urményi) Anna, saül. Komjáthy Assz. Csillag keresztes Dáma, Ö Eksz.  
 Nagy Mélt. Urményi (Urményi) Ferencz, Cs. kir. Kamarás, és Fiumei Gubernátor.  
 Báró Vécsey (Hajnácskői és Vécsei Miklós, Cs. kir. Kam. val. B. T. Tan. Szathmár  
 Vrgye Fő-Ispánja, 's a' N. M. Hét-személyes-Tábla-Köz-bírója.  
 Báró Vécsey (Hajnácskői és Vécsei) Pál, több T. N. Vrgyek' Tábla-bírója.  
 Nagy Mélt. Végh István, Cs. kir. Kamarás, és val. B. T. Tan. a' Magyar Sz. Korona'  
 Orzsoje, a' N. M. Helyt. Tanács' Tan. a' Szent Istv. Ap. Rend' közép Keresztese,  
 's arany sarkantyús Vit. Baranya Vrgye Fő-Isp. és a' Magy. orsz. Biat. Fő kormányozója.  
 Báró Vesselényi (Hadadi) Miklós, Cs. kir. Kamarás.  
 Báró Wenkheim József, Cs. kir. Kamarás, és Arad Vrgye' Fő-Ispánja.  
 Gróf Zichy Pál, Cs. kir. Hadnagy a' III-dik Fridrik Willh. Burkus Kir. Nro 10. Huszár Reg.

## *A többi Nagyságos, Tekintetes, Nemzetes 's a' t. Elő-fizető Úrak' nevei betű-rend szerint.*

### A.

Ábrhámi Károly Cs. kir. Hadnagy a' III-dik Fridrik Willh. Burkus Kir. Nro 10. Huszár Reg.  
 A' T. T. Nemzeti Casszinó' Tagjai Pesten.  
 Andrassy György, Sz. György, és Katalin-földje' Jegyzője.  
 Angyalffy Mátyás András, több Gazdasági Társaságok' tagja, 's több Vrgyek' Tábla-bírója.  
 Antonovics (Almás) József, Bács, Bodrog Vrgye' Tábla-bírója, és Szabad kir. Szabadka  
 Város' Polgar-mestere.  
 Apagy Baltaszár Cs. kir. Fő-Hadnagy a' III. Fridrik Willh. Burkus Kir. Nro 10. Huszár Reg.  
 Aranyosi (Forbasi) János, Sz. kir. Kassa Város' Tan. és Kap. 's több Vrgyek' Tábla-bír.

### B.

Bányai Antal, Szabolcsi és Hajdú-vidéki Fő-Esperest, Dorogi Plébános, Szabolcs, Ungh,  
 Bihar Vrgyek', a' Hajdú-Kerület és a' Munkácsi Sz. Szék' Tábla-bírója.  
 Bárány (Debreczeni) Agoston, több Méltóságos Familiák' Fiskálisa *Torontal Várm.*  
 Bachich János, a' N. M. Magyar. kir. Ud. Cancellária' Concipistája.  
 Balajthy József, Munkácsi Reform. Prédikátor.  
 Barcsay Károly, Bihar Vrgye' Szolga-bírója.  
 Baricz János, N. Enyedi Prof. és Orvos-Doctor.  
 Barlay Mihály, a' Kassai kir. Akad. Bölcselk. Tud. Tanítója, és Abauj Vrgye Tábla-bír.  
 Bartakovics Adalbert, Magyar-ország' Herczegi Primásának Udvari Káplánja.  
 Barthal (Beleházi) György, Pozsony Vrgyei első Al-Ispány.  
 Bay (Ludányi) György, Beregh Vrgye' Szolga-Bírója.  
 Bene József, Csongrád Vrgye Fő-Jegyzője.  
 Szent Benedek' Szerzete Nagy Tiszteletű Conventje *Pannonhalmán.*  
 Bezerédy (Bezerédi) Miklós, a' Veszprémi Szent Szék' hites Jegyzője.  
 Bezerédy (Bezerédi) István, Tolna Vrgye Fő-Jegyzője.  
 Bodroghy István, Hazai Ügyvéd és Mező-Berényi Jegyző.  
 Bodroghy József, Győr Vrgye Al-Ügyészse.  
 Bornemisza (Hosvai) János, Beregh Vármegye Szolga-bírója.  
 Boronkay (Boronkai) Miklós, Máramaros Vármegye' Al-Ispánja.  
 Butykay József. (Tit.) Miskolczon.  
 Burján Pál, Kolo'svári és Budai Könyvtáros. 4. Ex.

### C.

Cs. kir. N. Fő Posta-hivatal Bécsben.  
 Császár Mihály, Torna Vrgye Fő-Fiskálisa. (Tit.)  
 Csapó Dániel, több Vármegyek' Tábla-bírója.

Cseh (Sz. Katolnai) Ferencz, több Vármegyék' Tábla-bírája.  
Cserey (Nagy-Ajtai) Parkas, Cs. kir. Kamarás, és Fő Strázsa-mester. 2 Ex.  
Csernyus András, több Vármegyék' Tábla-bírája.  
Curti András, Cs. kir. Hadnagy a III. Fridrik Wilh. Burkus Király Nro 10. Huszár Regem.  
Czuczor Gergely, Sz. Benedek' Szerzetén lévő Aldozó Pap, a' Győri Gymnáziomban  
az Ékesen-szóllás' Tanítója.

#### D.

Dankó János, Arad Vrgye' Levél-Tárnokja és Al-Jegyzője.  
Daróczy (Király-Daróczy) Zsigmond, Babarcsi Káplán, *Mohács mellett.*  
Deák Antal, Szala Vrgye Tábla-bírája.  
Deáky József, a' Tatai és Gesztési Uradalmak' Szám-tartói Segédje.  
Debreczeni Reform. Nemes Collegium' Könyv-tárja.  
Idősb Dercsényi (Derczeni) János, Cs. kir. Tanácsos.  
Ifj. Dercsényi (Derczeni) Pál, (Tit. Tit.)  
Dobay József, Aldozó Pap, és a' Székely Udvarhelyi kir. Gymn. Ékesen-szóllás' Tanítója.  
Dóhovicz Basilius, Nagy-Lucskai Paroch.  
Dókus (Csabai) László, Zemplén Vrgye Fő-Jegyzője, 's több Vrgyék' Tábla-bírája.  
Döbrentey Gábor, a' Budai Kerül. Másod Tartomány-biztosa, 's több Vrgyék' Tábla-bír.  
Ór. Draskóczy (Draskóczai és Jordánföldi) Gábor, több Vármegyék' Tábla-bírája.  
Ifj. Draskóczy (Draskóczai és Jordánföldi) Sámuel, Gömör és Kis-Honth Vrgye Fő Szolga-bír.  
Draskóczy (Draskóczy és Jordánföldi) Sámuel, hites Ügyvéd, és Borsod Várm. Tábla-bíró.  
Dulhazy Mihály, Abaúj és Zemplén Várm. T. Bir. és a' F. M. Or. Minerva' Felügyelője.

#### E.

Enyedi Reform. Ns. Collegium' Könyv-tárja.  
Evangelikusok' Oskolája. Miskolczon.

#### F.

Fáy (Fáji) András, több Vrgyék' Tábla-bírája.  
Fáy (Fáji) Ferencz, Torna Vrgye' Fő Szolga-bírája.  
Farkas József, az Egyházi Törvény 's Történetek' Tanítója. *Pécsett.*  
Fischer Károly, Sz. kir. Kassai Várossa Fő-bírája, 's több Vármegyék' Tábla-bírája.  
Folkusházy (Folkusfalvai) Pál, a' Mélt. Gróf Károlyi Ház' föld-mérője.  
Förizs József, Bihar Vrgyei Tábla-bíró.  
Földváry (Bernáthfalvai) Miklós. (Tit.)

#### G.

Gencsy (Gencsi és Mihályfalvai) Sámuel, több Vrgyék' Tábla-bírája.  
Gencsy (Gencsi és Mihályfalvai) Pál, Fő-hadnagy a' III. Frid. W. Burkus Kir. N. 10. Huszár Reg.  
Gergye (Nagy Kajdi) Gábor, Cs. kir. Kam. és H. Lichtenstein M. Lov. Reg. Száz. Kap.  
Ghyzsi (Aso és Ablancz-Kürthies Ghyzsi) Ignác, Babócsai kir. Int. Fisk. 's több Vrgye T. bír.  
Gregus Tamás, Bács, Bodrog törv. egyes. Vármegy. Tábla-bír. és Kamer. Ügyvéd.  
Guzmics Izidor, Sz. Benedek Szerzet. Aldozó Pap, Theol. Doctor és Prof. *Pannan-halmán.*  
Görög Demeter, a' Sz. István Vitéz Rendje' Kis-keresztese, Cs. kir. Kam. és Udv. Tan.  
Gyulay Sándor, Gróf Andrássy Károly Ügyvédje.  
Gyurcsányi László, Gábor, Nógrád Vrgye második Al-ispánja.  
Gyurkovics János, Fő-hadnagy, a' III. Fridrik Wilh. Burkus Kir. Nro. 10. Huszár Regiment.

#### H.

Hanzely János, a' Marienfeldi Uradalom' Fiskálisa. *Bándt-Komlóson.*  
Horváth (Csabai) Mihály, Bács, Bodrog, t. egyg. Megyék' Fő adó-szedője 's Tábla-bír.  
Hrabovszky István, Dömölki Evang. Predik. és a' Kemenes Al-megyé Séniora.  
Huzly Károly, a' N. Váradi Megye Sz. Szék' Jegyzője (Tit.)  
Högyész Gábor, Fő-hadnagy a' III. Fridrik Wilh. Burkus Kir. Nro 10. Huszár Regiment.

#### I.

Jó'sa 'Sigmund, Hazai Ügyvéd, (Tit.) *Bácsban.*  
Ilosvay (Ilosvai) Dániel, Beregh Vrgye Fő-Szolgabírája.  
Illés (Edvi) Mihályné, született Szakonyi Katalin Aszszonyos.  
Illés (Edvi) Pál, Evang. Predikátor, Vanyolán, *Pápa mellett.*

Irisz Német Folyó-írás' Redakciója (Tit.)

Ivanszky Antal, a Görög 's Magyar Nyelv' és Literatura' Tanítója. Egerben.

## K.

Kállay (Kállai) Leó, Cs. kir. Oberstlieutenant, és több Vármegyé'k Tábla-birája.

Karner Antal, a Győri Püspökség Titoknokja, és Győr Vegye Tábla-birája.

Kazinczy (Kazinczi és Szép-halmi) Ferencz, több Vrgyék' Tábla-birája.

Kémes János, több Vrgyék' Tábla-birája.

Király Antal, Szent Jöbbi Káplán.

Kiss Dobronyi Therézia, Özvegy Izsákné Asszony O Nagysága.

Kiss János, túl a' Dunai Evang. Superint. és Soproni Német Préd.

Kiss (Nagy-Apáthi) Sámuel, (Tit.) Nagy-Geresden Soprony mellett.

Kiss Károly, B. Márjássy Cs. kir. Magyar Gyalog Ezred. Hadnagya.

Kiss Venczel, Sopronyi Prof. (Tit.)

Kiss (Bacska-Madarasi) Jó'sef, Alsó Fejér Vrgye Notáriussa. Erdélyben. — Igen.

Kölcsey (Cselei) István, a' Magyar kir. Udvari Cancelláriánál Concipista.

Kolmár Jó'sef, a' Rév-Kom. Ref. Ekkl. L. Pásat. azon Egyh. Megye Esp. és Sup. Gen. Perc.

Komlóssy (Komlósi) László, Beregh Vrgye Másod Al-ispánja.

Kondé (Póka-teloki) Jó'sef, Benedek, Cs. kir. Magyar Údvarnok és több Vrgyék' T. bír.

Kolosváry Pál, Gr. Zichy N. N. O Nga Jóság-Directora.

Kovacsóczy Mihály, hites Ügyvéd, és Milgos Gr. Révay O Nga Könyv-tárnokja.

Kövi Sándor, S. N. Pataki Prof. és több Vrgyék' Tábla-birája.

Kraynyik Jó'sef, Abaúj Vrgye Szolgabirája.

Krizsanics István, (Tit.)

Kubinyi Augustus (Tit.) Várfalván.

Kulcsár István, a' Hazai 's Kül-földi Tudósítások' Kiadója, 's több Vrgyék' Tábla-birája.

## L.

Landes Jó'sef, Pozsonyi Könyv-áros. 4 Exempt.

Lányi (Kis-Szántói) Imre, Cs. kir. Kamarás, 's a' Debreczeni District. Tábla Préseso.

Lázár Imre, Transsensalis Commissárius Pest Vármegyében.

Lamerling Henrik, Cs. kir. Száz. Kap. a' III. Fridr. Wilh. Burkus Kir. Nro 10. Huszár Reg.

## M.

Márfy János, Cs. kir. Száz. Kap. a' III. Fridrik Wilhelm Burkus Kir. Nro 10. Huszár Reg.

Madarassy Miklós, Cs. kir. Hadnagya a' III. Fridrik Wilh. Burkus Kir. Nro 10. Huszár Reg.

Magda Pál, S. N. Pataki Prof. és több Vrgyék' Tábla-birája.

Magyar nyelv Halgatók a' Püspöki Lyceumban Szathmáron.

Makáry György, Honos Ügyvéd és Heves Vrgye Tábla-birája.

Markulin Simon, Bács, Bodrog, t. egy. Vrgyék' Katona-biatosa.

Martinidesz László, Torna Vrgye Fő Adó-szedője.

Maurer János Nepomuk, Ungh Vrgye Orv. Doctora.

Majthényi (Kesselökői) Gábor, több Vrgyék' Tábla-birája.

Missits (Zamabori) István, Mudai Pléb.

## N.

Naidhard Antal, az Egri Érsekség' Gener. Jüvedelem-szedője.

Nagy (Beregszászi) Pál, Bács, Doct. a' Göttingai és más Társ. tagja, 's több Vrgy. Tábla-bír.

Nagy (Nagy-bükki) Pál, Soprony, 's több Vrgyék' Tábla-bír.

Nagy Ignác, több Vrgyék' Tábla-birája. Pécselt.

Nyíri István, S. N. Pataki Prof. 's több Vármegyé'k Tábla-birája.

## P.

Pápay (Pápai) Sámuel, több Vrgyék' T. bírása 's Urad. Fisk.

Patay (Patai) János, Theológist tanító Prof. Bécsben.

Pataki Reform. N. Collégiom Könyv-tárja.

Pauer (Kápolnai) Antal, több Vármegyé'k Tábla-birája.

Pogány (Csebei) Péter Úr (Tit.)

Polgár László, Sz. Benedek Szerzetébéli Pap és Ravaszi Pléb.

Pucz Antal, Ballonyi Pléb.



## R.

Ragályi (Kis-Csoltói) Ferencz, több Vrgyék Tábla-bír.  
 Rózsa Jó'sef, Arad Vrgye Fő-örvosa, 's Tábla-bír.  
 Rubittel Jó'sef, Fő Mélt. H. Eszterházy Miklós Ozorai Urad. Írnokja. Pécs mellett Ozorán.  
 Rudics (Almás) Jó'sef, Bács Vrgye hites első Al-jegyzője.

## S.

Sebes László, Cs. kir. Kapit. Bécsben.  
 Seidel Jó'sef. Mélt. Gr. Battyányi Írnokja. Rohonczon.  
 Soltész János, Torna Vrgye Al-Ispánja.  
 Somogyi János, N. Mélt. Gr. Széchényi László Ó Eksz. Horpácsi Ud. Kasznárja.  
 Soós (Soóvári) György, több Vrgyék Tábla-bírája.  
 Sopronyi Ns. Magyar Társaság.  
 Stöck Ferencz, a' Cs. kir. Fő Hercz. és Nádor-Isp. Ns. Magy. Lov. Ezred. Száz. Kap.  
 Szabó Miklós, Szombathelyi Gymn. Direct.  
 Szabó János Chrys. a' TT. Cisterciat. Szer.Theol. Doct. és a' Székes-Fejér. Gymn. Dir. és Exh.  
 Szabó Nepomuk, Türjei Administ.  
 Szalay Antal, a' Pécsi Megye Aldozó Papja, és Ertényi Káplán.  
 Székely Udvarhelyi Evang. Reform. Nemes Collegium.  
 Székely (Kilényi) Sámuel, Ns. Szepsi Szék Király-bírája.  
 Szemere Pál, Cs. kir. Hadnagy a' III. Fridrik Wilh. Burkus Kir. Nro. 10. Huszár Regem.  
 Szigethi Evang. Reform. Ns. Lyceum.  
 Szilágyi János, Cs. kir. Fő-hadnagy a' III. Fridrik Burkus Kir. Nro 10. Huszár Regiment.  
 Szilágyi Jó'sef, Ozavegy Gr. Szapáry Péterné O Nga Szécsi-Sziget Uradalmabeli Tisztje.  
 Szilasy (Szilasi és Pilszi) Ferencz, Gömör Vrgye Fő-Szolga-bírája.  
 Szina (Hodósi és Kizdai) György, több Vrgyék' Tábla-bír. Bécsben. — 2 Ex.  
 Szirmay (Szirmai) Adám, a' Kir. Törv. Tábla' Ref. Asses.  
 Szirmay (Szirmai) Lajos, Szathmár 's több Vrgyék Tábla-bírája.  
 Szombathelyi Seminaridlis Könyv-tár.  
 Szutsits (Patséri) István, Bács Bodrog t. egyy. Megyék' Táblabírája.  
 Szűts (Tasnádi) István, Udvari Agens és Consist. Tan. Bécsben.  
 Szűts (Tasnádi) Ábrahám, több Vrgyék' Tábla-bír. 's Mélt. Familiák' Fiskál.

## T.

Terhes Sámuel, a' Kassai Ref. Ekkl. Prédik. 's több Vrgyék' Tábla-bírája.  
 Thege (Konkoli) László, Fő Szolga-bíró.  
 Turcsányi N.N. Evang. Oskolák' Prof. Győrben.  
 Tüttösi Imre, Uradalmi Tiszt Nagy-Czinkén.

## U.

Udvárnoky Mihály, IV-ik esztendő Theologus. Egerben.  
 Ugróczy Ferencz, TT. Kegyes Szerzetbeli Aldozó Pap, helybeli Dir. Bars V. T. bír. Léván.

## V.

Varga István, Theol. Doct. és Szikszói Ref. Préd.  
 Vasdinyei Mihály, Szebeni Káplán.  
 Vekerle Godéfried, a' Sz. Benedek Szerzetén lévő Pap, és kir. Gymn. Igazgatója.  
 Villén Constatnt, Sz. Ferenc Szerzetebeli Gvardián.  
 Virták Imre, Cs. kir. Fő-hadnagy, a' III. Fridrik Wilh. Burkus Kir. Nro 10. Huszár Regem.

## W.

Walther László, M. Gr. Károlyi Familia' Levél-tárnokja.

## Z.

Zákó (Bajnai) György, Bács, Bodrog t. egyy. Megyék' Tábla-bírája.  
 Zvornik János, Cs. kir. Száz. Kap. a' Herczeg János Nro. 1. Dragonos Regem.  
 Zöldi János (Tit. Tit.)

Foglalatja a' 4<sup>ik</sup> Negyednek 1827.

Hadadi Gróf Wesselényi Ferencz, Muránynak Örököse. 's a' t. Kaninczy Ferencz. Lap. 1387

*Tizedik Füzet. Október.*

- |  |      |
|--|------|
| 1. Eszre-vételek, 's a' t. — (Dulházy Mihály).   | 1393 |
| 2. A' Könyvek' kritikai szem-pontból való olvasásáról, és vizsgálásáról.<br>(Szabó Nepomuk). | 1409 |
| 3. Rövid Értekezés a' Római Nyelv' becséről. (P. A.)   | 1415 |

*Tizen-egygyedik Füzet. November.*

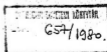
- |   |      |
|---|------|
| 4. Galatea, a' vagy a' tegnapi megjelöltetett Kép-szobor egy Felvonásban.<br>M. Genlis után. (Árva Gergely).                | 1425 |
| 5. Nem megvetendők az ember' panaszzai. (Kövecz Antal).   | 1442 |
| 6. A' Lyány-hívség. (N. A. Kiss Sámuel).  | 1444 |
| 7. Európa az Á'sia' nyakán. 's a' t. (Nyíri István, Philos. Prof.)  | 1466 |
| 8. Az Irók, ezeknek sorsok, elrendeltetések, minden dolgokra való szoros<br>és általános befolyások. (Szigethy Gy. Mú'sez). | 1454 |
| 9. Tury György' halála. 1571. (Makáry).   | 1464 |

*Tizen-kettedik Füzet. Deczember.*

- |  |      |
|--|------|
| 10. Minden nyelvét szerető Magyarhoz! (Zyornák).   | 1466 |
| 11. Angliának Törvényes-állapotja. (Remény Andor).   | 1488 |
| 12. A' Magyar Vitéz Hadi Rend. (Terhes Sámuel, Kassán).                                      | 1493 |
| 13. A' nagy Titok. (Kiss Károly).  | 1498 |
| 14. Egy két szó, általjában minden Magyar-oroszági Szőlő-birtokosokhoz!<br>(Dulházy Mihály). | 1500 |
| 15. Hazafiai Áldozat 's szép Tett. (Terhes Sámuel, Kassán).                                  | 1503 |

A' Hadadi Gr. Wesselényi Ferencz Nádor' Erdélyből várta hiv Képe elkészvén, — az az 1828-diki I-és Negyeddal fog közöltetni, egy más Jelez Hazánkija' igaz Képe' rajzolatjával együtt. —

*A' Kiadó és Red.*



Ezen Folyó-írára minden Cs. kir. Posta-hivatalokon kívül, a' következendő helyeken, és TT. Uraknál előre fizetni lehet, a' kik erre nézve alázatos bizodalommal meg is kérettetnek, úgymint:

*Aradon:* T. Dankó János Úr, T. N. Arad Vármegyei Hites Levéltárnokja és Jegyzője.  
*Bécsben:* TT. Theol. Prof. Patay János Úr, Tek. T. Prof. Rummy György Károly Úr, és a' Cs. kir. priv. Kö-metsző Intézet, Cs. Kir. Burg mellett lévő Boltjában.  
*Beregszász:* TT. Beregszászi Nagy Pál Úr, Böltselkedés Doktora, és több T. Várm. Tábla-Bírája.  
*Debreczenben:* Nemes Tóth Mihály Úr Könyváros.  
*Egerben:* Tek. Ivánszky Antal Úr, a' Magyar Nyelv és Literatura' Tanítója.  
*Eperjesen:* Gottfried J. Kollár Úr, Könyvkiadó.  
*Sikkes-Fejérváradon:* Raader Könyváros Úr.  
*Győrött:* Könyváros Schwaiger Úr.  
*Kalotán:* N. Tiszt. Wagner Tóbiás Úr, Kalocsai Érseki Megye Sz. Szék' Jegyzője.  
*Kecskeméten:* Tek. Ladányi Sándor Úr, Kecskemét Városa Fő Notáriussa.  
*Komáromban:* TT. Alsó-Szopos Nagy Pál Úr, Év. Prédikátor.  
*Köszegen:* Engel Pál Úr, Könyváros.  
*K. Lovasitzon:* TT. Melczar Jakab Úr, Évang. Prédikátor.  
*Miskolcon:* TT. Dunay Imre Úr, Professor.  
*Munkácsen:* TT. Balajthy József Úr, Ref. és Evang. Prédikátor.  
*N. Váradon:* Nagytisztelétű Huszly Károly Úr, Sz. Szék Jegyzője.  
*Nagy-Szombatán:* T. Ocskai Ocskay Gáspár Tamásos Úr.  
*Nyíregyházán:* Kollár Károly Úr, Könyváros.  
*Nógrád- Vármegyében:* T. Piliás és Saitasi Szilassy József Úr, Fő Bistos.  
*Pozsony-kulmán:* Nagytisztelétű Guzmics Izidor Úr, Theol. Doct. és Professor.  
*Péttett:* Nagytisztelétű Farkas József Úr, Theol. Doct. és Szemináriumbeli Professor.  
*Pesten:* T. Fáy Fáy András Úr, több T. N. Várm. Tábla-Bírája, és Eggenberger József Úr Könyváros.  
*Sopronban:* Landes és Schwaiger Könyváros Urak.  
*Sopronban:* Fő Tiszt. Kis János Úr, Dunántúl lévő Evang. Superintendens.  
*Szombathelyen:* Veszprém Várm. — T. Vizer István Úr, Magyar-orosz, és a' Veszprémi Püspökség' Indszellőrije.  
*Szathmár Németben:* T. György József Úr, Ref. Prédikátor.  
*Szegeden:* T. Bene József, Úr, T. N. Csongrád Vármegye' Fő-Jegyzője.  
*Tímóváradon:* T. Dessewffy Antal Úr, Fő Sz. Bizó.  
*Ujhelyben:* Tek. Csabai Dékusz László Úr, T. N. Zemplén Várm. Fő-Jegyzője.  
*Veszprémben:* TT. Flizár György Úr, Theol. Doctor és Professor.  
*Erdélyben:* Nagy Ezereden: Tek. Baricz János Úr, Orv. Doct. és Professor.  
*Erd. Kolostorban:* TT. Méhes Sámuel Professor Úr, és Nemes Guttman János Úr Könyváros.  
*Erd. Sz. Udvarhelyen:* T. Szigethy Gyula Mihály Úr, Professor.  
*Erd. Szababben:* T. Hochmeister Márton Úr, Városi Polgár-Mester, és Typograph.'s Könyváros

Teljes bizodalommal kérettetnek az elő-fizetést bészedő (Tit. Tit.) Urak, kik az 1827-diki elő-fizetésből begyűlt pénzt még mind-ekkorig is bé nem küldötték, ne terheltesenek azt hová hamarább béküldené, valamint az 1828-dik Esztendőre elő-fizető Tit. Uraknak is vezeték 's kereszt neveiket, titulusaikat és lakhelyeiket azon legközelebb-Posta-járas' tudósításával, a' honnan legrövidebb úton szokták leveleiket venni, méltóztassanak a' begyűlt pénzzel együttl, vagy Póstin, vagy hiteles alkalmatosság által béküldenimivel tetemes költségekkel lévén össze-köttetve az efféle Folyó-Írások' kiadása; csak úgy tétetődhetik az állandóvá, ha a' köz-segedelem megcsökkenést nem szenved, és az elindult Intézet össze tett vállakkal támogatatik.

Továbbá ismételtek: hogy azon Tudós Hazánk' Íróji, kik ezen Folyó-Írást, alkalmatos, jó és eredeti munkáikkal elő-fogják mosditani, minden kinyomtatott ívrt egy egy pengő arannyal tisztelgetnek-meg. A' TT. Collector Uraknak pedig, minden 9 Elő-fizető után a' 10-dik példányt ingyen ajánlja a' Kiadó.

Végre, a' Pest 's Budához közelebb lakó, 's ezen Idő-szaki Írásunkat feltartani kívánó tisztelt Olvasóink teljes bizodalommal kérettetnek, méltóztassanak az előfizetést Pesten, (Tit.) Könyváros Eggenberger József Úrnál, mint centrális helyen letenni.

